ISSN 2985-0029 (Print)
ISSN 2985-0037 (Online)
DOI: 10.14456/phdssj

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

วารสาร
ดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Ph.D. in Social Sciences Journal

ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2567

เจ้าของวารสาร
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University
Website: https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj Email: phd-ru@hotmail.com

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

นโยบายข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อและที่อยู่อีเมล หรือข้อมูลส่วนบุคคล ที่กรอกในเว็บไซต์วารสารนี้
จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในงานวารสารเท่านั้นและจะไม่เปิดเผย
เพื่อวัตถุประสงค์ในกิจกรรมอื่น ๆ หรือให้กับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นใดทราบ

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

ขอบเขต

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาการศึกษา นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ทั่วไป

กำหนด

1. ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
2. การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ สุขสมัย สุทธิบดี	ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
นาวาอากาศเอก ดร.อัมพร เพ็ชราช	อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ดร.สมศักดิ์ โตรักษา	อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด	วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, ประเทศไทย

รองบรรณาธิการ

ดร.ดาราพร คงจา	สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ลักษมี งามมีศรี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิกาญจน์ สานนท์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย
ดร.ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์	วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, ประเทศไทย
ดร.กัญจนรัตน ศรีเพชรสุพรรณ	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
ดร.ศฤงคาร คล้ายแขก	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
ดร.ปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
นายวรวุธ ลีลานภาศักดิ์	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

สถานที่พิมพ์

สำนักพิมพ์ บัดดี้ ครีเอชั่น
40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (Ph.D. in Social Sciences Journal) ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) พ.ศ. 2567 ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 18 เรื่อง รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 เรื่อง ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องทุกบทความ ซึ่งบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไปจะใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยให้เป็นมาตรฐานในรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับศัพท์บัญญัติ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ที่ปรากฏบนเว็บไซต์ https://coined-word.orst.go.th

บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอแสดงความยินดีกับ ดร.รุจิกาญจน์ สานนท์ ที่ได้รับการอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2567 และขอแสดงความยินดีกับ นายปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ ในโอกาสที่จบการศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงได้อนุมัติปริญญาแล้ว เมื่อวันที่ 17 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 โดยบรรณาธิการได้ปรับปรุงข้อมูลตั้งแต่ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) เป็นต้นไป

ในนามบรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการ ผู้เขียน และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของวารสารอย่างเคร่งครัดเพื่อให้บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์เผยแพร่มีคุณภาพและได้มาตรฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการที่จะนำไปศึกษาต่อยอดและอ้างอิงได้ อนึ่งหากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจ ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัย สามารถส่งบความได้บนเว็บไซต์ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของวารสารต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด
บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานการมีส่วนร่วม แบบบูรณาการของภาคีเครือข่าย 281
ปวีณ์สุดา จันหุณี, สุเชาวน์ มีหนองหว้า, สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์

หลักการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ.....293
วัชรินทร์ ภาณุรัตน์, ธีรนิติ์ เทพสุเมธานนท์, กุลพล พลวัน

บทความวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการ สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย 305
บุษรา นาวกรด, ภัครดา เกิดประทุม

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงาน ของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน 319
สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์, วิศวะ อุนยะวงษ์

การวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย.....335
อิสระ ทองสามสี, กันยปริณ ทองสามสี

ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชน ในกรุงเทพมหานคร 350
ชาญวิทย์ เจิมสุวรรณ, ธัญนันท์ บุญอยู่

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย 364
บำรุง ขันทอง, นภาพร ขันธนภา

การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน 381
สิระ เจนจาคะ, ประสิทธิชัย นรากรณ์, ธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ

ผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย 396
สุกานดา สุขสมัคร, ประยงค์ มีใจซื่อ, นรพล จินันท์เดช

ปิรามิดการรับรู้: กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สร้างศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย.....408
ชฎาพัศฐ์ สุขกาย, เจนจิรา เงินจันทร์,สิริกาญจน์ ทวีพิธานันท์, มณฑา หมีไพรพฤกษ์, ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช

สารบัญ

การจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน.....426
กิ่งกาญจน์ อยู่เกตุ, ปิยะนุช เงินคล้าย, สมาน งามสนิท

ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก: ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562.....439
ณิชชา วัชรากุลพงศ์, วายุภักษ์ ทาบุญมา

ผลกระทบของนวัตกรรมและบุพปัจจัยต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต.....454
บรรณวัชร พลคำ, ประยงค์ มีใจซื่อ, นรพล จินันท์เดช

การปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย กรณีศึกษา: มาตรการลงโทษภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558.....471
ดลนภา นันทวโรไพร

ปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีเลือกตั้งในประเทศไทย.....487
ปณิชา ชูเชิดปานรังษี, สุขสมัย สุทธิบดี, สุเมธ รอยกุลเจริญ

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535.....502
ภัทรภร ลิเนหา, ประเสริฐ ตัณศิริ, ประพจน์ คล้ายสุบรรณ, ภูมิ มูลศิลป์

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546.....519
ปริญ อร่ามเรืองกุล, สุขสมัย สุทธิบดี, ฉันทนา เจริญศักดิ์

ผลของโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง.....532
ธเนศพล คล้ายแขก, เบญจวรรณ บุณยะประพันธ์, ชนัดดา เพ็ชรประยูร

การเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566.....547
พระมหาฉัตร์ชัย เชนจิ๋ว, จักรี ไชยพินิจ, ศุภชัย ศุภผล, กานต์ บุณยะกาญจน

Factors Towards Tourist Satisfaction and Behavioral Intention of Community Based Tourism in Thailand.....563
Naphat Auksondee, Chonlatis Darawong

DOI: 10.14456/phdssj.2024.21

Received:	December	29, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของภาคีเครือข่าย

ปวีณ์สุดา จันหุณี[1] สุเชาวน์ มีหนองหว้า[2] สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุไทย (2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (3) ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (4) เครือข่ายและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ (5) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เริ่มต้นตั้งแต่การจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ การกำหนดระเบียบ ข้อกฎหมาย ตลอดถึงการจัดทำนโยบายสาธารณะ (2) องค์การอนามัยโลก ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม (3) ปัญหาการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเป็นการทำงานแบบขาดการบูรณาการ มีความซ้ำซ้อนทั้งในเชิงประเด็นและพื้นที่ กฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับ ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานและขาดฐานข้อมูลผู้สูงอายุ (4) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำของเครือข่าย การติดต่อสื่อสารและมีกิจกรรมร่วมกัน การจัดระบบสารสนเทศ มีทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกัน และ (5) การประสานความร่วมมือและการทำงานร่วมกันกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ตั้งแต่ภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม คือ การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ; การบูรณาการ; ภาคีเครือข่าย
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
ปวีณ์สุดา จันหุณี, สุเชาวน์ มีหนองหว้า และสุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2567). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของภาคีเครือข่าย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 281-292.

[1] หลักสูตรการจัดการดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pawisuda.cha@rmutr.ac.th
[2,3] วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Improving the Quality of life of the Elderly Based on the Integrated Participation of Network Partners

Pawisuda Chanhuni[1] Suchao Meenongwah[2] Sudarat Sudsomboon[3]

Abstract

This academic article aims to (1) analyze the rights and welfare of the Thai elderly (2) develop the quality of life of the elderly (3) problems in developing the quality of life of the elderly (4) networks and factors affecting network management. Network for improving the quality of life of the elderly and (5) participation of network partners in developing the quality of life of the elderly as a framework for analysis.

Findings are as follows: (1) social welfare operations for the elderly starting from the preparation of a national long-term plan for the elderly. Setting regulations, laws, and creating public policy (2) World Health Organization, the components of the quality of life of the elderly have been divided into 4 areas: physical aspect, mental aspect, social relationship aspect, and environmental. (3) The problem of operations regarding the elderly is that the work lacks integration and is redundant in terms of issues and areas, laws, rules, or regulations. It is not conducive to operations and lacks a database of elderly people. (4) Important factors that contribute to the success of network management in improving the quality of life of the elderly include the leaders of the network. Communication and having activities together information system organization. There are adequate supporting resources and create a collaborative learning system. And (5) coordination and collaboration together with various partner organizations, from the government sector, local government organizations, the private sector, civil society is to strengthen the network of the elderly.

Keywords: Quality of Life of the Elderly; Integration; Network Partners
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Chanhuni, P., Meenongwah, S., & Sudsomboon, S. (2024). Improving the quality of life of the elderly based on the integrated participation of network partners. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 281-292.

[1] Doctor of Management Program, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
96 Moo 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand
Corresponding Author Email: pawisuda.cha@rmutr.ac.th
[2,3] College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

สืบเนื่องจากประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ประกอบกับสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ข้อมูลกรมการปกครอง ระบุประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุเกิน 60 ปี มีจำนวน 13,043,792 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 19.74 ของประชากรทั้งหมด 66,061,517 คน (Department of Provincial Administration Registration, The Bureau of Registration Administration, 2022) และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุ จำนวน 20 ล้านคน หรือ 1 ใน 3 ของคนไทยจะเป็นผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป จะมีมากถึง 3,500,000 คน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อประเทศในหลายมิติ เช่น งบประมาณการให้บริการทางสาธารณสุขที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง การจัดทำนโยบายสาธารณะที่จำเป็นต้องสอดคล้องกับประชาชนในแต่ละช่วงวัย การลดลงของจำนวนประชากรวัยแรงงาน ภาวะผู้สูงอายุพึ่งพิงที่จำเป็นต้องมีผู้ดูแล เป็นต้น (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) และจากการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 หมวด 5 กำหนดให้รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิต จนมาถึงปัจจุบันมีการกำหนดพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) รวมถึงการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาล แต่ในการปฏิบัติส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ สะท้อนได้จากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการระดับกลุ่มจังหวัด ที่เสนอให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลกลางที่บูรณาการร่วมกันทุกหน่วยงาน และส่งเสริมให้หน่วยงานในพื้นที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาคประชาสังคมให้ความสำคัญในการนำข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมไปเป็นแนวทาง มาตรการ ปรับใช้ในการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2022) สอดคล้องกับนโยบายประเด็นยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) กำหนดให้เกิดการบูรณาการภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม ตลอดถึงมุ่งเน้นการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ ผลักดันให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ในการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ตลอดถึงการพัฒนาภาคีเครือข่ายให้เข้มแข็งเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานด้านผู้สูงอายุ (Ministry of Social Development and Human Security, 2018)

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยการแก้ปัญหาแบบบูรณาการเพื่อการมองปัญหาให้รอบด้านทุกมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม เนื่องด้วยการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหา โดยสาเหตุของปัญหาอาจไม่ได้มาจากมิติทางสังคมเพียงอย่างเดียว แต่อาจคาบเกี่ยวกับมิติอื่นๆ การยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคง เข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นิยามผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลก (WHO) แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุระยะต้น อยู่ระหว่าง 60-74 ปี ผู้สูงอายุระยะกลาง อยู่ระหว่าง 75–89 ปี และผู้สูงอายุระยะสุดท้าย อายุ 90 ปีขึ้นไป (World Health Organization, 2022)

ผู้สูงอายุ คือ บุคคลทั้งเพศชาย และเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (United Nations Population Fund, 2020)

ผู้สูงอายุ หมายความว่า บุคคล ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (The Act on the Elderly, B.E. 2546, 2010)

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสิทธิได้รับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่างๆ (Department of Older Persons, 2019a)

องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 6 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความเชื่อส่วนบุคคล ต่อมาในปี ค.ศ.1995 ทีมพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกได้จัดองค์ประกอบใหม่ โดยรวมองค์ประกอบเข้าด้วยกัน มี 4 ด้าน ดังนี้ (Chamsaeng, Kensila, Tungjaidee, & Khongsomboon, 2012)

1. ด้านร่างกาย (physical) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคลซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน ได้แก่ (1) การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ความรู้สึกสุขสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย (2) การรักษาทางการแพทย์ (3) การรับรู้ถึงพละกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพักผ่อนนอนหลับ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และการทำงาน

2. ด้านจิตใจ (psychological) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง ได้แก่ (1) การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ความมั่นใจในตนเอง (2) การรับรู้ความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ ความสามารถจัดการกับความเศร้า ความกังวล (3) การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิตและความเชื่อถืออื่นๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น

3. ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม (social relationship) ได้แก่ (1) การรับรู้ด้านความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น (2) การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม

4. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ (1) การรับรู้ว่าตนมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต (2) การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน มีสถานบริการสุขภาพ มีสถานบริการสังคม (3) การรับรู้ว่าตนได้รับข่าวสาร ได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง

ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือ (1) มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิตใจ (2) ครอบครัวมีสุข สังคมเอื้ออาทรอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัย (3) มีหลักประกันที่มั่นคงได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสม (4) อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและมีส่วนร่วมในครอบครัว ชุมชน และสังคม และ (5) มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารอย่างต่อเนื่อง (Ministry of Social Development and Human Security, 2009)

เครือข่ายและกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน (Starkey, 2010)

เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของสมาชิกเครือข่าย (nodes) ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน โดยมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น การพูดคุย การให้คำแนะนำ การให้ความไว้วางใจการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การให้ความร่วมมือ เป็นต้น (Marin & Wellman, 2011)

กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประเด็นสำคัญ 6 ประการ ดังนี้ (Kokpol, 2009)

1. การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนอยู่

2. ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไรและควรที่จะจัดการกับปัญหาใดก่อนหลัง

3. ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใด และใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา

4. ร่วมดำเนินงาน โดยประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ ความสามารถของตนเอง

5. ร่วมกันติดตามประเมินผลตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชนจะต้องมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน อาจไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของเงิน สิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดี

กรอบในการวิเคราะห์

สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุไทย

การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เริ่มต้นตั้งแต่การจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2544 เป็นแผนแม่บทให้หน่วยงานต่างๆ มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน ต่อมามีการประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครองส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้แก่ (1) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข (2) ด้านการศึกษาการศาสนาและข้อมูลข่าวสาร (3) ด้านการประกอบอาชีพ ฝึกอาชีพที่เหมาะสม (4) ด้านการพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย/ชุมชน (5) ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการสาธารณะอื่น (6) ด้านการลดหย่อนค่าโดยสาร และการอำนวยความสะดวกในการเดินทางการรถไฟแห่งประเทศไทย (7) ด้านการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ (8) ด้านการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง (9) การให้คำแนะนำปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี และในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว (10) ด้านการช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง (11) ด้านการช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพ (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี (13) การจัดบริการสถานที่ท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติประกาศกำหนด (14) การจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ และการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติประกาศกำหนด

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากสิทธิที่ผู้สูงอายุจะได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมจากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งมีผู้แทนจากหลากหลายกระทรวง ทบวง กรม เป็นคณะทำงานขับเคลื่อน รัฐบาลเองก็มีการส่งเสริม สนับสนุนผ่านการจัดทำนโยบายสาธารณะและมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ การจ่ายเบี้ยยังชีพ การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้เกิดชมรมผู้สูงอายุ การสร้างศูนย์เรียนรู้ เป็นต้น

การพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากข้อมูลของ Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute (2019) พบว่าองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้จัดองค์ประกอบสำคัญที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านร่างกาย (physical) ด้านจิตใจ (psychological) ด้านความสัมพันธ์ทางด้านสังคม (social relationship) และด้านสิ่งแวดล้อม (environment) ประกอบข้อมูลขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ให้เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน คือ (1) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) การประเมินโดยอาศัยข้อมูลด้านรูปธรรมที่มองเห็นได้นับได้ วัดได้ ได้แก่ ปัจจัยประชากร (อายุ เพศโรคประจำตัว) ปัจจัยด้านสังคม (ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพปัจจุบัน อาชีพสุดท้ายก่อนเกษียณ ลักษณะการอยู่อาศัยการเงิน สมาชิกชมรม) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (รายได้ต่อเดือน การมีเงินออม สถานะทางสังคม เช่น การมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ภาระหนี้สิน) และ (2) ด้านจิตวิสัย (Subjective) การประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึกและเจตคติต่อประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับชีวิต การรับรู้ต่อสภาพความเป็นอยู่การดำรงชีวิต รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต ความพอใจในสภาพแวดล้อม ทั้งบุคคลและสถานที่ เศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเอง การรับรู้ที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ

ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ปัญหาการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบแยกส่วน ไม่เกิดบูรณาการทรัพยากรต่างๆ มีความซ้ำซ้อนทั้งในเชิงประเด็นและพื้นที่มีหลายหน่วยงานที่ดำเนินการด้านผู้สูงอายุ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้ปัญหาของกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานและขาดฐานข้อมูลผู้สูงอายุ ตั้งแต่ข้อมูลประชากรสูงอายุ ผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการของภาครัฐ หรือความต้องการของผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถแสดงให้เห็นผลการทำงานในภาพรวมของประเทศ ส่งผลต่อการประเมินสถานการณ์และการกำหนดนโยบาย ในระดับต่างๆ ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงต้องทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อนำนโยบายด้านผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง (Ministry of Social Development and Human Security, 2018)

เครือข่ายและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) มุ่งเน้นการส่งเสริมการอยู่รวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุในการจัดตั้งและดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุและเครือข่ายโดยสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายผู้สูงอายุและนโยบายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้กำหนดนโยบายเชิงรุกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมเชิง

บูรณาการในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นตามแนวทางประชารัฐโดยขับเคลื่อนกลไกประชารัฐด้าน 4 คือ ด้านการบูรณาการภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Ministry of Social Development and Human Security, 2009)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประสบความสำเร็จมีองค์ประกอบ ดังนี้ (Hongchayangkun & Thiangjanya, 2021)

1. ผู้นำของเครือข่าย เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย มีความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของกลุ่ม และที่สำคัญต้องมีทักษะการบริหารจัดการกลุ่มได้ ผู้นำกลุ่มอาจกำหนดเป็นคณะผู้นำ (collective) ซึ่งอาจจะประกอบด้วยบุคคลหลากหลายที่เข้ามาร่วมกัน

2. ระบบการติดต่อสื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน กล่าวคือ การติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก อาศัยผู้ประสานซึ่งเป็นตัวบุคคล กลุ่มองค์กรทำหน้าที่ประสานงานเป็นหน่วยธุรการในการจัดการงานประจำของเครือข่ายผู้ประสานเป็นผู้เชื่อมโยงและเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาไปด้วยกัน ผ่านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยซึ่งจะช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สม่ำเสมอและทั่วถึง พัฒนาจนกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน

3. การจัดระบบสารสนเทศ ควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนกลาง รวบรวมข้อมูลเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการ ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น รวมทั้งผลการวิจัย ทฤษฎี โครงการ ประสบการณ์ภาคปฏิบัติเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลระบบสารสนเทศต้องใช้งานได้ง่าย (user friendly) ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย (accessible) และเผยแพร่ให้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง

4. ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ เครือข่ายต้องมีงบประมาณเพื่อใช้สำหรับการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และช่วยให้คนเข้ามามีส่วนร่วมการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุมและมีการรายงานผลเป็นระยะ

5. ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (interactive action learning) จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์จริง ดังนั้น การจัดระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะช่วยสร้างและสะสมองค์ความรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้และเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุมีการดำเนินการมาอย่างยาวนาน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ครอบคลุมในมิติที่จำเป็นตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนด แต่เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ผ่านมาพบว่า มีความซับซ้อนของหน่วยงาน ไม่มีการบูรณาการทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ บุคลากร วัสดุ ข้อมูลของผู้สูงอายุ และจากสภาพปัญหาดังกล่าวก็จะส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองงบประมาณ การดำเนินงานเกิดความความซับซ้อนและไม่ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่แท้จริง ดังนั้น การศึกษาการพัฒนาคุณภาพจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของภาคีเครือข่ายในพื้นที่

ผลการวิเคราะห์

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า สิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไทยมีมาอย่างยาวนาน ทั้งในรูปแบบข้อกฎหมายและการจัดทำนโยบายสาธารณะ ตลอดถึงการเตรียมความพร้อมในการรองรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเข้ามาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่

ผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ตามภารกิจ อำนาจ หน้าที่ และหากพิจารณาตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 เกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุที่ได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่างๆ (Division of Older Persons Welfare Promotion and Rights Protection, 2020) ซึ่งจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของไทยที่ผ่านต่างมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนด กล่าวคือ การกำหนดให้กระทรวง ทบวง กรม เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เป็นไปตามภารกิจอำนาจหน้าที่และการส่งเสริม สนันสนุนภาคเอกชน ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการบูรณาการ

แต่จากการศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่าการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบแยกส่วน ไม่มีการบูรณาการทรัพยากรต่างๆ ระหว่างหน่วยงาน มีความซ้ำซ้อนทั้งในเชิงประเด็นและพื้นที่นอกจากนี้ปัญหาของกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานและขาดฐานข้อมูลผู้สูงอายุ ตั้งแต่ข้อมูลประชากรสูงอายุ ผู้สูงอายุที่เข้ารับบริการ ของภาครัฐ หรือความต้องการของผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถแสดงให้เห็นผลการทำงานในภาพรวมของประเทศ ส่งผลต่อการประเมินสถานการณ์และการกำหนดนโยบายในระดับต่างๆ

จากหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่าน พบว่าการแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาและการส่งเสริมในรูปแบบการบูรณาการของภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประสบความสำเร็จมีองค์ประกอบดังนี้

1. ผู้นำของเครือข่าย เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ร่วมกับเครือข่าย มีความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของกลุ่ม และที่สำคัญต้องมีทักษะการบริหารจัดการกลุ่มได้ ผู้นำกลุ่มอาจกำหนดเป็นคณะผู้นำ (collective) ซึ่งอาจจะประกอบด้วยบุคคลหลากหลายที่เข้ามาร่วมกัน

2. ระบบการติดต่อสื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน กล่าวคือ การติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก อาศัยผู้ประสานซึ่งเป็นตัวบุคคล กลุ่มองค์กรทำหน้าที่ประสานงานเป็นหน่วยธุรการในการจัดการงานประจำของเครือข่ายผู้ประสานเป็นผู้เชื่อมโยงและเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาไปด้วยกัน ผ่านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเป็นไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว สม่ำเสมอ และทั่วถึงพัฒนาจนกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน

3. การจัดระบบสารสนเทศ ควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนกลาง รวบรวมข้อมูลเป้าหมาย รูปแบบ วิธีการ ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น รวมทั้งผลการวิจัย ทฤษฎี โครงการ ประสบการณ์ภาคปฏิบัติเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลระบบสารสนเทศต้องใช้งานได้ง่าย (user friendly) ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย (accessible) และเผยแพร่ให้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง

4. ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ เครือข่ายต้องมีงบประมาณเพื่อใช้สำหรับการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และช่วยให้คนเข้ามามีส่วนร่วมการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุมและมีการรายงานผลเป็นระยะ

5. ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (interactive action learning) จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์จริง ดังนั้น การจัดระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะช่วยสร้าง

และสะสมองค์ความรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้และเพิ่มเติมได้ตลอดเวลา

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยหลัก 5 ก ประกอบด้วย (1) กลุ่มต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น (2) กรรมการถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงาน (3) กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน (4) กิจกรรม เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน ร้องเพลงกิจกรรม ถ่ายทอดภูมิปัญญา การออกกำลังกาย (5) กองทุน เป็นการสร้างกองทุนของตนเองมีการเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาค การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน เป็นต้น (Department of Older Persons, 2019b) และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุซึ่งเป็นอีกรูปแบบในการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุที่ดีมีปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำชมรม ปัจจัยด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง ปัจจัยความสามารถในการประสานงานกับภาคีเครือข่าย ปัจจัยด้านการดำเนินงานตามข้อบังคับ (Department of Older Persons, 2013)

จากการศึกษาถึงเครือข่ายและการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการรวมทรัพยากรทุกอย่างเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การรวมกันตั้งแต่ระดับนโยบายและระดับแนวทางกลไกการดำเนินงาน ซึ่งทางวิชาการเรียกว่า การบูรณาการ (integration) โดยเป้าหมายของการบูรณาการจะเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการ ตลอดถึงการพัฒนาคุณภาพและการสนับสนุนบริการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การบูรณาการจึงสรุปได้ว่าเป็นการพัฒนาระบบการจัดการขององค์กรให้มีการเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานและบริการที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุในพื้นที่เกิดการเข้าถึงปัจจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีคุณภาพ สร้างความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการให้บริการของหน่วยงาน ซึ่งจะเห็นว่าการบูรณาการเป็นวิธีที่มุ่งให้เกิดการให้บริการที่ดี ภายใต้การบริหารจัดการอย่างเป็นภาพรวมทั้งนโยบาย แผนงาน บุคลากร และการปฏิบัติ โดยนำมาจัดระบบการขึ้นใหม่ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังที่กล่าวไปแล้ว

บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ทุกด้านไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็น ด้านสุขภาพที่ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สามารถดำรงชีวิต ประจำวันได้ การมีจิตใจที่รู้สึกมีคุณค่าและมีความหวัง ด้านสังคมต้องทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเอง ไม่โดดเดี่ยวเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวและสังคม ด้านเศรษฐกิจทุกภาคส่วนจำเป็นต้องสร้างให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ ตลอดถึงการมีอาชีพที่เหมาะสมตามวัย และด้านสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งจากการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบข้อจำกัดและปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนภารกิจตามบทบาทหน้าที่ ขาดการบูรณาการทรัพยากรร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนของเป้าหมายและสิ้นเปลืองทรัพยากร

ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต้องแก้ไขปัญหาโดยนำการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาดำเนินการแบบบูรณาการโดยอาศัยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประสบความสำเร็จดังที่กล่าวไปข้างต้น เนื่องด้วยการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของปัญหา โดยสาเหตุของปัญหาอาจไม่ได้เกิดจากด้าน

สังคมเพียงอย่างเดียว แต่อาจคาบเกี่ยวกับด้านอื่นๆ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผ่านการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของภาคีเครือข่าย จะเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สามารถประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ตั้งแต่ ภาครัฐซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทตามกฎหมายเฉพาะให้อำนาจหน้าที่ มีรูปแบบการขับเคลื่อนงานตามภารกิจที่ชัดเจน ส่วนภาคเอกชนถือเป็นภาคส่วนที่มีทุนและมีเครือข่ายที่หลากหลาย ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบ Corporate Social Responsibility (CSR) มากยิ่งขึ้น และภาคประชาสังคม ถือเป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะหรือผู้ที่มีความสนใจในเป้าหมายเดียวกัน เพราะฉะนั้น ผู้เขียนมองว่าการดึงแต่ละภาคส่วนที่กล่าวไปข้างต้นเข้ามาร่วมมือกันผ่านการบูรณาการทรัพยากรต่างๆ ในการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุ เหล่านี้ถือเป็นปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในทุกๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนฐานการบูรณาการแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย พบว่าการดำเนินงานของเครือข่ายต่างๆ มีข้อจำกัด ที่ส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมาย จึงมีข้อเสนอในการดำเนินงาน 2 ด้าน

1. ด้านการกำหนดนโยบาย รัฐบาลถือเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารราชการส่วนกลาง นำมาสู่การวางนโยบายของหน่วยงานการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งการขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุมีส่วนราชการภูมิภาคที่เกี่ยวข้องหลักๆ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุข สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะมีสำนักงานตั้งอยู่ทุกจังหวัด ถือเป็นส่วนราชการภูมิภาค จำเป็นต้องกำหนดพันธกิจ วิสัยทัศน์ของหน่วยงานให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล การส่งเสริมให้เครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น (อสบ.) ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ประจำอยู่ในแต่ละอำเภอ ได้เข้ามามีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าการมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการกำหนดนโยบายของผู้บริหารองค์กรจะส่งผลต่อความคุ้มค่าในการบริหารทรัพยากรต่างๆ และความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้มากยิ่งขึ้น

2. ด้านการนำไปสู่การปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นราชการส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดประชาชนพื้นที่ และมีเครือข่ายของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น (อสบ.) ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้จะมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุตามภารกิจของหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องขับเคลื่อนงานโดยอาศัยเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น เพราะการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องเกิดจากระบบฐานข้อมูลที่มีความเข้าใจต่อผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยเน้นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการในพื้นที่นั้นๆ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ถือเป็นเครือข่ายที่มีข้อมูลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่ครอบคลุมที่สุด ผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนผ่านการใช้ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น (อสบ.) เพราะข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในพื้นที่ จะช่วยให้การกำหนดทิศทางที่ควรจะดำเนินการและการประเมินความสำเร็จของงานเป็นไปอย่างเหมาะสม

References

Chamsaeng, C., Kensila, U., Tungjaidee, N., & Khongsomboon, K. (2012). *Factors influencing the quality of life of nursing department personnel at Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn Medical Center, Nakhonnayok province*. Srinakharinwirot University, Faculty of Medicine. Author. [In Thai]

Department of Older Persons. (2013). *Elderly club manual. Thai elderly council association*. Author. [In Thai]

Department of Older Persons. (2019a). *Establishment of a school for the elderly.* Retrieved from https://www.dop.go.th/th/topic/view=54 [In Thai]

Department of Older Persons. (2019b). *Handbook for improving the quality of life of the elderly.* Retrieved from https://www.dop.go.th/en/topic/view=54 [In Thai]

Department of Provincial Administration Registration, The Bureau of Registration Administration. (2022). *Official population statistics for civil registration*. Retrieved from https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage [In Thai]

Division of Older Persons Welfare Promotion and Rights Protection. (2020). *Measures to drive the national agenda on the aging society: Sustainable change*. Author. [In Thai]

Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2019). *Situation of the Thai older persons 2019*. Author. [In Thai]

Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2022). *Report on the situation of the Thai elderly in 2022*. Author. [In Thai]

Hongchayangkun, K., & Thiangjanya, P. (2021). *Network creation and management*. Prince of Songkla University, Public Policy Institute. [In Thai]

Kokpol, O. (2009). *Management and control of educational institution administrators at the majority of educational institutions by the Chanthaburi Islamic Educational Service Area Office, Area 1 and Area 2*. Doctoral Dissertation in Education, Rambhaibarni Rajabhat University. [In Thai]

Marin, A., & Wellman, B. (2011). Social network analysis: An introduction. In J. Scott & P. J. Carrington (Eds.), *The Sage handbook of social network analysis* (pp. 11-25). Sage.

Ministry of Social Development and Human Security. (2009). *National elderly plan*. Author. [In Thai]

Ministry of Social Development and Human Security. (2018). *Measures to drive the national agenda on the aging society* (2nd ed.). Author. [In Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *The number and rate of the elderly in the year 2008-2018*. Author. [In Thai]

Starkey, P. (2010). *Networking for development*. International Forum for Rural Transport and Development.

The Act on the Elderly, B.E. 2546. (2010). Retrieved from https://www.dop.go.th/download/laws/regulation_th_20152509163042_1.pdf. [In Thai]

United Nations Population Fund. (2020). *Ageing in the twenty-first century: A celebration and a challenge*. Author.

World Health Organization. (2022). *Ageing and health*. Retrieved from https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health

DOI: 10.14456/phdssj.2024.22

Received:	October	23, 2023
Revised:	August	22, 2024
Accepted:	August	23, 2024

หลักการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ

วัชรินทร์ ภาณุรัตน์[1] ธีรนิติ์ เทพสุเมธานนท์[2] กุลพล พลวัน[3]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักนิติธรรมและหลักความเป็นอิสระที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อให้การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปอย่างรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักนิติธรรมเป็นหน้าที่สำคัญของพนักงานอัยการ โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักนิติธรรม มีลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีผลทำให้พนักงานอัยการต้องผูกพันตนต่อกฎหมายทุกลำดับชั้น ส่วนหลักนิติธรรมเองก็มีสาระสำคัญอยู่ที่การปกครองโดยกฎหมายหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเช่นกัน ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปอย่างรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง พนักงานอัยการก็จะต้องมีความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม ความเสมอภาค และความโปร่งใสซึ่งสามารถตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งจะต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม สันติธรรม และจะต้องใช้อำนาจเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ โดยหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจตามอำเภอใจ อันเป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรมนั่นเอง ทั้งนี้ เพื่อให้สาธารณชนได้เกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและสร้างความสงบสุขให้แก่สังคม

คำสำคัญ: การพิจารณา; การสั่งคดี; การปฏิบัติหน้าที่; พนักงานอัยการ
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
วัชรินทร์ ภาณุรัตน์, ธีรนิติ์ เทพสุเมธานนท์ และกุลพล พลวัน. (2567). หลักการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 293-304.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: watcharin.fbi2006@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] อดีตอธิบดีอัยการ

Principles of Considering and Making Orders in Cases and Performing Duties of State Attorneys

Watcharin Panurat[1] Teerani Tepsumethanon[2] Kullaphol Phollawan[3]

Abstract

This academic article aims to apply the rule of law and the principles of independence provided in the Royal Constitution Kingdom of Thailand, B.E. 2560 and the Public Prosecution Organ and Public Prosecutors Act, B.E. 2553 were used as a framework for analysis. To ensure that the considering and making orders in cases and performing duties of state attorneys are expeditiously, justly and without any prejudice.

Findings are as follows: Performing duties in accordance with the provisions of the law and the rule of law is an important duty of a state attorney. The performance of duties according to the provisions of the law and the performance of duties according to the rule of law are interconnected and cannot be separated because the performance of duties according to the provisions of the law causes state attorneys to be bound to the law at every level. As for the rule of law itself, the essence is the government of law or the performance of duties and responsibilities specified by law as well. Therefore, in order for the Considering and Making Orders in Cases and Performing Duties of state attorneys are expeditiously, justly and without any prejudice. State attorneys must be independent, neutrality, impartial, equitable, and transparent which can be verified in the performance of their duties. Including having to be honest. Adhere to the principles of morality, kindness, peace, and must use power to the extent that the law gives it power, avoiding the arbitrary use of power, which is the essence of the rule of law. However, In order for the public to gain faith and confidence in the most efficient manner. To preserve the sanctity of the law and create peace for society.

Keywords: Considering; Making Orders in Cases; Performing Duties; State Attorneys
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Panurat, W., Tepsumethanon, T., & Phollawan, K. (2024). Principles of considering and making orders in cases and performing duties of state attorneys. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 293-304.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding Author Email: watcharin.fbi2006@gmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Former Director General

บทนำ

พนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายและเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมในฐานะทนายแผ่นดิน ซึ่งมีอำนาจในการออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีอาญา รวมตลอดถึงการดำเนินคดีในศาลต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น อำนาจที่สำคัญของพนักงานอัยการและมีผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชนมากที่สุดประการหนึ่งก็คืออำนาจในการพิจารณาสั่งคดีอาญา โดยการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นลักษณะหนึ่งของการใช้กฎหมายที่มีการนำข้อเท็จจริงหรือการกระทำที่เกิดขึ้นซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมเฉพาะกรณีมาปรับกับกฎหมายซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปที่เป็นนามธรรม เพื่อหยั่งทราบว่าการกระทำหรือข้อเท็จจริงเฉพาะกรณีหรือเฉพาะคดีนั้นๆ มีผลในทางกฎหมายอย่างไร ดังนั้น การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยเฉพาะการสั่งคดีตามดุลพินิจแล้ว หากพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมและหลักความเป็นอิสระอย่างมาก ที่จะมีผลทำให้การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปอย่างรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักนิติธรรม

Albert Venn Dicey เป็นนักคิดที่มีชื่อเสียงโด่งดังและมีบทบาทในการพัฒนาแนวความคิดหลักนิติธรรมให้เป็นรูปร่างมากที่สุดคนหนึ่ง ที่ได้วางหลักการพื้นฐานของหลักนิติธรรม (the rule of law) ว่าคือบรรดาการกระทำทั้งหลายของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย โดยไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐบาลหรือฝ่ายปกครองกระทำการอันฝ่าฝืนหรือขัดต่อกฎหมายก็ย่อมต้องถูกฟ้องคดียังศาลได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าไม่มีสิทธิพิเศษใดๆ เหนือกว่าราษฎร เพราะทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมาย (กฎหมายที่ดี) แผ่นดินเดียวกัน ทั้งนี้เป้าหมายที่แท้จริงของหลักนิติธรรม ก็คือ การจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ใต้กฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยทุกคนล้วนแต่มีความเสมอภาคภายใต้กฎหมายนั่นเอง (Wittayakiatlert, 2018) ด้วยแนวคิดนี้เองจึงทำให้หลักนิติธรรมเป็นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานและเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อบทบาทการใช้อำนาจทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เป็นหลักที่ยึดถือว่าเป็นมาตรฐานการใช้อำนาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เกิดความเสมอภาคต่อประชาชนทุกคนในรัฐและในการใช้อำนาจของรัฐจะต้องมีเหตุมีผล เพื่อให้ประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจรัฐเกิดการยอมรับรัฐในฐานะที่เป็นผู้กระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน แนวความคิดเรื่องหลักนิติรัฐได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ เป็นรากฐานสำคัญในการยกร่างรัฐธรรมนูญหลายประเทศทั่วโลก และเป็นส่วนหนึ่งของหลักที่กฎหมายระหว่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศให้ความสำคัญและยึดถือเป็นหลักสากล

สำหรับประเทศไทยได้มีการกล่าวถึงหลักนิติธรรมครั้งแรกในปี พ.ศ. 2498 โดยศาสตราจารย์วิกรม เมาลานนท์ ในคำแปล Act of Athens 1955 ที่ได้ให้ความหมายของ “The Rule of Law” ว่าหมายถึงยอดเสาหลักในการออกกฎหมายหรือการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่าจะต้องไม่เป็นการใช้อิทธิพลหรือตามอารมณ์ชอบหรือตามอำเภอใจ แต่จะต้องเป็นกฎหมายหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยทำนองคลองธรรม (Krea-Ngam, 2017) จนกระทั่งอยู่ในความสนใจของแวดวงกฎหมายของไทย และนำมาบัญญัติไว้อย่างเป็นรูปธรรมครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2550 มาตรา 3 วรรคสอง บัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติถึงหลักนิติธรรมอีกเช่นกันในมาตรา 3 วรรคสอง บัญญัติว่า “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เพิ่มความว่า “เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” ซึ่งเป็นความมุ่งหมายที่ต้องการสร้างความผูกพันในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรทั้งหลายในรัฐธรรมนูญนี้นอกเหนือจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรมแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนเป็นสำคัญด้วย (Office of the Secretariat of the House of Representatives, 2019) ดังนั้นจะเห็นว่า มาตรา 3 เป็นการเน้นความสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ โดยคำว่า “การปฏิบัติหน้าที่” หมายถึงการใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่กระทำภารกิจต่างๆ อาทิ รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ออกกฎหมาย คณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่บริหารประเทศ ศาลมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี หรือพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาสั่งคดี ซึ่งกรณีเหล่านี้เองที่ต้องมีกรอบตามกฎหมาย แต่ถ้ากระทำเกินจากที่กฎหมายกำหนด เรียกว่า “เกินอำนาจ” ถ้าทำน้อยกว่าที่กฎหมายสั่ง เรียกว่า “บกพร่อง” ถ้าใช้อำนาจแต่ด้วยเจตนากลั่นแกล้งไม่เป็นธรรม เรียกว่า “เบี่ยงเบนจากอำนาจ” ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า รัฐธรรมนูญมาตรา 3 ก็มิได้บัญญัติว่าการปฏิบัติเช่นไรถึงจะเป็นไปตามหลักนิติธรรม และการที่องค์กรต่างๆ ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตาม หรือโดยขัดแย้งกับหลักนิติธรรมผลจะเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องตีความกันว่าการปฏิบัติให้เกิดความยุติธรรมเช่นไรถึงจะเป็นไปตามหลักนิติธรรม ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร การค้นหาหลักกฎหมายจะได้มาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ซึ่งในทางปฏิบัติไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะชี้ว่า สิ่งใดยุติธรรมหรือไม่ เพราะความยุติธรรมเป็นเรื่องนามธรรม และในบางกรณีก็มีความเห็นที่แตกต่างกันได้ (Wittayakiatlert, 2018)

ด้วยเหตุนี้ ในเวลาต่อมา The World Justice Project (2014) จึงได้จัดทำตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรมสากล โดยกำหนดไว้ว่า (1) รัฐบาลและเจ้าหน้าที่จะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมาย (2) กฎหมายจะต้องมีความชัดเจน มีการประกาศแน่นอน เป็นธรรมและให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมถึงความมั่นคงของผู้คนและทรัพย์สิน (3) กระบวนการบัญญัติกฎหมาย การบริหารงาน และการบังคับใช้กฎหมาย ก็จะต้องสามารถเข้าถึงได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ และ (4) การเข้าถึงความเป็นธรรมดำเนินงานโดยองค์กรทางตุลาการที่มีอิสระและมีคุณธรรม ทนายความ และเจ้าหน้าที่ตุลาการมีจำนวนที่เพียงพอต่อการอำนวยความยุติธรรม ดังนั้น นอกจากจะมีกฎหมายที่ดี กระบวนการยุติธรรมที่ดีแล้ว นักกฎหมายผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ดีก็จะต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งจะต้องซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม สันติธรรม และจะต้องใช้อำนาจเท่าที่กฎหมายให้อำนาจ เพื่อให้สอดคล้องกับ Independent National Rule of Law Commission (2014) ที่ได้กำหนดสาระของหลักนิติธรรมไว้นั่นเอง

หลักความเป็นอิสระ

หลักความเป็นอิสระของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่ คือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายการเมือง ฝ่ายตุลาการ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่รัฐในทางปกครอง หรือองค์กรวิชาชีพ ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่ใช้อำนาจในนามของรัฐกระทำการภายในขอบอำนาจหน้าที่นั้นๆ โดยบุคคลนั้นๆ ย่อมมีอิสระในการดำเนินการภายใต้หลักความผูกพันของแต่ละอำนาจซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เพื่อบรรลุภารกิจขององค์กรที่ใช้อำนาจนั้นๆ หรือบรรลุภารกิจของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรดังกล่าว (Singkaneti, 2016)

ดังนั้น หลักความเป็นอิสระของพนักงานอัยการจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากพนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญยิ่งในการบริหารความยุติธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีอัยการที่เข้มแข็งที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนและดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นอิสระและมีความเที่ยงธรรม ภายในสถาบันอัยการ พนักงานอัยการทุกคนจะต้องได้รับการเสริมสร้างให้ปฏิบัติหน้าที่ทางวิชาชีพของตนอย่างเป็นอิสระ มีความเที่ยงธรรม และเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลจากความรู้สึกหรือความเชื่อใดๆ ด้วยเหตุนี้ แนวทางสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของอัยการ (UN Guidelines on the Role of Prosecutors) รับรองโดยที่ประชุมว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาวานา สาธารณรัฐคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน 2533 ได้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อช่วยเหลือรัฐทั้งหลายให้กระทำภารกิจของตนในการรักษาและส่งเสริมประสิทธิภาพ ความเที่ยงธรรม และความเป็นธรรมของพนักงานอัยการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญา แนวทางสหประชาชาติฯ ได้กำหนดหลักการที่จะสามารถนำไปปรับใช้กับทุกเขตอำนาจในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะมีอำนาจในทางอัยการอย่างไร แนวทางสหประชาชาติฯ จึงยังคงเป็นกลางในประเด็นเรื่องกระบวนการแต่งตั้งและสถานะของอัยการภายในรัฐ ดังนั้นรัฐในแต่ละประเทศจึงมีหน้าที่ประกันให้พนักงานอัยการสามารถปฏิบัติหน้าที่ทางวิชาชีพของตนได้อย่างมีความเที่ยงธรรมและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลใด ต่างไปจากกรณีผู้พิพากษาและทนายความ กฎหมายระหว่างประเทศไม่ได้มีบทบัญญัติที่ประกันความเป็นอิสระเชิงสถาบันของอัยการ ทั้งนี้ เนื่องจากในบางระบบพนักงานอัยการได้รับการแต่งตั้งโดยฝ่ายบริหารหรือต้องพึ่งพิงอำนาจของฝ่ายบริหารอยู่ในระดับหนึ่ง จึงทำให้เป็นหน้าที่พนักงานอัยการที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับจากรัฐบาลในบางประการ ในขณะที่พนักงานอัยการควรจะมีอำนาจที่เป็นอิสระแทนที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายบริหาร รัฐมักมีหน้าที่ในการให้การปกป้องดูแลเพื่อที่พนักงานอัยการจะสามารถทำหน้าที่ในการสอบสวนได้อย่างเที่ยงธรรมและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลใด (International Commission of Jurists, 2007) ดังนั้นสหประชาชาติจึงได้เรียกร้องให้ทุกประเทศกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองความเป็นอิสระของพนักงานอัยการไว้หลายประการในแนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการ โดยเฉพาะการให้หลักประกันความเป็นอิสระของอัยการ ได้กำหนดไว้ตอนหนึ่งว่า

“ข้อ 3 พนักงานอัยการในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมพึงดำรงตนในหน้าที่ รักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพอัยการอยู่เสมอ

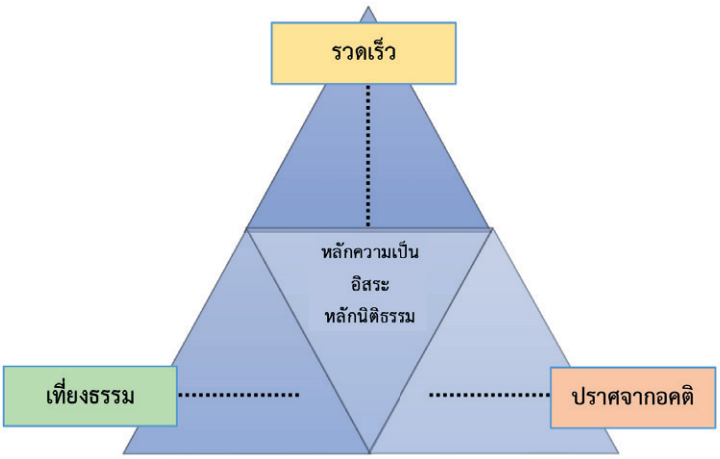
ข้อ 4 รัฐพึงดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่าพนักงานอัยการสามารถจะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทแห่งวิชาชีพโดยปลอดจากการข่มขู่ ขัดขวาง คุกคาม หรือแทรกแซงที่ไม่สมควร และปลอดจากความรับผิดทางแพ่ง ทางอาญา หรือความรับผิดอื่นๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 6 สวัสดิการที่พอสมควร ค่าตอบแทนที่เหมาะสม ตลอดจนวาระการดำรงตำแหน่งและกำหนดอายุเกษียณราชการสำหรับพนักงานอัยการ จะต้องได้รับการกำหนดในกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่เปิดเผยของทางราชการ” (Phollawan, 2021)

สำหรับประเทศไทยได้มีการบัญญัติหลักความเป็นอิสระของพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 248 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้จากหลักกฎหมายดังกล่าว พนักงานอัยการจึงมีอิสระในการใช้ดุลพินิจสำหรับการสั่งคดีตามสำนวนที่ได้รับจากพนักงานสอบสวนและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม และอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างเต็มที่ อันเป็นไปตามหลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ (opportunity principle) คือ ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนแล้วมีเหตุผลอันสมควรให้เชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ของสังคมซึ่งจะได้รับจากการฟ้องคดี และผลร้ายต่อผู้ต้องหาซึ่งจะได้รับผลกระทบจากการฟ้องคดีแล้วไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด รวมทั้งเมื่อพิจารณาเหตุผลอื่นๆ ประกอบด้วยแล้ว พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ ทำให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจโดยยืดหยุ่นและสามารถปรับเข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย (legalily principle) ซึ่งหากพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานจากการสอบสวนแล้วมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเสมอ อนึ่ง ปัจจุบันกฎหมายยังได้ให้ความคุ้มครองดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดีและปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อไม่ให้พนักงานอัยการถูกดำเนินคดีทางอาญาฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าพนักงานอัยการต้องแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบในการสั่งคดีและปฏิบัติหน้าที่ด้วย (Saensira, 2011)

กรอบในการวิเคราะห์

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้นำหลักการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ได้แก่ หลักนิติธรรม ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 3 วรรคสอง และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 8 และหลักความเป็นอิสระ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 13 องค์กรอัยการ มาตรา 248 และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 และมาตรา 22 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อให้การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปอย่างรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

1. การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม

อำนาจในสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง ได้กำหนดกรอบและเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่โดยให้ “รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 8 ยังได้กำหนดให้ “การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักนิติธรรม” ทั้งนี้ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง กำหนดให้องค์กรอัยการประกอบด้วย คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) อัยการสูงสุด (อสส.) และพนักงานอัยการอื่น โดยมีสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นหน่วยธุรการ

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักนิติธรรมเป็นหน้าที่สำคัญขององค์กรอัยการและพนักงานอัยการ โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักนิติธรรม มีลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กันที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีผลทำให้องค์กรอัยการและพนักงานอัยการต้องผูกพันตนต่อกฎหมายทุกลำดับชั้น ส่วนหลักนิติธรรมเองก็มีสาระสำคัญอยู่ที่การปกครองโดยกฎหมายหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดเช่นกัน ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปอย่างรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง พนักงานอัยการก็จะต้องมีความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง ความเที่ยงธรรม ความเสมอภาค และความโปร่งใสซึ่งสามารถตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งจะต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม สันติธรรม และจะต้องใช้อำนาจเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ โดยหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจตามอำเภอใจ อันเป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรมนั่นเอง

2. การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการให้เป็นไปตามหลักความเป็นอิสระ

อำนาจในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการให้เป็นไปตามหลักความเป็นอิสระนั้น นอกจากจะต้องเป็นตามหลักนิติธรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องเป็นไปตามหลักความเป็นอิสระอีกด้วย ซึ่งเดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วางหลักประกันความเป็นอิสระในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการไว้ตามมาตรา 255 วรรคสอง โดยบัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม” ต่อมาพบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมนอกเหนือจากความเที่ยงธรรมแล้วอีก 2 ประการ คือ ต้องรวดเร็วและปราศจากอคติทั้งปวง เพราะความล่าช้าย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในตัวเอง ในขณะเดียวกันการที่พนักงานอัยการจะปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความเที่ยงธรรมได้จะต้องปราศจากอคติทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ หรือโมหาคติ และเพื่อเป็นการคุ้มครองและรับรองความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการจึงกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าการสั่งคดีของพนักงานอัยการไม่ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง เพื่อมิให้ผู้ใดนำดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการไปฟ้องต่อศาลปกครองได้

ทั้งนี้ “ความมีอิสระ” (independent) ในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่นับว่าเป็นหัวใจในการให้หลักประกันแก่พนักงานอัยการไว้อย่างชัดแจ้ง ในเรื่องของการสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม สั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว (การประกันตัว) การสั่งให้คืนของกลางแก่ผู้ที่มีสิทธิรับคืน การอุทธรณ์-ฎีกาการถอนฟ้องคดีอาญา การแก้ต่างหรือว่าต่างคดีแพ่งหรือคดีอาญา ฯลฯ และมีลักษณะคล้ายคลึงกับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรตุลาการซึ่งรัฐธรรมนูญฯ 2560 มาตรา 188 วรรคสอง บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการ ย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญฯ และกฎหมายให้เป็นไปตามโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง” สำหรับคำว่า “เที่ยงธรรม” (impartial) นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า “ตั้งตรงด้วยความเป็นธรรม” และมีความหมายตรงข้ามกับคำว่า “ลำเอียง” ซึ่งพจนานุกรมฯ ให้ความหมายว่า “เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่วางตัวเป็นกลาง ไม่เที่ยงธรรม” ส่วนคำว่า “อคติ” (prejudice) นั้น เป็นที่มาที่ทำให้เกิดความลำเอียง ซึ่งมีอยู่ 4 อย่าง คือ ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะความรัก) โทสาคติ (ลำเอียงเพราะความโกรธ) ภยาคติ (ลำเอียงเพราะความกลัว) โมหาคติ (ลำเอียงเพราะความเขลา) นอกจากนั้น การสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการจะต้องไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (discrimination) ตามมาตรา 27 วรรคสามแห่งรัฐธรรมนูญฯ ด้วย คือ เลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ

สำหรับกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติด้วยว่าการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการไม่ให้ถือเป็นคำสั่งทางปกครองนั้น เนื่องจากการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการมีลักษณะแตกต่างจาก “การปฏิบัติราชการทางปกครอง” ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติว่า “คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า (1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวัง หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ฯลฯ ด้วยเหตุผลดังกล่าว มาตรา 4 แห่งกฎหมายฉบับนี้จึงบัญญัติว่า “พระราชบัญญัติฉบับนี้มิให้ใช้บังคับแก่ ฯลฯ (8) การดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญา ฯลฯ” ดังนั้น หากอัยการสั่งคดีและปฏิบัติหน้าที่ตามนัยของมาตรา 248 แห่งรัฐธรรมนูญฯ 2560 คู่กรณีจะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อระงับ ยับยั้ง หรือเพิกถอนคำสั่งและการปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ย่อมไม่ได้ เพราะมิใช่การปฏิบัติราชการทางปกครองแต่อย่างใดนั่นเอง

ยิ่งไปกว่านั้นเพื่อให้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นอิสระอย่างแท้จริง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้มีบัญญัติคุ้มครองเพิ่มเติมว่า คำสั่งทางคดีของพนักงานอัยการไม่ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง อันทำให้ไม่อาจทำการฟ้องร้องให้เพิกถอนคำสั่งทางคดีของพนักงานอัยการต่อศาลปกครองได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 248 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง” อันจะเห็นได้ว่าความเป็นอิสระขององค์กรอัยการหมายถึงความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การสั่งคดีไม่ว่าจะสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งสอบสวนเพิ่มเติม ฯลฯ ว่าจะต้องเป็นการใช้ดุลพินิจอิสระ โดยปราศจากการครอบงำหรือแทรกแซงใดๆ แต่ไม่ได้หมายความว่า องค์กรอัยการจะเป็นอิสระจากการตรวจสอบ หากพนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หรือสั่งคดีโดยทุจริตก็ย่อมสามารถถูกตรวจสอบและได้รับโทษตามระเบียบหรือตามกกฎหมายต่อไป

นอกจากนี้ มาตรา 248 วรรคสาม ยังได้วางหลักในเรื่องระบบโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรอัยการเพื่อที่จะสามารถประกันความเป็นอิสระขององค์กรอัยการได้อย่างแท้จริง โดยบัญญัติให้ “การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการให้มีความเป็นอิสระ โดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมและการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับพนักงานอัยการต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยประธานกรรมการซึ่งต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ และผู้ทรงคุณวุฒิบรรดาที่ได้รับเลือกจากพนักงานอัยการ ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนสองคน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ทั้งนี้ มาตรา 248 วรรคสามดังกล่าว สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้มีการเขียนอธิบายไว้อย่างชัดเจนไว้ในความมุ่งหมายและคำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าบทบัญญัติในวรรคสามได้บัญญัติรับรองให้การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการให้มีความเป็นอิสระ และ “เพื่อเป็นหลักประกันว่าพนักงานอัยการจะได้รับค่าตอบแทนที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะทำนองเดียวกับตุลาการ จึงได้บัญญัติให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมสำหรับการบริหารงานบุคคลได้กำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีผู้มีอำนาจใดๆ มาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของคณะกรรมการอัยการ จึงได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญถึงองค์ประกอบสำคัญของคณะกรรมการอัยการว่าประธานกรรมการจะต้องเป็นผู้ที่พนักงานอัยการเลือกมาจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่เป็นพนักงานอัยการ ส่วนกรรมการอื่นจะมีจำนวนเท่าไรให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่อย่างน้อยจะต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนจำนวนสองคน กรรมการดังกล่าวพนักงานอัยการเป็นผู้เลือก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความในตอนท้ายจะบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ก็ตาม แต่กฎหมายที่จะบัญญัติขึ้นจะบัญญัติให้ผิดไปจากหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมิได้ เช่น จะบัญญัติมิให้พนักงานอัยการที่ดำรงตำแหน่งอัยการอาวุโส ไม่มีสิทธิเลือกหรือรับเลือกมิได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดว่าอัยการอาวุโสมิใช่พนักงานอัยการ

ในกรณีเช่นนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งอัยการอาวุโสก็อาจไม่มีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาสั่งหรือฟ้องคดีได้” และมาตรา 141 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ก็ยังได้กำหนดหน้าที่ให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระขององค์กรอัยการไว้อีกด้วย อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้คำนึงถึงหลักประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการที่จะไม่ถูกครอบงำจากผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ระดับสูงในองค์กรอัยการ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 248 วรรคสาม ว่าการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับพนักงานอัยการต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ และยกเลิกหลักเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งและการพ้นตำแหน่งของอัยการสูงสุดที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา ตามที่กำหนดไว้เดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อให้ปราศจากการครอบงำทางการเมืองทุกกรณี

เมื่อกำหนดหลักเกณฑ์ที่ป้องกันไม่ให้พนักงานอัยการถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจทั้งในองค์กรและหน่วยงานอื่นตามมาตรา 248 วรรคสามแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้วางหลักเกณฑ์การป้องกันมิให้พนักงานอัยการมีอคติหรือถูกครอบงำ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนในบทบัญญัติอื่นด้วย โดยมาตรา 248 วรรคสี่ กำหนดว่า “กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้งและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปมิได้” ทั้งนี้ มาตรา 248 วรรคสี่ เป็นการกำหนดหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ หรือทำให้มีส่วนได้เสียในการปฏิบัติหน้าที่ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้ง และใช้เป็นการทั่วไป ความตอนท้ายที่ว่า “โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปมิได้” มีความหมายว่า กฎหมายที่จะไปบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ ต้องบัญญัติให้ชัดเจน จะบัญญัติในลักษณะที่จะทำให้มีการมอบอำนาจให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้พิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติเป็นกรณีๆ ไปมิได้ ทั้งนี้ บทเฉพาะกาล ได้กำหนดข้อห้ามในมาตรา 277 วรรคสาม กำหนดให้ในระหว่างที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 248 วรรคสี่ ห้ามมิให้พนักงานอัยการดำรงตำแหน่ง กรรมการในรัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน หรือดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือกิจการอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นที่ปรึกษาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดในลักษณะเดียวกัน

อย่างไรก็ดี นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะได้มีการประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการโดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 248 แล้ว พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ได้รับรองหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 21 วรรคหนึ่ง โดยบัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม” เมื่อพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งได้แสดงเหตุผลอันสมควรประกอบแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 22 ซึ่งคำว่า “แสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ” นั้นย่อมเป็นเครื่องชี้หรือแสดงให้เห็นว่าการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการนั้นจะต้องมีขอบเขตด้วย มิใช่ว่าพนักงานอัยการจะสามารถใช้

ดุลพินิจในทุกเรื่องได้ตามอำเภอใจ และการใช้ดุลพินิจที่เกินขอบเขตของความชอบด้วยกฎหมายนั้นพนักงานอัยการจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบและจะต้องถูกตรวจสอบได้เสมอ ทั้งนี้ เพื่อความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้น แม้ว่าพนักงานอัยการจะมีความเป็นอิสระในการสั่งคดีแต่ความเป็นอิสระดังกล่าว ยังถูกควบคุมตรวจสอบทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เนื่องจากการควบคุมและตรวจสอบการใช้ดุลพินิจเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะการใช้ดุลพินิจโดยปราศจากการควบคุมและตรวจสอบจะทำให้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกลายเป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจนั่นเอง

นอกจากนั้น หลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวทางสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของอัยการ (UN Guidelines on the Role of Prosecutors) ซึ่งรับรองโดยที่ประชุมว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาวานา สาธารณรัฐคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน 2533 ที่ได้กำหนดสถานภาพและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ในข้อ 4 ว่า “รัฐพึงดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่าพนักงานอัยการสามารถจะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทแห่งวิชาชีพโดยปลอดจากการข่มขู่ ขัดขวาง คุกคามหรือแทรกแซงที่ไม่สมควร และปลอดจากความรับผิดทางแพ่ง ทางอาญา หรือความรับผิดอื่นๆ ที่ไม่ชอบธรรม” อีกด้วย เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่

บทสรุป

การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ นอกจากจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัดทั้งในชั้นสอบสวนคดีอาญา เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ เพื่อประกอบการพิจารณาในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในศาลแล้ว ปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของอัยการยังต้องเป็นไปตาม “หลักนิติธรรม” ด้วย เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง ได้กำหนดให้องค์กรอัยการต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม และตามที่รับรองไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 8 ที่กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักนิติธรรม รวมทั้งการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ยังต้องเป็นไปตาม “หลักความเป็นอิสระ” ซึ่งเป็นหลักการที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการไว้ในมาตรา 248 วรรคสอง ที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีอิสระในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม ปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองด้วย และตามที่ได้รับรองหลักการดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สาธารณชนได้เกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและสร้างความสงบสุขให้แก่สังคม

ข้อเสนอแนะ

การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนอกจากจะต้องให้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัดแล้ว จะต้องให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและหลักความเป็นอิสระด้วย เพื่อให้สาธารณชนได้เกิดศรัทธาและความเชื่อมั่นว่าจะ

สามารถปฏิบัติหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน และทำให้การบังคับใช้กฎหมายได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิของกฎหมายและสร้างความสงบสุขสูงสุดให้แก่สังคม

References

Independent National Rule of Law Commission. (2014). *The rule of law (meaning, essence and consequences of violating the rule of law)*. Office of the Permanent Secretary Ministry of Justice. [In Thai]

International Commission of Jurists. (2007). *International principles on the independence and accountability of judges, lawyers and prosecutors–A practitioners guide* (2nd ed). Author.

Krea-Ngam, W. (2017). The rule of law in the country's legal reform plan. *Constitutional Court Journal, 23*(67), 221-232. [In Thai]

Office of the Secretariat of the House of Representatives. (2019). *Purpose and explanation of each article of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560*. Author. [In Thai]

Phollawan, K. (2021). *Guarantees to protect the independence of prosecutors*. Retrieved from https://www3.ago.go.th/legald/wp-content/uploads/2021/11/05_-Kulapol.pdf [In Thai]

Saensira, W. (2011). The use of discretion in ordering cases and the performance of duties by prosecutors. *Julniti, 8*(6), 149-155. [In Thai]

Singkaneti, B. (2016). *Principles of independence and neutrality in the performance of duties of NHRCT*. Office of the National Human Rights Commission of Thailand. [In Thai]

The World Justice Project. (2014). *The WJP rule of law index 2014*. Author.

Wittayakiatlert, K. (2018). *Legal problems regarding the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561 (2018)*. Doctoral Dissertation of Laws, Ramkhamhaeng University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.23

Received:	September	21, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

บุษรา นาวกรด[1] ภัครดา เกิดประทุม[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเทคโนโลยีในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ และ (2) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยผสมวิธี โดยวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทยจำนวน 20 คน และวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลแบบสอบถามผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจ จำนวน 560 คน โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า นโยบาย (งบประมาณ/แผนงาน/การสื่อสาร/การมีส่วนร่วม) ที่ชัดเจนผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำโครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีทีมงานที่เชี่ยวชาญและการบริหารความเสี่ยงเป็นแนวทางการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เทคโนโลยีคลาวด์และเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตสรรพสิ่งนำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์วิเคราะห์ข้อมูลสมาชิกข้อมูลสินเชื่อข้อมูลการลงทุนและความเสี่ยงด้วยปัญญาประดิษฐ์โดยการใช้เทคโนโลยีบิ๊กเดต้า/คลาวด์ในการจัดเก็บข้อมูลและการทำธุรกรรมออนไลน์บนแอพพลิเคชั่นซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยยอมรับในการนำรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินมาใช้กับสหกรณ์ออมทรัพย์พบว่า ไม่พบความแปรปรวนที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: เทคโนโลยีนวัตกรรมทางการเงิน; รูปแบบนวัตกรรมทางการเงิน; สหกรณ์ออมทรัพย์
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
บุษรา นาวกรด และภัครดา เกิดประทุม. (2567). การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 305-318.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
4 หมู่ 11 ถนนหทัยราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา ปทุมธานี 12150, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: butsara.ng@gmail.com
[2] บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Development of Financial Innovations in the Management of State Enterprise Savings Co-Operatives in Thailand

Butsara Nawgroad[1] Phakrada Kerdprathum[2]

Abstract

This research article aims to study (1) ways to drive financial innovation in savings cooperatives and (2) the influence of financial innovation model factors of savings cooperatives on the acceptance of financial innovation in the management of state enterprise savings cooperatives in Thailand. This research was mixed methods research with key informants 20 executives and officers of the Communication Savings Cooperative of Thailand. And quantitative research collected questionnaire data from a total of 560 executives and officials of state enterprise savings cooperatives, using Multiple Regression Analysis.

Findings are as follows: Clear policies(budgets/plans/communications/participation), executives with leadership, technology system infrastructure, Professional teams and risk management are the ways to drive financial innovation in savings cooperatives and artificial intelligence (AI) technology, big data, cloud technology, and Internet of Things (IoT) technology are used to develop financial innovations of savings cooperatives by using such technology to develop a financial innovation model of savings cooperatives analyze member information credit information investment information and risks with AI Use Big data / Cloud technology to store data and online transactions on the application, which are accepted by the state enterprise savings cooperatives in Thailand. In applying the financial innovation model to savings cooperatives, it was found that there was no variance with a statistical significance of .01.

Keywords: Financial Innovation Technology; Financial Innovation Model; Savings Co-Operatives
Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Nawgroad, B., & Kerdprathum, P. (2024). Development of financial innovations in the management of state enterprise savings co-operatives in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 305-318.

[1] Doctor of Business Administration Program, Western University
4 Moo 11 Hathairat Road, Lat Sawai, Lam Luk Ka, Pathum Thani 12150, Thailand
Corresponding Author Email: butsara.ng@gmail.com
[2] Graduate School, Western University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจเป็นหนึ่งในประเภทของสหกรณ์ออมทรัพย์อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ปัจจุบันสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมด 56 แห่ง (Cooperative Promotion Department, Information Technology Center, 2023) และสหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย จำกัด (สอ.กสท.) เป็นสหกรณ์ที่เป็นประเภทออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจเพราะมีสมาชิกทำงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจทั้ง บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด และบริษัท โทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสาร แห่งประเทศไทยเดิมชื่อสหกรณ์ออมทรัพย์กรมไปรษณีย์โทรเลข จำกัด เริ่มก่อตั้งและจดทะเบียนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2512 สำนักงานตั้งอยู่ที่อาคารชั้นเดียวข้างต้นโพธิ์กรมไปรษณีย์โทรเลข (บางรัก) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมในการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก และมุ่งอำนวยประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นแหล่งออมทรัพย์และการให้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าธนาคารทั่วไปให้แก่ข้าราชการกรมไปรษณีย์โทรเลขโดยมี นายศรีภูมิ ศุขเนตร รองอธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลขในขณะนั้นเป็นผู้ก่อตั้งจดทะเบียนและได้รับอนุญาตให้ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2512 โดยมีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 375 คน มีทุนเรือนหุ้นจำนวน 32,930 บาท ในปี พ.ศ. 2520 กรมไปรษณีย์โทรเลขได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นรัฐวิสาหกิจโดยใช้ชื่อว่าการสื่อสารแห่งประเทศไทย สหกรณ์ออมทรัพย์จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น สหกรณ์ออมทรัพย์กรมไปรษณีย์โทรเลขและการสื่อสารแห่งประเทศไทย จำกัด เมื่อปี พ.ศ. 2525 ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติเห็นชอบให้เปลี่ยนชื่อเป็น สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย จำกัด ใช้ชื่อย่อว่า สอ.กสท. ในปี พ.ศ. 2530 สหกรณ์ได้ย้ายจากที่ทำการบางรักมาอยู่ ณ สำนักงานใหญ่ การสื่อสารแห่งประเทศไทย เลขที่ 99 หมู่ 3 แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2533 คณะกรรมการได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องก่อสร้างอาคารเป็นของตนเอง เนื่องจากกิจการได้เจริญเติบโตและขยายตัวมาโดยตลอดจึงได้สร้างอาคารตั้งอยู่ในบริเวณ การสื่อสารแห่งประเทศไทย หลักสี่ ถนนแจ้งวัฒนะ โดยมีนายศรีภูมิ ศุขเนตร เป็นประธานในการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์และเจ้าหน้าที่ได้เริ่มปฏิบัติงานพร้อมให้บริการสมาชิกในอาคารใหม่ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2534 จนถึงปัจจุบัน (The Communications Authority of Thailand Savings Co-Operative Limited, 2022) สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประทศไทย จำกัด ได้เริ่มที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานเพื่อพัฒนาสหกรณ์ไปสู่สหกรณ์ดิจิทัลเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงานโดยมุ่งเน้นความรวดเร็วในการให้บริการและสร้างความสะดวกสบายให้กับสมาชิก

เทคโนโลยีปัจจุบันทำให้สหกรณ์ต้องมุ่งไปสู่สหกรณ์ยุคดิจิทัลและเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย ซึ่งเป็นอีกปัจจัยที่ต้องนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานและเทคโนโลยีทางการเงินเป็นเทคโนโลยีที่เป็นหนึ่งในการขับเคลื่อนให้ระบบสหกรณ์ออมทรัพย์ไทยมีการดำเนินงานที่รวดเร็วสะดวกให้บริการสมาชิกโดยทั่วถึง เนื่องจากประชาชนทั่วไปรวมทั้งสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า New Normal หรือที่เรียกว่าฐานวิถีชีวิตใหม่ความปกติใหม่ การปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ได้เปลี่ยนแปลงทุกๆ กลุ่มสังคมกลุ่มอาชีพรวมถึงสถาบันการเงินและสหกรณ์ออมทรัพย์หลายๆ แห่งในปัจจุบันต้องมีการปรับเปลี่ยนการให้บริการสมาชิกเพื่อให้เข้ากับยุคฐานวิถีชีวิตใหม่เพื่อ

ลดการสัมผัสลดความเสี่ยง (Preechasin & Punpanich, 2022) ลดการเดินทางหรือการแออัดที่ต้องมาติดต่อโดยตรงกับสหกรณ์ออมทรัพย์ปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีในหลายๆ ด้านเพื่อนำมาช่วยอำนวยความสะดวก เข้าถึงบริการทางการเงินเกิดขึ้นมากมาย การพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านการเงินจึงได้กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญให้สหกรณ์ออมทรัพย์ได้พัฒนาในรูปแบบการให้บริการในด้านต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันในการทำธุรกรรมของสมาชิกและให้บริการสมาชิกได้อย่างทั่วถึงสมาชิกจะได้รับการให้บริการอย่างรวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้นซึ่งปัจจุบันการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้มีปัจจัยขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการเงินเพื่อรองรับการใช้งานของสมาชิกมีทั้งปัจจัยขับเคลื่อนทางด้านผู้นำซึ่งเป็นผู้บริหารทางด้านนโยบายและโครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีกอปรกับนำเทคโนโลยีนวัตกรรม ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence--AI) บิ๊กดาต้า (big data) คลาวด์ (cloud) และอินเตอร์เน็ตทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things--IoT) มาใช้เพื่อทำให้เกิดนวัตกรรมทางการเงินทำให้สหกรณ์ดำเนินงานได้อย่างคล่องตัวสมาชิกได้รับความสะดวกสบายในการติดต่อประสานงานไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ทั้งด้านธุรกรรมการกู้เงินการฝากเงินและการลงทุนของสหกรณ์เองมีการควบคุมความเสี่ยงทางด้านการเงินโดยนำเทคโนโลยีการวิเคราะห์ AI และ Big data มาใช้รวมทั้งการเก็บข้อมูลของสมาชิกบนระบบ Cloud มีการเชื่อมโยงข้อมูลให้สมาชิกเข้าถึงข้อมูลผ่านข่ายอินเตอร์เน็ตด้วยระบบ IoT เพื่อให้สมาชิกเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลาในรูปแบบการใช้งานแอปพลิเคชัน (application) บนมือถือสหกรณ์ออมทรัพย์สามารถใช้นวัตกรรมเหล่านี้นำมาพัฒนาเพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความพึงพอใจให้กับสมาชิกที่มาใช้บริการและทั้งทางด้านผลกำไรก็จะเติบโตขึ้นเรื่อยๆ นำไปสู่สหกรณ์ที่บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานความสำเร็จ (Preechasin & Punpanich, 2022; Wangkit & Punpanich, 2019) มุ่งไปสู่สหกรณ์ดิจิทัล ซึ่งแต่ละสหกรณ์จะมีฐานข้อมูลของสมาชิกส่วนบุคคลในขั้นตอนการสมัครการทำธุรกรรมการเงินต่างๆ ที่ทำกับสหกรณ์ทางสหกรณ์สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาพัฒนาวิเคราะห์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับสมาชิกและสหกรณ์ในอนาคตข้อมูลเหล่านี้ จะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านธุรกรรมออนไลน์และฐานข้อมูลในการทำธุรกรรมของสมาชิกได้ซึ่งเทคโนโลยีทางการเงินสามารถดึงข้อมูลเหล่านี้มาใช้ประกอบการพิจารณาในด้านต่างๆ เช่นการกู้เงินออนไลน์การนำฝากเงินออนไลน์หรือการดูข้อมูลสมาชิกผ่านช่องทางออนไลน์และการลงทุนเพื่อเพิ่มช่องทางในการบริหารเงินและลดความเสี่ยงให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อให้เกิดการบริหารงานของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่ความ สำเร็จซึ่งเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นต้องมีการยอมรับจากผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารสหกรณ์เพื่อจะนำไปเผยแผ่แก่สมาชิกและนำไปใช้พัฒนาสหกรณ์ต่อไป

ดังนั้น เทคโนโลยีต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยจึงมีความสำคัญ ผู้วิจัยจึงกำหนดที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทคโนโลยีในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการ

สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรอิสระ ได้แก่ (1) การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงิน (Abbas, Balsalobre-Lorente, Amjid, Al-Sulaiti, Al-Sulaiti, & Aldereai, 2024) คือ นโยบาย (งบประมาณ/แผนงาน/การสื่อสาร/การมีส่วนร่วม) ภาวะผู้นำ โครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยี ทีมงานที่เชี่ยวชาญ และ การบริหารความเสี่ยง (2) เทคโนโลยีทางการเงิน (Falaiye, Elufioye, Awonuga, Ibeh, Olatoye, & Mhlongo, 2024) คือ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence--AI) บิ๊กดาต้า (big data) คลาวด์ (cloud) และอินเตอร์เน็ตทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things--IoT) และ (3) รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ (Khan, Máté, Abdulahi, Sadaf, Khan, Popp, & Oláh, 2024) คือ วิเคราะห์ข้อมูลสมาชิก ข้อมูลสินเชื่อ ข้อมูลการลงทุน และความเสี่ยงด้วย AI จัดเก็บข้อมูลบนระบบคลาวด์ และ ธุรกรรมออนไลน์บนแอพพลิเคชั่น

และตัวแปรตาม ได้แก่ การยอมรับรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย (Musa, Fatmawati, Nuryakin, & Suyanto, 2024) คือ ด้านการใช้งาน (ซับซ้อน) ด้านความเข้ากันได้ ด้านความเชื่อมั่น (ความเที่ยงตรง/แม่นยำ) ด้านความปลอดภัย และ ด้านการรับรู้ประโยชน์

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารจำนวน 12 คน ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการทางการเงินและพัฒนาเทคโนโลยี ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อ หัวหน้าแผนกพัฒนาเทคโนโลยีหัวหน้าแผนกการเงินและการลงทุน หัวหน้าแผนกบัญชีและตรวจสอบ หัวหน้าแผนกสินเชื่อ หัวหน้าแผนกกฎหมายและเร่งรัดติดตามหนี้จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 20 คน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจจำนวน 56 แห่งในประเทศไทย (Cooperative Promotion Department, Information Technology Center, 2023) ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ โดยใช้เครื่องมือคือแบบสอบถามเชิงปริมาณในการสอบถามจากผู้บริหารและฝ่ายจัดการของสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งละจำนวน 10 คน ประกอบด้วย กรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน 6 คน ผู้จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน 1 คน ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายการเงิน/สินเชื่อจำนวน 2 คน หัวหน้าแผนกที่เกี่ยวข้องกับระบบเทคโนโลยี/คอมพิวเตอร์/IT จำนวน 1 คน ทั้งหมดจำนวน 56 แห่ง รวมทั้งหมดเป็นจำนวน 560 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย และสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา การทำวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาโดยมีระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงข้อมูลด้านเทคโนโลยีในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

2. ได้ทราบถึงอิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นวัตกรรมทางการเงิน

ด้วยการเกิดขึ้นของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการเงินดิจิทัลที่ผสมผสานโมเดลใหม่ๆ และการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินแบบครอบคลุม แสดงให้เห็นความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสถาบันการเงินในการเน้นการแข่งขันในตลาดผลิตภัณฑ์ที่มีนวัตกรรมและแข่งขันได้ ดังนั้น แนวทางการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลทางการเงินและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจจึงช่วยปรับปรุงประสิทธิผลทางการเงินขององค์การธุรกิจ โดยมีงานวิจัยที่ประเมินบทบาทของความสามารถในการแข่งขันในตลาดผลิตภัณฑ์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทผ่านบทบาทไกล่เกลี่ยของนวัตกรรมทางการเงินดิจิทัล แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันในตลาดผลิตภัณฑ์มีส่วนในเชิงบวกต่อการพิจารณาผลการดำเนินงานของสถาบันการเงิน นอกจากนี้ นวัตกรรมทางการเงินดิจิทัลยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางซึ่งมีส่วนกำหนดผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินในเชิงบวกบางส่วน ผลลัพธ์เหล่านี้บ่งชี้ว่านวัตกรรมดิจิทัลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลของสถาบันการเงินโดยการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมและการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล (Abbas et al., 2024) สรุปได้ว่าสถาบันการเงินควรให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการปรับปรุงนวัตกรรมทางการเงินและการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในสถาบันการเงิน

เทคโนโลยีทางการเงิน

การเข้าถึงบริการทางการเงินอย่างทั่วถึงในการเข้าถึงบริการทางการเงินที่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดเกิดใหม่โดยผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงในตลาดเกิดใหม่ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ปูทางไปสู่โซลูชั่นทางการเงินที่เป็นนวัตกรรม ทำลายอุปสรรคเดิมๆ ในการเข้าถึงและเชื่อมช่องว่างในบริการทางการเงิน ธนาคารบนมือถือ กระเป๋าเงินดิจิทัล และเทคโนโลยีบล็อกเชน ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายบริการทางการเงินไปยังประชากรที่ด้อยโอกาส แนวโน้มสำคัญที่กำหนดภูมิทัศน์ของการเข้าถึงบริการทางการเงินในตลาดเกิดใหม่ โดยเน้นย้ำถึงบทบาทของเทคโนโลยีในฐานะตัวขับเคลื่อน การเพิ่มขึ้นของธนาคารบนมือถือเป็นการเปลี่ยนแปลงช่วยให้บุคคลที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของธนาคารแบบเดิมสามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้อย่างราบรื่น กระเป๋าเงินดิจิทัลมีความโดดเด่น โดยนำเสนอวิธีการที่ปลอดภัยและสะดวกสบายสำหรับผู้ใช้ในการจัดเก็บ โอน และรับเงิน เทคโนโลยีบล็อกเชนซึ่งมีการกระจายอำนาจและมีลักษณะโปร่งใสได้อำนวยความสะดวกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เป็นนวัตกรรมใหม่ เช่น สกุลเงินดิจิทัล ซึ่งเป็นช่องทางทางเลือกสำหรับการรวมทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ความท้าทายยังคงมีอยู่ รวมถึงข้อกังวลที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของข้อมูล กรอบการกำกับดูแล และความรู้ด้านดิจิทัลของผู้ใช้ โดยโครงการริเริ่มด้านการเข้าถึงบริการทางการเงินจะสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนในตลาดเกิดใหม่ได้ นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ตอกย้ำถึงความสำคัญของระบบการเงินที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ และโอกาสในการบูรณาการเทคโนโลยีเพิ่มเติมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นการเข้าถึงบริการทางการเงินผ่านเทคโนโลยีในตลาดเกิดใหม่ที่กำลังพัฒนาโดยระบุแนวโน้ม ความท้าทาย และโอกาส การนำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่าสำหรับผู้กำหนดนโยบาย สถาบันการเงิน และผู้สร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีที่ต้องการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างครอบคลุมผ่านการแทรกแซงทางเทคโนโลยี (Falaiye et al., 2024)

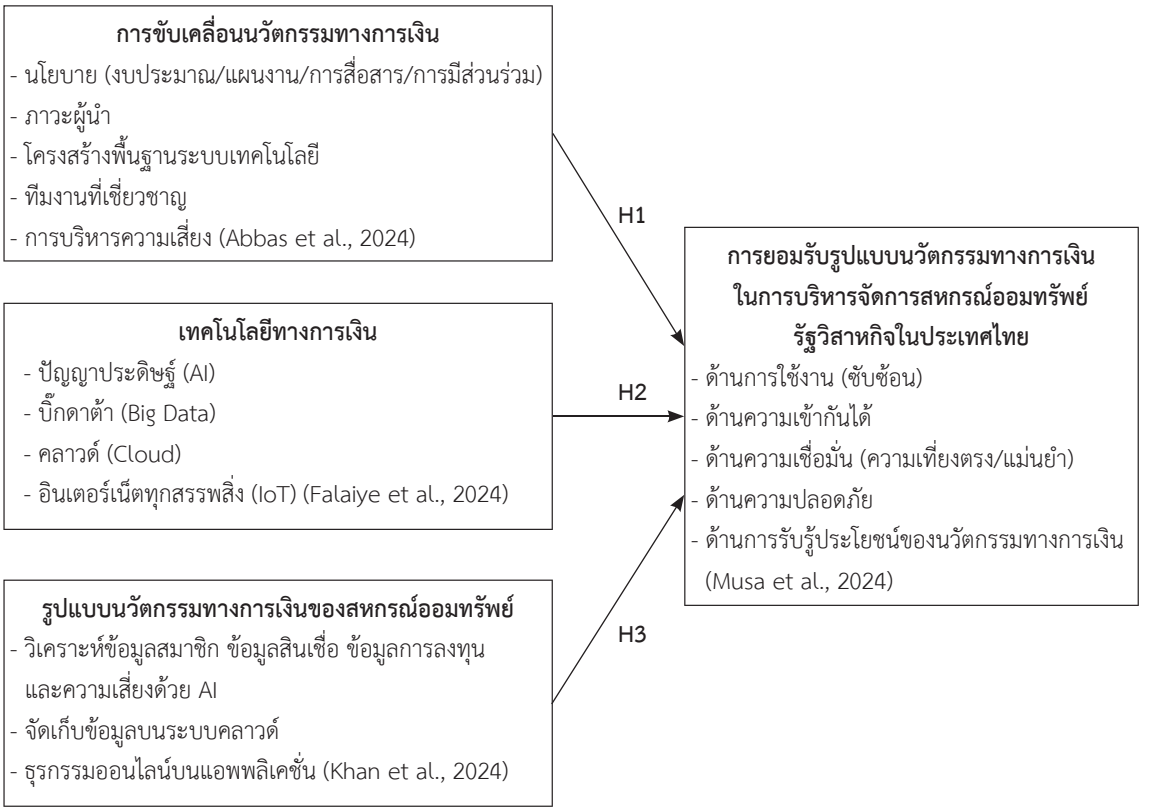
แนวคิดรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

เทคโนโลยีการบริหารทางการเงินปัจจุบันนิยมใช้บริการผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นช่องทางที่ช่วยส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพทางการเงิน เนื่องจากช่องทางนี้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่าง โดยมีการคิดค้นแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของโทรศัพท์เคลื่อนที่เรียกว่า ส่วนประสมทางการตลาดโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Dhonyoungpri, 2013) ซึ่งนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของสถาบันการเงิน (Khan, et al, 2024) ดังนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ควรมีการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ

แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (The Technology Acceptance Model--TAM) (Davis, Bagozzi, & Warshaw, 1989) ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของ TRA โดย TAM จะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการยอมรับหรือการตัดสินใจที่จะใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ซึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อ การยอมรับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมของผู้ใช้ ได้แก่ “การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน” (Perceived Ease of Use--PEOU) และ “การรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดจากการใช้” (Perceived Usefulness--PU) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ “ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้เทคโนโลยี” (behavioural intention) มีทั้งสิ้น 4 ปัจจัย ได้แก่ “ตัวแปรภายนอก” (external variables) “การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน” (PEOU) “การรับรู้ประโยชน์ที่เกิดจากการใช้” (PU) และ “ทัศนคติ” (attitude) ซึ่งในท้ายที่สุดความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในการใช้เทคโนโลยีจะส่งอิทธิพลต่อการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีนั้น (Musa et al., 2024)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

สมมุติฐานที่ 2 (H2): เทคโนโลยีทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

สมมุติฐานที่ 3 (H3): รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) โดยเริ่มต้นในการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงสำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแปรก่อน แล้วเสริมความแม่นยำน่าเชื่อถือด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในการสร้างตัวแปรชี้วัดสำหรับการนำไปศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

ในขั้นต้น ผู้วิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์ตัวแปรโดยการสัมภาษณ์เชิงสำรวจผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์และเจ้าหน้าที่ ผู้บริหารด้านเทคโนโลยีของบริษัทโทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) จำนวน 5 คน ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured

interview) คณะกรรมการ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์การสื่อสารแห่งประเทศไทย จำกัด ที่ผู้วิจัยคัดเลือกขึ้นมาแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อนำมาศึกษาจำนวน 20 คน เพื่อนำไปพัฒนาเครื่องมือให้เกิดความถูกต้องตรงประเด็น และความน่าเชื่อถือได้

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาสังเคราะห์ออกมาเป็นข้อคำถามสำหรับใช้วัดตัวแปรย่อยของตัวแปรรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ และนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยใช้เทคนิคดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence--IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

เครื่องมือในการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามจุดประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น และนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้ ต้องการศึกษาการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการตามสร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 8 ข้อ (2) การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินจำนวน 25 ข้อ (3) เทคโนโลยีทางการเงินจำนวน 20 ข้อ (4) รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน 25 ข้อ และ (5) การยอมรับรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยจำนวน 25 ข้อ

การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability test) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1970) ในการวิจัยแบบสำรวจ ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรที่ศึกษามีค่าคะแนน 0.6 ขึ้นไป จึงถือว่ายอมรับได้ (Davis et al., 1989) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ไม่ใช่ตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ 0.944 และการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (discrimination power) เพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยสามารถจำแนกกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามได้หรือไม่ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ (item-total correlation) ข้อคำถามที่ใช้ได้ต้องมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.4 ขึ้นไป (Best & Kahn, 1998)

หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหาร กรรมการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจ ผู้พัฒนาระบบการเงิน ผู้พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐ และผู้ปฏิบัติงานการเงินหรือวิเคราะห์สินเชื่อของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยจำนวน 56 แห่ง แห่งละจำนวน 10 คน รวมจำนวน 560 คน และนำผลที่ได้มาทำการแปลผล และวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยที่สร้างขึ้นจากการสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรมด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยมีการยืนยันผลการวิจัยโดยการประชุมกลุ่มผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจ จำนวน 8 คน เพื่อให้ได้ผลสรุปจากงานวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนานวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วนำมาสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับผลการวิจัยที่ได้ โดยนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในประเด็นที่สำคัญต่อวัตถุประสงค์การวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ผู้วิจัยจะสังเคราะห์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ได้กำหนดคุณสมบัติไว้แล้ว ซึ่งจะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่มีการกำหนดคำถามเฉพาะเจาะจงและชัดเจนร่วมกับตัวแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้สามารถสรุปผลการวิจัยให้มีความชัดเจนและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยเกณฑ์ในการแปลความหมาย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล Likert Scale

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์เชิงอนุมาน (inferential statistics) เป็นการทดสอบเพื่อหาอิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s correlation coefficient) ค่า Variance Inflation Factors ค่า Tolerance และค่า Durbin-Watson ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Vanichbuncha, 2007)

ผลการวิจัย

1. เทคโนโลยีในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ได้ดังนี้ ควรนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ เพราะเทคโนโลยี AI มีส่วนช่วยให้เกิดนวัตกรรมทางการเงิน เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยประมวลผลข้อมูล สามารถช่วยทำงานแทนมนุษย์ได้ ลดความผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ช่วยลดเวลาในการ ดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์การให้สินเชื่อ ติดตามการผิดนัดชำระหนี้ การเร่งรัดติดตามหนี้ของสมาชิกได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และนำเทคโนโลยี Big data มาใช้จะสามารถช่วยองค์การในการวางแผน การพยากรณ์ กำหนดแนวทางในการวางกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในอดีตมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างโอกาสและทิศทางในการดำเนินธุรกิจ นำเทคโนโลยี Cloud มาใช้เพื่อช่วยในการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น ลดต้นทุนค่าดูแลเรื่องทรัพยากรคอมพิวเตอร์และการบำรุงรักษา มีความยืดหยุ่นในการเพิ่มลดระบบตาม ความต้องการอีกทั้งยังมีความปลอดภัยที่ดีปัจจุบันอินเตอร์เน็ตทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things--IoT) ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายและพบเห็นได้เป็นปกติก็คือการให้บริการด้านการเงินผ่านแอปพลิเคชัน ที่ติดตั้งลงบนโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน ซึ่งสามารถรับส่งข้อมูลการโอนการฝากการถอนผ่าน Application หรือชำระค่าบริการต่างๆ ได้ผ่านโทรศัพท์มือถือเพื่อเชื่อมโยงให้การทำธุรกรรมง่ายยิ่งขึ้น

2. อิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรม

ทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple regression analysis) พบว่า รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลสมาชิกและข้อมูลสินเชื่อด้วย AI การวิเคราะห์ข้อมูลการลงทุนด้วย AI การวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงด้วย AI จัดเก็บข้อมูลบนระบบ Cloud และธุรกรรมออนไลน์บน Application ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย โดยสามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

การยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย = 0.14 (การวิเคราะห์ข้อมูลสมาชิก/ข้อมูลสินเชื่อด้วย AI) + 0.15 (การวิเคราะห์ข้อมูลการลงทุนด้วย AI) + 0.20 (การวิเคราะห์ข้อมูลความเสี่ยงด้วย AI) + 0.20 (จัดเก็บข้อมูลบนระบบ Cloud) + 0.37 (ธุรกรรมออนไลน์บน Application)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นจึงสามารถสรุปสมมุติฐานที่ตั้งไว้ได้ ดังต่อไปนี้

ยอมรับสมมุติฐานที่ 1 (H1): การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

ยอมรับสมมุติฐานที่ 2 (H2): เทคโนโลยีทางการเงินส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์

ยอมรับสมมุติฐานที่ 3 (H3): รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

การอภิปรายผล

การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินเพื่อการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เทคโนโลยีในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยควรจะนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้พัฒนานวัตกรรมทางการเงินของกิจการ ได้แก่

1.1 เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถประมวลผลข้อมูล ทำงานแทนมนุษย์ได้บางส่วน ลดความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ ลดเวลาทำงาน รวมทั้งการวิเคราะห์การให้สินเชื่อ ติดตามการผิดนัดชำระหนี้ การเร่งรัดติดตามหนี้ของสมาชิกได้อย่างถูกต้องรวดเร็วยิ่งขึ้น

1.2 เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) นำมาใช้ใน การวางแผน การพยากรณ์ กำหนดแนวทางในการวางกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่นำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นจุดแข็งและสร้างโอกาสของสหกรณ์ออมทรัพย์

1.3 เทคโนโลยี Cloud ช่วยในการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ เช่น ลดต้นทุนค่าดูแลเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายและการบำรุงรักษา มีความยืดหยุ่นในการเพิ่มลดระบบตามความจำเป็น อีกทั้งยังมีความปลอดภัยทาง Cyber สูงและเป็นการบริหารความเสี่ยงทางด้านข้อมูลข่าวสารอีกด้วย

1.4 อินเตอร์เน็ตทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things--IoT) ที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ การให้บริการด้านการเงินผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟนซึ่งสามารถรับส่งข้อมูลการโอนการฝากการถอนผ่าน Application หรือชำระค่าบริการต่างๆ ได้ผ่านโทรศัพท์มือถือเพื่อเชื่อมโยงให้การทำธุรกรรมง่ายยิ่งขึ้น

2. อิทธิพลของปัจจัยรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์

ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

2.1 เนื่องจากการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อให้มีการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินจะต้องมีกำหนดนโยบายและแผนงานอย่างชัดเจน เพื่อให้มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ โดยมีความสัมพันธ์กับแผนงานและนโยบายที่วางไว้ และสื่อสารให้สมาชิกได้รับทราบแนวทางการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการทำงานของสหกรณ์ ผู้นำต้องกล้าตัดสินใจเพื่อพัฒนาแผนงานให้มีความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และโน้มน้าวให้สมาชิกมีความร่วมมือกับนโยบายเพื่อประสิทธิผลของงาน นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้กับสหกรณ์ และเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์เพื่อรองรับ โดยมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เตรียมความพร้อมทีมงานในการพัฒนาโดยการจัดอบรมเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ และหาพันธมิตรที่มีความเชี่ยวชาญมาช่วยพัฒนาสหกรณ์ทั้งทางด้านเทคโนโลยีและการเงิน ต้องมีการบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันหากเกิดการเสียหาย/สูญหายของข้อมูลจะทำให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากเนื่องจากสหกรณ์ออมทรัพย์มีสมาชิกและเงินหมุนเวียนเป็นจำนวนมาก

2.2 การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ควรนำ Artificial Intelligence (AI) มาใช้วิเคราะห์ข้อมูลสมาชิก เพราะเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์มีจำนวนสมาชิกมาก เพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจให้สินเชื่อ และสวัสดิการต่างๆ อย่างเหมาะสมและทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดเวลา ทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการและสมาชิก ควรนำเทคโนโลยี Big Data มาใช้เนื่องจากเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ การให้สินเชื่อสมาชิกต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก และมีการติดตามเร่งรัดหนี้ การผิดนัด ชำระหนี้ตามข้อมูลที่ปรากฏในฐานข้อมูลของสหกรณ์ และนำข้อมูลที่มี อยู่ไปประกอบการตัดสินใจในการลงทุน ควรจัดเก็บข้อมูลบนระบบ Cloud เพราะสามารถเก็บและสำรองข้อมูลต่างๆ ได้เป็นจำนวนมาก และยังสามารถเรียกข้อมูลมาใช้งานได้อย่างรวดเร็วทุกที่ทุกเวลาและมีความปลอดภัยในการจัดเก็บข้อมูล ปัจจุบัน สอ.กสท. นำแอปพลิเคชัน เทคโนโลยี Internet of Things (IOT) มาใช้งานกับสินเชื่อ โดยสมาชิกสามารถขอสินเชื่อได้ตลอด 24 ชั่วโมง เป็นการเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และสร้างความประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้กับสมาชิก เพื่อรองรับทุกความต้องการของสมาชิกและครบถ้วนทุกบริการของสหกรณ์

2.3 สหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจในประเทศไทยนั้นยอมรับรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจด้านการใช้งาน ความซับซ้อน พร้อมที่จะเรียนรู้การทำงานของนวัตกรรมทางการเงินเพื่อนำมาใช้บริการจัดการในสหกรณ์ออมทรัพย์ พยายามใช้งานนวัตกรรมทางการเงินถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องใหม่และมีความซับซ้อนเพื่อบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยเรียนรู้การใช้งานนวัตกรรมทางการเงินและใช้งานระบบธุรกรรมออนไลน์บนแอปพลิเคชันได้ไม่ยุ่งยาก สามารถปรับตัวได้ทันกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ของนวัตกรรมทางการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ และเชื่อมั่นว่าการนำนวัตกรรมทางการเงินมาใช้ในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์จะสามารถทำงานร่วมกัน เข้ากันได้และช่วยสนับสนุนระบบการทำงานที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมที่จะร่วมกันขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการเงินเพื่อใช้ในการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ให้สำเร็จบรรลุผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. การยอมรับรูปแบบนวัตกรรมทางการเงินในการบริหาร จัดการสหกรณ์ออมทรัพย์รัฐวิสาหกิจดังนั้นหากต้องการที่จะหาแนวทางในการยกระดับผลสัมฤทธิ์

ให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ต้องให้สมาชิกยอมรับในการนำนวัตกรรมทางการเงินมาใช้เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผลกับสหกรณ์สูงสุด

2. เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพบริการสมาชิกโดยติดกล้องแล้วนำ AI มาใช้วิเคราะห์อารมณ์เจ้าหน้าที่ในการให้บริการสมาชิกเพื่อนำไปปรับปรุงให้การบริการมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

3. การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือเทคโนโลยีใดๆ มาใช้โดยไม่ได้มีการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ผู้บริหารสหกรณ์ทั้งหมดอาจจะสร้างปัญหาได้ เบื้องต้นก่อนนำเทคโนโลยีมาใช้ควรมีการทดสอบทำคู่กันทั้งสองระบบหรือมีการควบคุมเทคโนโลยีโดยบุคคลากรเพื่อให้มีความแม่นยำในข้อมูลสร้างความน่าเชื่อให้กับสหกรณ์ต่อไป

References

Abbas, J., Balsalobre-Lorente, D., Amjid, M. A., Al-Sulaiti, K., Al-Sulaiti, I., & Aldereai, O. (2024). Financial innovation and digitalization promote business growth: The interplay of green technology innovation, product market competition and firm performance. *Innovation and Green Development, 3*(1), 1-10.

Best, J. W., & Kahn, J. V. (1998). *Research in education* (8th ed.). Allyn & Bacon.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.). Harper & Row.

Cooperative Promotion Department, Information Technology Center. (2023). *Cooperative directory as of 31 Dec. 2023.* Retrieved from https://itc.office.cpd.go.th/?view=article&id=260:info-cooperative-directory&catid=171: cooperative-directory [In Thai]

Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management Science, 35*(8), 982-1003.

Dhonyoungpri, N. (2013). *The mobile marketing communication affecting decision making on purchasing products (VIA M-commerce)*. Master's Independent Study of Communication Arts (Strategic Communications), Bangkok University. [In Thai]

Falaiye, T., Elufioye, O. A., Awonuga, K. F., Ibeh, C. V., Olatoye, F. O., & Mhlongo, N. Z. (2024). Financial inclusion through technology: A review of trends in emerging markets. *International Journal of Management & Entrepreneurship Research, 6*(2), 368-379.

Khan, M. A., Máté, D., Abdulahi, M. E., Sadaf, R., Khan, M. A., Popp, J., & Oláh, J. (2024). Do institutional quality, innovation and technologies promote financial market development?. *European Journal of International Management,* 507-484 ,(3)*22*.

Musa, H. G., Fatmawati, I., Nuryakin, N., & Suyanto, M. (2024). Marketing research trends using Technology Acceptance Model (TAM): A comprehensive review of researches (2022-2002). *Cogent Business & Management,* 1)*11*), 1-17.

Preechasin, T., & Punpanich, N. (2022). A structural equation model of factors influencing community-based tourism success in Thailand. *Business Review,* 1)*14*), 346-364. [In Thai]

The Communications Authority of Thailand Savings Co-Operative Limited. (2022). *The history of the Communications Authority of Thailand Savings Co-Operative Limited*. Retrieved from https://www.postcatsavings.com/about/derivation [In Thai]

Vanichbuncha, K. (2007). *Statistical analysis, statistics for management and research* (10th ed). Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Wangkit, S., & Punpanich, N. (2019). Management approach of small and medium food processing business for success in franchise system. *Asian Administration and Management Review, 2*(2), 280-289.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.24

Received:	September	25, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน

สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์[1] วิศวะ อุนยะวงษ์[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวและผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน และ (2) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน เป็นวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันในประเทศไทย จำนวน 346 แห่ง เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน 2 อันดับ และวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัย พบว่า (1) สิ่งแวดล้อมขององค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (2) ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (3) การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (4) การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขัน (5) ความสามารถในการแข่งขันมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (6) สิ่งแวดล้อมขององค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ และ (7) ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ และโมเดลตามสมมุติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่า Chi-square = 83.68 ระดับความมีนัยสำคัญ *p*-value = 0.10 ค่า CFI = 1.00 ค่า GFI = 0.97 ค่า AGFI = 0.94 และค่า RMSEA = 0.03

คำสำคัญ: การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว; ผลการดำเนินงานของธุรกิจ; อุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์ และวิศวะ อุนยะวงษ์. (2567). ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 319-334.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 111/3-5 หมู่ที่ 2 ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: s64567808011@ssru.ac.th
[2] วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Causal Factors of Green Logistics Management Affecting the Business Performance of Palm Oil Industry

Sudarat Pimonrattnakan[1] Wissawa Aunyawong[2]

Abstract

This research article aims to study (1) the causal factors influencing green logistics management and business performance of the palm oil industry. and (2) the influence of causal factors influencing green logistics management and business performance of the palm oil industry. The sample is from the Thai palm oil industry and consists of 346 firms. The research instrument was a questionnaire. Second-order confirmatory factor analysis and structural equation modeling (SEM) were used for the statistics used to test the hypothesis.

Findings are as follows: (1) organizational environment has a direct and positive influence on green logistics management (2) organizational resource capabilities has a direct positive influence on green logistics management (3) green logistics management has a direct positive influence on organizational performance (4) green logistics management has a direct positive influence on competitiveness (5) competitiveness has a direct and positive influence on organizational performance (6) organizational environment. Has a direct and positive influence on company performance (7) organizational resource capabilities has a direct and positive influence on company performance. And the hypothetical model is consistent with the empirical data. χ^2 = 83.68, *p*-value of 0.30, CFI = 1.00, GFI = 0.97, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.03.

Keywords: Green Logistics Management; Business Performance; Palm Oil Industry

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Pimonrattnakan, S., & Aunyawong, W. (2024). Causal factors of green logistics management affecting the business performance of palm oil industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 319-334.

[1] Master of Business Administration Program, Logistics and Supply Chain Management, Suan Sunandha Rajabhat University
111/3-5 Moo 2, Klongyong, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand
Corresponding Author Email: s64567808011@ssru.ac.th
[2] College of Logistics and Supply Chain, Suan Sunandha Rajabhat University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นทั่วโลกปัญหาการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ รวมถึงองค์กรต่างๆ และผู้ประกอบการทั่วโลก มีความรับผิดชอบร่วมกันต่อสิ่งแวดล้อม และสำหรับในปัจจุบันนั้นได้มีการจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 คือแนวคิดเศรษฐกิจแบบหมุนเวียนเป็นโมเดลที่ถูกนำมาใช้ในการแก้ปัญหาของบริบทที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประการที่ 2 การจัดการด้านโลจิสติกส์สีเขียว เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและปรับเปลี่ยนรูปแบบการขนส่งต่างๆ เพื่อที่จะสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ อีกทั้งยังมีการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งต่างๆ มาใช้เพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตหรือบริโภคส่งผลให้ให้ทรัพยากรต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติที่มีอยู่เริ่มหมดไปซึ่งส่งผลให้ในอนาคตเมื่อวัตถุดิบหมด (Seroka-Stolka & Ociepa-Kubicka, 2019)

ประเทศไทยอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม พ.ศ. 2563-2565 อุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มโดยรวมยังซบเซาโดยความต้องการใช้มีแนวโน้มเติบโตต่ำ ขณะที่ราคายังถูกกดดันจากภาวะอุปทานส่วนเกิน ซึ่งเป็นผลจากการขยายพื้นที่ปลูกอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2552 และสต็อกน้ำมันปาล์มอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ยังต้องเผชิญกับปัจจัยท้าทายทั้งด้านต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าประเทศคู่แข่ง กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการให้ความสำคัญกับสุขภาพ ตลอดจนแนวโน้มการใช้รถยนต์ไฟฟ้า ถึงแม้ว่าประเทศไทยมีผลผลิตน้ำมันปาล์มสูงเป็นอันดับ 3 ของโลก แต่มีสัดส่วนน้อยโดยอยู่ที่ร้อยละ 3.9 ของผลผลิตน้ำมันปาล์มโลกจึงไม่มีอำนาจหรือบทบาทที่จะกำหนดทิศทางราคาเหมือนอินโดนีเซียและมาเลเซีย ไทยมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งสิ้นจำนวน 5,800,000 ไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 จาก พ.ศ. 2560 ในขณะที่พื้นที่ให้ผลผลิตอยู่ที่ จำนวน 5,100,000 ไร่ มีผลผลิตปาล์มน้ำมันจำนวน 15,400,000 ตัน และมีการสกัดน้ำมันปาล์มดิบจำนวน 2,800,000 ตัน (Krungsri Research, 2021)

ขณะที่ความสำคัญของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว เป็นการบริหารในเรื่องที่เกี่ยวกับการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของการจัดการโลจิสติกส์ตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ โดยเริ่มตั้งแต่แหล่งที่มาและกระบวนการจัดหาวัตถุดิบ การออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการกระบวนการผลิต การจัดการสินค้าคงคลัง การบริหารคลังสินค้า กระบวนการขนส่งทั้งภายในและภายนอกองค์การ การบริการลูกค้า รวมถึงการจัดการตลอดวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์และปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่เกี่ยว ข้องให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรมโลจิสติกส์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Heizer, Render, & Munson, 2020)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการวิจัย โดยจะนำผลไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนงานต่างๆ สำหรับผู้ประกอบการรวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการที่มีทำให้เกิดความสร้างสรรค์ตลอดจนช่วยให้ผู้ประกอบการได้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่ามีความสามารถในการจัดการมีแนวปฏิบัติที่ดีเลิศ ในการนำหลักการการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวมาใช้เพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในทุกขั้นตอนของวงจรการผลิตอันจะช่วยขับเคลื่อนผู้ประกอบการให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้าได้อย่างมั่นคงยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวและผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ (1) สิ่งแวดล้อมขององค์กร (2) ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร (3) การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (4) ความสามารถในการแข่งขัน และ (5) ผลการดำเนินงานของธุรกิจ

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันในประเทศไทยมีทั้งหมด จำนวน 2,363 แห่ง (Oil Palm and Palm Oil Research and Innovation Institute, 2022) หน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) ของการวิจัยครั้งนี้เป็นระบบองค์กร (organization) ตัวอย่างจำนวน 346 แห่ง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา การวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันที่ดำเนินธุรกิจในประเทศไทย

4. ขอบเขตด้านเวลาระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงปฏิบัติการ

1.1 ผู้ประกอบการสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการปรับกระบวนทัศน์ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยแนวคิดการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวแบบครบวงจรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ

1.2 ผู้ประกอบการสามารถเชื่อมโยงการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวเข้าหาผู้บริโภคหรือลูกค้า โดยอุตสาหกรรมควรให้ความสำคัญกับ การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว เนื่องจากลูกค้ามีความคิดเห็นของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่ต้องมีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับพฤติกรรมของลูกค้าที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

2. ประโยชน์เชิงนโยบาย

2.1 ผู้ประกอบการสามารถดำเนินงานที่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานเพื่อขับเคลื่อนองค์กรด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวร่วมกับความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งทำให้องค์กรลดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 ผู้ประกอบการสามารถวางแผนนำหลักการการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวมาใช้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจะส่งผลในต่อการดำเนินงานขององค์กรโดยอาจเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีส่วนร่วมการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความต้องการของบุคลากรและผู้บริหารโดยตรงเพื่อเป็นการหาช่องว่างในการพัฒนาเมื่อเปรียบเทียบสมรรถนะที่องค์กรคาดหวังและพัฒนาตนเองเพื่อที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิ่งแวดล้อมขององค์กร

การตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรนั้นเป็นกลยุทธ์เชิงรุกในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสีเขียวด้วยการสร้างชุดความเชื่อ ค่านิยม และเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมไปบูรณาการเข้ากับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในโซ่อุปทาน ได้แก่ การออกแบบ การจัดซื้อ การผลิต การกระจายสินค้า และโลจิสติกส์ย้อนกลับ นำไปสู่ปรับปรุงผลการดำเนินงาน สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน สร้างภาพลักษณ์ที่ดี ประหยัดต้นทุน และลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Gao, 2017) ผู้บริหารสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดภายในโซ่อุปทานนำแนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้ ส่งเสริมการ

ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นส่งผล ต่อการปรับปรุงผลการดำเนินงานในการช่วยประหยัดพลังงาน ลดจำนวนของเสียในกระบวนการผลิต และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสาธารณชน (Habib, Bao, & Ilmudeen, 2020) ดังนั้น สิ่งแวดล้อมขององค์กรเป็นการสื่อสารให้บุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมรวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร

ธุรกิจสามารถสร้างผลประกอบการที่ดีขึ้นได้โดยองค์กรมีการปรับกระบวนการผลิตให้ทันสมัย การพัฒนานวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มาจากวัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจแนวใหม่ที่ทำให้มีการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนในห่วงโซ่อุปทาน (Del, Chierici, Mazzucchelli & Fiano, 2020) รวมถึงอุตสาหกรรมการผลิตต้องมีความสามารถทางเทคโนโลยีมีขีดความสามารถทางเทคโนโลยีอยู่ในระดับสูงเพื่อนำมาช่วยสนับสนุนกระบวนการดำเนินงานภายในองค์กร เช่น การนำเทคโนโลยีอัจฉริยะมาใช้ในการรวบรวบคัดแยกข้อมูล การวางแผน และการควบคุมระบบ ส่งเสริมความสามารถทางการแข่งขันภายในโซ่อุปทานเพื่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนซึ่งส่งผลดีต่อผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจและด้านกระบวนการผลิตที่ดีขึ้นในระยะยาว (Bahremand & Karimi, 2016) ดังนั้น ความสามารถด้านทรัพยากรเป็นกระบวนการบริหารและจัดการทรัพยากรกายภาพ เพื่อให้ทำงานตอบสนองความต้องการขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้ผลในการเพิ่มศักยภาพการทำงาน การเพิ่มผลผลิตและความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว

การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานเพื่อสิ่งแวดล้อมขององค์การแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งเป็นการจัดการที่เน้นการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือเพื่อควบคุม จัดการ และปรับปรุงประสิทธิภาพ ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และการขนส่งไปยังลูกค้า เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Bowersox, Closs, Cooper, & Bowersox, 2020) การพัฒนากระบวนการการผลิตสีเขียว ซึ่งช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้งมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบของห่วงโซ่อุปทานและการผลิตที่มีผลต่อ สิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการกำจัดขยะสิ่งแวดล้อมที่ เกี่ยวข้องกับน้ำ พลังงาน อากาศ และของเสียอันตราย (Bhattacharya, Nand, & Castka, 2019) ดังนั้น การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวเป็นการบริหารจัดการโลจิสติกส์โดยเป็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ได้เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโลจิสติกส์รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องภายในโซ่อุปทานสีเขียว

ความสามารถในการแข่งขัน

การดำเนินธุรกิจกลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันมี 3 ปัจจัย คือ (1) ต้นทุน คือองค์การมีการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียว การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ (2) คุณภาพ คือ การที่องค์กรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพที่ดี น่าเชื่อถือตรงตามข้อกำหนดและตามความต้องการของลูกค้า และ (3) การส่งมอบ คือการส่งมอบสินค้าที่ตรงเวลา ปริมาณถูกต้อง และสถานที่ถูกต้อง ส่งผลให้มีความน่าเชื่อถือในการส่งมอบ รวมถึงการตอบสนองต่อลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว (Chamsuk, Fongsuwan, & Takala,

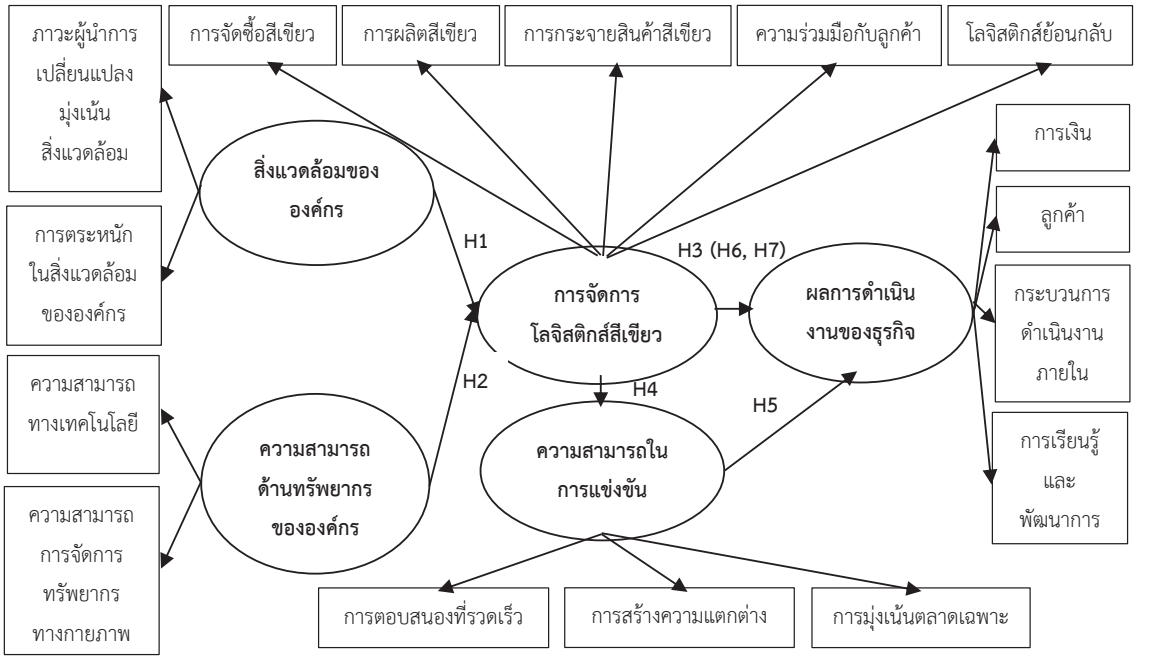
2017) รวมถึงความสามารถในการแข่งขันทางเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในแข่งขันทางธุรกิจมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ผลการดำเนินงานขององค์การธุรกิจ (Cantele & Zardini, 2018) ดังนั้น ความสามารถในการแข่งขันเป็นการสร้างคุณค่าในตัวสินค้าและบริการโดยการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขันที่มุ่งเน้นในด้านการตอบสนองที่รวดเร็วที่แสดงถึงความคล่องตัวต่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้าในการนำเสนอสินค้าใหม่การปรับปรุงสินค้า

ผลการดำเนินงานของธุรกิจ

การประกอบธุรกิจสีเขียวทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนในระยะยาว และสามารถทำให้ธุรกิจมีความเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคง อีกทั้งการสร้างวัฒนธรรมภายในองค์กรให้บุคคลากรมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมยังเป็นเป็นปัจจัยหลักทำให้ธุรกิจสามารถเติบโตและประสบความสำเร็จในการเป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ซึ่งภาคธุรกิจสามารถปรับตัวได้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าและมีความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ (Ministry of Industry, Department of Industrial Works, 2017) ดังนั้น ผลการดำเนินงานขององค์กรที่ยั่งยืนหมายถึงผลลัพธ์ของการดำเนินงานขององค์การที่เกิดขึ้นในองค์การในด้านการวัดผลการดำเนินงานที่เป็นตัวเงินและผลการดำเนินงานที่ไม่เป็นตัวเงิน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตลอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบการวิจัย ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความที่ใช้คิดการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): สิ่งแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กรส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว

สมมุติฐานที่ 3 (H3): การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน

สมมุติฐานที่ 5 (H5): ความสามารถในการแข่งขันส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ

สมมุติฐานที่ 6 (H6): สิ่งแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจผ่านการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว

สมมุติฐานที่ 7 (H7): ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจผ่านการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้ธุรกิจอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันในประเทศไทย เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) หน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ ระดับองค์กร และมีวิธีวิทยาที่นำมาใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 2,363 แห่ง (Oil Palm and Palm Oil Research and Innovation Institute, 2022) ซึ่งแบ่งเป็น หน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) ของการวิจัยครั้งนี้เป็นระบบองค์กร (organization) ตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารระดับสูงอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 2,363 แห่ง เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดตัวอย่าง คือ มีตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 16 ตัวแปร เนื่องด้วยนักสถิติแนะนำว่าในการกำหนดขนาดตัวอย่างควรมีขนาดตั้งแต่ 15 ถึง 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) จึงจะถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรพหุ ดังนั้น ขนาดของตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอควรมีจำนวนตั้งแต่ 15 x 16 = 240 ถึง 20 x 16 = 320 โดยผู้วิจัยเลือกใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างเท่ากับ 346 ตัวอย่าง เพื่อให้แน่ใจว่าจะได้ขนาดตัวอย่างที่สามารถใช้เป็นค่าสถิติที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรได้ (Hair et al., 2006)

สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (proportional stratified random sampling) ขั้นที่ 1 แบ่งเขตและอำเภอตามที่ตั้งและครอบคลุมพื้นที่ ขั้นที่ 2 สุ่มเลือกเขตและอำเภอจากที่ตั้ง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ ตัวอย่างเป็นผู้บริหารระดับสูงของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อ ผู้จัดการขนส่ง ผู้จัดการฝ่ายการผลิต ผู้จัดการโรงงาน และผู้จัดการฝ่ายควบคุมคุณภาพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายปิด ซึ่งในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (check list) และสำหรับตอนที่ 3-5 เป็นแบบมาตรประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ของ Likert (1967) และตอนที่ 6 เป็นคำถามแบบปลายเปิด ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัย เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (check list) ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลลัพธ์การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว และตอนที่ 6 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย มีขั้นตอนคือ (1) การทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์กรอบแนวคิดในการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย นำมาปรับปรุงข้อคำถาม หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยพบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าไม่ต่ำกว่า .7 ตามคำแนะนำของ Hair et al. (2006) (2) การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือจากการทดลองโดย (try out) กับผู้บริหารระดับสูงของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1984) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับต้องมีค่าตั้งแต่ .7 ขึ้นไปจึงจะถือว่ายอมรับได้ (Hair et al., 2006) จากการทดสอบ พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .91 และจากผลการทดสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยด้วยการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค พบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่แบ่งตามรายด้านมีค่าระหว่าง .845 ถึง .928 ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนด ดังนั้นแบบสอบถามดังกล่าวสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยได้

4. สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุด้วยการวิเคราะห์แบบ Path Analysis โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) และพิจารณาค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนี RMSEA และ ดัชนี RMR มีค่าต่ำกว่า .05 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่ง Hair et al. (2006) จึงถือว่ารูปแบบนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

ระดับความคิดเห็นของระดับความคิดเห็นของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นในภาพรวมปัจจัยด้านต่างๆ ในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95, 3.91, 3.95, 3.95 และ 3.90 ตามลำดับ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตัวแปร	$\overline{X}$	SD	แปลความหมาย
สิ่งแวดล้อมองค์กร	3.95	0.76	มาก
ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร	3.91	0.79	มาก
การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว	3.95	0.71	มาก
ความสามารถในการแข่งขัน	3.95	0.77	มาก
ผลการดำเนินงานของธุรกิจ	3.90	0.80	มาก

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติพหุตัวแปรโดยใช้การวิเคราะห์ Path Analysis เพื่อทำการทดสอบสมมุติฐานการวิจัยเพื่อตรวจสอบตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง จากการทดสอบ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตทั้งจำนวน 16 ตัวแปร จำนวน 120 คู่ มีความสัมพันธ์และความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความ สัมพันธ์เชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง .37-.78 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต้องมีค่าไม่เกิน .90 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรที่ศึกษาไม่มีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์สูงเกินไป (Pallant, 2010; Rubin, 2012) รวมทั้งการทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรเหล่านี้ด้วยค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) และค่า Bartlett's Test of Sphericity เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวแปร พบว่า ค่า KMO ที่ได้คือ .95 ซึ่งมีค่ามากกว่า .8 มีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบดีมาก และค่า Bartlett's Test of Sphericity มีนัยสำคัญทางสถิติ (Bartlett's Test = 4670.824, *df* = 120, Sig = .0) ดังนั้น ตัวแปรเหล่านี้ไม่มีปัญหาภาวะร่วมพหุจึงมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์โมเดลการวัดและโมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้น (Hair et al., 2006) (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกต

	OE1	OE2	ORC1	ORC2	GLM1	GLM2	GLM3	GLM4	GLM5	CA1	CA2	CA3	BP1	BP2	BP3	BP4
$\bar{X}$	3.96	3.95	3.92	3.91	4.06	3.83	3.92	3.98	3.97	3.92	3.97	3.96	3.98	4.03	3.83	3.79
SD	0.73	0.80	0.78	0.80	0.70	0.71	0.76	0.72	0.70	0.79	0.78	0.75	0.76	0.77	0.89	0.85
OE1	1	0.738**	0.655**	0.661**	0.543**	0.626**	0.588**	0.634**	0.682**	0.635**	0.692**	0.647**	0.710**	0.659**	0.605**	0.561**
OE2		1	0.618**	0.646**	0.478**	0.539**	0.499**	0.577**	0.604**	0.561**	0.606**	0.583**	0.651**	0.591**	0.499**	0.466**
ORC1			1	0.688**	0.560**	0.551**	0.521**	0.571**	0.617**	0.625**	0.687**	0.637**	0.696**	0.660**	0.539**	0.470**
ORC2				1	0.515**	0.555**	0.541**	0.537**	0.604**	0.609**	0.661**	0.656**	0.699**	0.659**	0.601**	0.562**
GLM1					1	0.624**	0.632**	0.546**	0.614**	0.497**	0.541**	0.557**	0.537**	0.516**	0.440**	0.377**
GLM2						1	0.693**	0.593**	0.627**	0.603**	0.576**	0.562**	0.532**	0.537**	0.495**	0.412**
GLM3							1	0.629**	0.676**	0.526**	0.553**	0.564**	0.573**	0.548**	0.465**	0.380**
GLM4								1	0.733**	0.641**	0.606**	0.592**	0.587**	0.547**	0.528**	0.468**
GLM5									1	0.613**	0.648**	0.639**	0.662**	0.654**	0.538**	0.492**
CA1										1	0.740**	0.708**	0.695**	0.636**	0.545**	0.461**
CA2											1	0.762**	0.724**	0.687**	0.528**	0.466**
CA3												1	0.728**	0.699**	0.558**	0.507**
BP1													1	0.789**	0.620**	0.577**
BP2														1	0.581**	0.523**
BP3															1	0.759**
BP4																1

ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ผลการตรวจสอบพบว่า ค่า Chi-square = 83.68 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .10 (*p*-value = .10) ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .97 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (AGFI) เท่ากับ .94 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ .03 ดัชนีทุกค่าผ่านเกณฑ์ที่บ่งบอกได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hair et al., 2006) (ดูตาราง 3)

ตาราง 3

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวแบบเชิงประจักษ์กับตัวแบบทฤษฎี

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบ	ค่าที่คำนวณได้	ผลการพิจารณา
Chi-square	83.68	ผ่านเกณฑ์
Chi-square/*df*	1.27	ผ่านเกณฑ์
df	66.00	ผ่านเกณฑ์
p-value	0.07	ผ่านเกณฑ์
CFI	1.00	ผ่านเกณฑ์
GFI	0.97	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	0.03	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม พบว่าตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของตัวแปรสาเหตุและผลลัพธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจปาล์มน้ำมัน มีค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม โดยแบ่งตามสมมุติฐานการวิจัย (ดูตาราง 4)

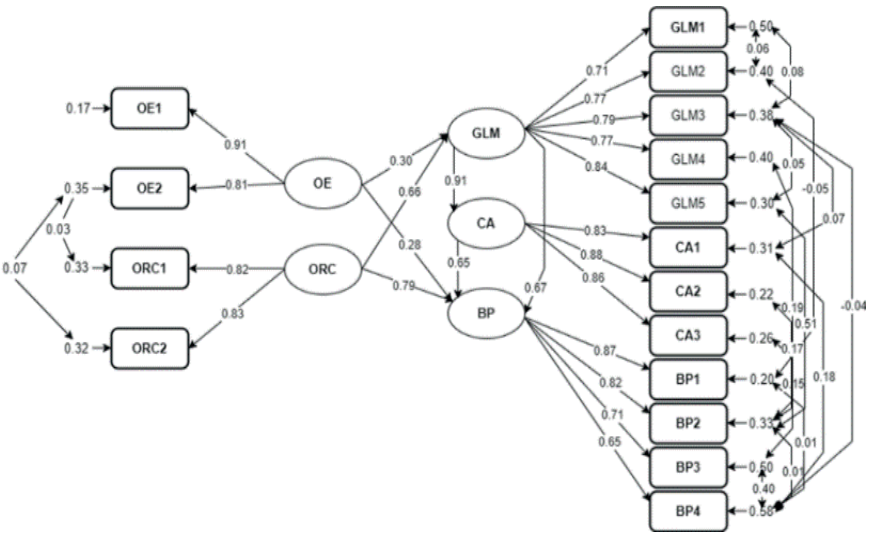
ตาราง 4

อิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลรวม (TE)

ตัวแปรเชิงสาเหตุ	ตัวแปรผล								
	การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (GLM)			ความสามารถในการแข่งขัน (CA)			ผลการดำเนินงานของธุรกิจ (BP)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
สิ่งแวดล้อมขององค์กร (OE)	0.30**	-	0.30**	-	0.28**	0.28**	0.28*	0.12*	0.40**
ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร (ORC)	0.66**	-	0.66**	-	0.60**	0.60**	0.79**	0.15*	0.94**
การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (GLM)	-	-	-	0.91**	-	0.91**	0.67*	0.29**	0.96**
ความสามารถในการแข่งขัน (CA)	-	-	-	-	-	-	0.65**	-	0.65**

*$p < .05$, **$p < .01$

สรุปภาพรวมของการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีความสอดคล้องโมเดลที่สร้างขึ้นกับข้อมูลจริง ดังแสดงในภาพ 2

Chi-square = 83.68 *df* = 66, *p*-value = 0.06995, RMSEA = 0.028

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน

จากภาพ 2 และตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1. สิ่งแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว พบว่า สิ่งแวดล้อมขององค์กร (OE) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (GLM) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .30 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 1

2. ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กรส่งผลต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว พบว่า ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร (ORC) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (GLM) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .66 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .66 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 2

3. การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ พบว่า การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (GLM) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (BP) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .67 ค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .29 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .96 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 3

4. การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน พบว่า การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว (GLM) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขัน (CA) มีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .91 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .91 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 4

5. ความสามารถในการแข่งขันส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ พบว่า ความสามารถในการแข่งขัน (CA) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (BP) มีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .65 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .65 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 5

6. สิ่งแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจผ่านการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว พบว่า

สิ่งแวดล้อมขององค์กร (OE) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (BP) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .28 ค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .12 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 6

7. ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจผ่านการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว พบว่า ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร (ORC) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (BP) โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .79 ค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .15 และค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .94 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้น จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ 7

การอภิปรายผล

1. สิ่งแวดล้อมขององค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองการปรับตัวให้ทันและรองรับการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อม ที่แสดงถึงความมุ่งมั่นของผู้บริหารสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดภายในโซ่อุปทานนำแนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้ และการตระหนักในสิ่งแวดล้อมขององค์กร รวมถึงการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Habib et al. (2020) ที่แสดงให้เห็นว่าความมุ่งมั่นของผู้บริหารสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดภายในโซ่อุปทานนำแนวปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้ ส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อม มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นส่งผลต่อการปรับปรุงผลการดำเนินงานในการช่วยประหยัดพลังงาน ลดจำนวนของเสียในกระบวนการผลิต

2. ความสามารถด้านทรัพยากรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองต่อความสามารถด้านทรัพ ยากรที่มีต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ที่แสดงถึงความสามารถทางเทคโนโลยีขององค์กรที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และความสามารถการจัดการทรัพยากรทางกาย ภาพ เป็นระบบช่วยสนับสนุนวัตถุประสงค์หลักขององค์กร ซึ่งเป็นกลไกในการวางแผน การจัดการ การออก แบบ ระบบการประสานการใช้ทรัพยากรพร้อมใช้งานและเอื้อต่อกิจกรรมภายในโซ่อุปทานสีเขียว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Dwivedi et al. (2021) ที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรที่นำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการประสานความร่วมมือ การวางแผน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับกิจกรรมต่างๆ ภายในโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน เช่น การวิเคราะห์เส้นทางและกำหนดเส้นทาง การเลือกใช้ยานพาหนะ การบรรจุสินค้าเข้าในตู้ขนย้าย การจัดการวัสดุ การเลือกกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ ผู้ส่งมอบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมพันธมิตรทางธุรกิจและผู้มีส่วนได้เสียในโลจิสติกส์และโซ่อุปทานเพื่อสิ่งแวดล้อมทั้งหมดได้

3. การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวกับผลการดำเนินงานของธุรกิจ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้สูงเพื่อเพิ่มคุณค่าของสินค้าหรือบริการที่มีแตกต่างจากคู่แข่งขัน เพื่อผลลัพธ์การดำเนินงานขององค์กรที่เกิดขึ้นจากกระบวนการและผลผลิตจากการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร โดยที่ผลลัพธ์สามารถจับต้องและวัดผลได้ทั้งในด้านการเรียนรู้และพัฒนาการด้านการเงิน ด้านลูกค้า และด้านกระบวนการการ

ดำเนินงานภายใน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Sharma, Chandna, and Bhardwaj (2017) ที่แสดงถึงองค์การธุรกิจส่วนใหญ่มีการมุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้มีการเจริญเติบโตและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดโซ่อุปทาน แล้วมีการประเมินผลการดำเนินงานด้วยการวัดผลของการดำเนินงานขององค์กรเปรียบเทียบกับศักยภาพขององค์การตลอดโซ่อุปทาน

4. การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวกับความสามารถในการแข่งขัน ในการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขันใน การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการให้สูงเพื่อเพิ่มคุณค่าของสินค้าหรือบริการที่มีแตกต่างจากคู่แข่งขัน การบริการที่มีคุณค่ามาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย รวมถึงการตอบสนองที่รวดเร็ว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Chamsuk et al. (2017) ความได้เปรียบในการแข่งขันมี 3 ปัจจัย คือ (1) ต้นทุน คือองค์การมีการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานสีเขียว การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานที่มีการใช้ต้นทุนที่ต่ำสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (2) คุณภาพ คือ การที่องค์กรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพที่ดี น่าเชื่อถือ ตรงตามข้อกำหนดและตามความต้องการของลูกค้า และ (3) การส่งมอบ คือ การส่งมอบสินค้าที่ตรงเวลา ปริมาณถูกต้อง สถานที่ถูกต้อง ส่งผลให้มีความน่าเชื่อถือในการส่งมอบ รวมถึงการตอบสนองต่อลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว

5. ความสามารถในการแข่งขัน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองความสามารถในแข่งขันทางธุรกิจทำให้องค์การมีความสามารถหลักที่โดดเด่นซึ่งทำหน้าที่ป้องกันคู่แข่งขัน ปัจจัยเหล่านี้จึงสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอันจะนำไปสู่ผลการดำเนินงานขององค์การต่อไป ซึ่งจะทำให้องค์การสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และนำมาซึ่งผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นและยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Maury (2018) ที่แสดงถึงความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจเป็นแนวคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญใน 2 มิติ คือ มิติทางด้านสินทรัพย์และมิติทางด้านกระบวน การเพื่อให้สามารถบรรลุผลกำไรทางด้านเศรษฐกิจในแง่ของปริมาณยอดขายของที่เพิ่มสูงขึ้นความสามารถในแข่งขันทางธุรกิจมีบทบาทสำคัญต่อผลการดำเนินงานขององค์การอย่างยั่งยืน

6. สิ่งแวดล้อมขององค์กร มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองสิ่งแวดล้อมขององค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจผ่านการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว ซึ่งส่งผลให้ผลการดำเนินงานของธุรกิจประสบความสำเร็จทุกด้าน และพัฒนาการโดยผ่านกระบวนการการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวในการบูรณาการเข้ากับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในโซ่อุปทาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Kuo, Chiu, Chung, and Yang (2019) การพัฒนาระบบโลจิสติกย้อนกลับของบรรจุภัณฑ์ขนส่งในอุตสาหกรรมแผง LCD ที่ส่งผลต่อการบริหารหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนในการใช้กล่องจัดส่งผลิตภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูปที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ผลการศึกษา พบว่า การจัดการโลจิสติกส์สีเขียว เช่นการปรับการใช้บรรจุภัณฑ์รีไซเคิลใหม่สามารถ ลดต้นทุนในการดำเนินงานได้

7. ความสามารถด้านทรัพยากรขององค์กร มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันมีมุมมองความสามารถด้านทรัพยากรที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจประสบความสำเร็จทุกด้าน โดยผ่านกระบวนการการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว การประสานการใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และจัดเตรียมไว้อย่างเพียงพอและเอื้อต่อกิจกรรมภายในโซ่อุปทานสีเขียว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Seroka-Stolka & Ociepa-Kubicka (2019) ที่แสดงถึงการปรับใช้ทรัพยากรระหว่างผลิตภัณฑ์ และผู้บริโภค การจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่เชื่อมโยงโดยวางแนวทางใหม่ในการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ซึ่งพบว่าการบริหารกระบวนการโลจิสติกส์สามารถส่งผลให้องค์กรเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานได้

ข้อเสนอแนะ

1. ประโยชน์เชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐมีนโยบายเร่งส่งเสริมการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวของอุตสาหกรรมโดยมีการเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมเอกชนตลอดจนสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการทำงานของภาคเอกชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวที่ตรงตามความต้องการของภาคเอกชน

1.2 มีการวางแผนและกำหนดความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในระดับองค์กร โดยจัดให้มีส่วนงานที่รับผิดชอบเรื่องการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวของอุตสาหกรรมเพื่อให้การดำเนินงานเกิดขึ้นในระยะยาว โดยผู้รับผิดชอบหลักอาจเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กร เนื่องจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีศักยภาพในการผลักดัน จึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้นำให้มีการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจที่มีความเข้มแข็งมีความเข้าใจปรับปรุงระดับของความร่วมมือการสื่อสารไปในระดับสากล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวส่งผลต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ซึ่งมีหน่วยวิเคราะห์เป็นระดับองค์กร ในการศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในระดับบุคคล เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์กับพนักงาน เพื่อให้เห็นมุมมองของพนักงานที่มีต่อการจัดการโลจิสติกส์สีเขียว รวมทั้งผลลัพธ์ของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวในมุมมองของพนักงาน นอกจากนั้นควรทำการศึกษาในพหุระดับ เช่น ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม หรือระดับองค์กร เป็นต้น เพื่อให้เห็นถึงองค์ประกอบของของการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวในหลายระดับ

2.2 ในการวิจัยในอนาคต อาจนำกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ มาทำการศึกษากลุ่มตัวแปรควบคุมที่มีการแบ่งแยกที่ชัดเจน ได้แก่ มาตรฐานของโรงงาน หรือแม้กระทั่งตัวแปรอื่นๆ เช่น ประเภทของอุตสาหกรรม และขนาดอุตสาหกรรม เพื่อทำการทดสอบว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไรในเรื่องการการจัดการโลจิสติกส์สีเขียวของอุตสาหกรรม

References

Bahremand, M., & Karimi, R. (2016). Identify and evaluate the factors influencing technological capapilities using fuzzy dematel techniques at science and technology parks (Case study: Knowledge-based companies at mashhad's science and technology park). *Journal of Engineering and Applied Sciences, 11*(4), 678-683.

Bhattacharya, A., Nand, A., & Castka, P. (2019). Lean-green integration and its impact on sustainability performance: A critical review. *Journal of Cleaner Production, 236,* 117697.

Bowersox, D. J., Closs, D. J., Cooper, M. B., & Bowersox, J. C. (2020). *Supply chain logistics management* (5th ed.). McGraw-Hill.

Cantele, S., & Zardini, A. (2018). Is sustainability a competitive advantage for small businesses? An empirical analysis of possible mediators in the sustainability–financial performance relationship. *Journal of Cleaner Production, 182,* 166-176.

Chamsuk, W., Fongsuwan, W., & Takala, J. (2017). The effects of R&D and innovation capabilities on the thai automotive industry part's competitive advantage: A sem approach. *Management and Production Engineering Review, 8*(1), 101-112.

Cronbach, L. J. (1984). *Essentials of psychological testing* (4th ed.). Harper & Row.

Dwivedi, Y. K., et al. (2021). Artificial Intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management, 57,* 101994.

Gao, Y. (2017). Business leaders' personal values, organisational culture and market orientation. *Journal of Strategic Marketing, 25*(1), 49-64.

Habib, A., Bao, Y., & Ilmudeen, A. (2020). The impact of green entrepreneurial orientation, market orientation and green supply chain management practices on sustainable firm performance. *Cogent Business & Management, 7*(1), 1-26.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Pearson.

Heizer, J., Render, B., & Munson, C. (2020). *Operations management: Sustainability and supply chain management* (13th ed.). Peason.

Krungsri Research. (2021). *Industry outlook 2020-2022: Oil palm industry*. Retrieved from https://www.krungsri.com/getmedia/de09fc89-060d-4545-ac44-1fe91709c640/IO_Oil_Palm_200124_TH_EX.pdf.aspx [In Thai]

Kuo, T. C., Chiu, M. C., Chung, W. H., & Yang, T. I. (2019). The circular economy of LCD panel shipping in a packaging logistics system. *Resources, Conservation and Recycling, 149,* 435-444.

Likert, R. (1967). *The human organization: its management and value*. McGraw-Hill.

Maury, B. (2018). Sustainable competitive advantage and profitability persistence: Sources versus outcomes for assessing advantage. *Journal of Business Research, 84,* 100-113

Ministry of Industry, Department of Industrial Works. (2017). List of factories that are allowed to operate. Retrieved from http://userdb.diw.go.th/fac_month/menu.asp [In Thai]

Oil Palm and Palm Oil Research and Innovation Institute. (2022*). Summary of the number of yard, extraction plant, refinery and biodiesel plant in Thailand*. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1IQSsnGG8UMpqOm5j1D8lBFuPRO514O9P/view [In Thai]

Pallant, J. (2010). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS*. McGraw-Hill.

Rubin, A. (2012). *Statistics for evidence-based practice and evaluation*. Cengage Learning.

Seroka-Stolka, O., & Ociepa-Kubicka, A. (2019). Green logistics and circular economy. *Transportation Research Procedia, 39,* 471-479.

Sharma, V. K., Chandna, P., & Bhardwaj, A. (2017). Green supply chain management related performance indicators in agro industry: A review. *Journal of Cleaner Production, 141,* 1194-1208.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.25

Received:	September	26, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย

อิสระ ทองสามสี[1] กันยปริณ ทองสามสี[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย ประชากรคือ งานวิจัยเชิงปริมาณที่ศึกษาเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2564 จำนวน 36 เรื่อง โดยใช้การคัดเข้าและคัดออกตามเกณฑ์ PRISMA 2020 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัย ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องสูงกว่า .50 โครงการวิจัยผ่านการคัดกรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแบบขั้นตอนเดียวโดยวิธีการวิเคราะห์เส้นทางและการวิเคราะห์ตัวแปรกำกับ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ webMASEM

ผลการวิจัย พบว่า ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (β = .157, p = .030) ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (β = .094, p = .070) เจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาศรษฐกิจพอเพียง (β = .381, p < .001) และความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านทางเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (β = .060, p = .042) ผลการทดสอบอิทธิพลกำกับพบว่า ขนาดตัวอย่างมีอิทธิพลกำกับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างความรู้กับเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การวิเคราะห์อภิมานโมเดลสมการโครงสร้าง; แบบจำลอง KAP; หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
อิสระ ทองสามสี และกันยปริณ ทองสามสี. (2567). การวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 335-349.

[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
160 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kanyaprin.s@psu.ac.th
[2] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

A Meta-Analytic Structural Equation Modeling among Knowledge, Attitudes and Behaviors toward Sufficiency Economy Philosophy in Thailand

Isara Tongsamsi[1] Kanyaprin Tongsamsi[2]

Abstract

This research article aims to study a meta-analysis utilizing a structural equation model of knowledge, attitude, and behaviors in Thailand in line with the sufficiency economy philosophy. The "population" quantitative research study examines the correlation between variables from 2012 to 2021, with a total of 36 subjects utilizing PRISMA 2020 for both inclusion and exclusion. Three experts check the content validity of the research tools, which include a research quality assessment form and a summary of research features. Every question exhibited an index of item objective congruence (IOC) surpassing .50. The research project passed screening by the Human Research Ethics Committee. Using a one-step structural equation model with path analysis and moderator variable analysis, all data were meta-analyzed. Researchers analyzed the data using the computer program WebMASEM.

Findings are as follows: knowledge has a direct influence on attitude (β = .157, p = .030), but knowledge has no direct influence on behavior in living according to the philosophy of sufficiency economy (β = .094, p = .070). Attitude has a direct influence on the behavior of living according to the philosophy of sufficiency economy (β = .381, p <.001), and knowledge has an indirect influence on the behavior through sufficiency economy attitude statistically significant at the .05 level (β = .060, p = .042). The moderator test found that the sample size has moderating on the influence coefficient between knowledge and sufficiency economy attitude.

Keywords: Meta-Analytic Structural Equation Modeling; KAP Model; Sufficiency Economy Philosophy

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Tongsamsi, I., & Tongsamsi, K. (2024). A meta-analytic structural equation modeling among knowledge, attitudes and behaviors toward sufficiency economy philosophy in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 335-349.

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University
160 Kanchanawanit Road, Khoa-Roob-Chang, Mueang, Songkhla 94000, Thailand
Corresponding Author Email: kanyaprin.s@psu.ac.th
[2] Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" คือ วิสัยทัศน์ประเทศไทย 2580 ที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ("National Strategy 2018-2037," 2018) สะท้อนให้เห็นว่าการขับเคลื่อนประเทศไทยมุ่งให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร โดยปรัชญาดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างรอบด้านและเป็นองค์รวม ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สามารถประยุกต์ใช้กับทุกคนทุกภาคส่วน ปัจจุบันการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงแต่ใช้ในการพัฒนาประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังมีบทบาทช่วยฟื้นฟูโลกและร่วมขับเคลื่อนพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals--SDGs) ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยที่ประชุมรัฐมนตรีกลุ่ม 77 (G77) ประจำปี 2559 ได้ให้การรับรองปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy--SEP) เป็นแนวทางหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Committee on the Honor Project of the National Legislative Assembly, 2017; Thai Chamber of Commerce and Board of Trade of Thailand, 2022; Thailand International Cooperation Agency, n.d.)

ผลการสืบค้นงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงพบว่ามีแพร่หลาย โดยศึกษาทั้งในกลุ่มข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา พนักงานในองค์กรเอกชน กลุ่มอาชีพ และประชาชนทั่วไป หากแต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ทำการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบจำลอง Knowledge-Attitude-Practice (KAP) (Kundu, Sarker, Khan, & Samadder, 2022; Theppitak, 2013) มีเพียงงานวิจัยที่วิเคราะห์อภิมานปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน จำนวน 1 เรื่อง (Tongsamsi, 2022) การวิเคราะห์อภิมานการจัดการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 เรื่อง (Moonseekaew & Sawangboon, 2020; Sukkarasaranee & Paiwittayasiritham, 2020) และงานวิจัยที่สำรวจและสังเคราะห์งานวิจัยด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันโดยใช้แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากผลการวิจัย จำนวน 3 เรื่อง (Jensantikul, 2019; Panoram, 2017; Tanavut, Wiroonratch, & Thanomsing, 2017) เท่านั้น

ผู้วิจัยเห็นว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกภาคส่วน อีกทั้งประเทศไทยได้มีการทำวิจัยในประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวาง จึงนำหลักการการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างมาใช้ออกแบบการวิจัย ซึ่งถือเป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่รวมเอาเทคนิคการวิเคราะห์ อภิมานและเทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างมาใช้ร่วมกัน (Tangutairuang, 2016) ในการวิเคราะห์อภิมานนั้นใช้วิธีการสังเคราะห์ขนาดความสัมพันธ์หรือขนาดอิทธิพลจากผลการวิจัยหลายๆ เรื่อง ในขณะที่การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลระดับพหุตัวแปรเพื่อยืนยันโครงสร้างของทฤษฎีว่าสามารถนำไปใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้จริง ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างทำให้ได้ข้อสรุปงานวิจัยที่เป็นนวัตกรรมหรือความรู้ใหม่จากที่มีอยู่เดิม และช่วยชี้แนะว่างานวิจัยลักษณะใดที่ได้ดำเนินการวิจัย

ไปแล้ว เพื่อป้องกันการทำวิจัยซ้ำซ้อน (Cooper, Hedges, & Valentine, 2019)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ใช้แนวคิดตามแบบจำลอง KAP ศึกษาความสัมพันธ์ทั้งแบบทางตรงและทางอ้อมระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ขอบเขตด้านประชากร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย จากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย ได้แก่ ThaiJO, TCI, Google Scholar และ TDC ที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2555-2564 รวมจำนวน 1,110 เรื่อง คัดเหลือจำนวน 36 เรื่อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อสรุปและองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย

2. ผลการวิจัยที่ได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนหรือในองค์กร นำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบโครงการ กิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ สร้างเจตคติที่ดี และส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบจำลอง KAP เป็นแบบจำลองที่มีการประยุกต์ใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างกว้างขวาง โดยใช้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของพฤติกรรมของมนุษย์และใช้ในการกำหนดโปรแกรมเพื่อกระตุ้น ปรับเปลี่ยน ดัดแปลง หรือควบคุมพฤติกรรมตามที่ต้องการ กล่าวคือ ความรู้ (K) ส่งผลให้เกิดเจตคติ (A) ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ (P) โดยมีเจตคติเป็นตัวคั่นกลางระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ (Kundu et al., 2022) โดยเจตคติจะเกิดจากความรู้ที่มีอยู่และการปฏิบัติจะแสดงออกไปตามเจตคตินั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถจำแนกได้ 4 รูปแบบ ดังนี้ (Theppitak, 2013)

1. ความรู้ (K) ส่งผลให้เกิดเจตคติ (A) ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ (P) โดยมีเจตคติเป็นตัวกลางระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ กล่าวคือ เจตคติจะเกิดจากความรู้ที่มีอยู่และการปฏิบัติจะแสดงออกไปตามเจตคติ

2. ความรู้ (K) และเจตคติ (A) มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและทำให้เกิดการปฏิบัติ (P) ตามมา

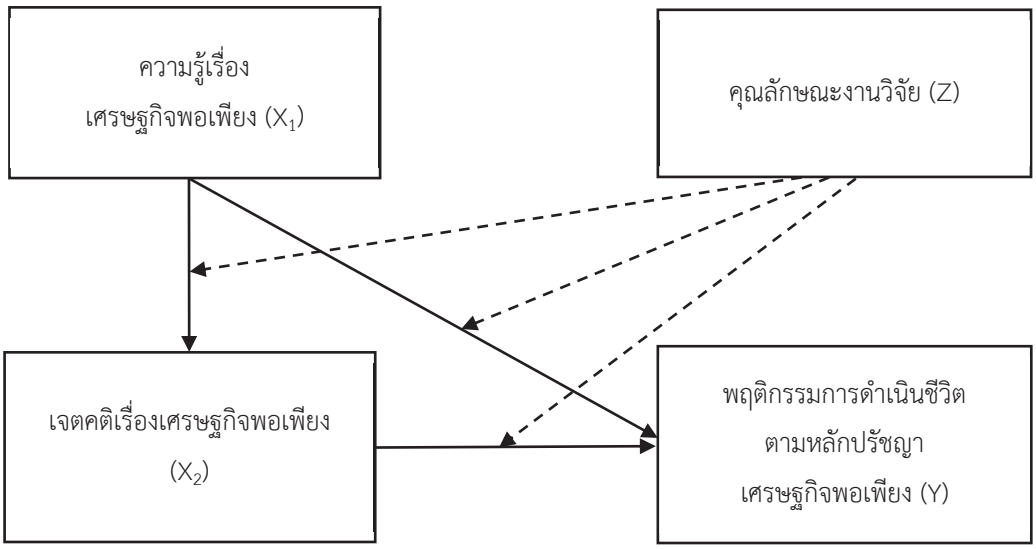
3. ความรู้ (K) และเจตคติ (A) ต่างช่วยส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ (P) โดยที่ความรู้และเจตคติไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กัน

4. ความรู้ (K) มีผลต่อการปฏิบัติ (P) ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีเจตคติ (A) เป็นตัวกลางทำให้เกิดการปฏิบัติตามความรู้นั้น หรือความรู้มีผลต่อเจตคติก่อนแล้วการปฏิบัติที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเจตคตินั้น

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดพัฒนาขึ้นโดยอาศัยข้อค้นพบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการกัน ประกอบด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามซึ่งจะถูกประมาณค่าด้วยเทคนิคการวิเคราะห์อภิมานให้ได้ค่าดัชนีมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยตัวแปรอิสระ (X) ได้แก่ ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (X_1) และเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (X_2) ตัวแปรตาม (Y) ได้แก่ พฤติกรรมการดำเนิน

ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ตัวแปรกำกับ (Z) ที่ส่งผลต่อค่าดัชนีมาตรฐานในการวิจัย เป็นตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ประกอบด้วย ปีที่พิมพ์เผยแพร่ หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย อาชีพของตัวอย่าง แหล่งที่มาของตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมุติฐาน ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัย (research synthesis) โดยการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแบบขั้นตอนเดียว (one-stage meta-analytic structural equation modeling) ซึ่งเป็นวิธีการใหม่ที่สามารถวิเคราะห์ตัวแปรกำกับได้ทั้งแบบกลุ่มและค่าต่อเนื่อง (Jak & Cheung, 2020) ทั้งนี้ การวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแบบขั้นตอนเดียวประกอบด้วย 3 วิธีการ ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทาง (path model) การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analytic model) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (full SEMs) โดยทั้ง 3 วิธีการดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ตัวแปรกำกับได้ด้วยเช่นกัน (Jak, Li, Kolbe, de Jonge, & Cheung, 2021) การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์อภิมานด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง (meta-analytic path model) และการวิเคราะห์ตัวแปรกำกับ (moderator analysis)

1. ประชากรวิจัย

ในการกำหนดประชากรสำหรับการวิเคราะห์อภิมาน มีขั้นตอนดังนี้

1.1 การกำหนดงานวิจัยที่จะสังเคราะห์ (identification) คืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เฉพาะที่ใช้ภาษาไทย และศึกษากับคนไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยสืบค้นจากฐานข้อมูล Thai Journals Online (ThaiJO) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal citation Index Centre--TCI) ฐานข้อมูล Google Scholar และฐานข้อมูลโครงการพัฒนาระบบเครือข่ายห้องสมุดอุดมศึกษาในประเทศไทย (ThaiLIS digital collection--TDC) ใช้คำสำคัญสำหรับการสืบค้นคือ

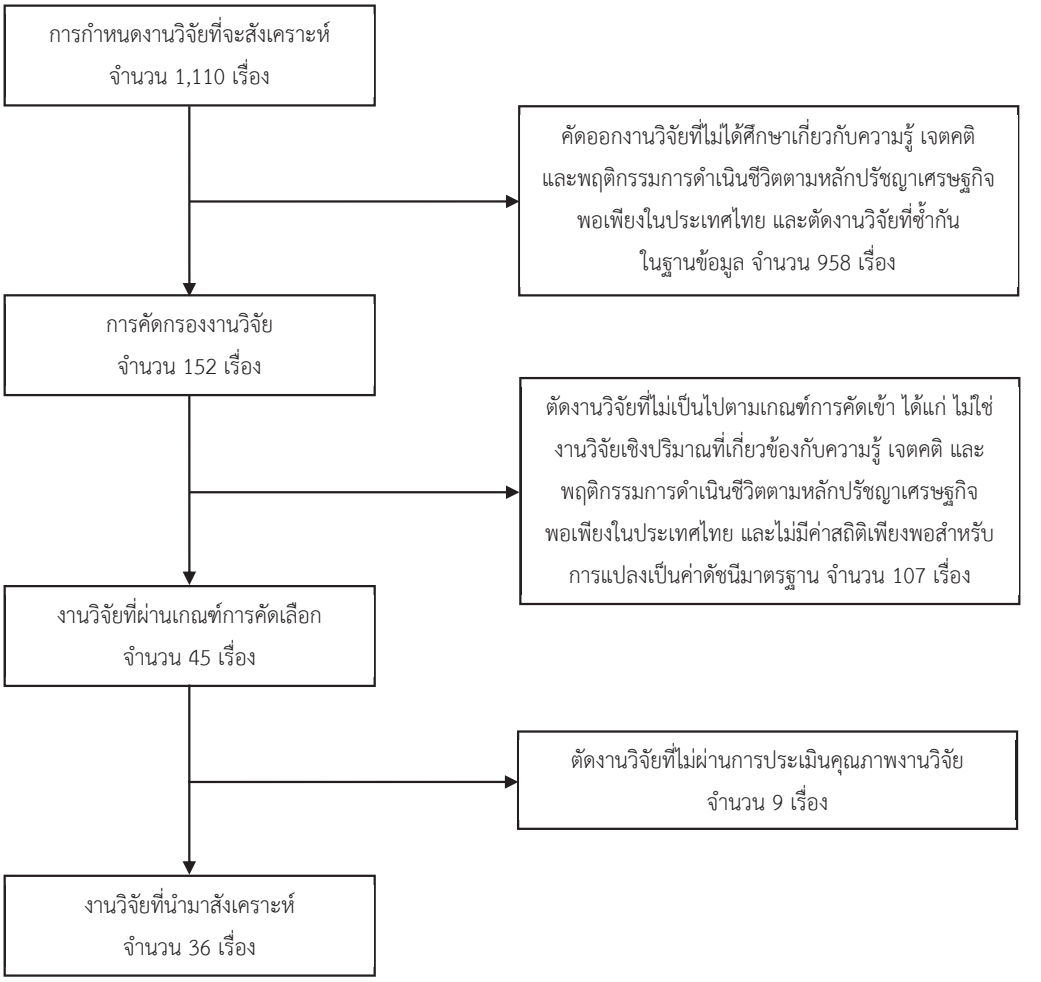
“เศรษฐกิจพอเพียง” จำกัดข้อมูลที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2555-2564 พบงานวิจัยทั้งหมดจำนวน 1,110 เรื่อง

1.2 การคัดกรองงานวิจัย (screening) คือ เลือกงานวิจัยที่ศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย และตัดงานวิจัยที่ซ้ำกันในฐานข้อมูลออกไป เหลืองานวิจัยจำนวน 152 เรื่อง

1.3 งานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก (eligibility) คือ งานวิจัยเชิงปริมาณที่ศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย ทั้งแบบที่ศึกษาเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งมีค่าสถิติที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการแปลงค่าสถิติเหล่านั้นให้เป็นค่าดัชนีมาตรฐาน เหลืองานวิจัยจำนวน 45 เรื่อง

1.4 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ (included) คือ งานวิจัยที่ผ่านการประเมินคุณภาพงานวิจัย จำนวน 36 เรื่อง

ขั้นตอนการกำหนดประชากรและตัวอย่าง ประยุกต์จากหลักการคัดเข้าและคัดออกตามเกณฑ์ PRISMA 2020 (Page et al., 2021) ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 ขั้นตอนการกำหนดประชากรและตัวอย่าง (PRISMA Diagram)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัย มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงและความครบถ้วนของเนื้อหา (content validity) พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) สูงกว่า .50 แสดงว่าใช้ได้ จากนั้นจึงทดลองใช้แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยกับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย จำนวน 1 เรื่อง โดยนักวิจัยและผู้ช่วยวิจัย รวม 3 คน พบว่า แบบประเมินคุณภาพงานวิจัยมีค่าความสอดคล้อง (Agreement Rate--AR) เท่ากับ .80 และแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แปลผลได้ว่ามีความสอดคล้องกันดีมาก (Cooper et al., 2019) จากนั้นจึงนำไปใช้งานจริงโดยผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินงานวิจัย และสรุปคุณลักษณะงานวิจัยทุกเรื่องด้วยตนเอง

3. การรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย การกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมาน การสืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลที่จัดเก็บเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การประเมินคุณภาพงานวิจัย การรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์อภิมานให้ครบถ้วน การบันทึกข้อมูลลงในแบบสรุปคุณลักษณะงานวิจัยที่สร้างขึ้น ลงรหัส และเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การพรรณนาข้อมูลคุณลักษณะของงานวิจัยด้วยค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต คำนวณโดยใช้โปรแกรม Jamovi (The Jamovi Project, 2023) การวิเคราะห์หาค่าดัชนีมาตรฐานใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r) เป็นค่าดัชนีมาตรฐาน ส่วนกรณีค่าสถิติทดสอบ t, F, χ^2 หรือค่าขนาดอิทธิพล (d) จะต้องแปลงเป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน คำนวณโดยใช้โปรแกรม Practical Meta-Analysis Effect Size Calculator (Wilson, n.d.) การวิเคราะห์อภิมานหาค่าดัชนีมาตรฐานของของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย คำนวณโดยใช้โปรแกรม MAJOR-Meta-Analysis for JAMOVI (Hamilton, 2021) และการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแบบขั้นตอนเดียวโดยการวิเคราะห์อิทธิพล คำนวณโดยใช้โปรแกรม A Shiny App for One-Stage MASEM (webMASEM) (Jak et al., 2021)

5. การรับรองจริยธรรมการวิจัย การวิจัยนี้ผ่านการคัดกรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา รหัสโครงการ HREC 032/2565 ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 สรุปว่าโครงการวิจัยไม่เข้าข่ายการขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ไม่ได้บ่งชี้ถึงตัวบุคคล หรือไม่มีกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมาน

งานวิจัยพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. 2555-2559 จำนวน 20 เรื่อง (ร้อยละ 55.6) และ พ.ศ. 2560-2564 จำนวน 16 เรื่อง (ร้อยละ 44.4) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐผลิตผลงานวิจัย จำนวน 31 เรื่อง (ร้อยละ 86.1) และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนจำนวน 5 เรื่อง (ร้อยละ 13.9) ตัวอย่างไม่ใช่นักเรียนและนักศึกษา จำนวน 26 เรื่อง (ร้อยละ 72.2) และเป็นนักเรียนและนักศึกษา จำนวน 10 เรื่อง (ร้อยละ 27.8) ตัวอย่างนอกเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 28 เรื่อง (ร้อยละ 77.8) และ

ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 8 เรื่อง (ร้อยละ 22.2) ขนาดตัวอย่างเฉลี่ย 316.9 คน ค่าสถิติทดสอบสมมุติฐานเป็นการหาค่าความสัมพันธ์หรือการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจำนวน 21 เรื่อง (ร้อยละ 58.3) และการหาค่าความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจำนวน 15 เรื่อง (ร้อยละ 41.7)

2. ค่าดัชนีมาตรฐานของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย พิจารณาจากค่าความแตกต่างของผลจากงานวิจัย และอคติจากการตีพิมพ์ (Paul & Barari, 2022) มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

2.1 ค่าดัชนีมาตรฐานของความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า งานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมานจำนวน 10 เรื่อง มีความแตกต่างของผลจากงานวิจัย (Q = 233.00, p < .001, I2 = 95.6%) และไม่มีอคติจากการตีพิมพ์ (Egger's test = −1.600, p = .110) จึงทำการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบสุ่ม ได้ค่าดัชนีมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .173 (95%CI: −.010, .336) ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ .083 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ค่าดัชนีมาตรฐานของความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า งานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมานจำนวน 31 เรื่อง มีความแตกต่างของผลจากงานวิจัย (Q = 783.55, p < .001, I2 = 96.0%) และไม่มีอคติจากการตีพิมพ์ (Egger's test = −.705, p = .481) จึงทำการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบสุ่ม ได้ค่าดัชนีมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .175 (95%CI: .074, .276) ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ .051 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ค่าดัชนีมาตรฐานของความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า งานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์อภิมานจำนวน 17 เรื่อง มีความแตกต่างของผลจากงานวิจัย (Q = 492.95, p < .001, I2 = 96.5%) และไม่มีอคติจากการตีพิมพ์ (Egger's test = −1.034, p = .301) จึงทำการวิเคราะห์ด้วยโมเดลแบบสุ่ม ได้ค่าดัชนีมาตรฐานสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .454 (95%CI: .309, .598) ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ .074 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ผลการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแบบขั้นตอนเดียวโดยวิธีการวิเคราะห์เส้นทาง

3.1 ผลการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย พบว่า ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .157 (p = .030) ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .094 (p = .070) เจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .381 (p < .001) และความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงผ่านทางเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .060 (p = .042) (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ผลการทดสอบอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อม

		ตัวแปรตาม			
		เจตคติ		พฤติกรรม	
		DE	IE	DE	IE
ความรู้	β	.157*	-	.094	.060*
	SE	.073	-	.052	.029
เจตคติ	β	-	-	.381***	-
	SE	-	-	.062	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.2 ผลการวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างของความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลถูกกำกับโดยตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย ผลการทดสอบโดยรวมของอิทธิพลกำกับ (omnibus test) พบว่า คุณลักษณะงานวิจัยในด้านปีที่พิมพ์เผยแพร่ หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย อาชีพของตัวอย่าง แหล่งที่มาของตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมุติฐาน ไม่มีอิทธิพลกำกับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หากแต่เมื่อพิจารณาตัวแปรรายคู่ พบว่าคุณลักษณะงานวิจัยในด้านขนาดตัวอย่างมีอิทธิพลกำกับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลกำกับเท่ากับ .328 (p = .038) (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรกำกับในการวิจัย

ตัวแปรกำกับ	ความรู้กับเจตคติ		ความรู้กับพฤติกรรม		เจตคติกับพฤติกรรม		ผลการทดสอบโดยรวม	
	β	SE	β	SE	β	SE	χ^2	p
ปีที่พิมพ์เผยแพร่	.064	.156	.012	.108	–.037	.123	.348	.951

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรกำกับในการวิจัย (ต่อ)

ตัวแปรกำกับ	ความรู้กับเจตคติ		ความรู้กับพฤติกรรม		เจตคติกับพฤติกรรม		ผลการทดสอบโดยรวม	
	β	SE	β	SE	β	SE	χ^2	*p*
หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย	–.022	.239	–.102	.147	–.044	.258	1.088	.780
อาชีพของตัวอย่าง	.028	.157	.122	.120	–.066	.125	1.674	.643
แหล่งที่มาของตัวอย่าง	.306	.241	.001	.148	–.060	.167	2.929	.403
ขนาดตัวอย่าง	.328*	.159	–.154	.109	.053	.133	4.204	.240
สถิติทดสอบสมมุติฐาน	.180	.171	–.010	.121	–.003	.172	1.515	.679

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับแนวคิด KAP ในรูปแบบที่ 1 ของ Theppitak (2013) กล่าวคือ ความรู้ (K) ส่งผลให้เกิดเจตคติ (A) จากนั้นส่งผลให้เกิดการปฏิบัติหรือพฤติกรรม (P) โดยทั้งสามตัวแปรข้างต้นมีความสัมพันธ์ในทางบวก อีกทั้งมีเจตคติเป็นตัวกลางระหว่างความรู้กับการปฏิบัติในทางบวกเช่นกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือความรู้มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมผ่านทางเจตคติ นั่นหมายความว่าหากกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนามีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น จะมีเจตคติที่ดีต่อเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นเช่นกัน และนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ ดังแสดงในภาพ 3

→ หมายถึง อิทธิพลทางตรง

ภาพ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ

หากพิจารณาถึงความสำคัญของตัวแปรทั้งสามหรือแบบจำลอง KAP นั้น พบจุดหมายปลายทางเดียวกันของการพัฒนาคือมุ่งให้ประชาชนแสดงออกถึงพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่มุ่งสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมจึงน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยคำนึงถึงการสร้างความสมดุล มั่นคง ยั่งยืนให้แก่เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สนับสนุนให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างอยู่ดีมีสุข พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางข้างต้นยังสอดรับไปในทิศทางเดียวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งพัฒนาและสร้างความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมโดยรวม (Thai Chamber of Commerce and Board of Trade of Thailand, 2022; “National Strategy 2018-2037,” 2018)

หากพิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสามข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ Budsabong (2017), Nakkla (2013), Phatthanawiboon (2018), Phuyiemjit (2017), Weerapatharakul (2015) และ Yurarach (2019) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Toopgrajank (2020) ที่พบว่า เจตคติที่มีต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ตชด. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางบวก หากแต่ความรู้ไม่ส่งผลต่อเจตคติและพฤติกรรม อีกทั้งขัดแย้งกับผลการวิจัยที่พบว่าความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์เชิงผกผัน นั่นคือ เมื่อตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้นเจตคติที่ดีต่อเศรษฐกิจพอเพียงก็จะลดลง (Charoenjindarat, 2019; Kittivitayapong, 2018) และความรู้กับพฤติกรรมมีความสัมพันธ์เชิงผกผัน (Kittivitayapong, 2018) ส่วนเจตคติกับพฤติกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวก (Charoenjindarat, 2019; Kittivitayapong, 2018)

ขณะที่ผลการทดสอบโดยรวมของอิทธิพลกำกับพบว่า คุณลักษณะงานวิจัยในด้านปีที่พิมพ์เผยแพร่ หน่วยงานที่ผลิตผลงานวิจัย อาชีพของตัวอย่าง แหล่งที่มาของตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และสถิติทดสอบสมมุติฐาน ไม่มีอิทธิพลกำกับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างตัวแปรทั้งสามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่างานวิจัยที่นำมาใช้ในการอภิมานไม่เกิดการแปรเปลี่ยนของโมเดลเมื่อมีการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตัวแปรรายคู่พบว่า คุณลักษณะงานวิจัยในด้านขนาดตัวอย่างมีอิทธิพลกำกับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับเจตคติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกรณีนี้ผู้วิจัยใช้ค่าเฉลี่ยตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่ม หากพิจารณาจากงานวิจัย 36 เรื่อง ที่ใช้ในการวิเคราะห์อภิมาน พบว่า มีตัวอย่างต่ำสุดเท่ากับ 88 คน โดยศึกษาในกลุ่มคณะกรรมการโรงเรียน ขณะเดียวกัน ตัวอย่างมากที่สุด จำนวน 540 คน ได้ศึกษาในกลุ่มผู้มีงานทำเขตกรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ยตัวอย่างเท่ากับ 316.9 คน จึงวิเคราะห์เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกเป็นงานวิจัยที่ใช้ตัวอย่างน้อยกว่า 317 คน กลุ่มที่สอง คือ งานวิจัยที่มีตัวอย่างมากกว่าหรือเท่ากับ 317 คน ผลจากการวิเคราะห์ได้ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลกำกับ .328 อันหมายถึง งานวิจัยที่มีตัวอย่างมากกว่าหรือเท่ากับ 317 คน มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .328 เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ใช้ตัวอย่างน้อยกว่า ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลระดับปานกลาง (medium) ตามเกณฑ์พิจารณาของ Matthay, Hagan, Gottlieb, Tan, Vlahov, Adler, and Glymour (2021) หากพิจารณาตามความน่าเชื่อถือของขนาดตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยมีข้อยืนยันของ

Andrade (2020) ที่ระบุว่า ยิ่งตัวอย่างมีขนาดใหญ่ ข้อมูลจะมีความน่าเชื่อถือและอ้างอิงไปสู่กลุ่มประชากรได้แม่นยำยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร การนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระดับบุคคลนั้นย่อมทำได้ทั้งการพัฒนาตนเองและการแสดงบทบาทส่งเสริมให้บุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดดำเนินชีวิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการศึกษาความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งปัจจุบันมีการเผยแพร่ความรู้หลากหลายช่องทาง ทั้งรูปแบบหนังสือ สื่อสารคดี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และผลการวิจัยที่มีการสื่อสารสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง วิธีการข้างต้นจะนำไปสู่การสร้างเจตคติที่ดีเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และส่งผลต่อเนื่องถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

ขณะที่ระดับองค์กรนั้นสามารถนำไปใช้วางแผนจัดโครงการพัฒนาบุคลากร หรือโครงการพัฒนาชุมชน เพื่อให้การพัฒนาบุคลากรและชุมชนเป็นไปตามความต้องการ ความพร้อม ความสนใจของผู้เข้าร่วมโครงการและหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เพื่อนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ดีต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาที่ “ระเบิดจากข้างใน” ด้วยความ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” มีการระดมความคิด และวิเคราะห์ร่วมกันโดยยึดหลักเหตุผล กระบวนการเหล่านี้สามารถผลักดันให้กลุ่มเป้าหมายดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

การวิเคราะห์อภิมานด้วยโมเดลสมการโครงสร้างมีด้วยกัน 3 วิธี ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เส้นทาง ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างแบบเต็มรูปแบบ รวมถึงพิจารณาตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากแนวคิด KAP อาทิ ตัวแปรด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (subjective norm) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (perceived behavioral control) และความตั้งใจ (intention) ตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (theory of planned behavior)

References

Andrade, C. (2020). Sample size and its importance in research. *Indian Journal of Psychological Medicine, 42*(1), 102-103.

Budsabong, W. (2017). *Perception to the concept of philosophy of sufficiency economy of farmers in Khlong Hoi Khong district, Songkhla province*. Master's Thesis of Science (Agricultural Development), Prince of Songkla University. [In Thai]

Charoenjindarat, P. (2019). *Application of sufficiency economy philosophy in agriculture and daily life of Debsirinromaklao School*. Master's Thesis of Science (Agricultural Development and Resource Management), King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. [In Thai]

Committee on the Honor Project of the National Legislative Assembly. (2017). *The king's philosophy: world leadership in sustainable development, collection of laws supporting projects initiated by His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great*. Amarin Printing & Publishing. [In Thai]

Cooper, H., Hedges, L. V., & Valentine, J. C. (Eds.) (2019). *The handbook of research synthesis and meta-analysis* (3rd ed.). Russell Sage Foundation.

Hamilton, W. K. (2021). *MAJOR-meta-analysis for JAMOVI*. GitHub.

Jak, S., & Cheung, M. W.-L. (2020). Meta-analytic structural equation modeling with moderating effects on SEM parameters. *Psychological Methods, 25*(4), 430-455.

Jak, S., Li, H., Kolbe, L., de Jonge, H., & Cheung, M. W.-L. (2021). Meta-analytic structural equation modeling made easy: A tutorial and web application for one-stage MASEM. *Research Synthesis Methods, 12*(5), 590-606.

Jensantikul, N. (2019). Philosophy of sufficiency economy: Preliminary survey of researches during 2006-2015. *Southeast Bangkok Journal, 5*(1), 1-11. [In Thai]

Kittivitayapong, R. (2018). Knowledge attitude and practice of the sufficiency economy philosophy of students in Rajamangala University of Technology Rattanakosin. *VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science, 13*(3), 198-209. [In Thai]

Kundu, D. K., Sarker, S., Khan, A. Y., & Samadder, M. (2022). Beyond Knowledge, Attitude and Practice (KAP): A study on the COVID-19 pandemic situation in Bangladesh. *Social Science Review, 38*(1), 33-52.

Matthay, E. C., Hagan, E., Gottlieb, L. M., Tan, M. L., Vlahov, D., Adler, N., & Glymour, M. M. (2021).

Powering population health research: Considerations for plausible and actionable effect sizes. *SSM–Population Health, 14,* 1-9.

Moonseekaew, M., & Sawangboon, T. (2020). The synthesis of research on teaching and learning using philosophy of sufficiency economy by meta-analysis. *Journal of Educational Measurement, 37*(101), 171-185. [In Thai]

Nakkla, R. (2013). *Casual factors affecting mattayomsueksa 3 students, characteristics on their self-sufficiency in the office of Phayao Secondary Educational Services Area 36 according to the royal project of philosophy of economy sufficiency*. Master's Thesis of Education (Research and Educational Evaluation), Chiang Mai Rajabhat University]. [In Thai]

National Strategy 2018-2037. (2018). *Royal Thai Government Gazette, 135*(82A), 1-61.

Page, M. J., et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ, 372*(71). 19-.

Panoram, P. (2017). Analysis of sufficiency economy philosophy and application from the results of research. *Interdiscipinary Management Journal, 1*(1), 43-56. [In Thai]

Paul, J., & Barari, M. (2022). Meta-analysis and traditional systematic literature reviews–What, why, when, where, and how?. *Psychology & Marketing, 39*(6), 1099-1115.

Phatthanawiboon, D. (2018). *Living development of farmers based on the philosophy of sufficiency economy in Suwannaphum district, Roi Et province*. Doctoral Dissertation of Philosophy (Regional Development Strategy), Rajabhat Maha Sarakham University. [In Thai]

Phuyiemjit, N. (2017). *A model of developed as a way of loife by way of sufficiency of non-commmissioned provincial police region 3*. Doctoral Dissertation of Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University]. [In Thai]

Sukkarasaranee, S., & Paiwittayasiritham, C. (2020). A meta-analysis of application of sufficiency economy philosophy principle integrated learning in basic education. *Silpakorn Educational Research Journal, 12*(2), 238-256. [In Thai]

Tanavut, S., Wiroonratch, B., & Thanomsing, L. (2017). The synthesis of implementing element sufficiency economy philosophy in actual business development. *Journal of Graduate School of Commerce Burapha Review, 12*(1), 45-62. [In Thai]

Tangutairuang, T. (2016). Meta-analytic structural equation modeling technique. *Suratthani Rajabhat Journal, 3*(2), 57-80. [In Thai]

Thai Chamber of Commerce and Board of Trade of Thailand. (2022). *Handbook of results indicators for sustainable community development by applying the philosophy of sufficiency economy*. C.M.S. Digital Print. [In Thai]

Thailand International Cooperation Agency. (n.d.). *Handbook on the promotion of international development projects based on the application of sufficiency economy philosophy*. Author.

The Jamovi Project. (2023). *Jamovi (version 2.4)*. Retrieved from https://www.jamovi.org

Theppitak, T. (2013). The KAP model and a study of behavior and attitude on prevention HIV/AIDS infection in Thai seafarers. *Jounal of Management Science Chiang Rai Rajabhat University, 8*(2), 84-102. [In Thai]

Tongsamsi, I. (2022). A meta-analysis of factors associated with application of sufficiency economy philosophy in daily life. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences, 10*(1), 95-109. [In Thai]

Toopgrajank. (2020). Applying the royal sufficiency economy philosophy to the way of life of the Border Patrol Police (BPP). *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 5*(8), 123-140. [In Thai]

Weerapatharakul, S. (2015). *Developing a living model of the sufficiency economy philosophy for farmers in Satuk district, Burirum province*. Doctoral Dissertation of Public Administration, Rajabhat Maha Sarakham University. [In Thai]

Wilson, D. B. (n.d.). *Practical meta-analysis effect size calculator*. Retrieved from https://campbellcollaboration.org/research-resources/effect-size-calculator.html

Yurarach, S. (2019). An analysis of variables affecting directly and indirectly on living behavior with philosophy of sufficiency economy of bachelor's degree students. In *PIM 9th National and 2nd International Conference 2019: Global Innovation for Sharing Economy (GISE) and 2nd Smart Logistics Conference* (pp. C14-C27). Panyapiwat Institute of Management. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.26

Received:	October	22, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีน ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

ชาญวิทย์ เจิมสุวรรณ[1] ธัญนันท์ บุญอยู่[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งการวิจัยนี้ได้มีรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน จำนวน 250 คน ตามแนวคิดของ Hair, Ringle, and Sarstedt (2011) ใช้การคัดเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัยและสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า (1) คุณภาพของสินค้าส่งผลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้า และส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.388 และ 0.194 แต่คุณภาพของสินค้าไม่ส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.129 (2) ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้าและการตัดสินใจซื้อสินค้า และส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเช่นกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.533, 0.329 และ 0.267 และ (3) คุณค่าตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.501

คำสำคัญ: คุณภาพของสินค้า; ภาพลักษณ์ตราสินค้า; คุณค่าตราสินค้า; การตัดสินใจซื้อสินค้า

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ชาญวิทย์ เจิมสุวรรณ และธัญนันท์ บุญอยู่. (2567). ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 350-363.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
19/1 ถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: chanwit.joemsuwan@gmail.com

[2] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

The Structural Relationship Model of Product Quality, Brand Image, and Brand Equity toward Purchase Decisions of Imported Chinese Products of Bangkok Citizens

Chanwit Joemsuwan[1] Thanyanan Boonyoo[2]

Abstract

This research article aimed to study the structural relationship model of product quality, brand image, and brand equity toward purchase decisions of imported Chinese products of Bangkok citizens. This study was quantitative research. Samples in this study were 250 samples of Bangkok citizens purchasing imported Chinese products on the concept of Hair, Ringle, and Sarstedt (2011). These samples were selected by using accidental sampling. A questionnaire was implemented as a research tool in this study. Statistics used in this study were percentage, means, standard deviation, and Structural Equation Modelling program.

Findings are as follows: (1) the product quality had a direct effect on brand equity and had an indirect effect on purchase decisions with the path coefficient scale at 0.388 and 0.194 respectively; however, the product quality had no direct effect on purchase decisions with the path coefficient scale at 0.129. (2) the brand image had a direct effect on brand equity and purchase decisions and had an indirect effect on purchase decisions as well. The path coefficient scales were at 0.533, 0.329, and 0.267 consecutively. And (3) the brand image directly affected purchase decisions with a path coefficient scale of 0.501.

Keywords: Product Quality; Brand Image; Brand Equity; Purchase Decisions

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Joemsuwan, C., & Boonyoo, T. (2024). The structural relationship model of product quality, brand image, and brand equity toward purchase decisions of imported Chinese products of Bangkok citizens. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 350-363.

[1] Master of Business Administration Program in Business Administration, Southeast Asia University
19/1 Phet Kasem Road, Nong Khang Phlu, Nong Khaem, Bangkok 10160, Thailand
Corresponding Author Email: chanwit.joemsuwan@gmail.com
[2] Faculty of Business Administration, Southeast Asia University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ต้องเผชิญกับการปรับตัวให้เข้ากับโลกแห่งการไร้พรมแดนที่นำไปสู่การขับเคลื่อนของการค้าข้ามพรมแดนจากหลากหลายประเทศ ความก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้ความปรารถนาของผู้บริโภคเกิดความหลากหลาย และเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจใหม่ๆ หลายประเภทเกิดเป็นโอกาสทางธุรกิจมากขึ้น จึงก่อให้เกิดการแข่งขันในโลกของธุรกิจที่กว้างขึ้นได้เช่นกัน (Daniel, Parlyna, & Yusuf, 2021) โดยเฉพาะสินค้าที่นำเข้าจากจีนที่เป็นแนวทางเลือกในการต่อยอดธุรกิจขนาดเล็กไปสู่ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดใหญ่ อีกทั้งอุตสาหกรรมทั่วโลกล้วนพึ่งพาฐานการผลิตในจีนเป็นหลักมายาวนาน จึงทำให้จีนกลายเป็นมหานครแห่งการผลิต โดยในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยได้มีการนำเข้าสินค้ามีมูลค่ารวมจำนวน 303,190.7 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งหมวดสินค้านำเข้าที่มีสัดส่วนมากที่สุด คือ หมวดสินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป สัดส่วนร้อยละ 41.5 ของมูลค่านำเข้ารวม ขณะที่หมวดสินค้าที่มีสัดส่วนนำเข้าน้อยที่สุด คือ ยุทธปัจจัยและสินค้าอื่นๆ สัดส่วนร้อยละ 1.3 และแหล่งนำเข้า 5 อันดับแรก ได้แก่ จีน มีการนำเข้ารวมถึงร้อยละ 23.4 ญี่ปุ่นร้อยละ 11.4 สหรัฐฯ ร้อยละ 6.0 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ร้อยละ 5.7 และมาเลเซีย ร้อยละ 4.8 ทั้งนี้จีนเป็นแหล่งนำเข้าอันดับ 1 ของไทยต่อเนื่องเป็นปีที่ 9 นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 แทนที่ญี่ปุ่นที่เคยเป็นแหล่งนำเข้าอันดับ 1 ของไทยมาโดยตลอด โดยในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยได้นำเข้าสินค้าจากจีนมีมูลค่า จำนวน 2,715,538.2 ล้านเหรียญสหรัฐ และจากการใช้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เข้มงวด อีกทั้งยังมีการแพร่ระบาดซ้ำของเชื้อไวรัสโควิด-19 และจากภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว อัตราเงินเฟ้อที่อยู่ในระดับสูง รวมถึงปัญหาภูมิรัฐศาสตร์รัสเซียและยูเครนที่ยังคงยืดเยื้อและมีความไม่แน่นอน ซึ่งทำให้เศรษฐกิจและกำลังการซื้อของผู้บริโภคเกิดความผันผวน การจับจ่ายใช้สอยในการซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของผู้บริโภคมีมูลค่าที่ลดลง (Trade Policy and Strategy Office, 2022)

ธุรกิจสินค้านำเข้าจากจีนในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคาดว่า ในปี พ.ศ. 2565 จะมีกลุ่มชนชั้นกลางถึงระดับสูงขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่สะท้อนอำนาจการซื้อที่น่าสนใจ และเมื่อรวมกับชนชั้นกลางที่มีรายได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่องยังเปิดโอกาสให้สินค้าที่นำเข้าจากจีนเข้ามาทำตลาดมากขึ้น สินค้าหลายๆ รายการที่นำเข้าจากจีนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จุดเริ่มต้นมาจากการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป และสร้างคุณภาพของสินค้าที่ได้มาตรฐานให้เกิดเป็นคุณค่าตราสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (Kasikorn Research Center, 2017) ซึ่งการที่ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนที่เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกระตุ้นทางการตลาดหรือจากสภาพแวดล้อมในกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยคุณภาพของสินค้าโดยรวมที่เหนือกว่าสินค้าที่ได้คากการไว้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ ขนาด คุณลักษณะ มาตรฐาน ความทนทาน และความเชื่อถือของสินค้าที่จะสามารถสร้างความประทับใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าแล้ว (Thamwattanakul & Boonyoo, 2022) ปัจจัยภาพลักษณ์ตราสินค้าที่เป็นชื่อ ลักษณะ หรือสัญญาลักษณ์ที่ทำให้สินค้าของธุรกิจหนึ่งเกิดความแตกต่างจากสินค้าของธุรกิจอื่น โดยผู้บริโภคที่สนใจซื้อสินค้าที่มีภาพลักษณ์ของตราสินค้าที่ดีและมีตราสินค้าเป็นที่รู้จักในตลาดแล้วสามารถนำไปสู่การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคได้ (Hidayah & Rahmawan, 2021) นอกจากนี้ ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่ผู้บริโภคแสดงให้เห็นถึงคุณค่า ตราที่ผู้บริโภคมีทัศนคติที่ดีต่อคุณสมบัติของสินค้าและชื่นชอบตราสินค้านั้นๆ และสามรถจดจำทั้งชื่อและตราสัญลักษณ์ที่ผู้บริโภคเกิดความคุ้นเคย

และตัดสินใจซื้อสินค้าที่ชื่นชอบมากที่สุด (Laohasinnarong, 2014) และจากการศึกษาของ Kananurak (2018) ได้กล่าวว่า คุณภาพของสินค้าและคุณค่าตราสินค้าที่เป็นรูปแบบเชื่อมโยงถึงตราสินค้า ชื่อ และสัญลักษณ์ที่สามารถเพิ่มหรือลดคุณค่าของสินค้าหรือบริการที่สะท้อนออกมาเป็นความคิด ความรู้สึก การกระทำของผู้บริโภคที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ตอบสนองความต้องการและรักษาลูกค้าไว้ได้อย่างต่อเนื่อง (Wang, Guo, Wu, & Liu, 2020)

จากการเพิ่มขึ้นของสินค้าจีนที่เข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เมืองอย่างกรุงเทพมหานครที่ได้ จึงทำให้ตลาดธุรกิจของสินค้าที่นำเข้าจากจีนมีแนวโน้มเติบโตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก การแข่งขันของตลาดสินค้าจีนที่นำเข้าสูงขึ้นตามลำดับ จึงทำให้ผู้ประกอบการสินค้านำเข้าจากจีนได้นำกลยุทธ์ต่างๆ เข้ามาปรับเพื่อตอบสนองความต้องการของบริโภค และจากประเด็นดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีน และสามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ประกอบกับสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการปรับการวางแผนในการพัฒนาปรับกลยุทธ์ในการประกอบธุรกิจ หรือเป็นแนวทางให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาในมิติอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้ศึกษากับตัวแปรแฝงที่ประกอบด้วย คุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน จำนวน 250 คน ใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling)

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ซึ่งทำการศึกษาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 เนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาที่สภาวะเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับมีนโยบายของภาครัฐเข้ามาสนับสนุน จึงทำให้เกิดการใช้จ่ายมากขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่ผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีน และสามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2. ประโยชน์เชิงการจัดการ ผลการวิจัยครั้งนี้จะใช้เป็นข้อมูลให้กับผู้ประกอบการ หรือหน่วยงานเอกชนที่ต้องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนา และปรับปรุงกลยุทธ์ในการประกอบกิจการ หรือเป็นแนวทางให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาในมิติอื่นๆ ต่อไป อาทิ รูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละช่วงอายุว่า มีการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนในระดับใด

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณภาพของสินค้า

คุณภาพของสินค้า (Product Quality--PQ) เป็นผลผลิตจากการดำเนินงานอย่างเป็นระบบในการวางแผนและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าที่มีคุณภาพตรงตามความคาดหวังหรือเกินความคาดหวังของผู้บริโภค ซึ่งคุณภาพของสินค้าเป็นเสมือนภาพลักษณ์และชื่อเสียงของสินค้าที่รับรู้ได้จากการเปรียบเทียบกับราคาและประสิทธิภาพของสินค้าหรือบริการที่ผู้บริโภคได้รับ โดยสามารถพิจารณาคุณสมบัติสำคัญ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะสินค้าหรือบริการ ด้านรูปร่างและลักษณะพิเศษของสินค้า ด้านมาตรฐานของสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือ ความทนทาน ความสามารถในการใช้บริการ ความสวยงาม ด้านการรับรู้คุณภาพสินค้าของผู้บริโภค (Nunteesu, 2017) ซึ่งคุณภาพของสินค้าหรือบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ตรงตามความคาดหวังหรือเกินกว่าความคาดหวังที่ผู้บริโภคตั้งไว้ และเป็นการตอบสนองต่อความรู้ความเข้าใจในสินค้าจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคทั้งด้านการตลาดการสร้างการรับรู้คุณภาพของสินค้าที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางที่กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าในระดับที่สูงขึ้น (Lestari, Nasib, Azzahra, & Effendi, 2019) และจากการศึกษาของ Hatta, Rachbini, and Parenrengi (2018) กล่าวว่า การสร้างคุณสมบัติพื้นฐาน ลักษณะเด่น ความทนทาน ความสวยงาม หรือประสิทธิภาพในการใช้งานที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องของสินค้าหรือบริการในแง่ของประโยชน์ใช้สอยของสินค้าตามหลักเกณฑ์ของคุณลักษณะ ความเหมาะสม ความน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้บริโภคใช้แล้วเกิดความพึงพอใจในสินค้าจนแปรเปลี่ยน เป็นคุณภาพที่นำไปสู่คุณค่าและประโยชน์ที่รับรู้ได้จนส่งผลต่อการตัดสินใจในทางเลือกนั้นๆ ซึ่งผ่านกระบวนการคิดตั้งแต่หาข้อมูลจนถึงการประเมินสินค้าหรือบริการที่ซื้อมา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเพื่อให้เกิดการบอกต่อหรือซื้อซ้ำ (Wang et al., 2020)

ภาพลักษณ์ตราสินค้า

ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image--BI) เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้าใดสินค้าหนึ่ง หรือเครื่องหมายการค้าใดเครื่องหมายการค้าหนึ่ง ส่วนมากจะอาศัยวิธีการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย เพื่อบ่งบอกถึงบุคลิกลักษณะของสินค้า โดยการเน้นถึงคุณลักษณะเฉพาะหรือจุดขาย (Nunteesu, 2017) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือไอคอนที่ทำให้สินค้าของธุรกิจหนึ่งที่แตกต่างจากสินค้าของธุรกิจอื่น โดยภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นการประเมินตราสินค้าของผู้บริโภคในตลาด การสร้างนี้จะสามารถเกิดขึ้นได้บนพื้นฐานของความรู้ส่วนบุคคลหรือการรับรู้ถึงความเหนือกว่าจากบุคคลอื่น เพื่อจำแนกสินค้าหรือบริการระหว่างผู้ขายรายหนึ่งกับผู้ขายอีกรายหนึ่ง โดยผู้บริโภคจะสนใจซื้อสินค้าที่มีภาพลักษณ์ของตราสินค้าที่ดี และเป็นตราสินค้าที่เป็นที่รู้จักในตลาดที่มีอยู่แล้ว (Hidayah & Rahmawan, 2021) และจากการศึกษาของ Suganda, Hapsari, Tawakal, and Roespinoedji (2021) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นการรับรู้และความเชื่อของผู้บริโภคที่สะท้อนหรือฝังอยู่ในจิตใจและความทรงจำของผู้บริโภคเอง โดยการรับรู้นี้จะสามารถเกิดขึ้นได้จากข้อมูลหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้บริโภคกับตราสินค้าที่รับรู้ถึงชื่อ คำ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ หรือการออกแบบ หรือการผสมผสานของปัจจัยเหล่านั้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อระบุสินค้าหรือบริการของบุคคลหรือผู้ขาย เพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง โดยภาพลักษณ์ตราสินค้าจะประกอบด้วย ความแข็งแกร่งของตราสินค้า เอกลักษณ์ของตราสินค้า และความชื่นชอบของตราสินค้า ซึ่งทั้งองค์ประกอบดังกล่าวจะสามารถสะท้อนให้เกิดความสนใจในการซื้อ ความต้องการ และความปรารถนาของ

ผู้บริโภคในการซื้อสินค้านั้นๆ (Daniel et al., 2021) เช่นเดียวกับ Yangpang and Boonyoo (2023) ที่กล่าวว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าจะมีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นและประทับใจในตราสินค้านั้นๆ พร้อมกับเกิดประสบการณ์ที่นำไปสู่การตัดสินในซื้อสินค้าในระดับที่สูงขึ้น

คุณค่าตราสินค้า

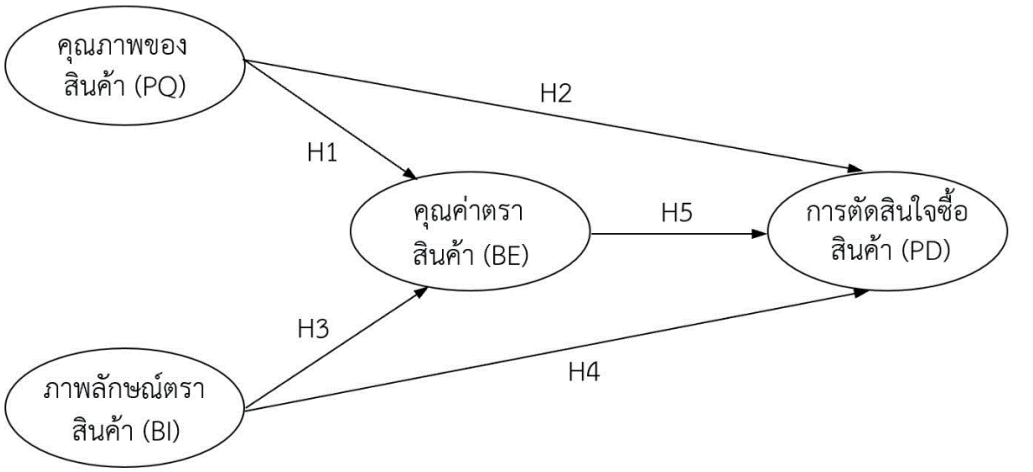
คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity--BE) เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าและบริการที่สะท้อนออกมาเป็นความคิด ความรู้สึก ความชอบ การกระทำของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้า ชื่อ สัญลักษณ์ ราคาสินค้า ส่วนแบ่งทางการตลาด และผลกำไรที่เพิ่มขึ้น เมื่อธุรกิจได้สร้างคุณค่าตราสินค้าให้กับสินค้าและบริการจะสามารถตอบสนองความต้องการและรักษาลูกค้าไว้ให้เกิดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าที่เป็นขั้นตอนที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการนั้นได้อย่างต่อเนื่อง (Kananurak, 2018) โดยผู้บริโภคมีความตั้งใจที่จะจ่ายราคาของสินค้าที่มีส่วนความต่างที่แตกต่างกันแม้จะเป็นสินค้าชนิดเดียวกันก็ตาม ซึ่งสิ่งสำคัญที่ผู้บริโภคสามารถสัมผัสได้ถึงสินค้าและปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้ผู้บริโภคยอมรับและเสียเงินในราคาที่แพงทั้งด้านการวัดมูลค่าทางบัญชีของคุณค่าตราสินค้า และด้านการวัดความตั้งใจจ่ายในราคาที่แพงที่เป็นความชื่นชอบ และจากการศึกษาของ Lahindah and Siahaan (2018) ได้กล่าวว่า การรับรู้ถึงคุณค่าตราสินค้าที่ผู้บริโภคเกิดเป็นทัศนคติที่ดีต่อสินค้าและตราสินค้านั้นๆ ได้ผ่านการสื่อสารในด้านต่างๆ จนเกิดความคุ้นเคยและเชื่อถือในตราสินค้านั้น โดยคุณค่าตราสินค้าจะประกอบด้วย ความตระหนักถึงตราสินค้า การรับรู้คุณภาพ การเชื่อมโยงตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้าจะเป็นปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่สามารถนำไปสู่ความต้องการที่ผู้บริโภคได้คาดหวังไว้ และการแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจสรุปเลือกในสินค้านั้นๆ (Daniel et al., 2021)

การตัดสินใจซื้อสินค้า

การตัดสินใจซื้อสินค้า (Purchase Decisions --PD) เป็นกระบวนการบูรณาการที่รวบรวมความรู้เพื่อประเมินพฤติกรรมทางเลือกตั้งแต่ 2 พฤติกรรมขึ้นไป และเลือกพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง หรือเป็นการซื้อสินค้าที่เลือกจากตราสินค้าที่ต้องการมากที่สุด ซึ่งจะเป็นระหว่างความตั้งใจและการตัดสินใจซื้อ โดยความตั้งใจจะเป็นปัจจัยที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคจะมีอิทธิพลสูงสุด ส่วนการตัดสินใจซื้อนั้นจะเป็นสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดที่ผู้บริโภคอาจตั้งใจซื้อ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ความคิดเห็น ราคา คุณภาพ ภาพลักษณ์ คุณค่า หรือประโยชน์ของสินค้าที่ได้คาดหวัง เป็นต้น (Lestari et al., 2019) นอกจากนี้ การตัดสินใจของผู้บริโภคเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาที่มุ่งเน้นไปที่เป้าหมาย ซึ่งสาระสำคัญของการตัดสินใจจะเป็นการบูรณาการที่รวมถึงกระบวนการทั้งหมดที่ผู้บริโภคดำเนินการเพื่อระบุปัญหา ค้นหาวิธีการแก้ไข ประเมินทางเลือก และเลือกระหว่างตัวเลือก (Wang et al., 2020) และจากการศึกษาของ Hatta et al. (2018) กล่าวว่า การจะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยคุณภาพของสินค้า ราคา และคุณค่าของตราสินค้าที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจที่เป็นทางเลือกที่หลากหลายทาง โดยผู้ประกอบการจะดำเนินกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าตามความต้องการที่ได้รับรู้ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือกทั้งการตัดสินใจซื้อและหลังการตัดสินใจซื้อเช่นกัน (Kananurak, 2018)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถเขียนเป็นภาพแสดงให้เห็นถึงตัวแปรแฝงที่เป็นคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อสินค้า ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนากรอบตามแนวคิดของ Hatta et al. (2018), Hidayah and Rahmawan (2021), Laohasinnarong (2014) และ Thamwattanakul and Boonyoo (2022) โดยได้สร้างกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัยไว้ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): คุณภาพของสินค้าส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้า

สมมุติฐานที่ 2 (H2): คุณภาพของสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้า

สมมุติฐานที่ 4 (H4): ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

สมมุติฐานที่ 5 (H5): คุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ที่มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน โดยผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน โดยข้อมูลที่ได้ในช่วงเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2566 และตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน จำนวน 250 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตาม Rule of Thumb ของ Hair et al. (2011) ที่ว่า จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมกับการใช้สถิติการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยวิธีตัวแบบเส้นทางกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน หรือ Partial Least Structural Equation Model ควรมี

จำนวนอย่างน้อย 5-20 เท่าของตัวชี้วัด ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีตัวชี้วัด 25 ตัว จึงทำให้ขนาดของกลุ่มอย่างที่ควรมีประมาณ 250 คน และการวิจัยครั้งนี้ได้มีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non-probability sampling) ที่ใช้การคัดเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) โดยเมื่อตัวอย่างผ่านมาผู้วิจัยจึงดำเนินการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยที่ได้จำแนกแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (check list) มีข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ โดยให้เลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียวที่เป็นจริงมากที่สุด ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับคุณภาพของสินค้า โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Hatta et al. (2018) จำนวน 7 ข้อ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับภาพลักษณ์ตราสินค้า โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Hidayah and Rahmawan (2021) จำนวน 7 ข้อ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับคุณค่าตราสินค้า โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Lahindah and Siahaan (2018) จำนวน 5 ข้อ และส่วนที่ 5 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Hatta et al. (2018) จำนวน 6 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามดังกล่าวในแต่ละส่วนมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (1932) ซึ่งจะมีให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว ส่วนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือนั้น ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่กำหนดตามดัชนีชี้วัด และได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เป็นรายข้อเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวแปรที่ต้องการวัด ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.67-1.00 ซึ่งค่าดัชนีที่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ต่อจากนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว เฉพาะข้อที่อยู่ในเกณฑ์มาปรับปรุงและสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะเหมือนกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน โดยเมื่อทำการทดลองเก็บข้อมูลแล้ว จึงนำคำตอบมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach alpha coefficient) ของแต่ละตัวแปรควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัคที่ได้อยู่ระหว่าง 0.916-0.959

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566 โดยได้ทำการเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน จำนวน 250 คน ซึ่งก่อนการเก็บข้อมูลได้มีการชี้แจงและได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และได้มีการแจ้งกับตัวอย่างให้ทราบถึงประโยชน์และสิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธการตอบแบบสอบถามการวิจัยเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้นและไม่มีการเปิดเผยชื่อของตัวอย่าง อีกทั้งเสนอผลโดยภาพรวม และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นไปตามความจริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเป็นผู้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ซึ่งผลการตอบแบบสอบถามได้กลับคืนมาครบ 250 ฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลมาตรวัดของข้อมูลแต่ละประเภท และแต่ละประเด็นที่ครอบคลุมอยู่ในการศึกษาวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามนั้นมาประมวลข้อมูลผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติการ

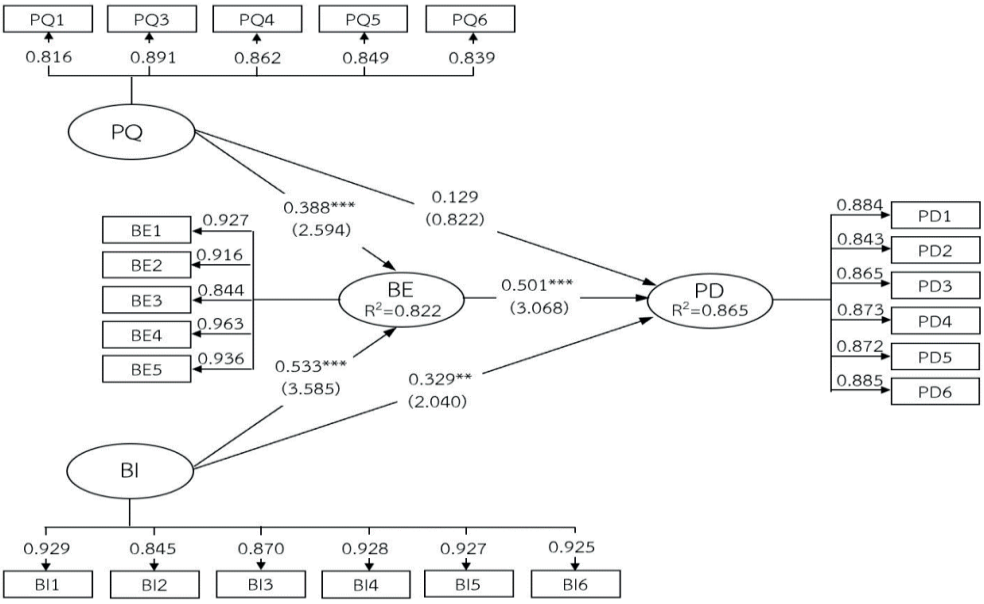
วิเคราะห์ข้อมูลที่จำแนกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน ด้วยหาค่าร้อยละ เพื่อใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อสินค้าด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้ในการแปลความหมายของข้อมูลต่างๆ ในการสรุปและอธิบายลักษณะของตัวแปร และส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์สถิติอนุมาน (inferential statistics) ที่ได้นำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมุติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ที่ได้เก็บข้อมูลกับตัวอย่างที่เป็นประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ซื้อสินค้านำเข้าจากจีน จำนวน 250 คน ซึ่งจากการตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 มีอายุอยู่ในช่วง 25-34 ปี จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 61.20 มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 60.40 มีอาชีพพนักงานเอกชน จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,001-30,000 บาท จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 54.40 ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อสินค้าของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยนำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับของการตัดสินใจซื้อสินค้าภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69, 3.57 และ 3.52 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.780, 0.626 และ 0.847 ตามลำดับ นอกจากนี้คุณภาพของสินค้ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.819 ซึ่งคุณภาพของสินค้าที่นำเข้าจากจีนส่วนใหญ่เป็นตราสินค้าที่มีการใช้งานได้ในระยะสั้นและมีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับที่เหมาะสม

2. สรุปผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์สัมประสิทธิ์ความถดถอยของความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร และผลการทดสอบสมมุติฐาน โดยผลการวิเคราะห์เป็นดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแบบสมการโครงสร้าง

จากภาพ 2 แสดงเส้นทางความสัมพันธ์ตัวแบบสมการโครงสร้างที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างสามารถสรุปผลการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (PD) พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้า (BI) และคุณค่าตราสินค้า (BE) มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (PD) มีค่าเท่ากับ 0.329 และ 0.501 ส่วนคุณภาพของสินค้า (PQ) ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (PD) โดยมีค่าเท่ากับ 0.129 นอกจากนี้คุณภาพของสินค้า (PQ) และภาพลักษณ์ตราสินค้า (BI) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (PD) โดยมีค่าเท่ากับ 0.194 และ 0.267 ตามลำดับ และส่วนที่ 2 เป็นปัจจัยที่มีผลโดยรวมต่อคุณค่าตราสินค้า (BE) พบว่า คุณภาพของสินค้า (PQ) และภาพลักษณ์ตราสินค้า (BI) มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้า (BE) มีค่าเท่ากับ 0.388 และ 0.533 ตามลำดับ

3. สรุปผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของสินค้า (PQ) ภาพลักษณ์ตราสินค้า (BI) และคุณค่าตราสินค้า (BE) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (PD) นำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

สรุปผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

อิทธิพลของตัวแปร	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Coef.)	ค่า t-test	ผลลัพธ์
อิทธิพลทางตรง			
PQ → BE	0.388***	2.594	สนับสนุน
PQ → PD	0.129	0.822	ไม่สนับสนุน
BI → BE	0.533***	3.585	สนับสนุน
BI → PD	0.329**	2.040	สนับสนุน
BE → PD	0.501***	3.068	สนับสนุน
อิทธิพลทางอ้อม			
PQ → PD	0.194**	2.016	สนับสนุน
BI → PD	0.267**	2.419	สนับสนุน

***p*-value ≤ .01 หรือ ค่า $t \geq 1.96$, ****p*-value ≤ .001 หรือ ค่า $t \geq 2.58$

จากตาราง 2 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัยได้ คือ คุณภาพของสินค้าส่งผลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้า และส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.388 และ 0.194 และค่า *t*-test เท่ากับ 2.594 และ 2.016 แต่คุณภาพของสินค้าไม่ส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.129 และค่า *t*-test เท่ากับ 0.822 นอกจากนี้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้าและการตัดสินใจซื้อสินค้า และส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเช่นกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.533, 0.329 และ 0.267 และค่า *t*-test เท่ากับ 3.585, 2.040 และ 2.419 ขณะเดียวกันคุณค่าตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.501 และค่า *t*-test เท่ากับ 3.068

การอภิปรายผล

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และผลการวิจัยที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ว่า ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัย พบว่า (1) คุณภาพของสินค้าส่งผลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้า และส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (2) ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อคุณค่าตราสินค้าและการตัดสินใจซื้อสินค้า และส่งผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเช่นกัน และ (3) คุณค่าตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากสินค้านำเข้าจากจีนนั้นมีการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักของประชาชนในกรุงเทพมหานครโดยทั่วไป ด้วยคุณภาพของสินค้าที่มีความเหมาะสมกับราคา ตรงต่อความคาดหวังของ

ผู้บริโภค แม้ว่าคุณภาพของสินค้านำเข้าจากจีนนั้นไม่มีอิทธิต่อการตัดสินใจซื้อของประชาชนในกรุงเทพมหานครมากนัก แต่ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณภาพของสินค้าดังกล่าวเป็นการสร้างคุณค่าต่อตราสินค้าที่นำเข้าจากจีนที่สามารถกำหนดตำแหน่งของสินค้าในตลาดให้เป็นที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของลูกค้าได้ จนนำไปสู่การตัดสินใจซื้อสินค้าที่นำเข้าจากจีน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wang et al. (2020) ที่พบว่า สินค้ามีความสำคัญกับธุรกิจ ซึ่งสินค้าที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้บริโภคที่ทำให้ผู้บริโภครู้สึกพอใจ อีกทั้งเป็นการสร้างสินค้าที่เน้นความต้องของตลาดหรือรสนิยมของผู้บริโภคในระดับที่สูงก็ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าในระดับที่สูงขึ้น (Thamwattanakul & Boonyoo, 2022) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Hatta et al. (2018) ที่พบว่า คุณภาพของสินค้าและคุณค่าตราสินค้าที่เป็นส่วนดีของสินค้า ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้และเป็นความรู้สึกที่มีต่อตราสินค้าจะสามารถพัฒนาคุณค่าตราสินค้าที่นำไปสู่แนวโน้มการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี (Kananurak, 2018) ขณะเดียวกันการศึกษาของ Suganda et al. (2021) ที่พบว่า ภาพลักษณ์ของตราสินค้าของธุรกิจที่เป็นการรับรู้ถึงความเชื่อที่สะท้อนหรือฝังอยู่ในจิตใจที่เป็นความทรงจำที่ดีของผู้บริโภคก็สามารถสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจที่เป็นความต้องการและความปรารถนาของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้านั้นๆ ได้อย่างแท้จริง (Daniel et al., 2021) และการศึกษาของ Lahindah and Siahaan (2018) ที่พบว่า การรับรู้ถึงคุณค่าตราสินค้าส่งผลทางตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและเป็นเหตุผลทำให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าในราคาที่แตกต่างกัน แม้จะเป็นสินค้าชนิดเดียวกันก็ตาม (Daniel et al., 2021)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากเชิงวิชาการ

จากผลการศึกษาข้อมูลของคุณภาพของสินค้าพบว่า สินค้านำเข้าจากจีนมีความเหมาะสมกับราคามีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด เนื่องจากสินค้านำเข้าจากจีนนั้นถือได้ว่ามีราคาถูกกว่าสินค้าชนิดเดียวกันในตลาด ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจสินค้านำเข้าจากจีนควรมีการพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพที่เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดให้เหนือกว่าคู่แข่งในตลาดเดียวกัน

จากผลการศึกษาข้อมูลของภาพลักษณ์ตราสินค้าพบว่า สินค้านำเข้าจากจีนที่ใช้อยู่มีภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด เนื่องจากสินค้านำเข้าจากจีนนั้นมีหลากหลายตราสินค้าให้เลือกโดยทั่วไป ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจสินค้านำเข้าจากจีนควรสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าให้มีความโดดเด่นแตกต่าง ให้เป็นที่รู้จักอย่างต่อเนื่องด้วยการจัดกิจกรรมทางการตลาด เพื่อให้ได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

จากผลการศึกษาข้อมูลของคุณค่าตราสินค้าพบว่า สินค้านำเข้าจากจีนที่ใช้อยู่มีคุณค่าตราสินค้าที่รู้จักเป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด เนื่องจากสินค้านำเข้าจากจีนนั้นมีคุณค่าตราสินค้าที่หลากหลายเป็นที่รู้จัก ดังนั้นผู้ประกอบธุรกิจสินค้านำเข้าจากจีนควรมีการสร้างคุณค่าตราสินค้าด้วยคุณภาพของสินค้าที่มีความเหมาะสมกับราคา และการสร้างคุณค่าของตราสินค้าเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปอย่างต่อเนื่องยาวนานทำให้สินค้านำเข้าจากจีนได้รับการยอมรับและสามารถสร้างตำแหน่งของตัวเองในตลาดได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาถึงภาพรวมของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการกำหนดขอบเขตในรายสินค้าในตลาด เช่น รถยนต์

ไฟฟ้า สมาร์ทโฟน เครื่องใช้ในบ้าน เป็นต้น เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินในซื้อสินค้านั้นๆ ได้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาถึงภาพรวมของตัวแปรคุณภาพของสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาถึงปัจจัยในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ทัศนคติของผู้บริโภค ความไว้วางใจ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินในซื้อสินค้านำเข้าจากจีนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร

References

Daniel, A. J., Parlyna, R., & Yusuf, M. (2021). The influence of promotion, brand image and brand awareness towards purchasing decision Janji Jiwa Coffee. *International Journal of Current Economics & Business Ventures, 1*(2), 26-41.

Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed, a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice, 19*(2), 139-152.

Hatta, I. H., Rachbini, W., & Parenrengi, S. (2018). Analysis of product innovation, product quality, promotion, and price and purchase decisions. *South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law, 16*(5), 183-189.

Hidayah, E. N., & Rahmawan, G. (2021). The influence of product quality, price, product innovation and brand image on purchasing decisions of instant noodles in Indonesia. *Journal of Research in Business, Economics, and Education, 3*(1), 1564-1571.

Kananurak, N. (2018). Brand equity affecting purchase intention of consumers in Bangkok to sport shoe brand. *Modern Management Journal, 16*(1), 207-218. [In Thai]

Kasikorn Research Center. (2017). *Appealing to Chinese people for Thai e-commerce opportunities*. Retrieved from https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Thai-E-Commerce_Chinese.pdf [In Thai]

Lahindah, L., & Siahaan, R. A. (2018). The influence of product innovation and service quality to buying decision and the impact to repeat buying at Progo Road Bandung. *The Asian Journal of Technology Management, 11*(2), 118-124.

Laohasinnarong, S. (2014). *Influence of brand equity on AIDA (Attention, Interest, Desire, and Decision) to buy brand name products*. Master's Thesis of Business Administration, Bangkok University. [In Thai]

Lestari, I., Nasib, S. C., Azzahra, A. S., & Effendi, I. (2019). Trust identification and smartphone purchase decisions (structural equation modeling approach). *International Journal of Civil Engineering and Technology, 10*(2), 1020-1032.

Likert, R. (1932). A technique for measurement of attitudes. *Archives of Psychology, 140,* 5-55.

Nunteesu, C. (2017). T*he influence of marketing mix and brand image on brand equity*. Master's Thesis of Business Administration (Marketing), Rajamangala University of Technology Thanyaburi. [In Thai]

Suganda, U. K., Hapsari, M. S., Tawakal, M. I., & Roespinoedji, D. (2021). The influence of brand image, trust, on buying interest in E-Wallet "Ovo" in Bandung city. *Review of International Geographical Education Online, 11*(5), 943-948.

Thamwattanakul, M., & Boonyoo, T. (2022). Effects of product innovation and product quality on purchase decision behavior of consumers of dietary supplementary products in Bangkok Metropolis using motivation as a moderator factor. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University, 5*(3), 85-99. [In Thai]

Trade Policy and Strategy Office. (2022). *Thailand international trade yearbook 2022*. Author. [In Thai]

Wang, X., Guo, J., Wu, Y., & Liu, N. (2020). Emotion as signal of product quality: Its effect on purchase decision based on online customer reviews. *Internet Research, 30*(2), 463-485.

Yangpang, W., & Boonyoo, T. (2023). Effects of brand image factors towards purchase decisions on consumer goods of Bangkok residents. *Journal of Management Science Review, 25*(3), 158-170. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.27

Received:	October	27, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

บำรุง ขันทอง[1] นภาพร ขันธนภา[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับปัจจัยความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การแข่งขัน และความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (2) ศึกษาปัจจัยทีมีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย และ (3) นำเสนอรูปแบบความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้ตัวอย่างเป็นองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน และการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อสอบย้ำตัวแบบเชิงสาเหตุ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้างโดยใช้โปรแกรม AMOS

ผลการวิจัย พบว่า (1) ทุกปัจจัยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวแบบที่วิเคราะห์คือ องค์กรของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย มีค่าดัชนีความกลมกลืน คือ χ^2/df = 2.911, RMSEA = 0.785, RMR = 0.170, *p*-value = 0.000 (2) อิทธิพลของทุกปัจจัยส่งผลต่อศักยภาพด้านความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย โดยพบว่าอิทธิพลรวมของความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน มีน้ำหนักสูงสุด รองลงมาคือความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม และ (3) องค์กรของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยควรใช้กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนเพื่อการทำกำไรสูงสุด และกลยุทธ์การเน้นตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า เพื่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

คำสำคัญ: ความต้องการของตลาด; ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน; ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม; กลยุทธ์การแข่งขัน; ความคงอยู่ของธุรกิจ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

บำรุง ขันทอง และนภาพร ขันธนภา. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 364-380.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
19/1 ถนนเพชรเกษม แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: bamroong_k@hotmail.com
[2] บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Influencing Factors to Existence of Thai Auto Parts Manufacturers Business

Bamroong Khanthong[1] Napaporn Khantanapha[2]

Abstract

This research article aims to study (1) Investigating levels of Market Demand, Transformation Demand, Environmental Demand, Competitive Strategy, and Business existence of the Thai automotive parts manufacturers, (2) Investigating factors influencing the Business existence of the Thai automotive parts manufacturers, and (3) Proposing a model of the Business existence of the Thai automotive parts manufacturers. This study was quantitative and qualitative research. The sample included 200 Thai automotive parts manufacturers. They were obtained by two-stage sampling and simple random sampling to verify causal models. Data analysis was conducted by a structural equation model using the AMOS software.

Findings are as follows: (1) The mean of all factors was at the highest level, and the analyzed model included Thai automotive parts manufacturers. With χ^2/df = 2.911, RMSEA = 0.785, RMR = 0.170, and *p*-value = 0.000, (2) all factors influenced the Business existence of the Thai automotive parts manufacturers, and the Influence of Transformation Demand had the highest weight, followed by Environmental Demand, and (3) The Thai automotive parts manufacturers should implement a cost leadership strategy to maximize their profits and a niche marketing strategy to meet customer needs for their business existence.

Keywords: Market Demand; Transformation Demand; Environment Demand; Competitive Strategy;Business Existence

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Khanthong, B., & Khantanapha, N. (2024). Influencing factors to existence of Thai auto parts manufacturers business. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 364-380.

[1] Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Southeast Asia University
19/1 Phet Kasem Road, Nong Khang Phlu, Nong Khaem, Bangkok 10160, Thailand
Corresponding Author Email: bamroong_k@hotmail.com
[2] Graduate School, Southeast Asia University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดโลกเกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม สาเหตุหนึ่งมาจากวิกฤตน้ำมัน (oil shock/oil crisis) ซึ่งน้ำมันนับเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมวลรวม เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปและใช้เวลาในการเกิดใหม่ยาก ปัจจุบันความต้องการใช้น้ำมันมีสูงขึ้นมากขณะที่ความสามารถในการผลิตกลับยังคงเท่าเดิมก็ทำให้เกิดภาวะวิกฤตทำให้ราคาน้ำมันสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยต้นทุนการผลิตและราคาสินค้าจากราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นต้นทุนการดำรงชีพย่อมเพิ่มตาม การเตรียมตัวเปลี่ยนผ่านพลังงานจากน้ำมันมาสู่พลังงานไฟฟ้าค่อยๆ เป็นรูปธรรมมากขึ้นเพราะโลกของพลังงานกำลังเปลี่ยนจากการใช้น้ำมัน มาเป็นพลังงานทดแทนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะพลังงานไฟฟ้าในอุตสาหกรรมยานยนต์ที่มีบทบาทมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีนโยบายที่รองรับการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงานที่เหมาะสมในกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ (next-generation automotive) เป็น 1 ใน 5 อุตสาหกรรม เป้าหมายเดิมที่มีศักยภาพ (first s-curve) อุตสาหกรรมยานยนต์ถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และได้รับการกล่าวถึงอย่างมากจากผู้ประกอบการยานยนต์ทั่วโลก พัฒนาการของอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทยมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย โดยปัจจุบันปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยผลิตรถยนต์รวมทั้งปีจำนวน 1,685,705 ล้านคัน รวมมูลค่าส่งออกรถยนต์เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 เครื่องยนต์ ชิ้นส่วน รถยนต์ และอะไหล่ มีมูลค่าถึงร้อยละ 5.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ มีมูลค่าจำนวน 826,726.83 ล้านบาท และมีการจ้างงานจำนวน 800,000-900,000 คน สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ (automotive industry) เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ พัฒนา ผลิต บริการหาตลาดในกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางการตลาด และจัดจำหน่าย สามารถแยกประเภทอุตสาหกรรมตามลักษณะและขนาดของกิจการเป็นเกณฑ์จะอยู่ในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และอุตสาหกรรมขนาดกลาง ในด้านสินค้าอุตสาหกรรมเป็นเครื่องมือเป็นสินค้าที่ช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และวัสดุประกอบและชิ้นส่วน (component material and parts) สินค้าที่ผ่านขั้นตอนกระบวนการผลิตมาเรียบร้อยแล้วหรือเป็นสินค้าสำเร็จรูป เพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนผลิตเป็นชิ้นงาน เทคโนโลยียานยนต์เป็นการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่จะเข้ามาตอบสนองสำหรับการใช้งานของมนุษย์ นวัตกรรมของยานยนต์ต้องมีการปรับเปลี่ยนและความล้ำสมัยขึ้นเพื่อที่จะตอบสนองสิ่งที่เรียกว่า รถอนาคต ที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้ ให้มีความล้ำสมัย ปัจจุบันอุตสาหกรรมยานยนต์กำลังก้าวสู่การปรับเปลี่ยนนับแต่ปี พ.ศ. 2565 ในด้านฐานการผลิตอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์จะเกิดการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่มีการปรับเปลี่ยนไปโดยเข้าสู่ยานยนต์สมัยใหม่ ในการใช้ยานยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (electrified) หรือ C-A-S-E technology (Thansettakij, 2022) อุตสาหกรรมยานยนต์ไทยเป็นอุตสาหกรรมระดับต้นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การจ้างงาน การสร้าง มูลค่าเพิ่ม การพัฒนาด้านเทคโนโลยีด้านยานยนต์

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย” ทั้งนี้ เพื่อนำความรู้สู่การขับเคลื่อนศักยภาพ ด้วยการบริหารจัดการองค์กรในของธุรกิจผู้ผลิตผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไฟฟ้าของกลุ่มผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิผล

ในการพัฒนาองค์กรธุรกิจยานยนต์ให้ยั่งยืนและการยืนหยัดความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยอย่างต่อเนื่องในระยะยาว และเป็นที่ยอมรับอย่างมาตรฐานสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การแข่งขัน และความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การแข่งขัน และความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง องค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยที่เป็น สมาชิกของสมาคมยานยนต์แห่งประเทศไทย และสมาคมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่ภาคกลาง และพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย (Automobile Association of Thailand, 2022) ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงสุดใน 3 ลำดับแรก ของแต่พื้นที่ภาคการผลิต ในองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยที่เป็นสมาชิกของสมาคมยานยนต์แห่งประเทศไทยและสมาคมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย อีกทั้งเป็นยานยนต์ยี่ห้อชั้นนำของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยที่ประชาชนไทยนิยมให้ความสนใจมากที่สุดปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง

3. ขอบเขตระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นำความรู้ไปส่งเสริมและพัฒนาความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม ในการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ และสร้างการรับรู้ของสังคมต่อองค์กรในด้านความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

2. ขยายผลทางทฤษฎีในด้านความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผ่านปัจจัยคั่นกลางกลยุทธ์การแข่งขัน ในการเป็นผู้นำด้านต้นทุน การสร้างความแตกต่าง และการเจาะตลาดเฉพาะกลุ่มในบริบทของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

3. ผลการวิจัยด้านความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรให้มีความยั่งยืนในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรมของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความต้องการของตลาด (Market Demand--MAD) หมายถึง การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการตลาดเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในด้านผลิตภัณฑ์และบริการในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด ต่อจำนวนผลิตภัณฑ์ที่บริโภคต้องการซื้อ (อุปสงค์) โดยมีความแตกต่างในการกำหนดระดับความต้องการของตลาด ความต้องการของตลาด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (Suarta, Suwintana, Sudhana, & Hariyanti, 2017) ได้แก่ (1) ส่วนแบ่งการตลาด (Market Share--MAS) เป็นกระบวนการแบ่งหรือแยกผู้บริโภคออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อให้ผู้บริโภคที่มีลักษณะที่มีความต้องการคล้ายคลึงกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำให้เพิ่ม

ประสิทธิภาพในการทำงานทางการตลาดเข้าถึงผู้บริโภคเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีความต้องการแตกต่างกัน (2) การเติบโตของยอดขาย (Sales Growth--SAG) เป็นการวัดความสามารถของทีมขายในการเพิ่มรายได้ในช่วงเวลาที่กำหนด การเติบโตของยอดขายเป็นตัวบ่งชี้เชิงกลยุทธ์ที่ใช้ในการตัดสินใจของผู้บริหารในองค์กร และมีอิทธิพลต่อการกำหนดและการดำเนินกลยุทธ์การแข่งขัน สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดต้องทบทวนความแตกต่างระหว่างรายได้และกำไรสุทธิ การเติบโตของยอดขายเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่ทรงพลังที่สุดในธุรกิจ มันเชื่อมโยงโดยตรงกับรายได้ ความสามารถในการทำกำไร และ (3) ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product & Service--PRS) เป็นการใช้ทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค จำแนกได้เป็นผลิตภัณฑ์ได้เปล่า และผลิตภัณฑ์ประเภทเศรษฐทรัพย์ ผลิตภัณฑ์จะแตกต่างกันที่ต้องมีสิ่งของหรือสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมือยู่อย่างจำกัด

ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (Transformation Demand--TRD) หมายถึง การปรับเปลี่ยนที่แสดงถึงเป้าหมาย ความเป็นไปได้ เพื่อหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ เชิงกระบวนการที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกลไกทำงานหลักของกิจการสู่เป้าหมายระยะยาว ด้านอุปทานในธุรกิจองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดคน กระบวนการ เนื้อหา เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม และข้อมูลให้สอดคล้องกับผู้ซื้อ ต้องการด้านการปรับเปลี่ยนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (Henttonen, Kianto & Ritala, 2016) ได้แก่ (1) การสร้างองค์ความรู้ (Creation Knowledge Management--CKM) หรือการแสวงหาความรู้ (knowledge acquisition) เป็นกิจกรรมขององค์กรที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่ขึ้น โดยความรู้จะเกิดขึ้นคนทำงานด้วยกันในกลุ่มซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น โดยการสร้างความร่วมมือ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ (2) การมุ่งเน้นทางนวัตกรรม (Innovation Oriented--INO) เป็นปัจจัยสำคัญที่ได้ช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสังคมมนุษย์ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา นวัตกรรมเป็นสิ่งที่แตกต่างจากการประดิษฐ์คิดค้น นำไปสู่นวัตกรรม และ (3) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing--KNS) การแบ่งปันความรู้ เป็นรากฐานเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านพฤติกรรมการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ กระจายความรู้ การถ่ายโอนความรู้ในองค์กร ช่วยให้ใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาขององค์กรถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นระหว่าง บุคคลหรือกลุ่มบุคคล (Eamurai, Khantanapha & Piriyakul, 2019)

ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Demand--EDN) หมายถึง กระบวนการนำเอาทรัพยากรจากธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและจากการบริโภคโดยตรงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการในการกำจัดของเสียจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ รวมถึงการใช้พลังงานสะอาดในการผลิตของผลิตภัณฑ์และบริการ ผ่านการพิจารณาตามแนวคิดการวัดความเสียหาย (weighing up harm approach) โดยการใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจคือ เศรษฐกิจชีวภาพ (bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (green economy) ไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม (Modern Manufacturing, 2017) ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ (1) วัสดุธรรมชาติ (natural material: NAM) เป็นวัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในท้องถิ่น มนุษย์สามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตได้ในด้านเศรษฐกิจ และสังคมโดยไม่ส่งผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม (Sonoda, Oishi, Chomei & Hirook, 2018)

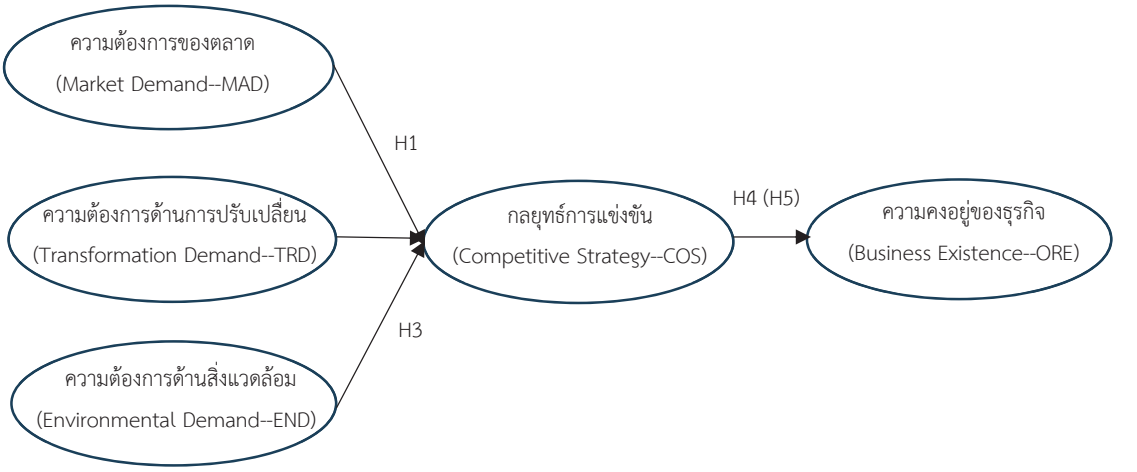
(2) การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Production--EFP) เป็นในการจัดหาจัดซื้อที่วัตถุดิบแล้วเสร็จจะนำเข้าสู่กระบวนการผลิต การผลิตต้องนำเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเพื่อเป็นตัวช่วยในการผลิตให้เกิดความทันสมัย และลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทำให้ผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ออกมามีคุณภาพได้มาตรฐานตามความพึงพอใจของผู้บริโภค และ (3) การจัดการและกำจัดของเสีย (Solid Waste Management--SWM) ขยะมูลฝอย เป็นเศษสิ่งเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลต่างๆ ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และสัตว์รวมถึงสิ่งอื่นใดจากการผลิต การบริโภค การขับถ่าย การดำรงชีวิต แยกประเภทของขยะแต่ละชนิดการคัดแยก เก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอย ในการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร (Daniel & Perinaz, 2012)

กลยุทธ์การแข่งขัน (Competitive Strategy --COS) หมายถึง การบริหารจัดการทางธุรกิจเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น เป็นการเอาชนะคู่แข่งขัน เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยพิจารณาจากเป้าหมายระยะยาวในอนาคต หลักการของกลยุทธ์การแข่งขันในระดับอุตสาหกรรมที่องค์กรทำการแข่งขันอยู่ ซึ่งประกอบด้วยพลังผลักดันการแข่งขัน (competitive forces) ปัจจัยตัวกำหนดความรุนแรงในการแข่งขันในแต่ละอุตสาหกรรม กลยุทธ์การแข่งขัน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (Porter, 2018) ได้แก่ (1) กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Cost Leadership--COL) มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ พยายามชนะคู่แข่งโดยการผลิตผลิตภัณฑ์และบริการด้วยต้นทุนต่ำกว่าคู่แข่ง การดำเนินกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน การดำเนินกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (2) กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Differentiation--DIF) ด้วยการหาการวางตำแหน่งใหม่ (positioning) ขององค์กรที่ยังไม่มีคู่แข่งอยู่หรือลงไปเล่นด้วยมากนัก เพื่อให้ดึงดูดความสนใจและเจาะกลุ่มผู้บริโภคใหม่ได้ ธุรกิจที่ใช้กลยุทธ์การสร้างความแตกต่างจะผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์และบริการของธุรกิจอื่นและ (3) การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market--NIM) กลยุทธ์ในการผลิตและขายผลิตภัณฑ์ในการให้บริการกับผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม ที่มีความต้องการและรสนิยมเจาะจงมากกว่าตลาดทั่วไป (mass market) ซึ่งตลาดเฉพาะกลุ่มถือเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้หลายธุรกิจสามารถแข่งขันกับธุรกิจใหญ่ๆ ได้ เนื่องจากมีฐานผู้บริโภคที่แข็งแกร่งและมีการแข่งขันทางการตลาดในด้านผลิตภัณฑ์และบริการค่อนข้างสูง เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างตรงจุดประสงค์

ความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (Business Existence--ORE) หมายถึง การที่องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้รับจากการวางแผนการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึงผลความสำเร็จ มีความสามารถในการทำกำไร มีแผนการดำเนินงานที่สามารถสะท้อนให้เห็นผลในความยั่งยืนขององค์ในระยะยาว และความสามารถในการยืนอยู่บนเวทีการแข่งขันทางการค้าได้อย่างยั่งยืน ซึ่งประสิทธิผลขององค์กร (organization effectiveness) องค์กรที่ดำเนินการบรรลุเป้าหมาย (goals) ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (Nisar, Prabhakar, Llavarasan & Baabdullah, 2020) ได้แก่ (1) ความสามารถในการทำกำไร (Profitability--PRF) จะเน้นความสามารถในการก่อให้เกิดกำไรขององค์กรด้วยปัจจัยนำเข้าและปัจจัยนำออกที่เป็นรูปของตัวเงิน และผลการดำเนินงานที่เป็นโครงร่างใหญ่ของการประเมินที่ครอบคลุมผลกำไร และผลิตภาพ ที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานเท่าๆ กับความสามารถในการจัดหาทรัพยากรมาใช้ในการ

ดำเนินงาน (2) ความร่วมมือขององค์กร (Organization Cooperation--ORC) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือระหว่างองค์กรตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไปการประสานงานความร่วมมือในการทำงาน ซึ่งเป็นงานพื้นฐานของการบริหารจัดการในองค์กรโดยทั่วไป เพื่อจุดประสงค์เดียวกัน ซึ่งมีความสำคัญมากเป็นสื่อสัมพันธ์ของหน่วยงานระหว่างองค์กรก่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิผล และ (3) ความยั่งยืนขององค์กร (Sustainable Organization--SUO) การยืนหยัดอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ฉะนั้นองค์กรที่มีเป้าหมายในการพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่มองการไกล คิดทำสิ่งไหนไม่ใช่การหวังผลแค่ระยะสั้น แต่เป็นการวางรากฐานเพื่อให้องค์กรเติบโตได้ในระยะ (Howard, Roehrich, Lewis, & Squire, 2019)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ความต้องการของตลาดมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การแข่งขัน

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยนมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การแข่งขัน

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การแข่งขัน

สมมุติฐานที่ 4 (H4): กลยุทธ์การแข่งขันมีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

สมมุติฐานที่ 5 (H5): กลยุทธ์การแข่งขันเป็นปัจจัยคั่นกลางที่เชื่อมโยงอิทธิพลของความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน และความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม สู่ความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสอบย้ำตัวแบบเชิงสาเหตุ โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม สมการโครงสร้างจากปัจจัยแฝงคือ ความต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน ความต้องการด้าน

สิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยคั่นกลางประกอบด้วยปัจจัยกลยุทธ์การแข่งขัน ไปสู่ปัจจัยตามคือความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย และวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้บริหารธุรกิจหรือตัวแทนองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ยี่ห้อชั้นนำขององค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยที่ประชาชนไทยนิยมให้ความสนในมากที่สุดในปัจจุบัน จำนวน 12 ราย

2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประกอบด้วยทฤษฎีและงานวิจัย จากข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยเครื่องมือที่มีความเหมาะสม สำหรับการเก็บรวบรวม ซึ่งในที่นี้ คือ แบบสอบถาม จากประชากร 2 กลุ่มประชากร และข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย บทความหรือข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ ที่มีผู้กำหนดและได้ทำการศึกษาแล้วในอดีต ทั้งที่เป็นเอกสารของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจถึงแนวคิดทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

2.2 ประชากร ตัวอย่าง และแผนการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ องค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยที่เป็น สมาชิกของสมาคมยานยนต์แห่งประเทศไทย และสมาคมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่ภาคกลาง และพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย (Automobile Association of Thailand, 2022) ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงสุดใน 3 ลำดับแรก ของแต่ละพื้นที่ ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่ภาคกลาง และพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย ของภาคการผลิตในองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ที่เป็นสมาชิกของสมาคมยานยนต์แห่งประเทศไทยและสมาคมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย การกำหนดขนาดตัวอย่างจะยึดตัวแบบเป็นหลักจึงอาศัยค่าขั้นต่ำที่รับประกันได้ในการทดสอบสมการโครงสร้าง การกำหนดค่า Power of Test = 0.80 ค่าระดับนัยสำคัญ .05 งานวิจัยนี้กำหนดตัวแปรแฝง จำนวน 5 ตัวแปร และตัวแปรเชิงประจักษ์ จำนวน 15 ตัวแปร ผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง n ขั้นต่ำคือ จำนวน 178 ตัวอย่าง งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 200 ตัวอย่าง จากประชากร จำนวน 323 ตัวอย่าง ซึ่งให้หลักประกันความสามารถเพื่อใช้ในการทดสอบสมการโครงสร้างตามหลักการของ Westland (2010)

ประชากรที่ใช้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้บริหารธุรกิจหรือตัวแทนองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ยี่ห้อชั้นนำขององค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยที่ประชาชนไทยนิยมให้ความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน จำนวน 12 ราย (Automobile Association of Thailand, 2022)

แผนการสุ่มประชากร ใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบเชิงชั้นภูมิอย่างง่าย (stratified simple random sampling) โดยดำเนินการแผนการสุ่มตัวอย่างดังนี้ แบ่งชั้นภูมิตามพื้นที่แต่ละภาคของประเทศไทยคือ พื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่ภาคกลาง และ พื้นที่ภาคตะวันออก จัดสรรขนาดตัวอย่างตามความเหมาะสม (subjective allocation) ตามจำนวนประชากรในพื้นที่ย่อย หลังจากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากแต่ละพื้นที่ โดยให้ตัวแทนที่บริษัทมอบหมายในระดับบริหารระดับผู้ช่วยผู้จัดการขึ้นไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มาตรวัดตัวแปรเป็นคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale 5 ระดับตามแบบ Likert (Likert’ scale) ในการการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ โดยวัดความเที่ยงตรง (validity) โดยทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) นำข้อมูลที่

ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence--IOC) วัดความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ Cronbach's Alpha เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency model) และใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟายอมรับที่ค่า α มากกว่า 0.7 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ในเกณฑ์การทดสอบ α มากกว่า 0.7 ทั้งหมด ถือว่าเชื่อถือได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นการวิเคราะห์การตรวจสอบแบบสอบถามของตัวแปรแต่ละตัว โดยจะคำนวณหาค่าความถี่ (frequency) ของตัวแปร แล้วนำมาสรุปเป็นค่าร้อยละ (percentage) ส่วนการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นการวัดความแตกต่างของตัวแปร โดยการใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) และ CV และใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยการตรวจสอบยืนยันผลของความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวและหาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรง ทางอ้อม และอิทธิพลรวมของแต่ละตัวแปรด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural equation modeling--SEM)

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยของตัวอย่างแต่ละปัจจัย (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

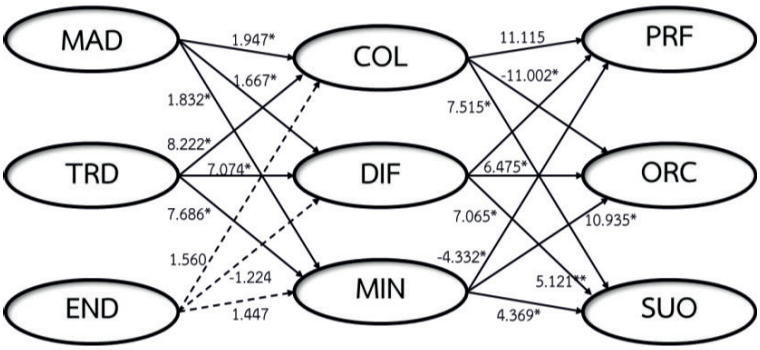
สถิติระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยในปัจจัยต่างๆ

ปัจจัย	$\bar{X}$	*SD*	สัมประสิทธิ์แห่งความผันแปร	การแปลความ
ความต้องการของตลาด (MAD)	4.47	0.52	0.12	มาก
ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD)	4.47	0.52	0.12	มาก
ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END)	4.50	0.51	0.11	มากที่สุด
กลยุทธ์การแข่งขัน (COS)	4.49	0.51	0.11	มากที่สุด
ความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (ORE)	4.52	0.51	0.11	มากที่สุด

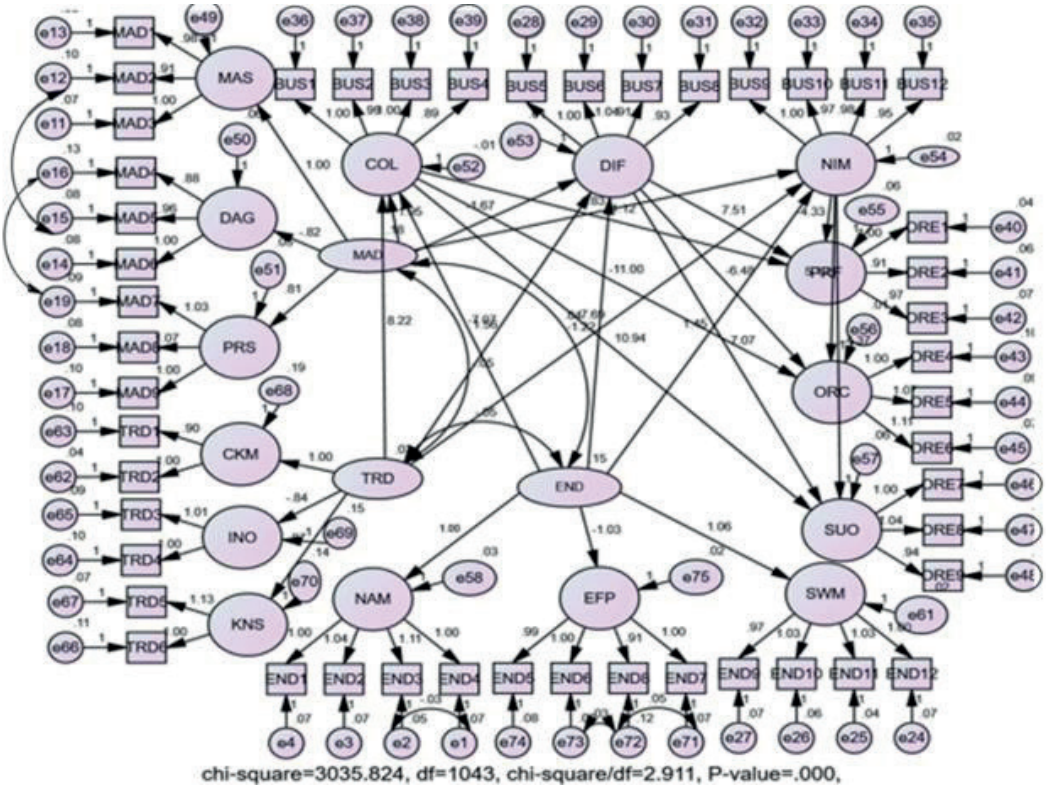
จากตาราง 1 การจัดการในส่วนของความต้องการของตลาด (MAD) และความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) มีระดับใกล้เคียงรวมทั้งการกระจายของข้อมูลมีขนาดใกล้เคียง และมีค่าในระดับที่ยอมรับได้ในทิศทางเดียวกันของข้อมูล ในส่วนของปัจจัยคั่นกลางพบว่า กลยุทธ์การแข่งขัน (COS) มีลักษณะผลการ

วิเคราะห์ใกล้เคียงกันเช่นเดียวกันกับความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (ORE)

1.2 การทดสอบสมมุติฐาน ดังแสดงในภาพ 2 และภาพ 3 (ดูตาราง 2 และตาราง 3)

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง Covariance Based

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์โดยใช้ Covariance SEM ภายหลังการปรับความเหมาะสม (unstandardized)

ตาราง 2

สัมประสิทธิ์ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ t ในการทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์ (Instantized Estimate)	ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Standardize Estimate)	S.E.	t-test	p-value	สรุปผล
MAD⟶COL	1.947*	1.920	0.991	1.965	0.049	อิทธิพลเชิงบวก
MAD⟶DIF	−1.667*	−1.641	0.844	−1.975	0.048	อิทธิพลเชิงลบ
MAD⟶NIM	1.832*	1.750	0.918	1.995	0.046	อิทธิพลเชิงบวก
TRD⟶COL	8.222*	3.276	4.158	1.977	0.048	อิทธิพลเชิงบวก
TRD⟶DIF	−7.074*	−2.813	3.533	−2.002	0.045	อิทธิพลเชิงลบ
TRD⟶NIM	7.686*	2.967	3.843	2.000	0.045	อิทธิพลเชิงบวก
END⟶COL	1.560	1.427	1.252	1.246	0.213	ไม่มีอิทธิพล
END⟶DIF	−1.224	−1.117	1.065	−1.150	0.250	ไม่มีอิทธิพล
END⟶NIM	1.447	1.282	1.159	1.248	0.212	ไม่มีอิทธิพล
COL⟶PRF	11.115*	10.034	4.952	2.244	0.025	อิทธิพลเชิงบวก
COL⟶ORC	−11.002*	−11.729	4.807	−2.289	0.022	อิทธิพลเชิงลบ
COL⟶SUO	10.935*	11.309	4.827	2.266	0.023	อิทธิพลเชิงบวก
DIF⟶PRF	7.515*	6.799	3.349	2.244	0.025	อิทธิพลเชิงบวก
DIF⟶ORC	−6.475*	−6.919	3.213	−2.015	0.044	อิทธิพลเชิงลบ
DIF⟶SUO	7.065*	7.323	3.255	2.171	0.030	อิทธิพลเชิงบวก
NIM⟶PRF	−4.332*	−4.036	2.028	−2.136	0.033	อิทธิพลเชิงลบ
NIM⟶ORC	5.121**	5.635	2.005	2.554	0.011	อิทธิพลเชิงบวก
NIM⟶SUO	−4.369*	−4.663	1.983	−2.203	0.028	อิทธิพลเชิงลบ

*$p < .05$, **$p < .01$, ***$p < .001$

สรุปผลการทดสอบสมมุติฐาน

ผลการทดสอบเกี่ยวกับกลุ่มที่มีอิทธิพลเชิงบวก ประกอบด้วย ปัจจัยความต้องการของตลาดมีอิทธิพลเชิงบวกในการเลือกกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนและกลยุทธ์การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม (MAD⟶COL, MAD⟶NIM) ปัจจัยความต้องการด้านการปรับเปลี่ยนมีอิทธิพลเชิงบวกในการเลือกกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนและกลยุทธ์การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม (TRD⟶COL, TRD⟶NIM) กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อ ความสามารถในการทำกำไรและความยั่งยืนขององค์กร (COL⟶PRF, COL⟶SUO) กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านความแตกต่างมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสามารถในการทำกำไรและความยั่งยืนขององค์กร (DIF⟶PRF, DIF⟶SUO) กลยุทธ์การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่มมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนขององค์กร (NIM⟶ORC)

ผลการทดสอบเกี่ยวกับกลุ่มที่มีอิทธิพลเชิงลบ ประกอบด้วย ปัจจัยความต้องการของตลาดมีอิทธิพลเชิงลบต่อการเลือกกลยุทธ์ผู้นำด้านความแตกต่าง (MAD⟶DIF) ปัจจัยความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน

มีอิทธิพลเชิงลบต่อการเลือกกลยุทธ์ผู้นำด้านความแตกต่าง (TRD⟶DIF) กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนมีอิทธิพลเชิงลบต่อความร่วมมือขององค์กร (COL⟶ORC) กลยุทธ์ผู้นำด้านความแตกต่างมีอิทธิพลเชิงลบต่อความร่วมมือขององค์กร (DIF⟶ORC) กลยุทธ์การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่มมีอิทธิพลเชิงลบต่อความสามารถในการทำกำไร และ ความยั่งยืนขององค์กร (NIM⟶PRF, NIM⟶SUO)

ตาราง 3

อิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และรวมตัวอย่าง (คำนวณจากสัมประสิทธิ์มาตรฐาน)

ปัจจัย	R^2	อิทธิพล	MAD	TRD	END	COL	DIF	NIM
COL	0.998	DE	1.920*	3.276*	1.427	-	-	-
		IE	-	-	-	-	-	-
		TE	1.920	3.276	1.427	-	-	-
DIF	0.922	DE	1.641*	–2.813	–1.117	-	-	-
		IE	-	-	-	-	-	-
		TE	–1.641	–2.813	–1.117	-	-	-
NIM	0.874	DE	1.750*	2.967*	1.282*	-	-	-
		IE	-	-	-	-	-	-
		TE	1.750	2.967	1.282	-	-	-
PRF	0.720	DE	-	-	-	10.034*	6.799*	–4.036
		IE	1.043	1.776	1.549	-	-	-
		TE	1.043	1.776	1.549	10.034	6.799	–4.036
ORC	0.913	DE	-	-	-	–11.729	–6.919	5.635**
		IE	–1.301	–2.248	–1.784	-	-	-
		TE	–1.301	–2.248	–1.784	–11.729	–6.919	5.635
SUO	0.671	DE	-	-	-	11.309*	7.323*	–4.663*
		IE	1.533	2.620	1.979	-	-	-
		TE	1.533	2.620	1.979	11.309	7.323	–4.663

จากตาราง 3 ผลการหาอิทธิพลของปัจจัยความต้องการของตลาด (MAD) ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) และความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END) ที่ส่งผ่านกลยุทธ์แต่ละประเภทไปยังความสามารถในการทำกำไร (PRF) พบว่าอิทธิพลรวมของความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) มีน้ำหนักสูงสุด รองลงมาคือความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END)

อิทธิพลความรวมต้องการของตลาด (MAD) ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) และ ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END) ที่ส่งผ่านกลยุทธ์แต่ละประเภทไปยังความร่วมมือขององค์กร (ORC) พบว่าอิทธิพลด้าน

ลบรวมของความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) มีน้ำหนักลบสูงสุด รองลงมาคือความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END)

อิทธิพลความรวมต้องการของตลาด (MAD) ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) และความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END) ที่ส่งผ่านกลยุทธ์แต่ละประเภทไปยังความยั่งยืนขององค์กร (SUO) พบว่าอิทธิพลด้านลบรวมของความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) มีน้ำหนักสูงสุด รองลงมาคือความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (END)

องค์กรของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยควรใช้กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนเพื่อการทำกำไรสูงสุด และกลยุทธ์การเน้นตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า เพื่อความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

สังเกตได้ว่า ปัจจัยความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (TRD) มีอิทธิพลรวมด้านบวกต่อความสามารถในการทำกำไร (PRF) และความยั่งยืนขององค์กร (SUO) มีค่าสูงสุด และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลเชิงลบมากสุดต่อความร่วมมือขององค์กร นั่นหมายความว่า การจัดการความรู้ในบริบทของของปัจจัยนี้มีผลต่อการผลิตสินค้าเพื่อสร้างกำไร และยังนำไปสู่การสามารถทำธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนการมีอิทธิพลเชิงลบต่อความร่วมมือระหว่างองค์กรนั้น อาจเป็นไปได้ว่าหน่วยธุรกิจมักไม่มีการแบ่งปันความรู้ โดยอาจมีวัฒนธรรมวัตรรมแบบปิด (close innovation) ด้วยสภาพของการแข่งขันธุรกิจด้วยกันเอง ในส่วนของกลยุทธ์พบว่า กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนจะสร้างความสำเร็จในด้านการทำกำไรและ ความยั่งยืนขององค์กร

ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดล จากการวิเคราะห์แบบ SEM Covariance Based

การทดสอบความกลมกลืนของแต่ละตัวแบบของข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏดังนี้

χ^2/df = 2.911, RMSEA = 0.785, NFI = 0.788, CFI = 0.832, IFI = 0.853, RFI = 0.781, RMR = 0.170, p-value = 0.000 ดัชนีความเหมาะสม (fit index) จำนวน 7 ตัว ผ่านในระดับ ดี 2 ตัว ระดับปานกลาง 3 ตัว และระดับยอมรับได้ 2 ตัว สรุปโดยภาพรวมตัวแบบอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (Hooper, Coughlan, & Mullen, 2008)

ผลวิจัยเชิงคุณภาพจากหน่วยองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยที่เป็นสมาชิกของสถาบันยานยนต์แห่งประเทศไทย และผู้บริหารองค์กรผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ในด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้

เป้าหมายทางธุรกิจ คือการทำธุรกิจอย่างยั่งยืน ลดต้นทุน สร้างถานะภาพทางการเงิน และรักษาสิ่งแวดล้อม ในส่วนของกลยุทธ์ในการทำธุรกิจ เพิ่มความหลากหลายทางการขาย เพิ่มศักยภาพทางธุรกิจให้แก่ผู้บริโภครายบุคคลและผู้บริโภคระดับองค์กร พัฒนานวัตกรรม สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การจัดการต้นทุน และการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

การบริหารจัดการความต้องการของตลาดสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับผู้บริโภค ปรับแผนการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้บริโภคอย่างสูงสุดในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบใหม่ๆ

การบริหารจัดการความต้องการปรับเปลี่ยนปลูกฝังเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรในส่วนของความรู้ในมิติต่างๆ เช่น การใฝ่หาความรู้และ และแบ่งปันความรู้

การบริหารจัดการความต้องการสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจะยึดหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมาย และมาตรฐานสิ่งแวดล้อมภายในบริษัทที่จะบรรลุเป้าหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม ทุ่มเทปรับปรุงอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นที่จะลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากวัตถุดิบและกระบวนการผลิต

การบริหารจัดการความคงอยู่ขององค์กร โดยองค์กรรักษาไว้ซึ่งการรักษามุมมองที่เป็นสากล ซึ่งหลักประกันที่ทำให้ดำรงอยู่ได้ สนับสนุนนโยบายของภาครัฐ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้วยผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพสูงสุด และราคาที่เหมาะสม ผ่านการสื่อสารกับผู้บริโภค และหลักการการออกแบบต้องสมดุลระหว่างเทคโนโลยีนำสมัยและความรู้สึกของผู้ใช้งานในทุกมิติ มีความมุ่งมั่นที่จะดูแลผู้บริโภคเสมือนคนในครอบครัว สร้างความพร้อมให้กับบุคลากรในการดูแลผู้บริโภคด้วยมาตรฐานระดับโลก ตั้งแต่นวัตกรรม สมรรถนะ การออกแบบ ความปลอดภัย และด้านสิ่งแวดล้อม

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาตัวอย่างของธุรกิจการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์นั้น ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารระดับสูงมากกว่าร้อยละ 70 ซึ่งการศึกษาอยู่ในระดับสูงคือปริญญาโท หรือสูงกว่าประมาณ ร้อยละ 70 มีประสบการณ์มากกว่า 9 ปีสูงถึงร้อยละ ประมาณ 60 เป็นตัวบ่งชี้ถึงความต้องการคุณลักษณะบุคลากรเพื่อส่งเสริมในงานผลิตที่ต้องมีความสามารถสูง ลักษณะของบริษัทที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่จัดว่ายังเป็นธุรกิจขนาดเล็กและกลาง เนื่องจากโรงงานที่มีกำลังการผลิตของเครื่องจักรเกิน 75 แรงม้า มีจำนวนพนักงานเกิน 75 คน มีจำนวนร้อยละ 91 การผลิตสินค้ามักจะเป็นไปตามสั่ง (จากการสัมภาษณ์) ซึ่งอาจส่งผลต่อการผลิตที่เน้นต้นทุนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับคำถาม “อิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคในธุรกิจของท่านมีความเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมของผู้บริโภคแต่ละท้องถิ่น” ที่มีค่าระดับมาก นอกจากนั้นในข้อถามว่า “ธุรกิจของท่านเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการขายและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การเติบโตของยอดขาย” ยังมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 4.50 รวมทั้งยังสอดคล้องกับการเน้นที่การขายเป็นหลัก โดยคำถาม “ในการให้บริการธุรกิจของท่าน ต่อผู้บริโภคมุ่งเน้นที่เอกลักษณ์การบริการแสดงความสุภาพอ่อนน้อมและมีความเป็นมิตร” มีระดับค่าเฉลี่ยสูงถึง 4.51 จากข้อมูลสนับสนุนสรุปได้ว่า บทบาทการขายมีความสำคัญในส่วนของปัจจัยการจัดการความต้องการของตลาดซึ่งสนับสนุนงานศึกษาของ (Rajani, Heggde, Kumar, & Chauhan, 2022)

ส่วนปัจจัยสาเหตุในเรื่องความต้องการด้านการปรับเปลี่ยนองค์กร โดยเนื้อหาที่ใช้วัดมี 3 ปัจจัยย่อย คือการสร้างองค์ความรู้ การมุ่งเน้นทางนวัตกรรม และการแบ่งปันความรู้ อยู่ในระดับมากกว่า 4 ทุกรายการ แสดงถึงความสำคัญของการใช้ความรู้สำหรับการผลิตและจำหน่ายของสินค้าประเภทนี้ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ (Brown, 2020) โดยความรู้ที่กล่าวมานี้ยังสามารถช่วยลดต้นทุนตามผลการศึกษาของ (Elkhidir, Mannakkara, Henning, & Wilkinson, 2022) นอกจากนี้ ยังสามารถนำความรู้มาสร้างนวัตกรรมสินค้าใหม่ และนวัตกรรมการผลิตสินค้าให้เร็วขึ้นเพื่อลดต้นทุน (Schumpeter, 1947) เพื่อที่จะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (competitive advantage) ขององค์กร

ผลสรุปจากตัวอย่าง พบว่า ปัจจัยความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมาก 4.48 โดยที่ปัจจัยความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็นปัจจัยลำดับที่สอง จำนวน 3 ปัจจัยย่อย คือ ปัจจัยวัสดุธรรมชาติ การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการจัดการและการกำจัดของเสีย โดยทุกปัจจัยลำดับที่สองมีค่าเฉลี่ยและค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรใกล้เคียงกัน ในส่วนของตัวแปรเชิงประจักษ์ในทุกปัจจัยลำดับที่สองมีค่าเฉลี่ยในระดับมากในช่วง 4.46-4.53 ระดับคะแนนดังกล่าวแสดงว่าผู้บริหารให้ความสำคัญของการจัดการความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูงซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

จากค่าสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรเพียงร้อยละ 10 ด้วยเหตุที่ว่าการทำธุรกิจให้ยั่งยืนนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งภายในโรงงาน พื้นที่และสังคมที่ธุรกิจนั้นตั้งอยู่ซึ่งสอดคล้องกับ BCG Model ในบริบทที่เป็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศ (Modern Manufacturing, 2017)

ในส่วนของการวัดระดับคะแนนด้านกลยุทธ์แต่ละประเภทจากผู้บริหาร พบว่าทุกบริษัทตอบว่าใช้ทั้ง 3 กลยุทธ์ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ และสนับสนุนงานศึกษาของ (Boehe & Cruz, 2010) ที่รายงานว่าการจัดการเชิงกลยุทธ์จะต้องคำนึงถึงลักษณะการดำเนินงานขององค์กร ลักษณะธุรกิจในอนาคต สภาพแวดล้อม การจัดสรรทรัพยากร และการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้นองค์กรจึงอาจใช้กลยุทธ์แต่และแบบที่ผสมผสานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพราะกลยุทธ์แต่ละแบบก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน ในส่วนของการวัดจากแบบสอบถามสรุปได้ว่า การจัดการกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมาก 4.46 ส่วนกลยุทธ์ผู้นำด้านความแตกต่าง มีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมาก 4.52 และกลยุทธ์การเน้นตลาดเฉพาะกลุ่ม มีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมาก 4.48 สาเหตุที่ค่าเฉลี่ยของกลยุทธ์แต่ละประเภทมีการให้ความสำคัญในระดับสูงเป็นเพราะบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ต้องแข่งขันด้านราคา ผู้บริโภคในตลาดแต่ละส่วนก็มีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ทั้งสามกลยุทธ์ประสมกันไปและจัดการตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Zdaniuk & Bobocel, 2015; Zehir, Can, & Karaboga, 2015)

อิทธิพลความรวมต้องการของตลาด ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน และความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผ่านกลยุทธ์แต่ละประเภทไปยัง ความคงอยู่ของธุรกิจในด้าน ความสามารถในการทำกำไร พบว่าอิทธิพลรวมของความต้องการด้านการปรับเปลี่ยนมีน้ำหนักสูงสุด รองลงมาคือความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสนับสนุนด้วยงานศึกษาของ Elkhidir et al. (2022)

การวัดผลจากการประเมินตนเองของผู้บริหารในบริบทของการจัดการความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ปัจจัยหลัก พบว่าปัจจัยความสามารถในการทำกำไร ความร่วมมือขององค์กร และความยั่งยืนขององค์กร โดยแต่ละปัจจัยมีค่าเฉลี่ยในระดับมากถึงมากที่สุด (4.47-4.61) โดยทิศทางของการตอบในตัวอย่างมีการเกาะกลุ่มพิจารณาจากสัมประสิทธิ์แห่งความผันแปรของทุกปัจจัยประมาณร้อยละ 10 ทั้งนี้ พบว่า ปัจจัยหลักที่พบว่ามีค่าเฉลี่ยและทุกตัวแปรเชิงประจักษ์ค่าสูงสุดคือ ความยั่งยืนขององค์กรซึ่งสอดคล้องกับการสนับสนุนเศรษฐกิจภูมิภาคอย่างเป็นระบบในอุตสาหกรรมยานยนต์ให้มีความต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ประโยชน์ในเชิงบริหาร ผลการศึกษาจากตัวอย่างธุรกิจในธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยนี้ ชี้ให้เห็นว่าปัจจัย ความต้องการของตลาด (market demand) ความต้องการด้านการปรับเปลี่ยน (transformation demand) ความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม (environment demand) นั้นส่งผลต่อการบริโภคและการผลิตและส่งต่อไปถึงจัดการเชิงกลยุทธ์ในระดับธุรกิจ จึงควรนำกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง และกลยุทธ์การเจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม มาใช้เพื่อเพิ่มความสามารถในการทำกำไรและความยั่งยืนของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากกลยุทธ์แต่ละแบบล้วนมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดการกลยุทธ์แต่ละแบบในแต่ละสถานการณ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือของผู้บริหารทุกฝ่ายร่วมกันในการใช้กลยุทธ์แต่ละแบบในแต่ละช่วงเวลารวมทั้งมีการผลที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. ประโยชน์ในเชิงทฤษฎี ผลการศึกษานี้นอกจากสนับสนุนทฤษฎีฐานทรัพยากร (resource based theory) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กลยุทธ์แต่ละประเภท นอกจากนี้ ยังนำทฤษฎีการดำรงอยู่ (existence theory) ที่เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับธุรกิจผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในลักษณะของวงจรชีวิตธุรกิจ ที่มีเป้าหมายหลักของการอยู่รอดคือ ความคงอยู่ของธุรกิจผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยในมิติทางการเงินและทางสังคม ด้วยการจัดการกลยุทธ์การแข่งขันที่เหมาะสมและอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่าธุรกิจสามารถดำเนินการต่อไปได้ มีการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ เพราะธุรกิจใหม่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนมากมาย ระยะการดำรงอยู่จะเน้นหนักอย่างมากในการระบุความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและหาวิธีที่จะบรรเทาความเสี่ยงเหล่านั้น รวมทั้งมีการรับประกันผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างความมั่นใจว่านักลงทุน พนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ยังคงมั่นใจในศักยภาพของธุรกิจและการเติบโตในอนาคต

References

Automobile Association of Thailand. (2022). *Automotive statistics in Thailand for the year 2023*. Retrieved from https://data.thaiauto.or.th/auto/auto-manufacturer/auto-value-chain/manufacturers-auto-part-2000.html [In Thai]

Boehe, D., & Cruz, L. (2010). Corporate social responsibility, product differentiation strategy and export performance. *Journal of Business Ethics, 91,* 325-346.

Brown, M. (2020). Unpacking the theory of change. *Stanford Social Innovation Review, 18*(4), 44-50.

Daniel, H., & Perinaz, B. (2012). *What a waste: A global review of solid waste management*. World Bank.

Eamurai, P., Khantanapha, N., & Piriyakul, R. (2019). A study of factors that affect the self-practice of employees for the development of innovation capability of the Thai automotive industry. *International Journal of Advanced and Applied Sciences, 6*(8), 111-118.

Elkhidir, E., Mannakkara, S., Henning, T., & Wilkinson, S. (2022). Knowledge types and knowledge transfer mechanisms for effective resilience knowledge-sharing between cities – A case study of New Zealand. *International Journal of Disaster Risk Reduction, 70*(2), 102790.

Henttonen, K., Kianto, A., & Ritala, P. (2016). Knowledge sharing and individual work performance: an empirical study of a public sector organisation. *Journal of Knowledge Management, 20*(4), 749-768.

Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods, 6*(1), 53-60.

Howard, M., Roehrich, J. K., Lewis, M. A., & Squire, B. (2019). Converging and diverging governance mechanisms: The role of (Dys) function in long-term inter-organizational relationships. *British Journal Management, 30*(3), 624-644.

Modern Manufacturing. (2017). *Tagged eastern economic corridor, EEC, industrial economics, industry 4.0, next-generation automotive, Thailand 4.0, investment in the EEC, Eastern Economic Corridor, automotive industry, modern automotive industry*. Retrieved from https://www.mmthailand.com [In Thai]

Nisar, T. M., Prabhakar, G., Ilavarasan, P. V., & Baabdullah, A. M. (2020). Up the ante: Electronic word of mouth and its effects on firm reputation and performance. *Journal of Retailing and Consumer Services, 53,* 101726.

Porter, M. (2018). Industry structure and competitive strategy: Keys to profitability. *Financial Analysts Journal, 36*(4), 30-41.

Rajani, R. L., Heggde, G. S., Kumar, R., & Chauhan, P. (2022). Demand management strategies role in sustainability of service industry and impacts performance of company: Using SEM approach. *Journal of Cleaner Production, 369,* 133311.

Schumpeter, J. A. (1947). Theoretical problems of economic growth. *The Journal of Economic History, 7*(S1), 1-9.

Sonoda, Y., Oishi, K., Chomei, Y., & Hirooka, H. (2018). How do human values influence the beef preferences of consumer segments regarding animal welfare and environmentally friendly production?. *Meat Science, 146,* 75-86.

Suarta, I. M., Suwintana, I. K., Sudhana, I. F. P., & Hariyanti, N. K. D. (2017, September). Employability skills required by the 21st century workplace: A literature review of labor market demand. In *International Conference on Technology and Vocational Teachers (ICTVT 2017)* (pp. 337-342). Atlantis Press.

Thansettakij. (2022). *NDC reveals that the digital economy in 2022*. Retrieved from https://www.thansettakij.com/technology/technology [In Thai]

Westland, J. C. (2010). Lower bounds on sample size in structural equation modeling. *Electronic commerce research and applications, 9*(6), 476-487.

Zdaniuk, A., & Bobocel, D. (2015). The role of idealized influence leadership in promoting workplace forgiveness. *The Leadership Quarterly, 20*(5), 863-877.

Zehir, C., Can, E., & Karaboga, T. (2015). Linking entrepreneurial orientation to firm performance: The role of differentiation strategy and innovation performance. *Procedia–Social and Behavioral Sciences, 210*(2), 358-367.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.28

Received:	November	3, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

สิระ เจนจาคะ[1] ประสิทธิชัย นรากรณ์[2] ธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง และความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และ (2) ทดสอบการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากพนังงานในธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 573 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TE = 0.546) รองลงมา คือ การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (TE = 0.347) และการสื่อสารที่โปร่งในขณะเปลี่ยนแปลง (TE = 0.326) ตามลำดับ และ (2) การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (indirect effect = 0.084)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; การสื่อสารที่โปร่งใส; การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง; ความคิดสร้างสรรค์
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
สิระ เจนจาคะ, ประสิทธิชัย นรากรณ์ และธัมมะทินนา ศรีสุพรรณ. (2567). การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 381-395.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 156 ตำบล พลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: sira.janejaka2023@gmail.com
[2,3] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Transparent Communication During Change and Openness to Change as Series Mediating Effect Between Transformational Leadership to Employee Creation

Sira Jenjaka[1] Prasittichai Narakorn[2] Tammatinna Seesupan[3]

Abstract

This research article aims to study (1) To study the relationship between transformational leadership, Transparent communication during change, Openness to change and creativity of employees in small and medium-sized enterprises and (2) To test transparent communication during change and openness to change as serial mediating variables linking transformational leadership to employee creativity in SMEs. The researchers used quantitative method to 573 employees in the food and beverage business in Bangkok and analyzed by descriptives statistics mean, percentage, SD and inferential statistics Structural Eqation Model analysis.

Findings are as follows: (1) revealed that the factor most affecting employee creativity was transformational leadership (TE = 0.546) followed by Openness to change (TE = 0.347) and transparent communication during change (TE = 0.326) respectively and (2) Transparent communication during change and openness to change are serial mediating effect between transformational leadership to employee creativity (indirect effect = 0.084).

Keywords: Transformational leadership; Transparent communication; Openness to change; Employee creation

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Jenjaka, S., Narakorn, P., & Seesupan, T. (2024). Transparent communication during change and openness to change as series mediating effect between transformational leadership to employee creation. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 381-395.

[1] Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Pibulsongkram Rajabhat University
156 Phlai Chumphon, Muang, Phitsanulok 65000, Thailand
Corresponding Author Email: sira.janejaka2023@gmail.com
[2,3] Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปรับตัวของธุรกิจบริการร้านอาหารในยุคโควิด-19 และแนวโน้มพบว่าผู้ประการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises--SMEs) ประเภทการบริการอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทยที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 334,736 ราย มีผลผลิตมวลรวมในประเทศ (GDP) มูลค่าจำนวน 347,849 ล้านบาท ลดลงจากปี พ.ศ. 2562 จำนวน 215,527 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 38.26 สาเหตุจากสถานการณ์ระบาดของโควิด-19 ซึ่งธุรกิจการบริการร้านอาหารและเครื่องดื่มได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมากและต้องมีการปรับตัวหลังยุคโควิด-19 และต้องเผชิญกับความท้าทายจากพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไปตลอดเวลา เช่น เน้นความสะดวกสบายมากขึ้นซึ่งสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ผู้บริโภคคุ้นชินกับการสั่งอาหารดิลิเวอรี่ (delivery) ต้องการเลือกร้านอาหารและเลือกใช้บริการต้องถ่ายรูปออกมาสวยเพื่อลงรูปในโซเชียลมีเดีย (social media) รวมถึงเน้นการหาข้อมูลในเว็บไซต์และโซเชียลมีเดียต่างๆ เลือกใช้บริการจากร้านอาหารตามอินฟลูเอนเซอร์ (influencer) นอกจากนั้นกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ (Gen Y และ Den Z ลงมา) นิยมร้านอาหารแนวรักสุขภาพมากขึ้น มีความสนใจอาหารคลีน (clean food) เพื่อสุขภาพและแนวโน้มบริโภคเนื้อสัตว์น้อยลง เป็นต้น ดังนั้นผู้ประกอบการ SMEs ต้องมีการปรับตัวในการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในการให้บริการมากขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้ เพราะพนักงานในร้านอาหารและเครื่องดื่มถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในอุตสาหกรรมการบริการ (Liu, Wang, & Zhu, 2020) จากวิกฤตในครั้งนี้ส่งผลให้ผู้นำองค์กรกำลังเผชิญกับความท้าทายของการสร้างสมดุลที่สำคัญ เช่น ความต้องการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในร้านเพื่อให้สามารถส่งมอบสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและตรงตามเวลา ในทางกลับกันผู้นำองค์กรจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์กับการทำงาน พนักงานที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถทำงานนอกเหนือหน้าที่ตนเองช่วยให้องค์กรได้เปรียบในการแข่งขันเหนือคู่แข่ง (Anser, Yousaf, Sharif, Yijum, Majid, & Yasir, 2022) นักวิจัย Nili and Tasavori (2022) รายงานว่าเพื่อให้องค์กรเติบโตและความสำเร็จอย่างต่อเนื่องจำเป็นต้องสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (employee creation) ด้วยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในการเปิดใจกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง โดย Liu et al. (2020) เชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานจะมีมากขึ้นเกิดจากการกระตุ้นของผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ริเริ่มและเป็นแบบอย่าง (role model) ที่ดีให้กับพนักงานให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์เพื่อให้สามารถหาแนวทางสร้างสรรค์บริการและร่วมกันแก้ไขปัญหาให้ลูกค้า (Nili & Tasavori, 2022)

สภาพแวดล้อมภายนอกทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรไม่เพียงแต่เสียเงินและเวลาเท่านั้น (Johansson & Heide, 2008) แต่ถ้าวางแผนกลยุทธ์อย่างไม่เหมาะสมยังส่งผลให้พนักงานเสียขวัญกำลังใจและขาดความมุ่งมั่น ในระยะยาวทำให้ประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรลดลงหรือเพิ่มอัตราการลาออกของพนักงานสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงในองค์กรส่วนใหญ่จะล้มเหลวมากกว่าร้อยละ 40 ถึง 70 ซึ่งเกิดจากแนวทางความไม่แน่นอนและความคลุมเครือขณะเปลี่ยนแปลงถือว่าเป็นระยะที่เปราะบางในการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (Burnes, 2004) การเปลี่ยนแปลงเพิ่มแรงกดดันให้ผู้นำองค์กรซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างผลกระทบหลัง

ดำเนินการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้นำจะมีความสามารถพิเศษ (charismatic) ด้านการสื่อสารขณะเปลี่ยนแปลงและสร้างความมั่นใจจากพนักงาน (Gill, 2002) การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงจะช่วยลดการรับรู้ความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของพนักงาน (Jiang & Luo, 2018; Rawlins, 2008) ช่วยให้พนักงานเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง ปัญหาอีกประการคือผู้นำไม่เข้าใจคุณลักษณะนิสัยส่วนบุคคลของพนักงาน สภาวะทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นจากลักษณะเฉพาะบุคคลและบริบทของงาน โดยบทบาทบุคลิกภาพ รูปแบบการรับรู้ บริบทของงาน และสถานที่ทำงานของพนักงาน จะมีความสัมพันธ์สูงที่มีความสามารถในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ (Liu et al., 2020; Nili & Tasavori, 2022) ทำให้องค์กรที่มีพนักงานที่ขาดความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีแนวคิดใหม่ๆ แปลกๆ จะมีประโยชน์กับองค์กร

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ขาดงานวิจัยที่ศึกษาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง และการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานช่วยกระตุ้นให้พนักงานคิดนอกเหนือจากหน้าที่ตนเอง สร้างความมั่นใจให้พนักงานหลังการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งใหม่ๆ ที่จะดีขึ้น (Yue, Men, & Ferguson, 2019) เพื่อเติมเต็มช่องว่างงานวิจัย (research gab) ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหัวข้อ การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประเภทธุรกิจร้านอาหาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง และความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2. เพื่อตรวจสอบการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมร้านอาหาร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) (2) การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (transparent communication during change) (3) การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (openness to change) และ (4) ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (employee creation)

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจร้านอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 573 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการเก็บข้อมูลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต

4. ขอบเขตด้านเวลาที่ทำการศึกษา โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ เป็นการบูรณาการแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

2. ประโยชน์เชิงการนำไปใช้ปฏิบัติ ซึ่งผลการวิจัย

สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มเข้าใจการพัฒนาความสามารถการแข่งขันของพนักงาน นอกจากนั้นช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการสื่อสารที่โปร่งใสเพื่อจูงใจให้พนักงานเปิดใจและมีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership--TL) หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามในการสร้างแรงบันดาลใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงจุดสนใจจากผลประโยชน์ส่วนตนไปสู่ส่วนรวม และโน้มน้าวให้ผู้ตามทำงานนอกเหนือจากหน้าที่ของตน (Maria, Yulianto, Palupiningtyas, & Usodo, 2022) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือผู้ที่สามารถโน้มน้าวให้ผู้ตามเพิ่มเป้าหมายการทำงานจากเดิมและช่วยเพิ่มความมั่นใจให้พนักงานทำงานสูงขึ้น นักวิชาการ Judge and Piccolo (2004) ชี้ว่าผลลัพธ์ที่เกิดจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน การสร้างความมั่นใจให้พนักงานและผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น เป็นต้น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยดัดแปลงจาก Avolio and Bass (1995) ชี้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenouse Variables--) สามารถวัดได้ด้วย 4 ตัวชี้วัด (observed variables) ได้แก่ (1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมคติ (Idealized Influence--TL1) การเป็นผู้นำที่มีอำนาจและอิทธิพลทำให้ผู้ตามยอมรับเป็นแบบอย่าง (2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation--TL2) การเป็นผู้นำที่สร้างระดับแรงจูงใจของพนักงานให้เกินความคาดหมาย (3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation--TL3) เป็นผู้นำที่กระตุ้นศักยภาพของพนักงานให้ตระหนักถึงปัญหาที่ผ่านมาด้วยการใช้แนวทางการแก้ปัญหาใหม่ และ (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individual Basis--TL4) การเป็นผู้นำรับฟังปัญหาของแต่ละบุคคลเป็นการส่วนตัวและให้การสนับสนุนตามความต้องการรายบุคคล

ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (Employee creation--EC) หมายถึง ความสามารถบุคลากรในการสร้างแนวความคิดใหม่และผลลัพธ์ที่สร้างสรรค์เกี่ยวกับปัญหา (Maria et al., 2022) ซึ่งบุคลากรที่มีความสามารถในการสร้างผลลัพธ์ที่สร้างสรรค์นั้นเป็นที่ต้องการขององค์กรที่เผชิญหน้ากับความท้าทายและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นความคิดสร้างสรรค์เป็นผลจากความแปลงใหม่และมีประโยชน์ในทุกมุมมองและทุกมิติ (Kalyar, Usta, & Shafique, 2020) และถือว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นการผลิตแนวคิดใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือการบริการ แบ่งได้ 2 ประการ คือ (1) ความคิดสร้างสรรค์คือ ความคิดจะต้องเป็นความคิดที่สดและแปลกใหม่ และ (2) เงื่อนไขที่สองคือต้องเป็นประโยชน์ต่อองค์กร การพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากร กระบวนการ หน้าที่ และการปฏิบัติการ โดย Kalyar et al. (2020) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นการผสมผสานระหว่างสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่ หรือแนวคิดเก่ากับแนวคิดเก่า ซึ่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถดึงการรับรู้ความสามารถในตนเอง (self-efficacy) ของผู้ตามให้สูงขึ้นจะส่งผลให้ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานเพิ่มขึ้น เพราะความรู้สึกของการรับรู้ความสามารถของตนเองของผู้ตามที่เพิ่มขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น (Mahmood, Uddin, & Fan, 2019) นอกจากนั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใช้การกระตุ้นทางปัญญา (intellectual stimulation) ช่วยกระตุ้นให้พนักงานใช้ความคิดใหม่ๆ

การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง

การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (Transparent Communication during Change-- TC) หมายถึง การสื่อสารภายในองค์กรเป็นการเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดเพื่อให้พนักงานได้รับรู้ข้อมูลอย่างถูกต้องถูกกฎหมายไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางบวกหรือลบ ในลักษณะที่ถูกต้อง ทันเวลา สมดุล และชัดเจน เพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มความสามารถในการใช้เหตุผลของพนักงานและองค์กรที่รับผิดชอบต่อการกระทำ นโยบาย และแนวปฏิบัติ (Rawlins, 2008) โดยการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการสื่อสาร การยอมรับการสื่อสารที่โปร่งใสเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับพนักงาน (Yue et al., 2019) การสื่อสารที่โปร่งใสสร้างความเชื่อมั่นให้กับองค์กร (Jiang & Luo, 2018) เพิ่มการรับรู้ชื่อเสียงขององค์กรและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานกับองค์กร ในการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับสูงควรใส่ใจข้อมูลที่โปร่งใสสื่อสารให้กับพนักงานเพื่อการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง โดย Rawlins (2008) ได้แบ่งความโปร่งใสออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) ความโปร่งใสด้านข้อมูล (informational transparency) (2) ความโปร่งใสด้านการมีส่วนร่วม (participation transparency) และ (3) ความโปร่งใสด้านความรับผิดชอบ (accountability transparency) โดยด้านที่ (1) ความโปร่งใสด้านข้อมูล (information transparency) ซึ่งผู้นำจะแสดงถึงการเปิดเผยข้อมูลขององค์กรที่จริงใจ เป็นรูปธรรมและเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ (Rawlins, 2008) เป็นการเปิดเผยข้อมูลโดยองค์กรจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นข้อมูลในเชิงบวกหรือลักษณะเชิงลบในลักษณะที่ถูกต้อง ทันเวลา สมดุลและไม่คลุมเครือ กระบวนการสื่อสารในองค์กรและกิจกรรมร่วมทั้งการตัดสินใจควรพยามให้ทุกฝ่ายร่วมกันตัดสินใจ ข้อมูลที่เปิดเผยควรตอบสนองความต้องการของความจริงและมีความสมบูรณ์ (2) ความโปร่งใสของการมีส่วนร่วม (participatory transparency) หมายถึง ความพยายามขององค์กรในการให้พนักงานมีส่วนร่วมในการระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองที่ต้องการเพื่อตอบสนองความต้องการด้านข้อมูล เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและโปร่งใสจากผู้รับข้อมูลทุกฝ่าย องค์กรควรรวบรวมเสียงของผู้รับข้อมูลทุกฝ่ายเพื่อได้ข้อมูลที่ต้องการจริงๆ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและการสร้างสรรค์ความรู้ ดังนั้นฝ่ายบริหารควรพยายามขอความคิดเห็นจากพนักงานเกี่ยวกับข้อมูลใดบ้างที่คาดหวังเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมที่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ง่ายและ (3) ความโปร่งใสของความรับผิดชอบ (accountability transparency) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อคำพูด การกระทำ และการตัดสินใจที่มีผลต่อสาธารณชน ดังนั้นขณะเกิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรจะการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสกับองค์กรทั้งประโยชน์และเป็นภัยคุกคามกับองค์กรขณะการเปลี่ยนแปลง มิฉะนั้นการซ่อนผลกระทบเชิงลบของการเริ่มการเปลี่ยนแปลงจะก่อให้เกิดข่าวลือและการตีความเข้าใจผิดและสร้างความไม่ไว้วางใจเพื่อความไม่แน่นอนและความวิตกกังวลของพนักงานขณะเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการเปิดรับการวิพากษ์วิจารณ์และการยอมรับปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

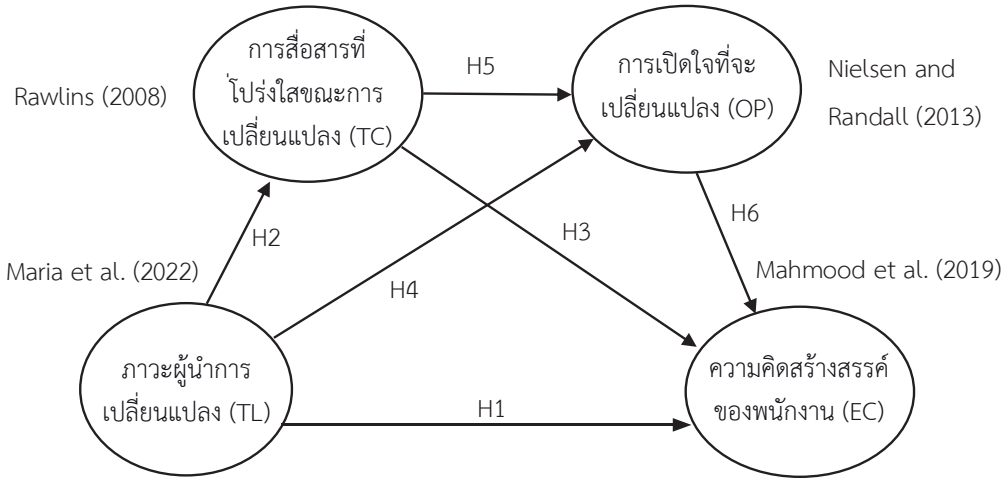
การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง

การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (Openness to change--OP) หมายถึง การเปิดใจกว้างในการเปลี่ยนแปลง การปรับตัวของแต่ละบุคคลให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและความหลากหลายทางธุรกิจ ซึ่งความเชื่อและทัศนคติของพนักงานแต่ละบุคคลส่งผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงสูงมาก (Nielsen & Randall, 2013) การเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบ 2 ส่วน คือ ผลกระทบเชิง

บวกต่อผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงและความเต็มใจที่จะสนับสนุนความคิดริเริ่มการเปลี่ยนแปลงที่เสนอ ซึ่งผลกระทบในเชิงบวกสะท้อนให้เห็นในทัศนคติที่เป็นมิตรต่อการเปลี่ยนแปลงของพนักงาน โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขามันรับประกันความสนใจว่าการเปิดกว้างในการเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของพนักงานและความพร้อมทางจิตใจที่จะเปลี่ยนแปลงมากกว่าการสนับสนุนพฤติกรรมจริงของการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมบางอย่างชี้นำพฤติกรรมต่อไปนี้ จากงานวิจัยของ Yue et al. (2019) พบว่าการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงของพนักงานเกิดจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zainab, Akbar, and Siddiqui (2021) ที่ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงของพนักงาน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบการวิจัยครั้งนี้พัฒนามาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ซึ่งดัดแปลงมากแนวคิดของ Maria et al. (2022) การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง ดัดแปลงจาก Rawlins (2008) การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง ดัดแปลงมาจาก Nielsen and Randall (2013) และความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน ดัดแปลงมาจาก Mahmood et al. (2019) ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง

สมมุติฐานที่ 3 (H3): การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

สมมุติฐานที่ 4 (H4): ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง

สมมุติฐานที่ 5 (H5): การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง

สมมุติฐานที่ 6 (H6): การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

สมมุติฐานที่ 7 (H7): การสื่อสารที่โปร่งใสขณะ

เปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงในฐานะปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)

1. ประชากรและตัวอย่าง โดยประชากร (population) คือ กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจร้านอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร ตัวอย่าง (sample size) คือ กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมธุรกิจร้านอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 573 คน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของ Comrey and Lee (1992) ที่ว่าขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model--SEM) จำนวน 300 คนขึ้นไป ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี (good)

2. แบบสอบถาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีมาตรวัดในคำถามเป็น Likert Scale 5 ระดับ 1 หมายถึงน้อยที่สุด และ 5 หมายถึงมากที่สุด โดยดัดแปลงมาจาก Avolio and Bass (1995) สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 573 คน (ไม่ใช้การเก็บแบบสอบถามออนไลน์) แบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคล (2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (3) การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (4) การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง และ (5) ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าสถิติพรรณนาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามภาพ 1 โดยใช้โปรแกรม SmartPLS 4 (Chin)

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด แบบจำลองการวัด (measurement model) ซึ่งพิจารณาจากความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อถือได้ (reliability) โดยความเที่ยงตรงมี 2 แบบ คือ ความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (convergent Validity) จะพิจารณาจากค่าน้ำหนัก (factor Loading) ที่ต้องมากกว่า 0.6 และความตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) พิจารณาได้จากค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่สกัดได้ (AVE) ที่สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าต่ำกว่ารากที่สองของ AVE (Fornell & Larcker, 1981) ค่า Cronbach Alpha และ Composite Reliability ต้องมากกว่า 0.70

4. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (convergent validity) พบว่า ตัวชี้วัดทุกตัวมีค่า Factor Loading สูงคือระหว่าง 0.634-0.881 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกตัว แต่ละบล็อกมีค่า Dijkstra-Henseler's rho (ρ_a) สูงระหว่าง 0.787-0.819 และ Jöreskog's rho (ρ_c) ระหว่าง 0.840-0.876 และมีค่า AVE สูงระหว่าง 0.514-0.677 (Fornell & Larcker, 1981) แสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดในแต่ละบล็อกสามารถชี้วัดตัวแปรแฝงในบล็อกได้ดีเท่าเทียมกันและมีคุณภาพสูง (ดูตาราง 1)

5. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (discriminant validity) โดยพบว่า Cross Construct Correlation ของ Column Variable กับตัวแปรอื่นมีค่าต่ำกว่าค่า $\sqrt{\text{AVE}}$ ของ Column Variable นั้น โดยพบว่า ค่า $\sqrt{\text{AVE}}$ มีค่าสูงมาก คือมีค่าระหว่าง 0.717-0.823 และในแต่ละบล็อกมีค่า Cross Construct Correlation ต่ำกว่ามีค่าระหว่าง 0.485-0.742 แสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัดในแต่ละบล็อกสามารถชี้วัดตัวแปรแฝงได้เฉพาะบล็อกของตนเอง และตัวแปรแฝงแต่ละตัวสามารถสะท้อนผลสู่ตัวชี้วัดของตัวได้ดีและมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกสูง (ดูตาราง 2)

ตาราง 1

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม

ตัวแปร/ตัวแปรสังเกตได้	Factor loading	Cronbach alpha	AVE	Dijkstra-Henseler's rho (ρ_a)	Jöreskog's rho (ρ_c)
Transformational Leadership (TL)		0.812	0.640	0.819	0.876
TL1	0.739				
TL2	0.822				
TL3	0..811				
TL4	0.825				
Transparent Communication (TC)		0.760	0.677	0.764	0.863
TC1	0.881				
TC2	0.824				
TC3	0.760				
Openness to Change (OP)		0.766	.514	0.780	0.840
OP1	0.634				
OP2	0.679				
OP3	0.745				
OP4	0.776				
OP5	0.741				
Employee Creation (EC)		0.788	.540	0.787	0.854
CR3	0.694				
CR4	0.718				
CR5	0.757				
CR6	0.774				
CR7	0.730				

ตาราง 2

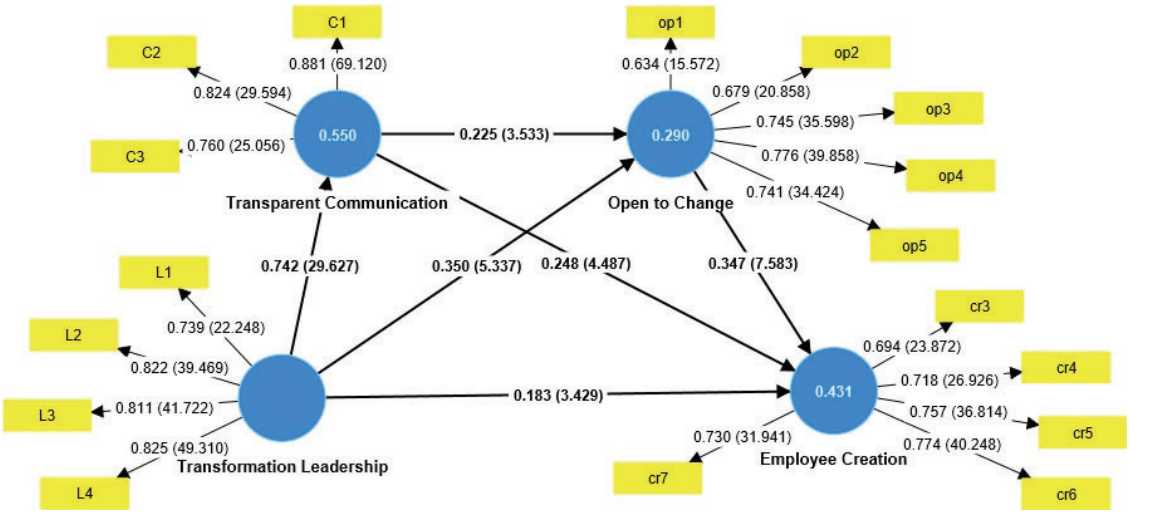
ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant validity) ของ Fornell-Lacker Criterion

ตัวแปร	AVE	TL	TC	OP	EC
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL)	0.640	0.800			
การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (TC)		0.677	0.742	0.823	
การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (OP)	0.514	0.517	0.485	0.717	
ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (EC)	0.540	0.546	0.552	0.561	0.735

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มพนักงานที่ทำงานร้านธุรกิจอาหารจำนวน 573 คน ส่วนใหญ่ทำงานในธุรกิจขนาดย่อยเล็ก (small) ร้อยละ 49.50 รองลงมาในธุรกิจขนาดย่อย (micro) ร้อยละ 31.50 และธุรกิจขนาดกลาง (medium) ร้อยละ 19.00 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.60 มีอายุระหว่าง 20-39 ปี ร้อยละ 23.80 รองลงมาอายุระหว่าง 26-30 ปี ร้อยละ 20.70 และอายุระหว่าง 31-35 ปี ร้อยละ 17.60 ตามลำดับ การศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ร้อยละ 55.30 รองลงมาปริญญาโท ร้อยละ 19.0 และต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 18.40 ตามลำดับ มีรายได้จำนวน 20,000-29,999 บาท/เดือน ร้อยละ 36.90 มากที่สุด รองลงมาระหว่าง 10,000-19,999 บาท/เดือน ร้อยละ 26.90 และระหว่าง 30,000-39,999 บาท/เดือน ตามลำดับ ประสบการณ์ทำงานส่วนใหญ่ 6-10 ปี ร้อยละ 53.60 รองลงมา 1-5 ปี ร้อยละ 42.00 และมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 4.30 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ทำงานที่ร้านอาหาร ร้อยละ 51.80 รองลงมา ร้านเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ร้อยละ 29.40 และ ร้านเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ร้อยละ 18.80 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์โมเดลความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน แบบจำลองโครงสร้าง (structural model) ผลการพิจารณาค่า R^2 เป็น 3 ระดับ คือ 0.25 เป็นระดับอ่อน (weak) 0.5 เป็นระดับกลาง (moderate) และ 0.75 เป็นระดับสูง (substantial) พบว่าตัวแปรตาม (endogenous variable) ทุกตัวมีค่า R^2 ระดับกลาง 0.290-0.550 ทุกเส้นทางมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาค่า f2 ซึ่ง Cohen (1992) ระบุว่า f^2 = 0.02 คือ Effect size ต่ำ แสดงว่าตัวอย่างมีขนาดเล็กทำให้ไม่สามารถตรวจพบอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ได้ ถ้า f^2 = 0.15 คือ Effect size มีค่าปานกลาง แสดงว่าตัวอย่างมีขนาดใหญ่ปานกลางสูงพอตรวจพบอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ได้ ถ้า f^2 = 0.35 คือ Effect size สูง (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) พบว่า ค่า f^2 มีตั้งแต่ 0.025 ถึง 0.150 แสดงว่าคุณภาพตัวแบบและมาตรวัดมีความเชื่อมั่น

ภาพ 2 โมเดลในการวิจัย

ตาราง 3

สรุปสมมุติฐานการวิจัย

	สมมุติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (b)	*t*-value	Cohen's (f^2)	ผลการวิเคราะห์
1	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน	0.183***	3.429	.025	สนับสนุน
2	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง	0.742***	29.623	.223	สนับสนุน
3	การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน	0.248***	4.487	.047	สนับสนุน
4	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยน	0.350***	5.337	.078	สนับสนุน
5	การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง	0.225***	3.533	.032	สนับสนุน
6	การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน	0.347***	5.583	.150	สนับสนุน

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)
**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$)
***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .001$)

จากตาราง 3 ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า สมมุติฐานที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.183, t = 3.429, $p < .001$) สมมุติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.742, t = 29.627, $p <. 001$) สมมุติฐานที่ 3 การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.248, t = 4.487, $p < .001$) สมมุติฐานที่ 4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.350, t = 5.337, $p <. 001$) สมมุติฐานที่ 5 การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.225, t = 3.533, $p <. 001$) และสมมุติฐานที่ 6 การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.347, t = 7.583, $p <. 001$)

3. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลางอนุกรม (Serial mediating variables) ผลการทดสอบอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ⟶ การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (TC) ⟶ การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (OP) ⟶ ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (EC) พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (b = 0.084, t = 2.899,

$p < .01$) โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (confidence interval) ของค่าขอบเขตต่ำ 0.030 และค่าขอบเขตสูง 0.143 โดยมีขอบเขตล่างเท่ากับ 0.030 และขอบเขตบนเท่ากับ 0.143 ซึ่งตามหลักเกณฑ์ ถ้าค่าช่วงความเชื่อมั่นที่เป็นค่าของผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างและขอบเขตบนนั้นไม่คลุม 0 จึงทำให้การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (TC) และการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (OP) เป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรม (serial mediation effect) ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะเข้ามาแทรกแซงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL) ที่ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (EC) ให้มีสัมประสิทธิ์เส้นทางเพิ่มสูงขึ้น (Hayes, 2013) (ดูตาราง 4)

ตาราง 4

การทดสอบอิทธิพลทางอ้อมเชิงอนุกรมการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง

ความสัมพันธ์ (H7)	Indirect effect	Confidence interval		*t*-value	สรุป
		Lower Bound	Upper Bound		
TL→TC→OC→EC	0.084	0.030	0.143	2.899	Partial mediation

จากผลการวิเคราะห์ตาราง 5 พบว่าบุพปัจจัยทั้งหมดที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TE = 0.546) รองลงมาคือการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (TE = 0.347) และการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง (TE = 0.326) ตามลำดับ โดยตัวแปรแฝงทั้ง 3 ปัจจัยร่วมกันพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานได้ร้อยละ 43.10

ตาราง 5

อิทธิพลของตัวแปรบุพปัจจัย (antecedents) ที่มีต่อตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม (dependent variable)	R^2	**อิทธิพล (effect)**	**ตัวแปรบุพปัจจัย (antecedent)**		
			ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	**การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง**	**การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง**
การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลง	0.550	DE	0.742	0.000	0.000
		IE	0.000	0.000	0.000
		TE	0.742	0.000	0.000
การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง	0.290	DE	0.350	0.225	0.000
		IE	0.166	0.000	0.000
		TE	0.516	0.225	0.000
ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน	0.431	DE	0.183	0.248	0.347
		IE	0.363	0.078	0.000
		TE	0.546	0.326	0.347

อิทธิพลทางตรง (Direct Effect--DE), อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect--IE), อิทธิพลรวม (Total Effect--TE)

การอภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลต่อการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด (H2) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jiang and Men (2017) ที่ว่าหัวหน้าที่ใส่ใจรายละเอียดของพนักงานเป็นรายบุคคลจะเข้าใจจุดอ่อนและจุดแข็งของลูกน้องแต่ละคน จะสามารถช่วยสื่อสารให้ข้อมูลกับผู้ใต้บังคับบัญหาได้อย่างชัดเจนและได้ข้อมูลอย่างเพียงพอกับความต้องการในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา รองลงมาคือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลทางบวกต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (H4) สอดคล้องกับ Zainab et al. (2021) พบว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและทำให้ลูกน้องเกิดแรงจูงใจภายในกับผู้ตามจะส่งผลต่อทัศนคติให้ผู้ตามเปิดใจพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง สุดท้ายภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (H1) สอดคล้องกับ Mittal and Dhar (2015) ที่ว่าผู้นำที่สามารถกระตุ้นทางปัญญาให้พนักงานตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจะช่วยส่งผลให้พนักงานหาแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาได้ เช่นเดียวกับ Maria et al. (2022) ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารในประเทศอินโดนีเซียส่งผลให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์

2. การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (H3) สอดคล้องกับ Parhamnia, Farahian, and Rajabi (2022) ชี้ว่าองค์กรที่ทำการสื่อสารที่รวดเร็วด้วยโซเชียลมีเดีย (social media) ช่วยให้พนักงานแต่ละบุคคลได้รับข้อมูลและองค์ความรู้ที่รวดเร็วสามารถเกิดแนวคิดใหม่ในการพัฒนาสินค้าและนวัตกรรม และการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลทางบวกต่อการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลง (H5) สอดคล้องกับ Zainab et al. (2021) ที่ว่าองค์กรที่ให้ข้อมูลกับพนักงานทันท่วงทีขณะเปลี่ยนแปลงส่งผลให้พนักงานสามารถตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในที่ทำงาน

3. การเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงส่งผลทางบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน (H6) สอดคล้องกับ Liu et al. (2020) พบว่า พนักงานเชื่อว่าภาพรวมหลังการเปลี่ยนแปลงจะดีขึ้นซึ่งจะส่งผลให้พนักงานเกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่ใช้แก้ปัญหาในงาน

4. การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและการเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรม (serial mediation effect) ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะเข้ามาแทรกแซงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานให้เพิ่มสูงขึ้น (H7) สอดคล้องกับ Gelaidan, Al-Swidi, and Al-Hakimi (2023) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรสามารถดึงความสามารถของพนักงานออกมาได้เพื่อให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำสู่ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และ Joo, Yim, Jin, and Han (2023) เห็นด้วยว่าการสร้างความผูกพันของงานที่ทำและการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์จากผู้นำจะช่วยให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี งานวิจัยนี้เป็นการตรวจสอบแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลโดยตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน ถ้ายิ่งผู้นำที่มีการสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและพนักงานเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้ประโยชน์ ผลการวิจัยเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้ประกอบการหรือระดับหัวหน้างานที่สามารถนำโมเดลที่ผ่านการตรวจสอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่โปร่งใสขณะเปลี่ยนแปลงและพนักงานเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลโดยตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน

References

Anser, M. K., Yousaf, Z., Sharif, M., Yijun, W., Majid, A., & Yasir, M. (2022). Investigating employee creativity through employee polychronicity and employee resilience: a glimpse of nurses working in the health-care sector. *European Journal of Innovation Management, 25*(1), 39-54.

Avolio, B. J., & Bass, B. M. (1995). Individual consideration viewed at multiple levels of analysis: A multi-level framework for examining the diffusion of transformational leadership. *The Leadership Quarterly, 6*(2), 199-218.

Burnes, B. (2004). *Managing change: A strategic approach to organizational dynamics* (4th ed.). Prentice Hall.

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin, 112*(1), 155-159.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research, 18*(1), 39-50.

Gelaidan, H. M., Al-Swidi, A. K., & Al-Hakimi, M. A. (2023). Servant and authentic leadership as drivers of innovative work behaviour: the moderating role of creative self-efficacy. *European Journal of Innovation Management, 27*(6), 1938-1966.

Gill, R. (2002). Change management or change leadership?. *Journal of Change Management, 3*(4), 307-318.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Prentice Hall.

Hayes, N. (2013). *Doing qualitative analysis in psychology*. Psychology Press.

Jiang, H., & Luo, Y. (2018). Crafting employee trust: from authenticity, transparency to engagement. *Journal of Communication Management, 22*(2), 138-160.

Jiang, H., & Men, R. L. (2017). Creating an engaged workforce: The impact of authentic leadership, transparent organizational communication, and work-life enrichment. *Communication Research, 44*(2), 225-243.

Judge, T. A., & Piccolo, R. F. (2004). Transformational and transactional leadership: A meta-analytic test of their relative validity. *Journal of Applied Psychology, 89*(5), 755–768.

Johansson, C., & Heide, M. (2008). Speaking of change: three communication approaches in studies of organizational change. *Corporate Communications: An International Journal, 13*(3), 288-305.

Joo, B. K., Yim, J. H., Jin, Y. S., & Han, S. J. (2023). Empowering leadership and employee creativity: the mediating roles of work engagement and knowledge sharing. *European Journal of Training and Development, 47*(9), 881-899.

Kalyar, M. N., Usta, A., & Shafique, I. (2020). When ethical leadership and LMX are more effective in prompting creativity: The moderating role of psychological capital. *Baltic Journal of Management, 15*(1), 61-80.

Liu, J., Wang, Y., & Zhu, Y. (2020). Climate for innovation and employee creativity: An information processing perspective. *International Journal of Manpower, 41*(4), 341-356.

Mahmood, M., Uddin, M.A., & Fan, L. (2019). The influence of transformational leadership on employees' creative process engagement: A multi-level analysis. *Management Decision, 57*(3), 741-764.

Maria, A. D., Yulianto, H., Palupiningtyas, D., & Usodo, H. (2022). Relationship between transformational leadership, proactive personality, creative self-efficacy and employee creativity at food processing SMEs in Indonesia. *Evidence-based HRM, 10*(3), 257-274.

Mittal, S., & Dhar, R. L. (2015). Transformational leadership and employee creativity Mediating role of creative self-efficacy and moderating role of knowledge sharing. *Management Decision, 53*(5), 894-910.

Nielsen, K., & Randall, R. (2013). Opening the black: Presenting a model for evaluating organization-level interventions. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 22*(5), 601-617.

Nili, F., & Tasavori, M. (2022). Linking an autonomy-supportive climate and employee creativity: The influence of intrinsic motivation and company support for creativity. *European Business Review, 34*(5), 666-688.

Parhamnia, F., Farahian, M., & Rajabi, Y. (2022). Knowledge sharing and self-efficacy in an EFL context: The mediating effect of creativity. *Global Knowledge, Memory and Communication, 71*(4/5), 293-321.

Rawlins, B. (2008). Give the emperor a mirror: Toward developing a stakeholder measurement of organizational transparency. *Journal of Public Relations Research, 21*(1), 71-99.

Yue, C. A., Men, L. R., & Ferguson, M. A. (2019). Bridging transformational leadership, transparent communication, and employee openness to change: The mediating role of trust. *Public Relations Review, 45*(1), 1-13.

Zainab, B., Akbar, W., & Siddiqui, F. (2021). Impact of transformational leadership and transparent communication on employee openness to change: Mediating role of employee organization trust and moderated role of change-related self-efficacy. *Leadership & Organizational Development Journal, 43*(1), 1-13.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.29

Received:	November	16, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

สุกานดา สุขสมัคร[1] ประยงค์ มีใจซื่อ[2] นรพล จินันท์เดช[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย และ (2) ศึกษาผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขององค์การอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษเชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากบุคลากรที่อยู่ในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ จำนวน 472 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบวกต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ ทีมที่ทรงพลัง การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการรับรู้ผลการดำเนินงานองค์การอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ข้อค้นพบ/คุณค่าที่ได้จากงานวิจัยนี้การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ สามารถสร้างทีมที่มีศักยภาพแข็งแกร่ง สู่ความสามารถการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและผลการดำเนินงานที่ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งข้อค้นพบ/คุณค่าที่ได้ถือเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะศึกษาเรื่องของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการรับรู้ผลการดำเนินงานองค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การรับรู้ผลการดำเนินงานองค์การ; การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล; องค์การแห่งการเรียนรู้

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

สุกานดา สุขสมัคร, ประยงค์ มีใจซื่อ และนรพล จินันท์เดช. (2567). ผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและบุพปัจจัยต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 396-407.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: suksamark@gmail.com
[2,3] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Impact of Adaptive Digital Technology and Antecedents on Perceived Organizational Performance in the Thai Automotive Parts Industry

Sukanda Suksamark[1] Prayong Meechisue[2] Norapol Chinuntdej[3]

Abstract

This research article aimes to study (1) the impact of adaptive digital technology on perceived organizational performance in the Thai automotive parts industry and (2) the impact of adaptive digital technology in the Thai automotive parts industry. The research methodology was a mixed-methods research. In qualitative research, the technique of in-depth interview was employed with seven key informants. In the quantitative research, a questionnaire was an instrument to collect data from 472 personnel in the automotive parts industry. The statistics used are descriptive statistics and structural equation modeling analysis.

Findings are as follows: The positively affected the learning organization, effective team, adaptive digital technology, and perceived organizational performance. Findings/value obtained from this research are that the learning organization could build a team with strong potential leading to the capability of adaptive digital technology and the performance according to the goals. Findings/value obtained are beneficial to those who desire to study adaptive digital technology and perceived organizational performance in the automotive parts industry and in other industries in the future.

Keywords: Perceived Organizational Performance; Adaptive Digital Technology; Learning Organization

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Suksamark, S., Meechisue, P., & Chinuntdej, N. (2024). The impact of adaptive digital technology and antecedents on perceived organizational performance in the Thai automotive parts industry. Ph.D. in Social Sciences Journal, 14(2), 396-407.

[1] Doctor of Business Administration Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding Author Email: suksamark@gmail.com
[2,3] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยถือเป็นฐานการผลิตและส่งออกยานยนต์ที่สำคัญของโลก และอุตสาหกรรมยานยนต์ถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม การจ้างงาน และการพัฒนาด้านเทคโนโลยียานยนต์ ปัจจุบันอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์กำลังก้าวสู่ความท้าทายใหม่จากยานยนต์ไฟฟ้าที่เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น รวมทั้งมาตรการสนับสนุนทางการค้า นโยบายส่งเสริมการลงทุนต่างๆ ของภาครัฐ แนวโน้มราคากลุ่มโลหะสูงขึ้นและการรณรงค์ส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมให้ตระหนักถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ล้วนส่งผลกระทบตรงต่อธุรกิจผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ต้องเร่งปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์โลกที่แปรผันอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะไทยผู้ประกอบการส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้ผลิตชิ้นส่วนขนาดกลาง (tier 2) และกลุ่มผู้ผลิตชิ้นส่วนขนาดเล็ก (tier 3) ถือว่าอยู่ต้นทางของห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมยานยนต์ และอุปสรรคสำคัญของทั้งสองกลุ่มผู้ผลิตนี้ คือ เทคโนโลยีและต้นทุนที่ถือว่าจำเป็นมาก แต่การเปลี่ยนถ่ายโครงสร้างการผลิตต้องอาศัยระยะ เวลาอีกพอสมควร อีกทั้งผู้บริโภคบางส่วนยังเชื่อมั่นการใช้ยานยนต์เครื่องยนต์สันดาปภายใน (Internal Combustion Engine--ICE) โดยคำนึงถึงอุปสรรค์ของยานยนต์ไฟฟ้าดังนี้ (1) ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา (2) ราคาและอายุการใช้งานของแบตเตอรี่ระยะยาว (3) ข้อจำกัดสถานีชาร์จรถยนต์ไฟฟ้า (4) ระยะทางต่อการวิ่งหนึ่งชาร์จ และ (5) เวลาในการชาร์จหนึ่งครั้ง (KKP Advice Center, 2022)

จากสถานการณ์ในช่วงวิกฤต COVID-19 จนถึงปัจจุบันได้เกิดการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น ลักษณะการทำงาน Work from home ระบบการศึกษาที่ปรับตัวจากเดิมเป็นรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ การพัฒนาทางการแพทย์ผ่านระบบการตรวจรักษาผ่านทางไกล ไม่ต้องให้ผู้ป่วยเดินทางมาถึงโรงพยาบาล และองค์การในภาคการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์มีการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้างและการบริหารภายใน โดยการปรับตัวนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ดัดแปลงให้ครอบคลุมและตอบรับต่อสถานการณ์กับกิจกรรมธุรกิจมากยิ่งขึ้น กรอบยุทธศาสาตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมยานยนต์เดิมให้มีลักษณะสะอาด ประหยัดและปลอดภัย รัฐบาลกำหนดเป้าหมายผลิตยานยนต์ที่ปล่อยมลพิษเป็นศูนย์ (Zero Emission Vehicles--ZEV) ในปี ค.ศ. 2030 (Ministry of Industry, 2016) สอดรับกับการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าอย่างราบรื่น สอดรับกับภาพรวมของอุตสาหกรรมยานยนต์ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงสีเขียว (Green Transformation--GX) และสังคมยานยนต์ที่ยั่งยืนมุ่งสร้างสังคมที่ยั่งยืนด้วยสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะโลกร้อน มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ตัดไม้ทำลายป่า เป็นต้น (M Repot, 2023; Thai PBS, 2023)

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา การวิจัยนี้มีความจำเป็นที่ต้องศึกษาเรื่องผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและบุพปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้มาใช้เป็นแนวทางในการฟื้นฟู วางแผน และปรับประยุกต์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรและทำให้ผลการดำเนินงานภาคการผลิตของอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทยสามารถฝ่าฟันวิกฤตและวางแนวทางป้องกันแก้ไขได้อย่างเกิดประสิทธิผลต่อองค์การพร้อมทั้งตอบรับต่อสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบันอย่างเท่าทัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีผลต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

2. เพื่อศึกษาของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขององค์การอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้ คือ องค์การแห่งการเรียนรู้ ทีมที่ทรงพลัง การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การ

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ พนักงานระดับปฏิบัติการ ระดับหัวหน้างาน ระดับผู้จัดการ และระดับผู้บริหารของบริษัทผู้ผลิตชิ้นส่วนลำดับที่ 2 (second tier--tier 2) ที่เป็นสมาชิกของสมาคมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (Thai Auto Parts Manufacturers Association--TAPMA) จำนวน 664 บริษัท (Thailand Automotive Institute, Automative Intelligence Unit, 2022) โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างหลายขั้น (multi-stage sampling) จำนวน 15 บริษัท คิดเป็นร้อยละ 2.25 ทั้งประเทศ จากนั้นสุ่มแบบสัดส่วน จำนวนของตัวอย่างต่อจำนวนพนักงานทั้งหมดของบริษัท ส่งแบบสอบถามบริษัทละ จำนวน 40 ชุด เก็บได้ จำนวน 472 ชุด จากทั้งหมด จำนวน 600 ชุด คิดเป็นร้อยละ 78.67 โดยครอบคลุมพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัด เขตปริมลฑล และสามจังหวัดระเบียงเศรษฐกิจโซนภาคตะวันออกของจำนวนโรงงานทั่วประเทศ ได้แก่ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัยในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ทางด้านวิชาการ เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และต่อยอดผลงานวิจัยทางวิชาการและสามารถขยายผลไปในสาขาที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

2. ประโยชน์ในทางปฏิบัติ

2.1 เพื่อเป็นแนวทางต่อผู้บริหารภาครัฐต่อการส่งเสริมนโยบายสนับสนุนองค์การที่อยู่ใน อุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ลำดับที่ 2 ให้ปรับใช้ ดัดแปลงเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการทีมงานที่ทรงพลังสำหรับบริษัทหรือผู้บริหารที่อยู่ในอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ลำดับที่ 2

2.3 เพื่อเป็นแนวทางเรื่องการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้บริษัทหรือผู้บริหารที่อยู่ในอุตสาห กรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ลำดับที่ 2 ได้นำผลการวิจัยไปปรับประยุกต์ใช้ดัดแปลงให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์การ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์การแห่งการเรียนรู้

องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization--LO) เป็นแนวคิดในการพัฒนาและจัดการองค์การโดยเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ การคิดเชิงระบบ การมีแบบแผนทางความคิด และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์การ เพื่อให้เกิดการถ่ายโอนแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญร่วมกัน โดยต้องพัฒนาองค์การอย่างต่อเนื่องเท่าทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในปัจจุบัน Daft (2002) ให้ความหมายว่า องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นองค์การที่ส่งเสริมให้มีการสื่อสารและการให้ความร่วมมือจากบุคลากรทุกคนทั้งในด้านการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาร่วมกัน การดำเนินการเพื่อให้องค์การเกิดการ

เรียนรู้ในประสบการณ์ใหม่ๆ ดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มขีดความสามารถขององค์การอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Yulk (2002) ได้ให้ความหมายว่า องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นองค์การที่มีความปรารถนาในการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาการทำงานมีการแบ่งปันความคิดในการทำงานมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม มีการทุ่มเททรัพยากรเพื่อการลงทุนให้บุคลากรทุกระดับเกิดการเรียนรู้ตลอดจนสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมและการทดลองทำสิ่งใหม่ๆ Senge (1990) ซึ่งองค์การจะต้องมีการจัดการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่องค์การการเรียนรู้ 5 ประการ ดังนี้ การคิดอย่างมีระบบ (systems thinking) ความสามารถของบุคคล (personal mastery) รูปแบบทางความคิด (mental models) การแชร์วิสัยทัศน์ (shared vision) และการเรียนรู้ของทีม (team learning)

ทีมที่ทรงพลัง

ทีมที่ทรงพลัง (Effective Team--ET) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของทีมที่ทรงพลังไว้มากมาย เนื่อง จากการทำงานทีมถูกนำไปปรับใช้กับองค์การต่างๆ อย่างแพร่หลาย เพราะทีมสามารถปฏิบัติงานได้ผลสูงกว่าบุคคลแต่ละบุคคลโดยเฉพาะถ้างานนั้นจำเป็นต้องอาศัยทักษะการทำงาน การตัดสินใจและประสบการณ์รวมทั้งสามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าจากมุมของ Zoltan and Vancea (2015) ได้กล่าวถึง ทีมงานที่ทรงประสิทธิภาพไว้ว่า หมายถึง ทีมงานที่เป็นกลุ่มพิเศษ เป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันทำงานบนพื้นฐานของเป้าหมายร่วมที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน Kiewcharoen, Meechaisue, Sanguanwongwan, and Chinuntdej (2021) มีความเห็นสรุปโดยรวมว่า การเป็นทีมที่ทรงพลังนั้น บุคคลในทีมต้องมีความรับผิดชอบ มีความสามารถยอมรับซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี และภายในทีมต้องมีเป้าหมายร่วมกัน เช่นเดียวกับ Parker (1996) กล่าวว่า ทีมเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพากันเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ บุคคลกลุ่มนี้มีเป้าหมายร่วมกันและยอมรับว่า วิธีเดียวที่จะทำงานให้สำเร็จ คือ การทำงานร่วมกัน

การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Adaptive Digital Technology--ADT) ปัจจุบันการปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลได้รับการนิยามไว้หลากหลายตามบริบทของของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ โดย Reis, Amorim, Melão, and Matos (2018) กล่าวว่า คำจำกัดความของการปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลถูกจัดอยู่ใน 3 บริบท ประกอบด้วย (1) บริบททางเทคโนโลยี การปรับ เปลี่ยนสู่ดิจิทัลมีพื้นฐานมาจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย โทรศัพท์มือถือ หรือสมองกลฝังตัว (embedded system) (2) บริบทองค์การ การปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการดำเนิน งานขององค์การ หรือสร้างรูปแบบธุรกิจใหม่ๆ และ (3) บริบทสังคม การปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัลเป็นปรากฏการณ์ที่มีอิทธิพลต่อทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ ในมุมมองของ Ramaswamy and Ozcan (2018) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีดิจิทัลว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงานการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

การรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การ

การรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การ (Perceived Organizational Performance--POP) การรับรู้มี

ความสำคัญต่อเจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มพฤติกรรม เมื่อเกิดการรับรู้ย่อมเกิดความรู้สึกแล้วพัฒนาต่อเป็นเจตคติอันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมตามมา มุมของ Jenatabadi (2015) ระบุการรับรู้ผลการดำเนินการองค์การ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์การ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จการบรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือเกณฑ์ทางสังคมเพื่อบรรลุความสำเร็จในหน้าที่หลักและงานเพื่อสร้างผลกำไร จากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาตัวแปรได้มีการสังเคราะห์ตัวแปร ได้แก่

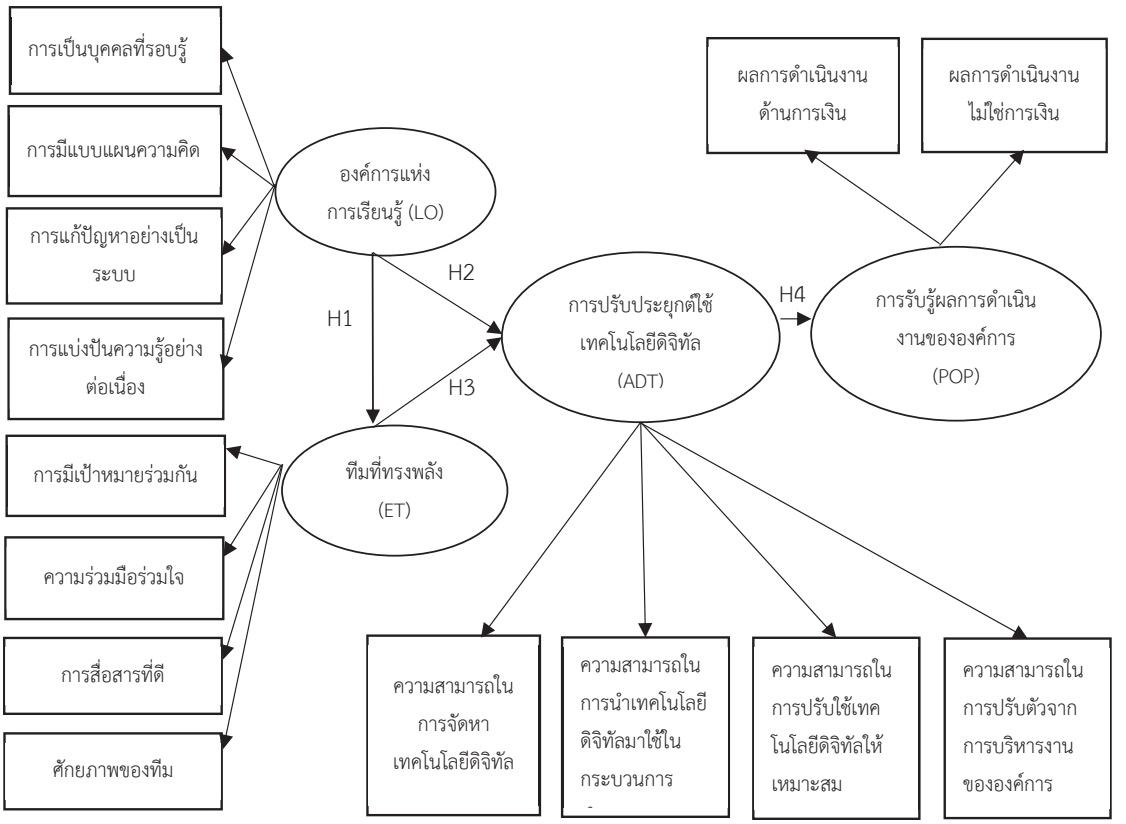
ตัวแปร องค์การแห่งการเรียนรู้ (LO) ประกอบด้วยการเป็นบุคคลที่รอบรู้ การมีแบบแผนความคิด การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และการแบ่งปันความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวแปร ทีมที่ทรงพลัง (ET) ประกอบด้วย การมีเป้าหมายร่วมกัน ความร่วมมือร่วมใจการสื่อสารที่ดี และ ศักยภาพของทีม

ตัวแปรคั่นกลาง ได้แก่

ตัวแปร การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ADT) ประกอบด้วย ความสามารถในการจัดหาเทคโนโลยีดิจิทัล ความสามารถในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการทำงาน ความสามารถในการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เหมาะสม และความสามารถในการปรับตัวจากการบริหารงานขององค์การ

ตัวแปร การรับรู้ผลการดำเนินงานขององค์การ (POP) ประกอบด้วย ผลการดำเนินงานด้านการเงินและผลการดำเนินงานไม่ใช่การเงิน และได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): องค์การแห่งการเรียนรู้มีผลกระทบเชิงบวกต่อทีมที่ทรงพลัง

สมมุติฐานที่ 2 (H2): องค์การแห่งการเรียนรู้มีผลกระทบเชิงบวกต่อการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ทีมที่ทรงพลังมีผลกระทบเชิงบวกต่อการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานองค์การ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) Greene, Caracelli, and Graham (1989) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหากรอบการวิจัย จากนั้นนำกรอบการวิจัยที่ได้มาทบทวนวรรณกรรมและศึกษา วิจัยเชิงปริมาณ และได้นำข้อมูลทั้งสองส่วนมาประมวลผล การวิเคราะห์ สรุปและรายงานผลการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่าง การกำหนดตัวอย่าง (sample) วิธีการกำหนดตัวอย่าง ตามแนวคิด Comrey and Lee (1992, p. 443) โดยมีเกณฑ์กำหนดขนาดตัวอย่างและระดับที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

การกำหนดตัวอย่าง

จำนวนตัวอย่าง	ความเหมาะสม
100	น้อยเกิน (poor)
200	ปานกลาง (fair)
300	ดี (good)
500	ดีมาก (very good)
มากกว่า 1,000	ดีมากที่สุด (excellent)

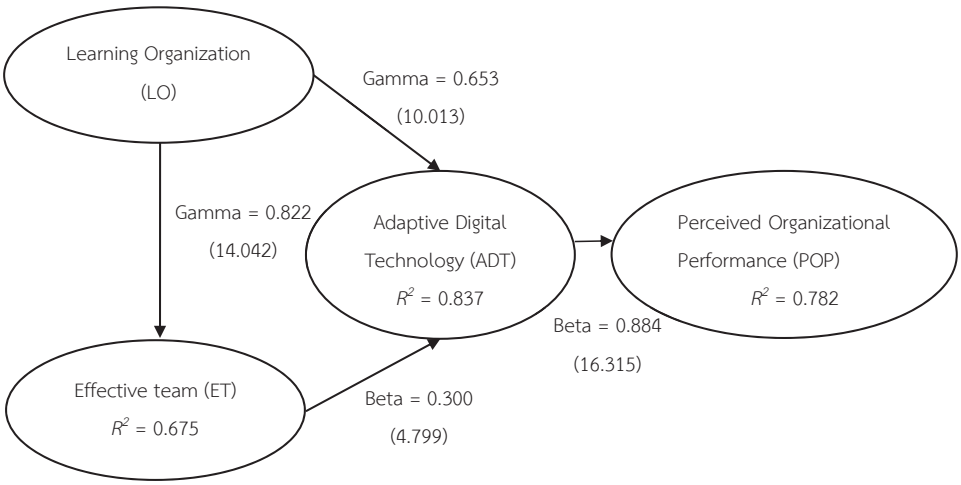
ขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 500 ตัวอย่าง ถ้าสรุปตามวิธีของ Comrey and Lee (1992, p. 443) ซึ่งเป็นจำนวนตัวอย่างที่ถือว่าดีมาก (very good) ที่จะทำให้ผลการวิจัยมีความเชื่อมั่นได้ และให้การวิเคราะห์องค์ประกอบมีเสถียรภาพ ขั้นตอนแรกใช้การสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่อบริษัทในกลุ่มสมาคมชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (TAPMA) จำนวน 15 บริษัท คิดเป็นประมาณ 2.25 % จากผู้ประกอบการที่ทั้งหมด 664 บริษัท จากนั้นสุ่มแบบสัดส่วน จำนวนของตัวอย่างต่อจำนวนพนักงานทั้งหมดของบริษัท บริษัทละ 40 คน รวมจำนวน 472 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) คือ แบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับด้านส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับด้านองค์การแห่งการเรียนรู้ จำนวน 8 ข้อ ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับด้านทีมที่ทรงพลัง

จำนวน 8 ข้อ ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับด้านการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยี จำนวน 8 ข้อ และ ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับด้านการรับรู้ผลการดำเนินงานของ จำนวน 6 ข้อ โดยแต่ละข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert scale) รวมจำนวน 30 ข้อ การตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย การตรวจสอบเที่ยงตรงของเครื่องมือ (validity) นำแบบสอบ ถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญสาขาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยายนต์จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงในเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence--IOC) พบว่า ทุกข้อมีคะแนนมากกว่า 0.5 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม (corrected item-total correlation) มากกว่า 0.3 ทุกข้อ และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายตัวอย่าง จำนวน 40 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbaach's alpha coefficient) กำหนดค่าความเชื่อมั่นของแต่ละตัวแปรในแบบสอบถามไม่ต่ำกว่า 0.7 (Fornell & Larcker, 1981, p. 42) พบว่า ทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.7 จึงจะถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลจากแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive dtatistics) แสดงการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยวิธีการ Confirmatory Factor Analysis (CFA) พร้อมทั้งส่วนตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างที่เป็น Structural Equation Modeling (SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

χ^2 = 277.350, *df* = 250, χ^2/df = 1.109, *p*-value = 0.113,
CFI = 0.999, GFI = 0.962, AGFI = 0.939, RMSEA = 0.015

ภาพ 2 สัมประสิทธิ์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ (causal influence) พร้อมค่า t-statistics ที่ได้จากการวิเคราะห์

ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างที่จำลองผลกระทบทั้งของตัวแปรภายนอก (exogenous variable)และตัวแปรภายใน (endogenous variable) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย (Angsuchoti, Wijitwanna, & Pinyopanuwat, 2014)

Chi-Square/df เกณฑ์ ≤ 2.00 ผลการวิเคราะห์ที่ได้ เท่ากับ 1.1094

p-value เกณฑ์ ≥ 0.05 ผลการวิเคราะห์ที่ได้ เท่ากับ 0.112

RMSEA เกณฑ์ ≤ 0.05 ผลการวิเคราะห์ที่ได้ เท่ากับ 0.015

CFI เกณฑ์ ≥ 0.90 ผลการวิเคราะห์ที่ได้ เท่ากับ 0.999

GFI เกณฑ์ ≥ 0.90 ผลการวิเคราะห์ที่ได้ เท่ากับ 0.962

AGFI เกณฑ์ ≥ 0.90 ผลการวิเคราะห์ที่ได้ เท่ากับ 0.939

จากเกณฑ์การพิจารณาและค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบหรืออิทธิพลเชิงสาเหตุ (causal influence) ทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling analysis)

Causes	Effect								
	ET			ADT			POP		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
LO	0.822***	-	0.822***	0.653***	0.247***	0.900***	-	0.795***	0.795***
ET	-	-	-	0.300***	-	0.300***	-	0.265***	0.265***
ADT	-	-	-	-	-	-	0.884***	-	0.884***
Square Multiple of Endogenous Variables: R^2	0.675			0.837			0.782		
	χ^2 = 277.35, *df* = 250, χ^2/df = 1.1094, *p*-value = 0.11298, CFI = 0.999, GFI = 0.962, AGFI = 0.939, RMSEA = 0.015								

***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า เมื่อพิจารณาผลกระทบขององค์การแห่งการเรียนรู้ต่อทีมที่ทรงพลัง พบว่าทีมที่ทรงพลังได้รับผลกระทบทางตรงจากองค์การแห่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) อิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงเส้น Gamma = 0.822 และมีค่า *t*-statistics = 14.042

เมื่อพิจารณาผลกระทบองค์การแห่งการเรียนรู้ต่อการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้รับผลกระทบทางตรง

จากองค์การแห่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) อิทธิพลเชิงสาเหตุทางเส้นตรง Gamma = 0.653 และมีค่า *t*-statistics = 10.013 และเมื่อพิจารณาผลกระทบอิธิพลเชิงสาเหตุทั้งผลกระทบทางอ้อมและผลกระทบโดยรวมแล้วพบว่าอยู่ในระดับที่สูงมากโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) คือ Total Effect (TE) = 0.900

เมื่อพิจารณาผลกระทบทีมที่ทรงพลังต่อการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้รับผลกระทบจากทีมที่ทรงพลังในระดับที่สูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) อิทธิพลเชิงสาเหตุทางเส้นตรง Beta = 0.300 และมีค่า t-statistics = 4.799

เมื่อพิจารณาผลกระทบการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ต่อผลการดำเนินงานขององค์การ พบว่า การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้รับผลกระทบจากผลการดำเนินงานขององค์การในระดับที่สูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) อิทธิพลเชิงสาเหตุทางเส้นตรง Beta = 0.884 และมีค่า t-statistics = 16.315

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ และตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลสูง ซึ่งจะขออธิบายได้ดังนี้ ผลกระทบขององค์การแห่งการเรียนรู้ต่อทีมที่ทรงพลัง เท่ากับ 0.822 สอดคล้องกับ Huber (1991) และ Stata (1989) การเรียนรู้ในระดับองค์การเกิดจากการแบ่งบันความรู้ การแชร์ความรู้ การแชร์ความคิด ร่วมกันในระดับบุคคล และมีความเชื่อมโยงกับกิจกรรม 4 อย่าง คือ การแสวงหาความรู้ การกระจายความรู้ การแปลความหมายและการเก็บข้อมูลขององค์การ เช่นเดียวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ส่งผลกระทบไปยังตัวแปรการปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เท่ากับ 0.653 สอดคล้องกับองค์การแห่งการเรียนรู้เป็นรูปแบบของศักยภาพองค์การที่สามารถเปลี่ยนแปลงองค์การไปสู่องค์การที่สามารถใช้ทำภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสถานการณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวมเร็วและต่อเนื่อง ถือเป็นแรงผลักดันที่กระตุ้นให้ธุรกิจจำเป็นต้องปรับตัวตลอดเวลาเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ด้วยการนำเสนอสินค้าใหม่และถ้าปราศจากการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามแนวคิดขององค์การแห่งการเรียนรู้แล้ว ธุรกิจไม่อาจมีผลผลิตและผลประกอบที่พึงพอใจต่อไปได้ โดยมีกระบวนการคิดและปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ โดยศักยภาพองค์การแห่งเรียนรู้และประสิทธิภาพองค์การมีความสัมพันธ์แบบเชิงบวก การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้จะเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งขององค์การ นำไปสู่ความสามารถในการปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนาและนวัตกรรม รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การและเพิ่มความสัมพันธ์กับลูกค้าและเพิ่มประสิทธิภาพ Dekouloua and Trivell (2014) และ Owen (1990) การปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีผลกระทบเชิงบวกต่อการรับรู้ผลการดำเนินงานองค์การ เท่ากับ 0.884 สอดคล้องงานวิจัยของ Ebert and Griffin (2015) พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการต่างๆ ที่ส่งผลต่อองค์การในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์การ เทคโนโลยีครอบคลุมเรื่องความรู้ของบุคลากร วิธีการทำงาน อุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องจักรต่างๆ ระบบอิเล็กทรอนิกส์และการสื่อสารโทรคมนาคมและรวมถึงระบบประมวลผลต่างๆ ที่ถูกใช้เพื่อการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจขององค์การ

ข้อเสนอแนะ

การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้รอบรู้ผ่านการฝึกอบรมดูงาน มีแบบแผนความคิดและสามารถแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบควบคู่ไปกับการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทั้งภายในและภายนอกองค์การ ย่อมส่งผลให้บุคลากรมีความพร้อมสามารถปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมเหนือกว่าคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน โดยส่งผลตรงต่อผลการดำเนินงานขององค์การที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในด้านการเงินและไม่ใช่ทางด้านการเงิน เสมือนเป็นมาตรการระยะสั้นที่สามารถดำเนินการได้ทันที ผ่านตัวแปรองค์การแห่งการเรียนรู้ส่งผลกระทบทางตรงต่อตัวแปรปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ถือเป็นตัวแปรขั้นกลางที่ส่งผ่านไปถึงผลการดำเนินงานขององค์การทางตรงได้

การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยมีตัวแปรทีมที่ทรงพลัง ส่งเสริมให้สมาชิกในทีมมีเป้าหมายร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว มีความร่วมมือร่วมใจผ่านการมีส่วนร่วมต่อความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนควบคู่กับการสื่อสารที่ดี สามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์อย่างเหมาะสมและส่งเสริมให้ตระหนักถึงศักยภาพของทีมย่อมส่งผลตรงต่อตัวแปรปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยสะท้อนถึงผลการดำเนินงานขององค์การถือเป็นมาตรการระยะยาวส่งผลต่อการดำเนินงานที่คำนึงถึงความยั่งยืนของธุรกิจท่ามกลางสภาวการณ์การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบัน

References

Angsuchoti, S., Wijitwanna, S., & Pinyopanuwat, R. (2014). *Analysis statistics for social and behavior science: Technique for LISREL program* (4th ed.). Charoendeemonkong Printing. [In Thai]

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Psychology Press.

Daft, R. L. (2002). *The leadership experience* (2nd ed). Harcourt College.

Dekoulou, P., & Trivellas, P. (2014). Learning organization in Greek advertising and media industry: A way to face crisis and gain sustainable competitive advantage. *Procedia–Social and Behavioral Sciences, 148,* 338-347.

Ebert, R. J., & Griffin, R. W. (2015). *Business essential* (10th ed.). Pearson.

Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research, 18*(1), 39-50.

Greene, J. C., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 11*(3), 255-274.

Huber, G. P. (1991). Organizational learning: The contributing process and the literatures. *Organization Science, 2*(1), 88-115.

Jenatabadi, H. S. (2015). *An overview of organizational performance index: Definitions and measurements*. Retrievred from https://ssrn.com/abstract=2599439

Kiewcharoen, M., Meechaisue, P., Sanguanwongwan, W., & Chinuntdej, N. (2021). The impact of effective teams and their antecedents on perceived organizational performance in the Thai auto parts industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 508-519. [In Thai]

KKP Advice Center. (2022). *KKP research: When the automotive industry shifts to EV, why is Thailand at a disadvantage to competitor*. Retrievred from https://media.kkpfg.com/document/2022/Apr/KKP%20Research_Thai_Automotive_Industry_Analysis_Edit.pdf [In Thai]

M Repot. (2023). *How Japanese machine tools are catching the green transformation trend?*. Retriverd form https://www.mreport.co.th/news/trend-and-innovation/203-Japanese-Machine-Tools-caught-Green-Transformation-trend [In Thai]

Ministry of Industry. (2016). Thai industrial development strategy 4.0, 20-year period (2017-2036). Author. [In Thai]

Owen, H. (1990). Spirit: Transformation and development in organizations. Abbott.

Parker, G. M. (1996). Team players and teamwork: The new competitive business strategy. Jossey-Bass.

Ramaswamy, V., & Ozcan, K. (2018). What is co-creation?: An interactional creation framework and its implications for value creation. *Journal of Business Research, 84,* 196–205.

Reis, J., Amorim, M., Melão, N., & Matos, P. (2018). Digital transformation: A literature review and guidelines for future research. In A. Rocha., H. Adeli., L. P. Reis., & S. Costanzo (Eds.), *Trends and advances in information systems and technologies* (pp. 411-421). Springer.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of learning organization*. Doubleday/Currency.

Stata, R. (1989). Organizational learning-the key to management innovation. *Sloan Management Review, 30*(3), 63-74.

Thai PBS. (2023). *Japanese technology electric vehicles made in Thailand: See and know Dohiru [CC]*. Retrievred from https://www.youtube.com/watch?v=7yf0KpxyrBY [In Thai]

Thailand Automotive Institute, Automative Intelligence Unit. (2022). *Entrepreneur database*. Retrievred from https://data.thaiauto.or.th

Yulk, G. (2002). *Leadership in organizations* (5th ed.). Prentice Hall.

Zoltan, R., & Vancea, R. (2015). Organizational work groups and work teams-approaches and differences. *Ecoforum Journal*, *4*(1), 94-98.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.30

Received:	March	25, 2024
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ปิรามิดการรับรู้: กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สร้างศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*

ชฎาพัศฐ์ สุขกาย[1] เจนจิรา เงินจันทร์[2]
สิริกาญจน์ ทวีพิธานันท์[3] มณฑา หมีไพรพฤกษ์[4] ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช[5]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเสนอกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบ การที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย สมาชิกชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ผู้ประกอบการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย รวมจำนวน 60 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ การเสวนา การประชุมกลุ่มย่อยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างการรับรู้ชุมชนท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ชุมชน สามารถสร้างการรับรู้ภายใต้โมเดลกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด” ที่ใช้รูปแบบการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ 3 จังหวัดหลักเป็นอย่างน้อย มุ่งเน้นจังหวัดแม่เหล็กหรือจังหวัดท่องเที่ยวเมืองหลัก มีการนำเสนอข้อมูล เนื้อหา เรื่องราว เรื่องเล่าเพื่อสร้างประสบการณ์และการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวและสร้างความสนใจต่อไปยังชุมชนท่องเที่ยวพื้นที่เป้าหมาย และเกิดการเดินทางหรือวางแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยวไปในชุมชนท่องเที่ยวเป้าหมายจากการสร้างการรับรู้ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ปิรามิด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาด; การสร้างการรับรู้; ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวโดยชุมชน
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
ชฎาพัศฐ์ สุขกาย, เจนจิรา เงินจันทร์, สิริกาญจน์ ทวีพิธานันท์, มณฑา หมีไพรพฤกษ์ และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. (2567). ปิรามิดการรับรู้: กลยุทธ์การตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สร้างศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 408-425.

[1] คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: chadapa_sk@hotmail.com
[2,3] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
[4] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
[5] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
* ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2565

Awareness Pyramid: Marketing Strategies for Community Tourism that Create Tourism Potential of Tha Chai-Si Satchanalai, Sukhothai Province*

Chadapat Sukkai[1] Janejira Ngoenchan[2]
Sirikan Thawephithanan[3] Montha Meephaiproug[4] Kajohnsak Wongwirach[5]

Abstract

This research article aims to present and propose marketing strategies for tourism community in the Tha Chai-Sisatchanalai community area, Sukhothai province. This was a qualitative research using the main area of operation, Tha Chai-Si Satchanalai community, Sukhothai province. The population and the sample were community-based tourism club members Thachai-Sichanalai network operators in the northern provinces and the stakeholders and network partners, totaling 60 people. A semi-structured interview was used as a research tool. The techniques of interviewing, discussions, and small group meetings were used to collect data and analyzed the data with content analysis.

Findings are as follows: creating awareness of the tourism community through the presentation of developed products that are linked to the community identity. Able to create awareness under the pyramid marketing strategy model. “Awareness of origin tracing” uses the form of presenting tourist products in the form of souvenirs in at least 3 main provinces. The focusing on magnetic provinces or major tourist provinces in which information, content, stories, and stories were present to create the experiences and awareness of tourists to create interest in the tourism communities in the target areas. The travel or travel planning of tourists to the targeted tourism communities from creating community awareness through tourism products in the pyramid area.

Keywords: Marketing Strategy; Creating Awareness; Tourism Products; Community-Based Tourism
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Sukkai, C., Ngoenchan, J., Thawephithanan, S., Meephaiproug, M., & Wongwirach, K. (2024). Awareness pyramid: Marketing strategies for community tourism that create tourism potential of Tha Chai-Si Satchanalai, Sukhothai province. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 408-425.

[1] Faculty of Tourism and Hotel, Chiang Rai Rajabhat University
80 Moo 9, Bandoo, Muang, Chiang Rai 57100, Thailand
Corresponding Author Email: chadapa_sk@hotmail.com
[2,3] Faculty of Management Science, Nakon Sawan Rajabhat University
[4] Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University
[5] Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University
* Research Funding from National Research Council of Thailand (NRCT), Fiscal Year 2022

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสิ้นสุดมาตรการการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้มีการลดมาตรการต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับความสนใจอีกครั้ง ซึ่งในปี 2565 มีการคาดการณ์ถึงรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยทำรายได้สูงถึง จำนวน 1.25 ล้านล้านบาท และอาจทำรายได้ในปี พ.ศ. 2566 สูงถึงจำนวน 2.25 ล้านล้านบาท จากการเปิดประเทศของประเทศจีนที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น (TMBThanachart Bank Public Company Limited, 2023) ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมาประเทศไทยสามารถทำรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศในทุกๆ อุตสาหกรรมของการท่องเที่ยวรวมกว่า จำนวน 1,084 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 จำนวนร้อยละ 349.38 (Ministry of Tourism and Sports, 2023) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการในโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งขนาดเล็กในระดับชุมชนไปจนถึงขนาดกลางในระดับองค์กรภาคธุรกิจ และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมีผลต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีองค์ประกอบเหมาะสมแก่การท่องเที่ยวทั้งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ธรรมชาติ และขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่ทุกจังหวัด และเป็นที่นิยมของนักนักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยในปี พ.ศ. 2564-2565 มีจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละปีจำนวน 2,4709,47 คน และจำนวน 5,067,031 คน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปีต่อไป (Ministry of Tourism and Sports, 2023) โดยเหตุผลหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวในภาคเหนือนั้น นอกจากจะได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยหน่วยงานของรัฐแล้ว บางพื้นที่กลุ่มคนในชุมชนยังเข้ามาจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จัดให้มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ผลิตสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยว การต้อนรับและการดูแลนักท่องเที่ยวตามแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน (Kampetch & Jitpakdee, 2019; Viranuvatti & Sukkpetch, 2020) ซึ่งการที่นักท่องเที่ยวจะรับรู้ถึงการมีอยู่ของทรัพยากรทางท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจและตัดสินใจเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการใช้เครื่องมือทางการตลาดและกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดความสนใจ สร้างการรับรู้และการนำเสนอข้อมูล หรือการสื่อสารการตลาดที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว (Chaisupamongkollarp & Taiphapoon, 2022) ซึ่งการสร้างเครื่องมือทางการตลาดและรูปแบบการส่งเสริมการตลาดจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปสู่การรับรู้แบรนด์หรือชื่อเสียงของชุมชนและการตอบสนองของนักท่องเที่ยว (Sermchayut, 2020)

ทั้งนี้ ปัญหาสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนหนึ่งในหลายๆ ปัญหาคือการสร้างการรับรู้และการสื่อสารข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวในวงกว้าง รวมทั้งความหลากหลายของการนำเสนอข้อมูลเนื้อหาขององค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (Phakdiburut, 2021) ในการดำเนินการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ (Wongwirach, Sukkai,

Ruttanateerawichien, Rodboonsong, Meephaiproug, Inpraphai, Rodkaew, Ngoenchan, & Chaiprasit, 2022) และโครงการการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ (Wongwirach et al., 2022) มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวในเครือข่าย จำนวน 8 จังหวัดภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดนครสวรรค์ โดยเครือข่ายนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ ซึ่งเกิดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นมาตามศักยภาพชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยว และพร้อมสำหรับการนำเสนอทางการตลาด รวมทั้งจากประเด็น ปัญหา และความสำคัญของกลยุทธ์การตลาดที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนรวมทั้งช่องว่างในการวิจัยในการนำเสนอแนวทางในการสร้างการรับรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่นักท่องเที่ยวจึงสนใจศึกษากลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ประกอบด้วยแนวคิดด้านการสื่อสารการตลาด และแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และตัวแปร ประกอบด้วย (1) การขยายผลเชิงพื้นที่ของตลาด (2) การขยายผลเชิงเป้าหมายทางการตลาด และ (3) การขยายผลเชิงเครือข่ายของตลาด

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย สมาชิกชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ผู้ประกอบการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย รวมจำนวน 60 คน ประกอบด้วย (1) ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จำนวน 10 คน (2) สมาชิกชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จำนวน 15 คน (3) ผู้ประกอบการร้านค้าของฝากของที่ระลึก ร้านอาหาร คาเฟ่ ที่พัก ในพื้นที่เครือข่ายกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 15 คน และ (4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย จำนวน 20 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา เป็นการวิจัยใช้พื้นที่ปฏิบัติการหลักคือชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และใช้พื้นที่ปฏิบัติการสำหรับการวิจัยและการทดลองในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดลำปาง

4. ขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา ระยะเวลาสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 7 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ชุมชนหรือผู้ประกอบการในโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

2. เกิดความเชื่อมโยงกันของพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำไปสู่การสร้างศักยภาพทางด้านการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการกำหนดรูปแบบการสื่อสารการตลาดไปยังกลุ่มเป้าหมาย และการประสานงานทางการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ภายใต้

แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงินและลายสังคโลก” ทางผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาด แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแนวคิดเกี่ยวกับโซ่อุปทานการท่องเที่ยว ดังนี้

แนวคิดด้านการสื่อสารการตลาด

การกำหนดรูปแบบการสื่อสารเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ภายใต้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงินและลายสังคโลก” ไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายซึ่งการสื่อสารการตลาดถือเป็นกลยุทธ์การสื่อสารที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายได้ โดย Kotler (2003) ได้กล่าวว่า การสื่อสารการตลาดเป็นกระบวนการนำเสนอสิ่งเร้า เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองต่อข่าวสารที่ได้รับ เป็นกิจกรรมที่องค์กรสื่อสารและบริการต่างๆ ไปยังกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย ประกอบด้วย การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย ระหว่างสินค้ากับผู้ใช้สินค้า เป็นข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ และองค์กรไปยังกลุ่มเป้าหมาย ในรูปของภาพ เสียง แสง การเคลื่อนไหว ตัวอักษร คำพูด เสียงเพลง ฯลฯ ผ่านช่องทางการสื่อสารประเภทต่างๆ ในขณะที่ Vantamay (2012) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆ เกิดการตอบสนองตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเพื่อสร้างผลกระทบและแรงจูงใจต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ทั้งนี้ กระบวนการสื่อสารทางการตลาด มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้ส่งสาร เป็นบุคคลหรือธุรกิจที่นำข่าวสารของบุคคลหรือธุรกิจ ส่งออกไปยังกลุ่ม ผู้รับสารเป้าหมาย โดยทำหน้าที่สื่อสารโดยการพูด เขียน หรือแสดงกิริยาท่าทางให้บุคคลอื่นหรือองค์กรอื่นๆ และเนื้อหาสาร เป็นข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดต่างๆ หรือสัญลักษณ์ที่ผู้ส่งสารต้องการนำเสนอไปยังผู้รับสาร Shimp (2000) โดยใช้เครื่องมือการสื่อสารการตลาด ที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน Kotler (2003) ได้แก่ (1) การโฆษณา (advertising) (2) การประชาสัมพันธ์ (public relations) (3) การตลาดทางตรง (direct marketing) (4) การขายโดยบุคคล (personal selling) และ (5) การส่งเสริมการขาย (sales promotion) โดยกลยุทธ์การสื่อสารการตลาด เป็นการนำเครื่องมือการสื่อสารการตลาดรูปแบบต่างๆ มาผสมผสานกัน และหากจำแนกสื่อด้วยการพิจารณาคุณสมบัติ และสถานการณ์ ได้แก่ (1) สื่อบุคคล (personal media) (2) สื่อพื้นบ้าน (folk media) (3) สื่อมวลชน (mass media) และ (4) สื่อใหม่ (new media) (Duncan, 2008)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

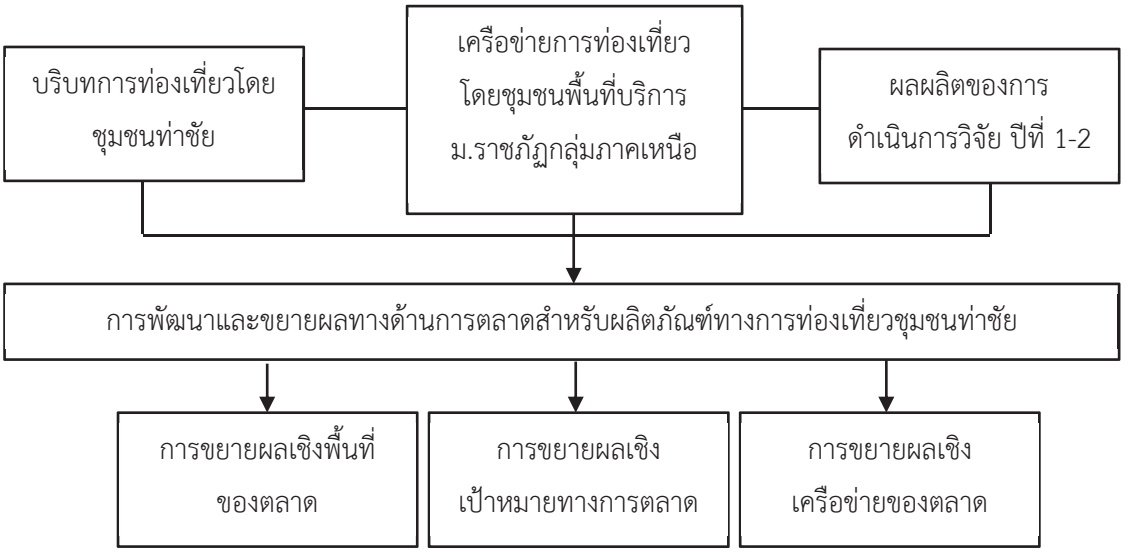
การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism--CBT) Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (2015) นำเสนอกรอบคิดและภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว และคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดย องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ (1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (2) องค์กรชุมชน (3) การจัดการ มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และ (4) การเรียนรู้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว (Phonyote, Nuteam, & Sakulwanit, 2023) ซึ่งในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางท่องเที่ยวและการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ด้านต่างๆ ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตมาเป็นต้นทุนในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม (Kittiudomrat, 2023) ทั้งนี้ หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการวางแผนการท่องเที่ยวในภาพรวมที่มุ่งสร้างความยั่งยืนและต่อเนื่องของการท่องเที่ยว การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การให้ความสำคัญกับองค์กรทุกระดับในสังคมและชุมชน รวมทั้งการเป็นแหล่งรายได้สำคัญของชุมชนทั้งในรูปแบบของรายได้หลักหรือรายได้เสริมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ต้องมีการบริหารจัดการและการกระจายผลประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยุติธรรม (Visadsoontornsaku, na-Talang, Tungbencha-sirikul, & Jittithavorn, 2020)

แนวคิดเกี่ยวกับโซ่อุปทานการท่องเที่ยว

โซ่อุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply Chain--TSP) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวมีเชื่อมโยงซึ่งกันและกันตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำ (up stream) อุตสาหกรรมกลางน้ำ (middle stream) และอุตสาหกรรมปลายน้ำ (down stream) ซึ่งมีแต่ช่วงมีความหลากหลายและส่วนประกอบที่แตกต่างกันออกไป (Pakdeechoho, Panlopchanoknat, & Banjongpru, 2021) โดยหากพิจารณาลึกลงไปโซ่อุปทานการท่องเที่ยวประกอบไปด้วยที่พัก การขนส่ง กิจกรรมและเหตุการณ์การท่องเที่ยว ความบันเทิง อาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจ ผู้ขาย และโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ (Al-Aomar & Hussain, 2017) ซึ่งนักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวต่างให้ความสำคัญกับการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเนื่องจากมีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างยั่งยืนโดยอาศัยความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมต่างๆ ที่อยู่ภายในโซ่อุปทานการท่องเที่ยวทั้งในด้านการส่งเสริมผู้ประกอบการ การสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขัน หรือการพัฒนาองค์ประกอบย่อยๆ ซึ่งเป็นผู้ประกอบการในโซ่อุปทานการท่องเที่ยว (Chucharoen & Ayasanond, 2021) ทั้งนี้ ในการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวซึ่งมีการนำเสนอหลักการของการจัดการตั้งแต่ในภาพใหญ่ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไปจนถึงการเชื่อมโยงผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวในแต่ละช่วงของโซ่อุปทานเพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยกระบวนการไหลของข้อมูลสารสนเทศ (information flow) การไหลของวัตถุดิบ (material flow) การไหลของเงินทุน (fund flow) เพื่อแบ่งปันทรัพยากร (resource flow) ลดต้นทุน (cost reduction) และสร้างคุณค่าให้นักท่องเที่ยวได้ (customer value) (Wonglaphat & Rakra, 2023)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งสามารถนำเสนอระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย การวิจัยใช้พื้นที่ปฏิบัติการหลักคือชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และใช้พื้นที่ปฏิบัติการสำหรับการวิจัยและการทดลองในพื้นที่จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดลำปาง

2. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย (1) ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย อาทิ ร้านขายของที่ระลึก ร้านเครื่องเงินเครื่องทอง ร้านเครื่องปั้นสังคโลก ธุรกิจ ที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น (2) สมาชิกชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย (3) ผู้ประกอบการร้านค้าของฝากของที่ระลึก ร้านอาหาร คาเฟ่ ที่พัก ในพื้นที่เครือข่ายกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ และ (4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาทิ ผู้บริหาร พนักงาน เทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย นักท่องเที่ยว และผู้นำชุมชน

ตัวอย่าง เนื่องด้วยงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจึงกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจาก จำนวน 4 กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการตลาดและกลยุทธ์การตลาด รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 60 คน แบ่งออกเป็น (1) ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จำนวน 10 คน (2) สมาชิกชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จำนวน 15 คน (3) ผู้ประกอบการร้านค้าของฝากของที่ระลึก ร้านอาหาร คาเฟ่ ที่พัก ในพื้นที่เครือข่ายกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 15 คน และ (4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย จำนวน 20 คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจงในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมและประเด็นในเวทีเสวนา และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อนำไปสู่การดำเนินการวิจัยในด้านของกลยุทธ์ทางการตลาด โดยกำหนดประเด็นข้อคำถาม ประกอบด้วย (1) รูปแบบของการสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ควรมีรูป แบบอย่างไร (2) วิธีการใดที่จะทำให้เกิดการรับรู้และเดินทางเข้ามาในชุมชนของนักท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ (3) การสื่อสารการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวควรมีการดำเนินการอย่างไร และ (4) การเชื่อม โยงชุมชนท่องเที่ยวของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการตลาดกับชุมชนอื่นๆ หรือในพื้นที่อื่นๆ ควรมีการดำเนินการอย่างไร

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ จากการกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง คณะผู้วิจัยใช้การตรวจคุณภาพของเครื่องมือโดยการพิจารณาความสอดคล้องเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและให้ข้อเสนอแนะข้อคำถามทั้งจำนวน 4 ข้อ กับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกระบวน การดำเนินการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความเห็นว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยให้ผลการพิจารณาโดยรวมมีค่าเท่ากับ 1.00

4. กระบวนการเก็บข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลในประเด็น คือ ศักยภาพด้านการตลาด ตลาดเป้าหมาย พื้นที่ตลาด เป้าหมาย และ ทิศทาง รวมทั้งความต้องการในการพัฒนาตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ท่าชัยโดยใช้เทคนิคการจัดเวทีเสวนาและมีทีมนักวิจัยคือ อาจารย์ ดร.ชฎาพัศฐ์ สุขกาย และอาจารย์เจนจิรา เงินจันทร์ เป็นวิทยากรกระบวนการในการดึงประเด็น และมีทีมนักวิจัยในโครงการร่วมกันจับประเด็น ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายคือ ประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย สมาชิกชมรมท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ผู้บริหารเทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย และผู้นำชุมชนในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จำนวน 20 คน เป็นผู้นำเสนอข้อมูลและร่วมเวทีเสวนา โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดเวทีเสวนา จำนวน 3 ครั้ง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านรูปแบบและวิธีการในการการสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ท่าชัย โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการร้านค้าของฝากของที่ระลึก ร้านอาหาร คาเฟ่ ที่พัก ในพื้นที่เครือข่ายกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 15 คน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาทิ เครือข่ายผู้ประกอบการร้านของฝากของที่ระลึก โรงแรมในพื้นที่ภาคเหนือ ผู้นำท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน

4.3 การเก็บข้อมูลด้านการวิเคราะห์และสรุปแนวทางการนำเสนอกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการนำเสนอผลการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 2 ครั้ง โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช เป็นผู้ดำเนินการในการประชุมและมีทีมนักวิจัยนำเสนอข้อมูลและร่วมสรุปเนื้อหาจากผลการเก็บรวบรวมข้อมูล และการยืนยันข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยโดยมีตัวแทนกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารเทศบาล ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนฯ จำนวน 15 คน เข้าร่วมเพื่อทวนสอบข้อมูลก่อนนำไปใช้ในการสรุปผลการวิจัย โดยมีทีมนักวิจัยเป็นผู้นำเสนอประเด็นและรวบรวมข้อคิดเห็นและประเด็นเพิ่มเติมแล้วนำไปใช้ใน

การประชุมกลุ่มย่อย ครั้งที่ 2

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยวิเคราะห์ตามประเด็นของข้อถามและเชื่อมโยงเนื้อหา รวมทั้งสังเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นโมเดลเพื่อนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

บริบทเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีการจัดตั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย เพื่อจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 2 ตำบล คือ ตำบลท่าชัยและตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้ทุนทรัพยากรภายในชุมชนทั้งวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ โบราณสถานและการประกอบการในพื้นที่มาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในพื้นที่ ประกอบด้วย โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย วัดพระปรางค์ แหล่งผลิตเครื่องเงินเครื่องทอง กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ผู้ประกอบการจิ้งหรีดชุติกาญจ์ฟาร์ม เป็นต้น รวมทั้งมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน อาทิ ตลาดโบราณใครใคร่ค้าค้า กิจกรรมตลาดต้องชม ถนนคนเดินกอกใหม่-ท่าชัยอินดี้ งานประจำปีวัดพระปรางค์ กิจกรรมย้อนอดีตศรีสัชนาลัย นุ่งผ้าไทยใส่เงินทองลายโบราณ การแข่งขันเรือบก ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ส่วนผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึกที่โดดเด่น คือ เครื่องเงิน เครื่องทองลายโบราณ สังคโลก ผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายท่าชัย ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากจิ้งหรีดโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/ผู้ประกอบการจิ้งหรีดชุติกาญจ์ฟาร์ม

ผลิตภัณฑ์ที่นำไปสู่กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้มีการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึกซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้กิจกรรมหลักของแผนการวิจัยซึ่งได้ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินลายท่าชัย โดยนำเอาลายผ้าที่ชุมชนคิดค้นจากการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาออกแบบเป็นลวดลายของผ้าและจดลิขสิทธิ์เป็นของชุมชน และมีการพัฒนาเครื่องเงินและสังคโลกซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชุมชนและเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications--GI) ของจังหวัดสุโขทัยเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มภายใต้การเรียงร้อย สอดแทรกอัตลักลักษณ์ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึก ซึ่งได้ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาคือ เครื่องเงินลายท่าชัย ภายใต้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงิน” และสังคโลกวาดลวดลายท่าชัย ภายใต้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายสังคโลก”

ภาพ 2 ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงินและสังคโลก”

การสร้างการรับรู้ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว พบว่า จากประเด็นข้อถามที่กำหนดเพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างการรับรู้ชุมชนภายใต้การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถนำเสนอเป็นประเด็นดังนี้

1. รูปแบบของการสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัยมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและมีการนำเสนอข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวผ่านช่องทางหลักคือเพจเฟซบุ๊กของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัยเป็นหลัก โดยจะมีการนำเสนอข้อมูล กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่เป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติและประชาชนทั่วไปได้รับทราบเพื่อเชิญชวนเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณสถาน พุทธสถานหรือพุทธศิลป์ที่อยู่ในพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และวัดต่างๆ ในพื้นที่ รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบศิลปะโบราณทั้งสังคโลกและเครื่องเงินเครื่องทอง ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ

นอกจากนี้ การสร้างการรับรู้ถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย อีกรูปแบบหนึ่ง คือ การจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนขึ้น อาทิ กิจกรรมตลาดโบราณใครใคร่ค้าค้า ถนนคนเดินกอกใหม่-ท่าชัยอินดี้ งานประจำปีวัดพระปรางค์ กิจกรรมย้อนอดีตศรีสัชนาลัย นุ่งผ้าไทย ใส่เงินทองลายโบราณ ซึ่งเป็นกิจกรรมการนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั่วไปเกิดความสนใจและเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน และการออกร้านนิทรรศการหรือการออกบูธแสดงสินค้าชุมชนของผู้ประกอบการในงานต่างๆ เช่น การออกร้านเครื่องเงินเครื่องทองของร้านต่อเงินต่อทองตามกิจกรรมต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งทำประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดที่ไปออกร้านเกิดการรับรู้ในตัวชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมทั้งการจัดกิจกรรมรับคณะศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การประกอบการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพของหน่วยงานภาครัฐอาทิ เทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย โดยให้คณะศึกษาดูงานได้เรียนรู้กิจกรรมและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นกระบวนการในการสร้างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

2. การสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวต่อชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ในประเด็นของการสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวนั้น พบว่า ในชุมชนมีผลิตภัณฑ์ประเภทของฝากของที่ระลึกที่มีชื่อเสียงคือสังคโลกซึ่งเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และเครื่องเงินเครื่องทองลายโบราณ ซึ่งเป็นสินค้าอัตลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งในชุมชนยังมีผลิตภัณฑ์ผ้าทอซึ่งได้มีการคิดค้นลายผ้าขึ้นมาใหม่จำนวน 9 ลาย อันเกิดจากการนำศิลปะ วิถีชีวิต ทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งปลูกสร้างในชุมชนมาประยุกต์และคิดค้นเป็นลายผ้านำเสนอเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านการจดลิขสิทธิ์ลายผ้าทั้ง จำนวน 9 ลาย รวมทั้งการนำสร้างเรื่องราว การเชื่อมร้อยเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมคือสังคโลกและเครื่องเงินเครื่องทองกับลายผ้า สร้างสรรค์และเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์เชิงอัตลักษณ์ชุมชนภายใต้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงินและลายสังคโลก”

การนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงินและลายสังคโลก” นอกจากจะเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง มีอัตลักษณ์ และมีเอกลักษณ์และเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ยังเป็นการนำเสนอเรื่องราวของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว จากความแตกต่าง

และโดดเด่น ของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างการรับรู้ในตัวผลิตภัณฑ์เชื่อมโยงไปสู่ชุมชนต่อไปได้

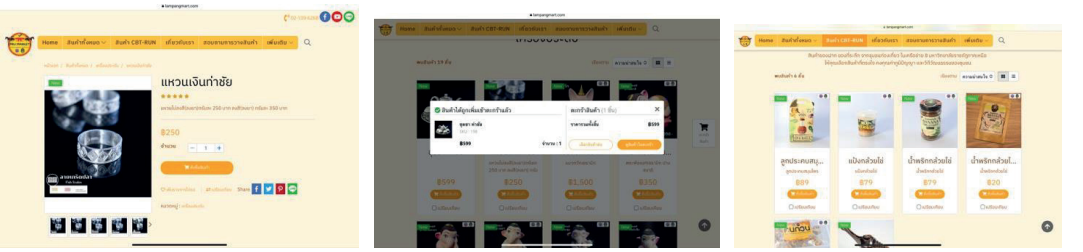
3. การสื่อสารการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว จากการนำผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนานำเสนอต่อตลาดเป้าหมายซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง และชื่นชอบสะสมของที่ระลึกประเภทสังคโลกและเครื่องเงินเครื่องทอง โดยกลุ่มเป้าหมายมักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นเมืองเก่าและอุทยานประวัติศาสตร์และอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ส่วนกลุ่มเป้าหมายรองคือนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระแสของโซเชียลมีเดีย ดังนั้น ในการสื่อสารการตลาดจึงมุ่งเน้นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ในสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวนอกเขตจังหวัดเพื่อสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวในต่างพื้นที่ โดยกำหนดสถานที่ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์คือห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โรงแรมที่พัก และร้านคาเฟ่ เป็นหลัก ซึ่งเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเห็นผลิตภัณฑ์และเกิดการรับรู้ตัวชุมชนผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ ทั้งสื่อโซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์เพื่อนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์และชุมชนต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ค้นหาข้อมูลจากช่องทางออนไลน์

จากการกำหนดรูปแบบการสื่อสารการตลาดไปยังกลุ่มเป้าหมาย และการประสานงานทางการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ภายใต้แนวคิด “จากลายผ้าสู่ลายเงินและลายสังคโลก” ซึ่งมีผลิตภัณฑ์จำนวน 2 กลุ่มหลักคือ เครื่องเงินลายผ้าท่าชัย จำนวน 9 ลวดลาย และสังคโลกวาดลวดลายผ้าท่าชัย โดยช่องทางแรกที่ใช้เพื่อการสื่อสารการตลาดสำหรับการสร้างการรับรู้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คือ (1) การจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในร้าน Northern Handcraft ชั้น 3 ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลแอร์พอร์ตพลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งห้างสรรพสินค้าเป็นแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าและให้บริการแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวการซื้อสินค้า (shopping) ของนักท่องเที่ยวชาว ต่างชาติอีกด้วย (2) โรงแรมอทิตา เดอะฮิดเด้นคอร์ท เชียงแสน บูทิค โฮเทล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นโรงแรม ที่มีเอกลักษณ์ด้วยไม้สักไทยแบบดั้งเดิม ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และ (3) ร้านคาเฟ่ Hato Bake & Brew – ฮาโตะ By De Brick อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นร้านที่นิยมของประชาชน โดยทั้ง 3 พื้นที่ กำหนดตามหลักภูมิศาสตร์คือจังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดหน้าด่านหรือประตูสู่ภาคเหนือ และมักมีนักท่องเที่ยวแวะพักผ่อนระหว่างเดินทาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีการเดินทางของนักท่อง เที่ยวทางเครื่องบินจำนวนมาก และจังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศเปรียบเสมือนการกำหนดตามภาพสามเหลี่ยมปิรามิด โดยมีจังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ในการเชื่อมโยง 3 จังหวัด ตามเส้นทางเชิงภูมิศาสตร์ พร้อมทั้งวางตำแหน่งในการจัดทำช่องทางการตลาดแบบออนไลน์

ภาพ 3 การจัดแสดงและจำหน่าย ณ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดนครสวรรค์

นอกจากการใช้การตลาดแบบเชิงพื้นที่ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์แล้ว การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ช่องทางออนไลน์เป็นหลักในการสืบค้นและหาข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลิตภัณฑ์และข้อมูลชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์ ประกอบด้วย การผลิตสื่อผ่านช่องยูทูป (youtube channel) ช่อง CBT-RUN ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การผลิต E-Booklet ในการนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่สามารถส่งต่อและเข้าถึงได้ทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางการตลาดออนไลน์ www.lampangmart.com ซึ่งเป็นช่องทางสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

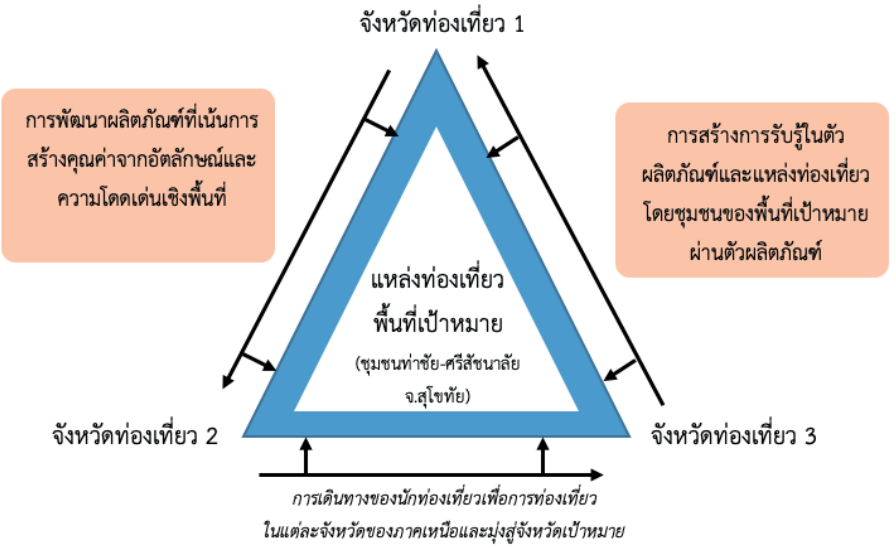
ภาพ 4 ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออนไลน์ผ่านช่องทางออนไลน์ www.lampangmart.com

4. การเชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยวกับเครือข่ายกลุ่มภาคเหนือ การกำหนดพื้นที่เพื่อเป้าหมายทางด้านการสื่อสารการตลาดและการสร้างการรับรู้ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนานั้น เนื่องด้วยเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏมีการทำงานเป็นเครือข่ายทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค พร้อมทั้งแต่ละมหาวิทยาลัยราชภัฏจะมีจังหวัดที่เป็นพื้นที่บริการวิชาการอยู่ ดังนั้น ในกลุ่มภาคเหนือทั้ง จำนวน 8 มหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงมีเครือข่ายครอบคลุม จำนวน 17 จังหวัด ภาคเหนือ ประกอบกับชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย และเทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย มีเครือข่ายทั้งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในพื้นที่จังหวัดและระดับภาค ดังนั้น การนำเสนอข้อมูลทั้งผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการในต่างจังหวัด การทำงานลักษณะภาคีเครือข่ายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเทศบาลทำให้เป็นโอกาสในการใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารการตลาดและการสร้างเครือข่ายในการส่งต่อนักท่องเที่ยวให้กันและกันของชุมชน หรือการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนไปยังภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือที่เป็นพื้นที่วิจัยและบริการวิชาการ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับการเดินทางเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย และเทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย

กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การดำเนินการในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ในตัวชุมชนท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นจำนวน 2 ผลิตภัณฑ์หลักคือเครื่องเงินและสังคโลกลายท่าชัย ซึ่งจากผลการดำเนินการในการวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการตลาดที่มุ่งเน้นให้เกิดการรับรู้และสร้างการเชื่อมโยงของนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่ง

ท่องเที่ยวต้นกำเนิดของผลิตภัณฑ์ จึงนำไปสู่กำหนดแนวทางในการใช้เครือข่ายเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มเครือข่ายภาคเหนือซึ่งมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวหลัก/เมืองหลัก แหล่งท่องเที่ยวแม่เหล็กหรือแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก และแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง ในแต่ละจังหวัดและดำเนินการวิเคราะห์แนวทางในการเชื่อมโยงตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว และนำเสนอแนวคิดกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด กล่าวคือ การกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลักตามภูมิศาสตร์ของจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ เพื่อเป็นพื้นที่ในการนำเสนอและจัดแสดง หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึกและตั้งอยู่นอกจังหวัดสุโขทัย โดยใช้หลักการของ “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด” ซึ่งการตามรอยต้นกำเนิด เป็นเป้าหมายของการนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางตามแนวคิดดังกล่าว โดยเมื่อนักท่องเที่ยวสัมผัสและรับรู้ถึงเรื่องราว เรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์จากจุดที่จัดแสดงและจำหน่ายและอยู่ในพื้นที่จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก นำไปสู่ความสนใจในการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต้นกำเนิดของผลิตภัณฑ์ โดยเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวก็จะเกิดกิจกรรมและสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนเกิดขึ้น ทั้งนี้แนวคิดกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด” สามารถนำเสนอเป็นโมเดลดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 5 โมเดลกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด”

จากภาพ 5 ซึ่งนำเสนอโมเดลกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด” แสดงให้เห็นถึงการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทของฝากของที่ระลึกในพื้นที่จังหวัด 3 จังหวัดหลักเป็นอย่างน้อยโดยมุ่งเน้นจังหวัดที่เป็นแม่เหล็กหรือจังหวัดที่เป็นเมืองหลักและมีการนำเสนอข้อมูลเนื้อหา เรื่องราว เรื่องเล่าเพื่อสร้างประสบการณ์และการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวอันนำไปสู่การสร้างความสนใจในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เป้าหมายสำหรับการเดินทางในครั้งต่อไปหรือการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ในระหว่างทางในการเดินทางไปหรือกลับของนักท่องเที่ยว หรือเพื่อการวางแผนการ

เดินทางของนักท่องเที่ยวอันเกิดจากการรับรู้ชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่จัดแสดงและจำหน่ายในพื้นที่ปิรามิด

การอภิปรายผล

การดำเนินการวิจัยซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งจากการวิจัย พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย จังหวัดโขทัย มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายใต้การเชื่อมโยงถึงอัตลักษณ์ชุมชน รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อเป้าหมายของการนำเสนอเรื่องราว เรื่องเล่าของชุมชนผ่านตัวผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา ทั้งนี้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ซึ่งเกิดขึ้นจากการดำเนินการวิจัยต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ปี และดำเนินการในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอการการสร้างการรับรู้ชุมชนท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรองเพื่อนำไปสู่การวางแผนและแนวทางการสื่อสารการตลาด ทั้งนี้ จากผลการวิจัยกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดหลักคือนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงและชื่นชอบการท่องเที่ยวในสถานที่โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ การร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และมีความชอบในการสะสมของมีค่าทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง และสังคโลก ดังนั้นการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดเพื่อการสื่อสารทางการตลาดและการสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดซึ่งการจะกำหนดพื้นที่ สถานที่ หรือช่องทางในการส่งเสริมการตลาดจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนเพื่อการนำเสนอผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องและตรงกับกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด (Kaweera, 2017) ทั้งนี้ Kunasri, Panmanee, and Sighkharat (2017) ได้นำเสนอถึงความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของชุมชนว่า ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงบริบททางด้านความต้องการของตลาดท่องเที่ยวเพื่อการผลิตสินค้าชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มตลาดเป้าหมาย รวมทั้งการวิเคราะห์และค้นหาอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อการพัฒนาสินค้าที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชน สร้างจุดขายและการเชื่อมโยงสินค้าไปสู่การยอมรับของผู้บริโภค

นอกจากนี้ จากการกำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อการสร้างการรับรู้ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ชุมชนตามโมเดลกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด” ที่มุ่งนำเสนอผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหลักได้เกิดการรับรู้และเกิดความสนใจอันนำไปสู่การตามรอยของเรื่องราวเรื่องเล่าจากผลิตภัณฑ์ไปสู่แหล่งผลิตและชุมชนท่องเที่ยวท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับการกำหนดช่องทางการนำเสนอสินค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังที่ Phumiworramunee, Wongmonta, and Techakana (2019) นำเสนอว่าการกำหนดช่องทางในการจัดจำหน่าย เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศในการนำเสนอสินค้าหรือบริการให้แก่กลุ่มลูกค้า ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ในคุณค่าซึ่งจะต้องพิจารณาถึงทำเลที่ตั้งและช่องทางในการนำเสนอข้อมูลผลิตภัณฑ์หรือบริการ เช่น เดียวกับ Kungwansupaphan, Srimala, Jara, and Panomsert (2021) ได้ชี้ให้เห็นถึงการกำหนดกลุ่มลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนว่าการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ควรเน้นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายทั้งที่เป็นกลุ่มที่มาศึกษาดูงาน กลุ่มที่มาทำกิจกรรมกับชุมชน และกลุ่มที่ต้องการสร้างประสบการณ์จากการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ จากการดำเนินการวิจัยซึ่งได้นำเสนอการสร้างการรับรู้ชุมชนท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยใช้การบูรณาการการสื่อสารที่หลากหลายทั้งในส่วนของการจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การใช้สื่อออนไลน์ การผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการนำเสนอผ่านช่องทางการตลาดออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือนักท่องเที่ยวที่หลากหลายช่องทาง ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้ข้อมูลของชุมชนอันนำไปสู่การวางแผนเพื่อการเดินทาง หรือการตัดสินใจเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนจากการรับรู้ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่นเดียวกับ Tippluk (2021) ที่ได้นำเสนอกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ มีความโดดเด่นทั้งทางธรรมชาติ สถาปัตยกรรม วิถีชุมชน หรือขนบธรรมเนียมประเพณี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี ใช้รูปแบบของสื่อที่หลากหลาย ทันสมัย เข้าถึงได้ง่าย และรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับ Boonrod, Khiawnoi, and Chearamas (2022) ที่ได้นำเสนอถึงการแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเจเนอเรชั่นวายในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทั้งการเลือกช่องทางหรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดที่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความชื่นชอบในตัวสินค้า ทั้งนี้ในการกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวนั้นนอกจากชุมชนจะมีการจัดการที่ดีแล้ว การส้รางการรับรู้ให้มากกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นอีกปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น (Yam, Srirasirirat, Duangjan, & Chalearnchap, 2018)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการนำเสนอผลการวิจัยซึ่งได้นำเสนอโมเดลกลยุทธ์การตลาดแบบปิรามิด “การรับรู้สู่การตามรอยต้นกำเนิด” สามารถนำโมเดลดังกล่าวไปใช้ต่อไปนี้

1.1 การสร้างการรับรู้ การดำเนินการในการสร้างการรับรู้ตัวชุมชนทั้งในระดับผลิตภัณฑ์หรือชุมชนเพื่อเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนควรมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายหลัก กลุ่มเป้าหมายรอง เพื่อเลือกช่องทาง วิธีการ และการนำเสนอข้อมูลเนื้อหาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และมีการใช้สื่อและช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว

1.2 การเลือกพื้นที่เป้าหมายในการสร้างการรับรู้โดยทั่วไปมักจะนิยมนำเสนอข้อมูลชุมชนท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว โดยอาศัยความสะดวกและประหยัดงบประมาณ คือ การนำเสนอผ่านสื่อในพื้นที่ที่ชุมชนอยู่หรือในจังหวัดของชุมชนนั้นๆ เป็นหลัก ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายที่รับรู้ข้อมูลมักจะเป็นกลุ่มเดิมๆ ดังนั้น การเลือกพื้นที่เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ทั้งด้านภูมิศาสตร์ และความสอดคล้องร่วมกันของแหล่งท่องเที่ยวในต่างจังหวัด จะทำให้นักท่องเที่ยวนอกพื้นที่เกิดการรับรู้ที่กว้างมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้มีข้อจำกัดคือ การใช้พื้นที่วิจัยและนำเสนอกรณีตัวอย่างคือ ชุมชนท่าชัย-ศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะคือ เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ ดังนั้นอาจมีข้อจำกัดกับชุมชนท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นที่อาจจะยังไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องค้นหาความเป็นตัวตน เอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น แตกต่างเพื่อนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวโดยประยุกต์ใช้ผลการวิจัยนี้

นอกจากนี้การดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปอาจมีการกำหนด

สมมุติฐานของการวิจัยโดยใช้ตัวแปรที่สำคัญ เช่น ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (marketing mix) คุณภาพบริการ (service marketing) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) และการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (decision making) ในการศึกษาวิจัยเชิงยืนยันด้วยการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่ต่อไปได้

References

Al-Aomar, R., & Hussain, M. (2017). An assessment of green practices in a hotel supply chain: A study of UAE hotels. *Journal of Hospitality and Tourism Management, 32*(1), 71-81.

Boonrod, K., Khiawnoi, P., & Chearamas, C. (2022). Tourism promotion guidelines generation Y choosing tourist attraction in Nakhon Si Thammarat province. *Narkbhutparitat Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, 14*(3), 163-172. [In Thai]

Chaisupamongkollarp, N., & Taiphapoon, T. (2022). Thematic villages applied for marketing communication of Ban Chiang cultural tourism community. *Journal of BSRU-Research and Development Institute, 7*(1), 228-242. [In Thai]

Chucharoen, J., & Ayasanond, C. (2021). The guidelines of tourism supply chain management in Phuket. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal, 17*(3), 183-202. [In Thai]

Designated Areas for Sustainable Tourism Administration. (2015). *Community-based tourism*. Author. [In Thai]

Duncan, T. (2008). *Principlis of advertising & IMC* (2nd ed.). McGraw-Hill.

Kampetch, P., & Jitpakdee, R. (2019). Innovation and creativity in community-based tourism management. *Journal of Business, Economics and Communications, 14*(1), 108-121. [In Thai]

Kaweera, S. (2017). Marketing potential approach for bannmaekai's chilli sauce farmers group at Ban Tak distric, Tak province. *Journal of Social Innovation and Lifelong Learning, 11*(1), 244-256. [In Thai]

Kittiudomrat, P. (2023). The development of marketing communications to promote Ban Bangtao community-based tourism. *Silpakorn University Journal, 43*(2), 14-27. [In Thai]

Kotler, P. (2003). *Marketing management* (11th ed.). Prentice Hall.

Kunasri, K., Panmanee, C., & Sighkharat, S. (2017). Identity selection of community product for tourism market demand responsiveness in Mae Tang district, Chiang Mai province. *Journal of Economics Chiang Mai University, 21*(2), 1-23. [In Thai]

Kungwansupaphan, C., Srimala, C., Jara P., & Panomsert, P. (2021). The potential development of creative tourism using integrative business model: A case study of Khunchaitong village, Surin province. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University, 16*(2), 178-201. [In Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (2023). *Domestic tourism statistics (classify by region and province 2022)*. Retrieved from https://www.mots.go.th/news/category/657 [In Thai]

Pakdeechoho, N., Panlopchanoknat, R. & Banjongpru, C. (2021). The linkage of supply chain of Thachang community enterprise in tourism. *Journal of Management Science Udon Thani Rajabhat University, 4*(3), 69-83. [In Thai]

Phakdiburut, W. (2021). Elderly people in urban communities during the coronavirus disease (COVID-19) pandemic: Promoting well-being based on pender's health promotion model. *PSDS Journal of Development Studies, 4*(2), 184-211. [In Thai]

Phonyote, M., Nuteam, S., & Sakulwanit, S. (2023). The sustainable community-based tourism development guideline: A case study of Tai Dam community at Ban Na Pa Nard, Chiang Khan district, Loei province. *Journal of International and Thai Tourism, 18*(1), 1-25. [In Thai]

Phumiworramunee, S., Wongmonta, S., & Techakana, J. (2019). Guidelines for the promotion of cultural tourism marketing in Nakhon Phanom province. *Dusit Thani College Journal, 13*(1), 184-201. [In Thai]

Sermchayut, R. (2020). Promotion strategy for community based tourism. *Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development, 2*(4), 51-61. [In Thai]

Shimp, T. A. (2000). *Advertising, promotion, and supplemental aspects of integrated marketing communications* (5th ed.). Dryden.

Tippluk, D. (2021). A development of strategy for tourism promotion in Cha-am municipality, Cha-Am district, Phetchaburi province. *Journal of Political Science and Public Administration, 12*(2), 75-96. [In Thai]

TMBThanachart Bank Public Company Limited. (2023). *TMBThanachart ttb analytics expects Thai tourism revenue in 2023 to increase by 1 trillion baht from the previous year*. Retrieved from https://www.ttbbank.com/th/newsroom/detail/travel-thailand-2566. [In Thai]

Vantamay, N. (2012). *Marketing communication*. Kasetsart University Press. [In Thai]

Viranuvatti., N., & Sukkpetch, K. (2020). Factors concerning the value enhancement for community based-tourism of Thailand. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal, 11*(1), 5-16. [In Thai]

Visadsoontornsaku, P., na-Talang, C., Tungbenchasirikul, S., & Jittithavorn, C. (2020). Potentiality development of community-based tourism in Nakhon Ratchasima province. *The Journal of Development Administration Research, 14*(34), 31-43. [In Thai]

Wonglaphat, S., & Rakra, C. (2023). Strategies for tourism supply chain management to promote the economy in the Mekong Basin's way of life tourism development region towards sustainability. *Rajapark Journal, 17*(52), 108-127. [In Thai]

Wongwirach, K., Sukkai, C., Ruttanateerawichien, K., Rodboonsong, S., Meephaiproug, M., Inpraphai, S., Rodkaew, A., Ngoenchan, J., & Chaiprasit, K. (2022). *Developing the potential of community-based tourism along the waterways on a historic base Local identity culture of the community by he Northern Rajabhat University Network*. Retrieved from https://www.lpru.ac.th/lprunews_doc/lpru_news-(15-09-2563).pdf [In Thai]

Yam, N., Srirasirirat, J., Duangjan, C., & Chalearnchap, S. (2018). Strategies for developing of sustainable creative tourism for the tourism along the economic route in the upper greater Mekong sub-region. *Vocational Education Innovation and Research Journal, 2*(2), 103-115. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.31

Received:	October	23, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน

กิ่งกาญจน์ อยู่เกตุ[1] ปิยะนุช เงินคล้าย[2] สมาน งามสนิท[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเครือข่าย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่าย และเสนอรูปแบบการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน และตัวอย่าง จำนวน 400 คน

ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบการจัดการเครือข่าย ประกอบด้วย กลไกการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยว บทบาทและการมีส่วนร่วม การสร้างองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่าย คือ ภาครัฐได้มีการเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดนจังหวัด รวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดำเนินการบูรณาการร่วมกันในการสร้างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยว และ (3) รูปแบบการจัดการเครือข่ายเริ่มจากความจำเป็นที่จะต้องมีเครือข่ายทางการท่องเที่ยวรวมทั้ง 5 จังหวัด เป็นเขตพื้นที่เดียวกันทั้งหมด การประสานความร่วมมือ มีองค์ความรู้ การจัดตั้งองค์กรอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน มีผู้ปฏิบัติงานในแต่ละจังหวัด มีกฎหมายหรือระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของทางราชการมารองรับ การบริหารงานภายในเครือข่ายจะต้องมีการรายงาน การประชาสัมพันธ์โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมถึงการกำหนดการใช้งบประมาณ การตรวจสอบและการประเมินผล การกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

กิ่งกาญจน์ อยู่เกตุ, ปิยะนุช เงินคล้าย และสมาน งามสนิท. (2567). การจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 426-438.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: gingg4s@gmail.com

[2] คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Tourism Network Management in Lan Na Civilization Tourism Development Zone for Sustainable Tourism Under the Study Framework of David Easton's Systems Theory in Political Science

Kingkarn Yuket[1] Piyanush Ngernklay[2] Samarn Ngamsanit[3]

Abstract

This research article aims to study the tourism network management, the factors affecting the building of networks, and a tourism network management model under the study framework of David Easton's systems theory in political science. By mixed-methods research, the interview technique was conducted with twenty key informants. The sample population consisted of 400 subjects.

Findings are as follows: (1) Tourism network management consisted of the following mechanisms coordinating cooperation with tourism networks, roles and participation, knowledge creation, knowledge sharing, public relations, and the building of internal and external networks. (2) The factors affecting the building of networks showed public sector connected tourism activities with nearby provinces and neighboring countries along the provincial borders as well as responsible agencies. And (3) The tourism network management model This begins with a necessity to have a tourism network of five provinces which are in the same zone (assimilation) with networking, knowledge. The organization must be systematically established with the planning. Staff are to be in each province. The government's laws and regulations must be complied with. The authority is for the administration within the network. Public relations must be used with appropriate technology. The budget must be determined with inspection and evaluation. Empowerment must be allocated to all sectors.

Keywords: Tourism Network Management; Cultural Tourism; Sustainable Development Tourism
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Yuket, K., Ngernklay, P., & Ngamsanit, S. (2024). Tourism network management in Lan Na Civilization Tourism Development Zone for sustainable tourism under the study framework of David Easton's systems theory in political science. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 426-438.

[1] Doctor of Philosophy Program in Political Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: gingg4s@gmail.com
[2] Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University
[3] Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ นำมาซึ่งการไหลเวียนเงินตราจากต่างประเทศ การสร้างงาน การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคม รวมไปถึงการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาและครอบคลุมจุดหมายปลายทางใหม่ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งมุ่งเน้นให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน เกิดการกระตุ้นและขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยการนำทุนทางวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญามาสร้างมูลค่าเพิ่มแก่การท่องเที่ยว เน้นคุณค่าและความยั่งยืนของการท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว รักษาจุดเด่นของประเทศในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย สร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ แหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองมรดกโลก โบราณสถาน เมืองเก่า ย่านการค้า วิถีชีวิตลุ่มน้ำ สินค้าชุมชน อาหารไทย และแพทย์แผนไทย เพื่อนำมาสร้างสรรค์คุณค่า และมูลค่าผ่านองค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนา และการบริการรูปแบบใหม่ๆ

การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาวการณ์โลกและพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง หน่วยงานภาครัฐของไทยจึงมีกระบวนการของนโยบายตั้งแต่การกำหนดความต้องการ การกำหนดนโยบาย การนำไปปฏิบัติ ไปจนถึงผลตอบรับที่มีต่อสังคม รวมถึงการจัดการ และการบริหารการท่องเที่ยวของประเทศให้เป็นไปอย่างมีระบบ สอดรับและเชื่อมโยงกันทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงใช้ตัวแบบของ Easton (1971) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา

ประเทศไทยมีมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural heritage) และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) ดังเช่นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็น Soft Power อันทรงคุณค่า ครอบคลุมทรัพยากรการท่องเที่ยว 5 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา ทำให้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อย่างไรก็ดี เป็นที่น่ากังวลว่าผลจากนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ปัญหาในพื้นที่ ดังนี้ (1) ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเป็นเมืองท่องเที่ยว (2) ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (3) ปัญหาการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวไม่เชื่อมโยงนอกพื้นที่ (4) ปัญหาด้านความปลอดภัยและสุขลักษณะ (5) ปัญหาด้านระบบสารสนเทศ

จากปัญหาข้างต้น จำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการจัดการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงช่วยพัฒนาด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง บางชุมชนต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐ บางครั้งอาจมีข้อจำกัดในการสนับสนุน การแก้ปัญหาผ่านระบบราชการที่ควบคุมและสั่งการตามสายการบังคับบัญชา (hierarchical control) อาจไม่สามารถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นจึงแก้ปัญหาด้วย การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ที่มีการทำงานในลักษณะเครือข่าย (network) ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2556-2561 ยุทธศาสตร์ที่ 5 ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาท โครงสร้าง และกระบวนการทำงานขององค์กรภาครัฐให้สามารถเชื่อมโยง การทำงานและทรัพยากร

ต่างๆ ของหน่วยงาน ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน

3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มอารยธรรมล้านนา จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน และพะเยา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน

3. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มอารยธรรมล้านนา 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน และพะเยา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเป็นกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกิจกรรมนั้นต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ บรรลุเป้าประสงค์ที่หน่วยงานตั้งไว้ ทั้งนี้ ต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นคนสั่งการหรือตัดสินใจที่เรียกว่าผู้นำ และมีคนปฏิบัติ ซึ่งคือผู้ตามหรือแนวร่วมที่สำคัญ ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งการต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสั่งเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน Gulick and Urwick (1937) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานไว้ 7 ด้าน คือ POSDCoRB ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (1) การวางแผน (Planning--P) คือ การจัดทำโครงการทำงานก่อนการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ ไม่สับสน ตรงตามเป้าหมายด้วยวิธีการทำงานอันแน่นอน ในเวลาอันแน่นอน และมีการประเมินผลทุกระยะตามแผน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขโดยทันท่วงที (2) การจัดองค์การ (Organization--O) คือ การจัดหน่วยงานให้มีระเบียบ มีแผนผังตำแหน่งงานและหน้าที่การงานประจำบุคคลแน่นอน มีสายการบังคับบัญชาและการติดต่องานชัดแจ้ง ตลอดจนขอบเขตของอำนาจงานต่างๆ (3) การบริหารบุคคล (Staffing--S) คือ การแสวงหา คัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง อบรมพัฒนา บำรุงขวัญ พิจารณาความดีความชอบ ลงโทษ โอน ย้าย จนกระทั่งถึงการให้พ้นจากงาน (4) การอำนวยการ (Directing--D) คือ การควบคุม นิเทศ ดูแลงาน โดยการตัดสินใจต่างๆ ตามความเหมาะสม (5) การประสานงาน (Coordinating--Co) คือ การติดต่อสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจโดยทั่วกันทุกหน่วยงานและทุกคน เพื่อมิให้มีการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน ตลอดจนการสร้างไมตรีสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน (6) การรายงาน (Reporting--R) คือ การรายงานสังเขปงานเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับขั้น เพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติ

เป็นระยะ พร้อมด้วยข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติเพิ่มเติม เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงงาน เพื่อช่วยให้บังคับบัญชาตัดสินใจสั่งการได้ถูกต้อง ทันท่วงที ตลอดจนการบันทึกเก็บหลักฐานการปฏิบัติงานทุกระยะ และ (7) การงบประมาณ (Budgeting--B) คือ การจัดรายรับรายจ่าย กำหนดยอดเงินที่ต้องจ่ายเป็นระยะหรือเป็นโครงการ ตามลักษณะงานและจัดทำงบประมาณการเงินล่วงหน้าต่างๆ

แนวคิดเชิงระบบ

Easton (1971) ให้ทัศนะว่าองค์กรเป็นระบบเปิดที่ทำงานสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ระบบย่อยต่างๆ จะต้องทำงานสัมพันธ์กัน โดยเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานขององค์การจะต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์การ ซึ่งวิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานในองค์การประเภทต่างๆ โดยที่พิจารณาการบริหารในลักษณะองค์รวมที่มีเป้าหมายกระบวนการ ระบบย่อย และองค์ประกอบต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการบริหาร ประโยชน์จากการใช้วิธีการเชิงระบบ คือ วิธีการนี้จะเป็นการประกันว่าการดำเนินงานจะดำเนินต่อไปตามขั้นตอนที่วางไว้ โดยช่วยให้การทำงานตามระบบบรรลุตามเป้าหมาย โดยใช้เวลา งบประมาณ และบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด ทฤษฎีระบบประกอบด้วย 4 ส่วนที่เกี่ยวข้องกัน คือ ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการแปรสภาพในการจัดการ (transformation process) ผลผลิต (product) และการป้อนกลับ (feedback)

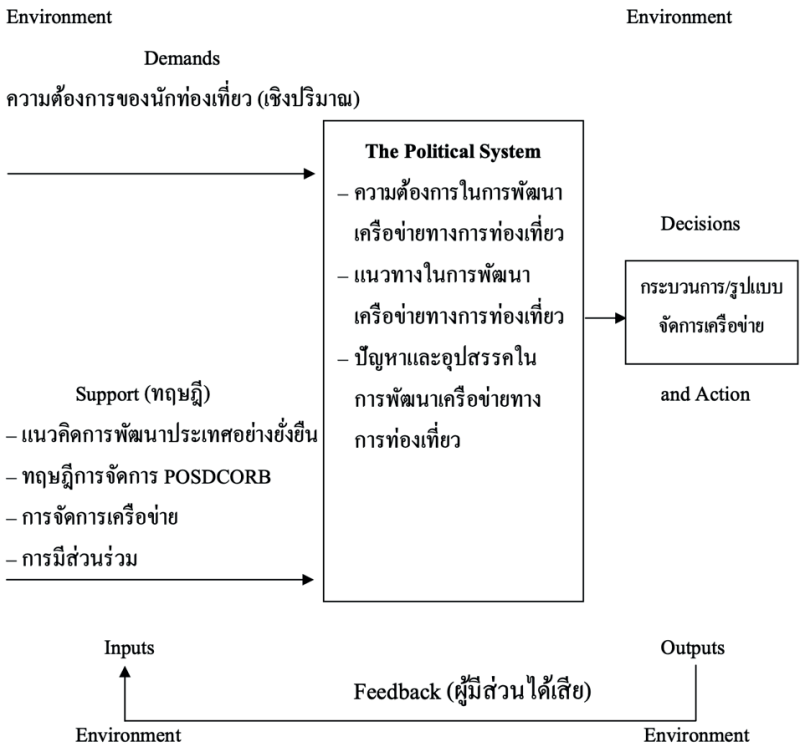
แนวคิดการจัดการเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างระบบการปฏิบัติงานหรือเชื่อมโยงบทบาทของกลุ่มบุคคลองค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยย่อยรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ ภายใต้ความต้องการในวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดโครงสร้างและรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการระดมสรรพกำลังร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาด้วยการให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้ (Chareonwongsak, 2000) การรับรู้มุมมองด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และมีความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงอิงร่วมกัน และการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

หลักการการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Telfer and Sharpley (2008) ได้ให้หลักการการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า ควรมีการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวภายในขอบเขตด้านสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสมในระยะยาว การวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวควรบูรณาการเข้ากับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะควรพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ และวิธีการเชื่อมโยงทรัพยากรที่มีอยู่และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวควรสนับสนุนควรสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและผลประโยชน์ ชุมชนในท้องถิ่นควรได้รับการสนับสนุนและคาดหวังให้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและควบคุมการท่องเที่ยวโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรม องค์กรและบุคคลทุกคนควรเคารพวัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างทางการเมืองในพื้นที่ปลายทาง ผู้มีส่วนได้เสีย

ทั้งหมดควรได้รับการศึกษาเกี่ยวกับความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากขึ้น รวมถึงการฝึกอบรมพนักงานและสร้างความตระหนักผ่านการศึกษาและตลาดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ควรดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยวและดำเนินการเพื่อติดตามผลกระทบ แก้ไขปัญหา เพื่อให้คนในท้องถิ่นตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์จากโอกาส และหน่วยงาน องค์กรธุรกิจ และบุคคลทั้งหมดควรร่วมมือกันเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกคนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้ทฤษฎีระบบของ เดวิด อีสตัน มาอธิบายสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การกำหนดนโยบาย

2. ประชากรและตัวอย่าง

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มอารยธรรมล้านนา 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน และพะเยา คำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรคำนวณขนาดตามวิธีของ Yamane (1973) ได้ตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน

5 คน ผู้แทนหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 5 คน ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มอารยธรรม จำนวน 5 คน และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน นำแบบสอบถามไปทดลองกับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) (Cronbach, 1990, pp. 202-204) ได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.821

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณใช้สถิติ ดังนี้ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--*SD*) ค่าต่ำสุด (Min) ค่าสูงสุด (Max) ค่าความโด่ง (Kurtosis) และค่าความเบ้ (Skewness) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายที่กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการพรรณนา (descriptive) ข้อมูลสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) เริ่มจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แล้วจึงใช้การจับคู่ข้อมูลเข้ากับทฤษฎี (pattern matching) และนำข้อมูลที่ได้มาทำการสังเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์แล้วสรุปเป็นผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. การจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน มาอธิบายระบบในฐานะสิ่งมีชีวิต โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมือง จึงนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างๆ พบว่าเป็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้อธิบายไว้ในคู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม และจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของจุดหมายปลายทางของวันหยุดของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) กลไกประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยว เป็นการเชื่อมประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมท่องเที่ยวกลุ่มล้านนา จะมีการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการ (2) บทบาทและการมีส่วนร่วม โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสงค์ มาเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดแนวทางในการพัฒนาเครือข่าย แต่ละจังหวัดในชุมชนจะมีท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นวัฒนธรรม เป็นเครือข่ายอื่นร่วมด้วย (3) การสร้างองค์ความรู้ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนตระหนัก และเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมกันชุมชนในท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำวิจัยแบบต่อเนื่องกับแหล่งอารยธรรมล้านนาในจังหวัด

เพื่อได้ความคิดเห็น และความรู้จากภูมิปัญญามาเติมเต็มองค์ความรู้เดิม ทำให้เกิดความรู้ใหม่ (5) การประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนแหล่งอารยธรรมล้านนา ให้ทุกคนหันมาอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และ (6) การสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก ควรมีการจัดให้มีการอบรม หรือสัมมนาให้ความรู้กลุ่มแกนนำทั้งภายในและภายนอก ในภาครัฐ และเอกชน เพื่อจะเป็นต้นทางในการแพร่กระจายความรู้ และอนุรักษ์แบบยั่งยืน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน มาอธิบายระบบในฐานะสิ่งมีชีวิต โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมือง จึงนำไปสู่การกำหนดนโยบาย พบว่า (1) ความต้องการในการพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ภาครัฐได้มีการเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดนจังหวัดและหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้อง ดำเนินการบูรณาการร่วมกันในการสร้างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 โดยสร้างกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และดำเนินการส่งเสริมด้านการตลาดที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยว รวมทั้งการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดนเป็นเครือข่ายทางการท่องเที่ยว (2) แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยว คือ การส่งเสริมของภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวในแต่ละหวัด กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอารยธรรมล้านนาให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น การส่งเสริมของภาคเอกชน หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านที่พัก ผู้ประกอบการนำเที่ยว ผู้ประกอบการเกี่ยวกับร้านอาหารและการจำหน่ายของที่ระลึกต้องมีการเข้าไปมีบทบาทเข้าไปร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ การปรับปรุงและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ในในการจัดการเครือข่าย (3) มีการดำเนินการแบ่งภารกิจให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่ไม่ซับซ้อนอันเกิดการเป็นอุปสรรคในการพัฒนา (4) มีบุคลากรที่มีความสามารถและรอบรู้ด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และ (5) ได้รับการสนับสนุนความร่วมมือทุกภาคส่วน ภาครัฐ และภาคเอกชน ชุมชนโดยเฉพาะภาครัฐ สามารถจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการได้

3. รูปแบบการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน มาอธิบายระบบในฐานะสิ่งมีชีวิต โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระบบการเมือง จึงนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่าง พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมจากการประมวลข้อมูลที่ได้ศึกษามาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์รูปแบบ (model) ซึ่งประกอบด้วย LANNASPORTBED หมายถึง L = Law/Regulation, A = Assimilation, N = Networking, N= Knowledge, N = Now, A = Authority, S = Staff/Committee, P = Planning/Participation/Power/Politics, O = Organizing/Organization, R = Report/Public Relations to Inners and Outsiders, T = Technology, B = Budget/Feedback, E = Empowerment, D = Distribution of Income

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน พบว่า ในปี พ.ศ. 2563 จำนวน

นักท่องเที่ยวต่างชาติลดลง ผลมาจากการแพร่ระบาดของโรคระบาด (CO-VID19) ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26-35 ปี สถานภาพโสด จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไปเป็นการท่องเที่ยวแบบ New Normal ให้ความสำคัญกับสุขอนามัย เนื่องจากเป็นช่วง การแพร่ระบาดของโรค แต่อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวยังต้องการความพึงพอใจ (satisfied) ความปลอดภัย (safety) และสุขอนามัย (sanitation) การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะลดลง เน้นการเดินทางด้วยตนเองโดยรถยนต์ และท่องเที่ยวระยะใกล้ ไม่มีการวางแผนมากนัก จะเข้าพักในรูปแบบวอล์กอิน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยครั้งต่ำและระยะเวลาพำนักสั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวยังไม่สามารถสร้างมูลค่าจากทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่มีความหลากหลายของการให้บริการ ตลอดจนขาดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีอัตลักษณ์ประกอบกับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวยังไม่มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล รวมถึงรูปแบบความเชื่อมโยงของกิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีน้อย ซึ่งเป้าหมายของแหล่งท่องเที่ยวต้องการให้ นักท่องเที่ยวมากขึ้น อยู่นานวันขึ้น ให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายมากขึ้น

การอภิปรายผล

การจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา คือ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมและจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของจุดหมายปลายทางของวันหยุดของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Choochat (2003) พบว่า สิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเช่น แผ่นดินน้ำพืชสัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถานต่างๆ สิ่งก่อสร้างอาคารต่างๆ ที่พักอาศัย

กลไกประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยว พบว่า เป็นการเชื่อมประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมท่องเที่ยวกลุ่มล้านนายังไม่มีการสร้างเครือข่ายกลุ่มอริยธรรมล้านนาที่เป็นรูปเป็นร่างจะมีการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการ สอดคล้องกับ Inrin (2016) พบว่า รูปแบบเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีจุดร่วมในการเชื่อมประสานความร่วมมือการทำงานผ่านกิจกรรมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและที่พัก กิจกรรมการส่งต่อนักท่องเที่ยวและกิจกรรมสนับสนุนทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งมีการก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวกรุงชิงโดยมีตัวแทนจากเครือข่ายทั้ง 4 เครือข่ายมาเชื่อมประสานความร่วมมือเพื่อเกื้อกูลกันให้การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวดียิ่งขึ้นและการหนุนเสริมจากหน่วยงานภายนอกโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิงจะเป็นเจ้าภาพหลักในการประสานการดำเนินการการจัดประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานและการประสานงานความร่วมมือไปยังแต่ละเครือข่ายเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้น การขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

การสร้างองค์ความรู้ พบว่าควรมีแนวทางในการนำปัจจัยต่างๆ มาพัฒนาการสร้างเครือข่ายในเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ และเห็นความสำคัญของการเป็นเครือข่ายในการพัฒนาร่วมกันกับทุกภาคส่วน สอดคล้องกับ

Chaipiboon (2008) พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่เหมาะสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้าน คือด้านดึงดูดใจ และการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวก แต่มีจุดอ่อนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องการ การปรับปรุงและสร้างให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ตัวอย่างในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนในระดับมาก

บทบาทและการมีส่วนร่วม พบว่า ควรมีแนวทางในการที่จะพัฒนารูปแบบกิจกรรมเรื่องของวัฒนธรรมล้านนาจะไปเชื่อมต่อกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน เรื่องของการใช้ชีวิต เรื่องของศิลปะ เรื่องของดนตรี สามารถเชื่อมต่อไปได้หลายหลายช่องทาง ไม่ควรจะจบแค่ทำในจังหวัดเดียวมันสามารถจะเชื่อมไปอีกจังหวัดหนึ่งได้ สอดคล้องกับ Nopparat (2008) พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีส่วนร่วมในการเขียนและการจัดทำกิจกรรมต่างๆ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ควรมีการจัดประชุมสัมมนาให้ความรู้กลุ่มแกนนำในเครือข่ายเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาที่มีทั้งกลุ่มภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้ความรู้ และความเข้าไป และนำไปประชาสัมพันธ์ หรือสร้างกิจกรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปัจจุบันทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนามีมากเพียงพอ แต่ยังขาดความรู้เรื่องเทคโนโลยี หน่วยงานมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยแนะนำการท่องเที่ยวในกลุ่มอารยธรรมล้านนา สอดคล้องกับ Chamnanpon, Boonkoum, and Sungragsa (2016) พบว่า ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการตลาดท่องเที่ยวแก่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และควรสร้างช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นประโยชน์ผ่านสื่อหลายช่องทาง

การประชาสัมพันธ์ พบว่า กิจกรรมหลักที่เป็นเชิงการอนุรักษ์ไว้ เพื่อให้สืบทอดคนรุ่นต่อไป กิจกรรมนี้รวมถึงประเพณี ที่หลากหลาย อาหารพื้นบ้าน การท่องเที่ยงเชิงอนุรักษ์ รูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาควรมีกิจกรรม Rally ต่างๆ โดยมีโบรชัวร์เหมือนไปสวนสนุก หรือสวนสัตว์ สอดคล้องกับ Phiriyasuvat, Cokpo, Prohta, and Wanna (2017) พบว่า พัฒนาการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และเมืองหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวสื่อออนไลน์เป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เข้าถึงนักท่องเที่ยวในการเข้าถึงข้อมูลรวมถึงการทำธุรกรรมแบบออนไลน์ เช่น ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การจองตั๋วเครื่องบิน จองตั๋วรถโดยสาร การจองที่พัก บริการรถเช่า โดยสามารถชำระเงินผ่านระบบออนไลน์ได้ทันที มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และง่ายสำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสื่อทางทีวี และภาพยนตร์ ที่ช่วยประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก พบว่า ควรมีแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายในเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาโดยการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Timur (2012) ได้วิเคราะห์ถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการท่องเที่ยวในเมือง ภายใต้มุมมองด้านเครือข่าย โดยแนวคิดที่จะต้องนำมาวิเคราะห์เครือข่ายดังกล่าวนั้น ต้องมีความสัมพันธ์กันในองค์ประกอบของความสัมพันธ์ที่เป็นโครงสร้าง และไม่เป็นโครงสร้าง ซึ่งต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับและการปรับปรุงการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนที่มาเที่ยว ตลอดจนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับ

Phrakhrusirisutanuyut, Chaiwoot, Tapuling, and Penwiang (2017) พบว่า เครือข่ายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา โดยวัดต่างๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ มีศาสนวัตถุที่โดดเด่น มีสถาปัตยกรรมที่แตกต่าง จากวัดโดยทั่วไป และมียุทธศาสตร์ที่ดี วัดมีเครือข่ายภายในคือ ประชาชนในชุมชน หน่วยงานราชการที่ อยู่ใกล้วัด มีเครือข่ายภายนอก คือ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานการท่องเที่ยวประจาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันสอนภาษา องค์กรอิสระ และประชาชนทั่วไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน พบว่า (1) ความต้องการในการพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยว ภาครัฐได้มีการเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้านตามแนวชายแดน สอดคล้องกับ Suwanvong and Kreoksakul (2016) พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวจะต้องมีกระบวนการเติมกิจกรรมลงไปในชุมชน ขั้นตอนลงสนาม พี่เลี้ยงเชื่อมประสาน และการค้นหาข้อจำกัด และประเด็นที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายได้นั้น จะเป็นด้านเครือข่ายความรู้ โดยเฉพาะมิติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับปัญญาซึ่งผ่าน ระยะฟูมฟักภายในท้องถิ่นมาแล้ว และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้โดยตรง และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนผ่านการเสนอข้อมูลชุมชนต่อที่สาธารณะ โดยกลไกดังกล่าวเกิดขึ้นโดยหลายหน่วยงาน และพบว่าภายในชุมชนมีการไหล (flow) ของเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน และ (2) แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางการท่องเที่ยว คือ การส่งเสริมของภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวในแต่ละหวัด กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอารยธรรมล้านนาให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Sinsanoh (2013) ได้อธิบายหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (supporting local economy) จะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

รูปแบบการจัดการเครือข่ายทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้กรอบการศึกษารัฐศาสตร์เชิงระบบของเดวิด อีสตัน คือ LANNASPORTBED ซึ่งประกอบด้วย การคิดในภาพรวมให้เป็นพื้นที่เดียวกัน มีการปฏิบัติงานเชิงเครือข่าย มีเป้าหมายเดียวกันและต้องปฏิบัติทันที มีการใช้องค์ความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการปฏิบัติได้ สอดคล้องกับ Taladsub (2023) พบว่า รูปแบบการบริหารงานตามยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่พิเศษมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของส่วนราชการในระดับต่างๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา มีองค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและบูรณาการการทำงานร่วมกัน และมีผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างความพึงพอใจ ความปลอดภัย และสุขอนามัยให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการวางแผน การมีส่วนร่วม ผู้มีอำนาจในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Ek-lem (2019) พบว่า ผู้นำมีภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมแบบทีมงาน เน้นงานควบคู่ความสัมพันธ์ ปัจจัยภายในที่สำคัญ

คือการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงรุก ป้องกัน แก้ไข และเชิงรับ โดยเน้นการมีส่วนร่วมเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน และมีการใช้เทคโนโลยี และสอดคล้องกับ Noamna, Thongphun, and Yodmongkol (2020) พบว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีโลกเสมือนจริง (augmented reality) เข้ามาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเสมือนจริงแบบย้อนยุค (virtual reality history system) ช่วยทำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงลักษณะของโบราณสถานที่พังทลายหรือไม่สมบูรณ์ในปัจจุบัน แต่ถูกทำให้สามารถที่จะเห็นความสมบูรณ์ในแบบดั้งเดิมของโบราณสถานผ่านการใช้แอปพลิเคชัน

ข้อเสนอแนะ

1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพิจารณาแนวทางการจัดการเพื่อนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆ โดยแต่ละจังหวัดสามารถนำผลการวิจัยไปพิจารณาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด โดยเชื่อมโยงกับจังหวัดในเครือข่าย

2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยในส่วนที่ตนเองเกี่ยวข้องและมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการไปดำเนินการหรือผนวกในแผนของแต่ละองค์กรที่มีอยู่ โดยนำความรู้ในการจัดการเครือข่ายไปเผยแพร่ให้แก่ทุกภาคส่วนในสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อหวังผลในความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการเครือข่ายอย่างยั่งยืน

3. สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และพัฒนาหลักสูตรการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว

References

Chaipiboon, S. (2008). *The management of cultural tourism: A case study of tourism potentials of Nakornchum community in Muang district, Kampheang Phet province*. Kamphaeng Phet Rajabhat University. [In Thai]

Chamnanpon, K., Boonkoum, W., & Sungragsa, N. (2016). A development model of tourism market network management in the small and micro community enterprise in Thailand to prepare for ASEAN Economic Community. *Ratchaphruek Journal, 14*(3), 80-86. [In Thai]

Chareonwongsak, K. (2000). *Network management: An important strategy for the success of education reform*. Success Media. [In Thai]

Choochat, C. (2003). *Tourism industry* (4th ed.). Lanna Printing. [In Thai]

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper & Row.

Easton, D. (1971). *The political system: An inquiry into the state of political science* (2nd ed.). Knopf.

Ek-Iem, B. (2019). Local community leadership and participative management for sustainable use of resources and environment in tourist attraction communities in Chiang Mai. *Journal of Agricultural Research and Extension, 36*(3), 102-113. [In Thai]

Gulick, L., & Urwick, L. (1937). *Papers on the science of administration*. Institute of Public Administration.

Inrin, J. (2016). *A study of tourist activities organization networks at Krung Ching subdistrict, Nopphitam district, Nakhon Si Thammarat province*. Master's Independent Study of Science in Community Development, Thammasat University. [In Thai]

Noamna, S., Thongphun, K., & Yodmongkol, P. (2020). Application virtual world for cultural tourism. *Journal of Information Science and Technology, 10*(2), 71-76. [In Thai]

Nopparat, N. (2008). *Community participation in sustainable tourism development: A case study of Tambon Wiang Tai Municipality, Amphoe Pai, Changwat Mae Hong Son*. Master's Independent Study of Arts (Political Economy), Chiang Mai University. [In Thai]

Phiriyasuvat, J., Cokpo, P., Prohta, P., & Wanna, A. (2017). *The building of cultural tourist network between Chiang Khan, Loei province, Thailand and Luang Prabang city, Laos*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College. [In Thai]

Phrakhrusirisutanuyut, S., Chaiwoot, T., Tapuling, C., & Penwiang, J. (2017). *Strengthening the network of measurement and management of cultural tourism community in Lanna*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lumphun Buddhist College. [In Thai]

Sinsanoh, S. (2013). *A new dimension of ecotourism*. SE-Education. [In Thai]

Suwanvong, D., & Kreoksakul, P. (2016). *The network development community base tourism at 5 southern border provinces (Satun, Songkhla, Pattani, Yala, and Narathiwat) with connected tourism in 4 states (Kelantan, Perak, Kedah, and Perlis) of Malaysia*. Thailand Research Fund. [In Thai]

Taladsub, P. (2023). The collaborative governance to Chiang Khan tourism development. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration, 6*(2), 64-97. [In Thai]

Telfer, D., J., & Sharpley, R. (2008). *Tourism and development in the developing world*. Routledge.

Timur, S. (2012). *Analyzing urban tourism stakeholder relationships: A network perspective*. Retrieved from https://docenti.unimc.it/gianluigi.corinto/teaching/2022/26024/files/lectures-on-destination-and-territorial-marketing/analyzing-urban-tourism-stakeholder-relationshipsf022-a-network-perspective.pdf

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.32

Received:	March	5, 2024
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก: ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

ณิชชา วัชรากุลพงศ์[1] วายุภักษ์ ทาบุญมา[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการของกฎหมายขายฝากในประเทศไทยและต่างประเทศ ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝากที่เกี่ยวกับที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไข ทบทวน ปรับปรุง ปัญหาทางกฎหมายขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยของประเทศไทย และระเบียบที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ครอบคลุม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวมรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝากนอกจากจะมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปัจจุบันยังมีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 โดยกฎหมายทั้งสองฉบับมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มีปัญหาในบางมาตราที่สมควรแก้ไข ได้แก่ การกำหนดสินไถ่ ระยะเวลาการไถ่ การไถ่คืนทรัพย์สินก่อนกำหนด สิทธิของผู้ซื้อฝาก เหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ ค่าฤชาธรรมเนียมในการขายฝาก และแบบของสัญญากรณีการขยายระยะเวลาไถ่ แนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องแบบของการขยายระยะเวลาการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การขยายกำหนดเวลาไถ่จากการขายฝาก แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 10 วรรคสาม กรณีใช้สิทธิไถ่โดยการวางทรัพย์ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 18 วรรคสอง เรื่องค่าฤชาธรรมเนียม แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ค่าฤชาธรรมเนียมการสัญญาขายฝากและค่าธรรมเนียมการไถ่นั้น พึงออกใช้เท่ากันทั้งสองฝ่าย” หรือ “ค่าฤชาธรรมเนียมการขายฝากและสินไถ่ คู่สัญญาอาจตกลงเป็นอย่างอื่นได้”

คำสำคัญ: ขายฝาก; การไถ่ถอน; พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ณิชชา วัชรากุลพงศ์ และวายุภักษ์ ทาบุญมา. (2567). ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก: ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 439-453.

[1,2] สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ 4 ตำบลท่างิ้ว อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: vayupak_tab@nstru.ac.th

Legal Problems of Sale with the Right of Redemption: A Case Study the Implementation of the People Protection Act in the Redemption of Agricultural Land or Residence Contracts, B.E. 2562 (A.D. 2019)

Nichsha Vatcharakunphong[1] Vayupak Thaboonma[2]

Abstract

This research article aims to study the concepts and legal principles of sale with the right of redemption in Thailand and abroad, legal problems of the redemption of agricultural land or residence contracts under the Civil and Commercial Code, and in the case of the People Protection Act in the Redemption of Agricultural Land or Residence Contracts, B.E. 2562 in order to obtain guidelines for solving such legal problems and related regulations that are clear, comprehensive, and of maximum benefit to the people. This research is a qualitative research and data collection is done through document research. Data analysis is done using content analysis technique.

Findings are as follows: The legal problem of consignment contract is the differences between Civil and Commercial code and the People Protection Act in the Redemption of Agricultural Land or Residence Contracts, B.E. 2562. The Act requires a revision in some sections. The research showed various problems e.g. redemption determination, redemption periods, early redemption, rights of consignors, rights to redeem assets, consignment fee, and the form for redeeming extension. The solutions; for redeeming extension, requires to add official certificate of registration must be made in the presence of the authorized officer, for time frame of redemption extension correction, Section 10 paragraph 3 the rights to redeem by assets, Section 18 paragraph 2, redemption fee to the fee for consignment and redemption should be equal pay or the can consent to other assets.

Keywords: Sale with the Right of Redemption; Redemption; The People Protection Act in the Redemption of Agricultural Land or Residence Contracts, B.E. 2562

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Vatcharakunphong, N., & Thaboonma, V. (2024). Legal problems of sale with the right of redemption: A case study the implementation of the People Protection Act in the Redemption of Agricultural Land or Residence Contracts, B.E. 2562 (A.D. 2019). *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 439-453.

[1,2] Law Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
1 Moo 4, Tha Ngio, Mueang, Nakhon Si Thammarat 80280, Thailand
Corresponding Author Email: vayupak_tab@nstru.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายเป็นข้อบังคับหรือข้อกำหนดที่มีขึ้นเพื่อบังคับบุคคลต้องปฏิบัติ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษ กฎหมายจึงเป็นสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องต่างๆ เมื่อมีกฎหมายมากขึ้นเท่าใด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมถูกจำกัดมากขึ้น (Ittivikul, Thammapitagkul, Neitivanich, & Suthibhodee, 2020) จากการศึกษาปัญหาความไม่เป็นธรรมในกฎหมายขายฝากยังคงมีอยู่และยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาให้ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายขายฝาก โดยฉพาะการทำสัญญาขายฝากของเกษตรกรที่ถือว่าเป็นปัญหาที่สะสมมานาน เนื่องมาจากการไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบเพราะติดเรื่องเงื่อนไขเอกสารหรือระยะเวลาการทำสัญญา จึงทำให้เกษตรกรที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต้องใช้เงินในการทำการเกษตรจำต้องไปกู้ยืมเงินจากบรรดานายทุนเงินกู้นอกระบบ เพราะสะดวกรวดเร็วมากกว่า ซึ่งนายทุนเงินกู้นอกระบบนิยมใช้การทำสัญญาขายฝากแทนการกู้ยืมเงินมากกว่าเพราะสัญญาขายฝากเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังผู้ซื้อฝากทันทีนับตั้งแต่วันทำสัญญาขายฝาก และหากครบกำหนดไถ่ถอนแล้ว ผู้ขายฝากไม่สามารถใช้สิทธิไถ่ทรัพย์ภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้ซื้อฝากจะได้รับชำระหนี้เป็นที่ดินโดยสมบูรณ์ในทันที สาเหตุที่กฎหมายขายฝากไม่เป็นธรรมต่อผู้ขายฝาก เนื่องมาจากการนำบทบัญญัติของกฎหมายมาใช้โดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย ประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีความไม่ชัดเจน ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายอาศัยช่องว่างของกฎหมายเพื่อทำสัญญาเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีประเด็นพิจารณา คือ ปัญหาการกำหนดสินไถ่ ปัญหาระยะเวลาการไถ่คืนทรัพย์สิน ปัญหาการไถ่คืนทรัพย์สินก่อนกำหนด ปัญหาสิทธิของผู้ซื้อฝาก ปัญหาเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สิน ปัญหาค่าฤชาธรรมเนียมในการขายฝาก ปัญหาเรื่องแบบของสัญญากรณีการขยายระยะเวลาไถ่ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝากอสังหาริมทรัพย์ โดยศึกษาควบคู่กับพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเกษตรกรผู้ขายฝาก เกี่ยวกับสัญญาขายฝากที่ยังบกพร่องอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการของกฎหมายขายฝากในประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย
3. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562
4. เพื่อหาแนวทางการแก้ไข ทบทวน ปรับปรุงปัญหาทางกฎหมายขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยของประเทศไทย และระเบียบที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ครอบคลุม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกฎหมายขายฝากของต่างประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบแนวคิด หลักการของกฎหมายขายฝากในประเทศไทยและต่างประเทศ

2. ได้ทราบปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย

3. ได้ทราบปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

4. ได้แนวทางการแก้ไข ทบทวน ปรับปรุง ปัญหาทางกฎหมายขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยของประเทศไทย และระเบียบที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน ครอบคลุม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายขายฝากของประเทศไทย ได้มีการบังคับใช้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ตั้งแต่ประเทศไทยประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 กฎหมายลักษณะขายฝากก็ได้บัญญัติไว้ในลักษณะ 1 ว่าด้วยการซื้อขาย หมวด 4 ว่าด้วยการซื้อขายเฉพาะบางอย่าง ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการขายฝากเริ่มตั้งแต่มาตรา 491 ถึงมาตรา 502 รวมทั้งสิ้น 12 มาตรา ความเป็นมาของกฎหมายขายฝากนั้นแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่ กฎหมายขายฝากช่วงก่อนมีการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายขายฝากช่วงมีการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (Sotthibandhu, 2009) การยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะของกฎหมายขายฝากของไทยนั้น โดยมีที่มาจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะของสัญญาขายฝากแต่ละประเทศว่ามีลักษณะเช่นไร เพื่อที่จะได้ศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตั้งกรมร่างกฎหมายขึ้นเพื่อพิจารณายกร่างและตรวจชำระกฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการยกร่างกฎหมายได้ตกลงเลือกเอาระบบประมวลกฎหมายของต่างประเทศเป็นหลักในการยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งรวมไปถึงกฎหมายขายฝากด้วย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 นั้นมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2472 เป็นต้นมา การยกร่างกฎหมายขายฝากของไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 491 ถึงมาตรา 502 บทบัญญัติบางมาตราเป็นบทบัญญัติกฎหมายขายฝากของ แต่มีลักษณะเป็นสัญญาซื้อขายประเภทหนึ่ง ในต่างประเทศอาทิ กฎหมายแพ่งญี่ปุ่น กฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกฎหมายแพ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส กฎหมายแพ่งอังกฤษ และกฎหมายแพ่งสหรัฐอเมริกา โดยนำมาศึกษาพอสังเขปเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาขายฝากหรือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งลักษณะบังคับของบัญญัติดังกล่าว เพื่อจะได้เรียนรู้ลักษณะกฎหมายขายฝากของประเทศเหล่านั้นและเป็นการเปรียบเทียบเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในกฎหมายขายฝากของไทยได้ดียิ่งขึ้น (Chaichuson, 1980)

กฎหมายขายฝากสหรัฐอเมริกา ตามกฎหมาย Uniform Commercial Code มาตรา 9 ถึงมาตรา 102 คือ การซื้อขายอย่างมีเงื่อนไขถือเป็นสัญญาประกันหนี้ทางการเงินประเภทหนึ่ง ดังนั้น การทำสัญญาขายฝากตามกฎหมายขายฝากของสหรัฐอเมริกาที่สามารถซื้อคืนได้ โดยทำเป็นหนังสือแต่ไม่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เนื่องจากไม่ให้ความสำคัญในเรื่องแบบของสัญญา แต่เน้นที่รายละเอียดของสัญญาว่าจะสะท้อนเจตนารมณ์ของคู่สัญญาในลักษณะใด กฎหมายขายฝากสหรัฐอเมริกาถือว่าสัญญาขายฝากเป็นสัญญาประกันหนี้ทางการเงินอย่างหนึ่ง โดยที่

ทรัพย์สินจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ซื้อทันที นอกจากนี้ สัญญาขายฝากของสหรัฐอเมริกาเป็นสัญญาที่เอื้อประโยชน์ในการค้ำประกันทางการเงินเป็นลักษณะการทำสัญญาที่มีเงื่อนไขให้ซื้อคืนได้ หรืออีกชื่อหนึ่ง คือ Repurchase Agreement ซึ่งนักลงทุนนิยมใช้ในลักษณะของการเจรจากู้เงินทุนระยะสั้น โดยเอกชนจะขอขายหลักทรัพย์ให้แก่รัฐบาลและใช้คืนในวันต่อมา

กฎหมายขายฝากอังกฤษ ประเภททรัพย์ที่ขายฝากไม่จำเป็นต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยปกติจะกำหนดเวลาขายฝากไว้ 6 เดือน โดยในประเทศอังกฤษถือว่าสัญญาจำนองมีลักษณะเดียวกับสัญญาขายฝาก โดยการทำสัญญาจำนองจะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ย่อมมีผลบังคับตามกฎหมายทั้งสิ้น แต่สิทธิที่เกิดหลังจากทำสัญญาจำนองจะแตกต่างกันไป ทั้งสิทธิเมื่อมีการจดแจ้ง แต่มิได้จดทะเบียน สิทธิจะกระทำโดยจดทะเบียนหรือจดแจ้งไม่ได้ หรือสิทธิที่พึงจะมีเมื่อได้จดแจ้งและจดทะเบียน แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่ทำสัญญาจำนอง หากไม่ได้จดทะเบียนจำนองกับพนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะทำให้สิทธิในการพิจารณาคดีมีลำดับความสำคัญลดลง อาจทำให้เกษตรกรเสียเปรียบผู้รับจำนองได้ แต่หากเกษตรกรได้จดทะเบียนจำนองแล้ว สิทธิที่เกิดจากการจดทะเบียนหรือจดแจ้งจะถือเป็นบุริมสิทธิที่สามารถใช้ยันบุคคลภายนอกได้ ส่วนการโอนที่ดินนั้นมีเงื่อนไขว่าผู้ทำการโอนจะชำระค่าฤชาธรรมเนียมจำนวนหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด โดยคำนึงถึงกำหนดเวลาและสถานที่ และมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์นั้นได้เมื่อมีการส่งมอบการครอบครองแล้ว ผู้รับโอนจะเป็นเจ้าของทรัพย์นั้นทันทีนับแต่เวลาโอนกรรมสิทธิ์ แต่มีข้อกำหนดในสัญญาจำนองว่าให้โอนกลับคืนได้เมื่อผู้จำนองได้ชำระเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยในเวลาที่กำหนด (Vongsiridej, 2007)

กฎหมายขายฝากสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Sumawong, 2019) ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1658 ถึงมาตรา 1673 โดยได้ยอมรับการซื้อขายที่มีสิทธิซื้อคืนหรือไถ่คืนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ในบทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายและได้บัญญัติถึงสิทธิที่จะซื้อคืนหรือไถ่คืนซึ่งถือว่าเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง โดยผู้ขายมีสิทธิได้ทรัพย์ที่ขายกลับคืนมาด้วยการชำระราคาที่ซื้อ ค่าใช้จ่ายและค่าฤชาธรรมเนียมในการซื้อขายนั้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ อันเกี่ยวกับการทำสัญญาขายฝากผู้ขายฝากพึงออกให้แก่ผู้ซื้อฝาก และจะเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นไม่ได้จนกว่าจะได้ชำระสินไถ่ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า สิทธิซื้อคืนหรือไถ่คืนตามกฎหมายฝรั่งเศสมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับสัญญาขายฝากของประเทศไทย

กฎหมายขายฝากญี่ปุ่น (Tothongsuk, 2019) มีถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 579 ถึงมาตรา 585 โดยกฎหมายขายฝากของญี่ปุ่นนี้ไม่ได้บัญญัติว่าการทำสัญญาขายฝากเป็นสัญญาหลักประกัน แต่เป็นลักษณะสัญญาซื้อขาย ซึ่งสามารถซื้อคืนได้เฉพาะอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยกำหนดระยะเวลาไถ่คืนไว้ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญาขายฝาก หากกำหนดเวลาไถ่คืนทรัพย์เกินกว่า 10 ปี ให้ลดลงมาเหลือ 10 ปี

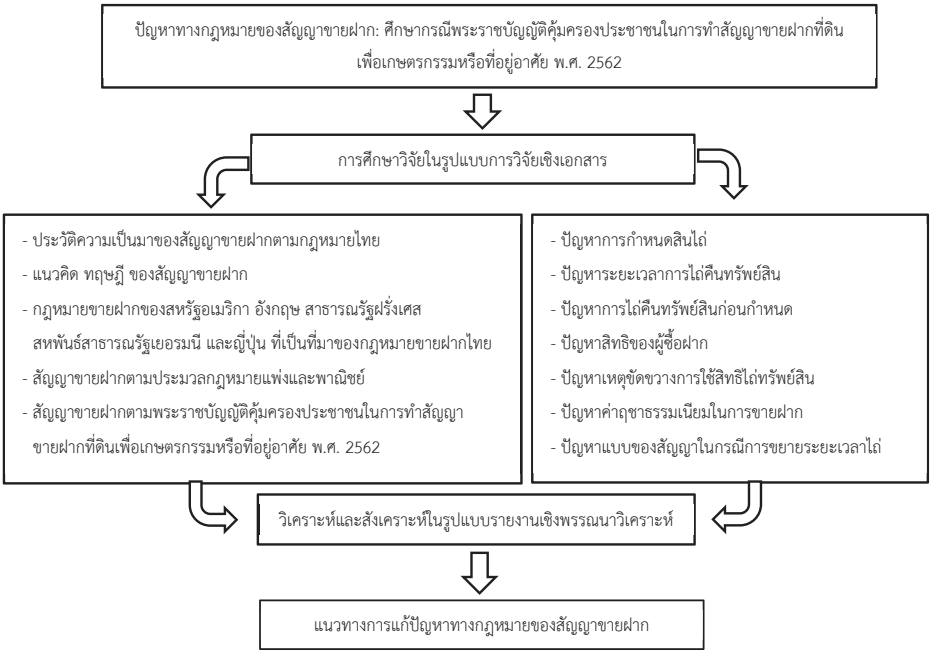
กฎหมายขายฝากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 456 ถึงมาตรา 462 มีข้อกำหนดเกี่ยวกับสัญญาซื้อขาย ที่ผู้ขายสงวนสิทธิที่จะซื้อทรัพย์ที่ขายฝากคืนได้ สามารถทำสัญญาขายฝากได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยเป็นสัญญาที่มีเงื่อนไขบังคับหลัง เป็นการสร้างหลักประกันหรือมีวัตถุประสงค์พิเศษบางประการของคู่สัญญา ซึ่งคล้ายกับลักษณะขายฝากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายขายฝากของต่างประเทศ (Chantachote, 1998) ซึ่งกฎหมายไทยได้รับแนวคิดมาจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ในเรื่องขายฝากนั้นกฎหมายได้บัญญัติให้มีลักษณะเหมือนการ

ซื้อขาย ที่มีเงื่อนไขบังคับหลังเหมือนกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยถือว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งขายฝากนั้นได้โอนไปยังผู้ซื้อฝากทันทีที่ทำสัญญากัน และผู้ขายฝากมีสิทธิไถ่คืนทรัพย์ภายในเวลาที่กำหนด เพื่อให้กฎหมายขายฝากของประเทศไทยสอดคล้องกับแนวคิดกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงควรปรับปรุงกฎหมายขายฝากให้มีความเป็นธรรม อุดช่องว่างของกฎหมายขายฝาก เพื่อให้ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์อย่างแท้จริงของกฎหมายขายฝาก

ทั้งนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ Saicharoen (2023) การทำนิติกรรมขายฝากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 พบว่า มีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการไถ่ทรัพย์ที่เอื้อให้ผู้ซื้อฝากมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่า เอารัดเอาเปรียบผู้ซื้อฝาก โดยเมื่อครบกำหนดเวลาไถ่ตามสัญญาผู้ขายฝากไม่สามารถนำเงินมาไถ่ทรัพย์ได้จะทำให้ผู้ซื้อฝากเรียกรับผลประโยชน์ต่างๆ แลกกับการยอมขยายระยะเวลาการไถ่จากขายฝากออกไปได้ รวมไปถึงในทางปฏิบัติผู้ซื้อฝากมีการกำหนดสินไถ่ที่สูงกว่ากฎหมายกำหนด และการขยายระยะเวลาขายฝากนั้นยังต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากเกิดเหตุสุดวิสัยจะไม่สามารถมาทำการขยายระยะเวลาการไถ่ทรัพย์จากขายฝากหรือทำการไถ่ทรัพย์จากขายฝากได้ นอกจากนี้ การกำหนดสถานที่วางทรัพย์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ในกรณีที่ผู้ซื้อฝากไม่ยอมมาดำเนินการจดทะเบียนไถ่ถอนและไม่ยอมนำเอกสารสิทธิที่ผู้ซื้อฝากยึดถือไว้มาคืนจึงทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ขายฝาก ซึ่งไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สัญญาขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และสัญญาขายฝากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 ยังมีช่องว่างทางกฎหมายหลายประการ เช่น ปัญหาการกำหนดสินไถ่ ปัญหาระยะเวลาการไถ่คืนทรัพย์สิน ปัญหาการไถ่คืนทรัพย์สินก่อนกำหนดปัญหาสิทธิของผู้ซื้อฝาก ปัญหาเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สิน ปัญหาค่าฤชาธรรมเนียมในการขายฝาก ปัญหาเรื่องแบบของสัญญากรณีการขยายระยะเวลาไถ่ เป็นต้น ซึ่งอาจเกิดความไม่เป็นธรรมโดยไม่ได้เจตนาและอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย จึงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้ครอบคลุมโดยละเอียดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าว

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสาร โดยการศึกษาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 และบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ได้กำหนดเรื่องการขายฝาก ตั้งแต่มาตรา 491 ถึงมาตรา 502 ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสารและทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมปัญหาทางกฎหมายของสัญญาขายฝาก ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

ผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของกฎหมายขายฝากของประเทศไทย พบว่า กฎหมายขายฝากของไทยได้ใช้บังคับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีลักษณะคล้ายกับสัญญาจำนำ ซึ่งถือว่าเป็นสัญญาค้ำประกันหนี้อย่างหนึ่ง ต่อมาได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงนำกฎหมายขายฝากไปบัญญัติไว้ในหมวดการซื้อขาย เนื่องจากกฎหมายขายฝากของไทยได้รับแนวคิดมาจากกฎหมายต่างประเทศที่มีลักษณะเป็นการทำสัญญาซื้อขายอย่างชัดแจ้ง แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นสัญญาค้ำประกันหนี้เงินกู้ประเภทหนึ่ง ที่พบปัญหาในทางปฏิบัติหลายเรื่อง เช่น ปัญหาการกำหนดจำนวนสินไถ่ ตามมาตรา 499 ปัญหาการกำหนดเวลาการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินซึ่งขายฝาก ตามมาตรา 496 และปัญหาการใช้สิทธิไถ่ ตามมาตรา 492 เป็นต้น

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยได้มีการยกร่างกฎหมายขายฝาก โดยได้นำกฎหมายขายฝากของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาเป็นกฎหมายแม่แบบในการสร้างเป็นกฎหมายขายฝากของประเทศไทย ดังนี้

กฎหมายขายฝากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1658 ถึงมาตรา 1673 โดยได้ยอมรับการซื้อขายที่มีสิทธิซื้อคืนหรือไถ่คืนไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง ในบทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายและได้บัญญัติถึงสิทธิที่จะซื้อคืนหรือไถ่คืนซึ่งถือว่าเป็นสัญญาอย่างหนึ่งโดยผู้ขายมีสิทธิได้ทรัพย์ที่ขายกลับคืนมาด้วยการชดใช้ราคาที่ซื้อค่าใช้จ่าย และค่าฤชาธรรมเนียมในการซื้อขายนั้น รวมทั้งค่า

ใช้จ่ายที่ทำให้ราคาทรัพย์เพิ่มขึ้นและจะเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นไม่ได้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า สิทธิซื้อคืนหรือไม่คืนตามกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับสัญญาขายฝากของประเทศไทย

กฎหมายขายฝากญี่ปุ่น ได้มีการบัญญัติในเรื่องของสัญญาซื้อโดยมีสิทธิซื้อคืนไว้ในกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 579 ถึง 585 ประเด็นที่ทำให้กฎหมายในเรื่องของสัญญาซื้อขายโดยมีสิทธิซื้อคืนของญี่ปุ่นมีข้อความแตกต่างจากกฎหมายของประเทศไทยนั้น คือ กรณีสัญญาซื้อขายโดยมีสิทธิซื้อทรัพย์คืนนั้นไว้อย่างแคบที่สุดโดยให้มีแต่กรณีของอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น และสิทธิในการซื้อทรัพย์สินคืนนั้นต้องมีการตกลงกันโดยนำไปจดทะเบียนพร้อมกับสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ด้วยจึงจะมีผลบังคับได้ จึงเป็นที่มีข้อแตกต่างกันระหว่างกฎหมายประเทศไทยและกฎหมายญี่ปุ่น

กฎหมายขายฝากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 456 ถึงมาตรา 462 มีข้อกำหนดเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายที่ผู้ขายสงวนสิทธิที่จะซื้อคืนได้ สามารถทำได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยเป็นสัญญาที่มีเงื่อนไขบังคับหลัง มีขึ้นเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันหรือมีวัตถุประสงค์พิเศษบางประการของคู่สัญญา ซึ่งคล้ายกับลักษณะขายฝากในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันไม่ได้บัญญัติความหมายของการซื้อคืนเอาไว้อย่างชัดเจน การซื้อคืนตามกฎหมายเยอรมันมีลักษณะเป็นการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันการกู้ยืมด้วยการที่ผู้กู้ยืมนำเอาทรัพย์สินของตนมาขายให้กับผู้ให้กู้ โดยมีข้อตกลงระหว่างกันว่าผู้กู้สามารถซื้อคืนทรัพย์สินของตนที่ขายไปจากผู้ให้กู้ได้ ข้อตกลงในการซื้อคืนนี้ไม่จำต้องทำตามแบบของสัญญาซื้อขาย ข้อตกลงในการซื้อคืนเป็นข้อตกลงที่มีผลบังคับระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกผู้ได้มาซึ่งสิทธิใดๆ เหนือทรัพย์สิน เว้นแต่กรณีอสังหาริมทรัพย์คู่สัญญาได้จดทะเบียนข้อตกลงซื้อคืนแล้ว สิทธิไถ่ย่อมเป็นทรัพยสิทธิสามารถใช้ยันกับบุคคลภายนอกได้ ดังนั้น เมื่อผู้ซื้อได้โอนทรัพย์ให้บุคคลภายนอก ผู้ขายย่อมสามารถใช้สิทธิไถ่ต่อผู้รับโอนได้ สัญญาซื้อคืนตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อาจมีได้ทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ เช่นเดียวกับกฎหมายขายฝากของไทย แต่จะต่างกันในส่วนของระยะเวลาในการใช้สิทธิไถ่คืนหรือซื้อคืนเท่านั้น ซึ่งมาตรา 494 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดเวลาไถ่คืนทรัพย์สินที่ขายฝากกรณีเป็นอสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลา 10 ปี กรณีสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลา 3 ปี ในส่วนของสินไถ่เมื่อคู่สัญญาไม่ได้ตกลงราคาในการซื้อทรัพย์คืนไว้ก็ให้ใช้บทบัญญัตินี้บังคับ และหากผู้ขายขอใช้สิทธิในการซื้อทรัพย์คืนแล้ว และชำระราคาในการซื้อทรัพย์คืนแล้ว ผู้ซื้อซึ่งมีหน้าที่รับการไถ่นั้นจะเป็นผู้มีสิทธิในสินไถ่หรือราคาทรัพย์ที่ซื้อคืน และผู้ขายซึ่งขอใช้สิทธิซื้อคืนก็จะได้รับทรัพย์นั้นกลับคืนไป บทบัญญัติมาตรานี้มีลักษณะคล้ายกับมาตรา 499 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ผลของการไถ่ พบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีลักษณะคล้ายกับมาตรา 501 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าทรัพย์สิน ซึ่งไถ่นั้นต้องส่งมอบตามสภาพที่เป็นอยู่ของทรัพย์ แต่หากทรัพย์สินนั้นถูกทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียไป เพราะความผิดของผู้ซื้อแล้ว ผู้ซื้อต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

สรุปได้ว่า ประเทศที่เป็นต้นแบบในการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยนั้นไม่มีประเทศใดผูกเอาสัญญาขายฝากหรือสัญญารับซื้อคืนไว้กับสัญญากู้ หรือการนำเอาสัญญาขายฝากไปใช้ในลักษณะของหลักประกันการชำระหนี้เงินกู้ แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปี พ.ศ. 2541 แต่บทบัญญัติของ

กฎหมายก็ยังคงขาดความชัดเจนและไม่อาจแก้ไขประเด็นปัญหาที่สำคัญของสัญญาขายฝากซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมาเป็นระยะเวลายาวนานได้เสียทั้งหมด สำหรับกฎหมายขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้มีการแก้ไขเมื่อปี พ.ศ. 2541 แต่ก็เป็นการแก้ไขเพียงบางมาตรา และยังมีบทบัญญัติที่ยังคลุมเครือและขาดความชัดเจน โดยปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย ดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดสินไถ่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 499 สินไถ่นี้ผู้ซื้อฝากและผู้ขายฝากอาจตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าต้องไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากนั้นด้วยเงินจำนวนเท่าใด ซึ่งผู้ซื้อฝากจะกำหนดสินไถ่ไว้สูงเพราะหวังกำไรที่จะได้จากการซื้อฝาก ในทางปฏิบัติ ผู้ซื้อฝากจะหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยใส่จำนวนเงินที่คำนวณประโยชน์ตอบแทนต่างๆ แล้วมักเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปี ราคาขายฝากที่แท้จริงจะไม่ถูกระบุไว้ในสัญญาเป็นแต่เพียงราคาตามที่จดทะเบียนไว้เท่านั้น โดยผู้ขายฝากจะได้รับเงินไปน้อยกว่าที่ตกลงกันในสัญญา กรณีที่เกิดขึ้นนี้จึงก่อให้เกิดการเอาเปรียบและไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งกับผู้ขายฝาก ในบางกรณีที่ผู้ซื้อฝากกำหนดสินไถ่ไว้ค่อนข้างสูง ทำให้ผู้ขายฝากไม่สามารถไถ่ถอนทรัพย์สินคืนได้ภายในกำหนดและสูญเสียที่ดินไป โดยเฉพาะผู้ขายฝากที่มีฐานะยากจนหรือมีความอ่อนแอในทางเศรษฐกิจ ยากที่จะหาเงินมาไถ่ได้ และปัญหาบทบัญญัติมีความไม่ชัดเจน โดยมาตรา 499 วรรคสอง กำหนดว่า “สินไถ่... ให้ไถ่ได้ตามราคาขายฝากที่แท้จริงรวมประโยชน์ตอบแทนร้อยละสิบห้าต่อปี” ซึ่งแสดงว่ายังจะต้องฟังข้อเท็จจริงให้ได้ความว่า ราคาขายฝากที่แท้จริงตามสัญญาขายฝากที่ทำกันนั้นมีจำนวนเท่าใดกันแน่ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมาย

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มาตรา 8 วรรคสาม กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ มีหน้าที่ตรวจสอบหนังสือสัญญาขายฝากว่ามีรายการครบถ้วนตามเนื้อหาของสัญญาหรือไม่ด้วย โดยเฉพาะราคาที่ขายฝาก จำนวนสินไถ่ วันที่ขายฝาก และกำหนดวันที่ครบกำหนดไถ่ การตรวจสอบเนื้อหาสัญญาของพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ขายฝากสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ขายฝากจะได้รับเงินตามราคาที่ขายฝากที่ระบุไว้ในสัญญาหรือไม่ หรือจำนวนสินไถ่ที่กำหนดไว้ในสัญญาเมื่อคำนวณแล้วต้องไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปี การกำหนดหน้าที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ตรวจสอบสัญญาเช่นนี้ จึงถือว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ขายฝากและเป็นประโยชน์กับผู้ขายฝากอย่างมาก และมาตรา 8 วรรคสอง พระราชบัญญัตินี้บัญญัติว่า “จำนวนสินไถ่จะกำหนดไว้สูงกว่าราคาขายฝากก็ได้ เมื่อคำนวณเป็นดอกเบี้ยแล้วต้องไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปี” “ราคาขายฝาก” ตามพระราชบัญญัตินี้ จึงหมายถึงราคาขายฝากตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเท่านั้น ต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ต้องหาให้ได้ก่อนว่าราคาขายฝากที่แท้จริง คือจำนวนเท่าใด ผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติมาตรา 8 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 เป็นบทบัญญัติที่มีความชัดเจนขึ้น ทำให้ผู้ใช้กฎหมายเข้าใจและสามารถใช้กฎหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย

2. ปัญหาการกำหนดระยะเวลาสำหรับการไถ่ทรัพย์สิน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 494 กฎหมายกำหนดกรอบแห่งระยะเวลาในการไถ่ทรัพย์สินไว้ว่า กรณีทรัพย์สินที่ขายฝากเป็นอสังหาริมทรัพย์ ผู้ขายฝากต้องไถ่ทรัพย์สินภายในกำหนด 10 ปี แต่ถ้าเป็นแต่ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ ต้องไถ่ทรัพย์สินภายในกำหนด 3 ปี ซึ่งตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดง

เจตนา คู่สัญญาย่อมสามารถกำหนดเวลาในการไถ่ทรัพย์สินไว้ในสัญญาเท่าใดก็ได้ การตกลงเรื่องระยะเวลาขายฝากของคู่สัญญา แม้ว่าพื้นฐานของหลักการนี้คู่สัญญาควรมีอำนาจต่อรองเท่าเทียมกันก็ตาม แต่ในความเป็นจริงผู้ซื้อฝาก เป็นผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าผู้ขายฝาก มักเอาเปรียบในการทำสัญญา โดยกำหนดระยะเวลาขายฝากระยะสั้น ทำให้ผู้ขายฝากไม่สามารถไถ่ถอนทรัพย์สินที่ขายฝากได้ทันภายในกำหนดระยะเวลา

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มาตรา 10 วรรคแรก กฎหมายกำหนดว่าสัญญาขายฝากจะกำหนดเวลาไถ่ต่ำกว่าหนึ่งปีหรือเกินสิบปีไม่ได้ กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดระยะเวลาในการไถ่ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยไว้ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำในการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากไว้ที่ 1 ปี เพื่อป้องกันมิให้ผู้ซื้อฝากกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากในระยะเวลาสั้นและบีบให้ผู้ขายฝากนำเงินมาไถ่ทรัพย์สิน มาตรา 10 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 จึงเป็นการแก้ปัญหาการกำหนดระยะเวลาไถ่ทรัพย์สินในช่วงระยะเวลาสั้นและช่วยเหลือผู้ขายฝากที่ไม่มีอำนาจต่อรองในการทำสัญญากับผู้ขายฝากได้มากยิ่งขึ้น

3. ปัญหาการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินขายฝากก่อนครบกำหนดไถ่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดว่าในกรณีที่ผู้ขายฝากไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากก่อนครบกำหนดตามสัญญาขายฝาก ผู้ขายฝากต้องชำระสินไถ่ให้ผู้ซื้อฝากเต็มจำนวนตามที่กำหนดในสัญญาหรือชำระสินไถ่ลดลงตามอัตราส่วนของระยะเวลาไถ่ที่ลดลง กรณีนี้เพื่อให้ผู้ขายฝากได้รับความเป็นธรรมแล้ว จำนวนสินไถ่ควรจะลดลงตามอัตราส่วนของระยะเวลาไถ่ที่ลดลง ในทางกลับกันผู้ซื้อฝากก็มีสิทธิเรียกค่าขาดประโยชน์จากการไถ่ทรัพย์สินก่อนครบกำหนดสัญญาได้ด้วยเช่นกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มาตรา 10 วรรคสอง กฎหมายได้บัญญัติให้สิทธิผู้ขายฝากไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากก่อนครบกำหนดเวลาไถ่ได้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้ (1) กรณีที่จำนวนสินไถ่ที่กำหนดตามสัญญาสูงกว่าราคาขายฝาก ให้ลดสินไถ่ในส่วนที่สูงกว่านั้นลงตามอัตราส่วนของระยะเวลาไถ่จริงที่ลดลง (2) ผู้ซื้อฝากมีสิทธิเรียกค่าเสียโอกาสตามที่กำหนดไว้ในสัญญาขายฝากได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละสองต่อปีของจำนวนราคาที่ขายฝากคำนวณตามระยะเวลาที่เหลืออยู่ก่อนครบกำหนดเวลาไถ่เดิม การที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณสินไถ่ที่ผู้ขายฝากใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากก่อนครบกำหนดเวลาไถ่และกำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณค่าเสียโอกาสให้กับผู้ซื้อฝากเช่นนี้แล้ว บทบัญญัติมาตรานี้มีความชัดเจนถึงหลักเกณฑ์การคำนวณสินไถ่และค่าเสียโอกาส ซึ่งเป็นประโยชน์กับทั้งผู้ขายฝากและผู้ซื้อฝาก

4. ปัญหาสิทธิของผู้ซื้อฝาก นอกจากจะได้รับสินไถ่ตามสัญญาขายฝากแล้ว ผู้ซื้อฝากยังมีสิทธิใช้สอยทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่ขายฝาก หรือมีสิทธิที่จะได้รับดอกผลจากทรัพย์สินที่ขายฝากได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ซึ่งกฎหมายขายฝากมีลักษณะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ขายฝากมากเกินสมควร จึงเป็นการตอกย้ำซ้ำเติมผู้ขายฝากที่มักจะเป็นผู้ที่อำนาจต่อรองน้อยให้ได้รับความลำบากมากขึ้นไปอีก

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่

อาศัย พ.ศ. 2562 มาตรา 12 และมาตรา 13 กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ขายฝากมีสิทธิใช้ครอบครอง ใช้สอยและถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินที่ขายฝากได้ ไม่ว่าผู้ขายฝากจะใช้สิทธิเอง หรือเอาให้บุคคลอื่นใช้สอยทรัพย์สินก็ได้ และค่าตอบแทนที่ผู้ซื้อฝากได้รับจากการให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่ขายฝากนั้น กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเงิน ทรัพย์สิน ประโยชน์หรือค่าตอบแทนดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของสินไถ่ที่ได้ชำระแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการทำสัญญาขายฝากนอกจากผู้ขายฝากจะได้รับเงินจากราคาขายฝากแล้ว ผู้ขายฝากยังคงมีสิทธิใช้สอย ได้ดอกผล หรือได้ประโยชน์ใดๆ จากทรัพย์สินที่ขายฝากด้วย ซึ่งส่งผลให้ผู้ขายฝากมีโอกาสในการที่จะนำเงินมาชำระสินไถ่และนำทรัพย์สินกลับไปเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองได้สูงขึ้น ส่งผลให้การทำสัญญาขายฝากนี้ จึงไม่ใช่เรื่องที่ผู้ซื้อฝากจะได้รับประโยชน์แต่ฝ่ายเดียวต่อไปหรือเป็นเรื่องกฎหมายขายฝากเอื้อประโยชน์กับผู้ซื้อฝากเกินไป แต่เป็นกฎหมายที่ให้ความเป็นธรรมกับผู้ขายฝาก

5. ปัญหาเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก เพราะผู้ซื้อฝากปฏิเสธรับการไถ่ มักหลบเลี่ยงไม่อยู่รอรับการไถ่ เมื่อผู้ขายฝากไปขอใช้สิทธิไถ่ทรัพย์ใกล้ครบกำหนดเวลาหรือในวันสุดท้ายของกำหนดเวลาไถ่ ทำให้ผู้ขายฝากไม่สามารถใช้สิทธิไถ่ทรัพย์ได้ และกรณีเกิดเหตุสุดวิสัยโดยเป็นเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เช่น น้ำท่วมฉับพลัน เส้นทางชำรุดถนนตัดขาดเกิดแผ่นดินไหว หรือผู้ขายฝากอาจจะประสบอุบัติเหตุ หรือเจ็บป่วยกะทันหัน โดยเหตุที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นความผิดของผู้ขายฝาก เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีบทบัญญัติให้ขยายระยะเวลาไถ่ออกไป หากผู้ขายฝากต้องประสบเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ดังกล่าว และมีผลทำให้สิทธิไถ่ของผู้ขายฝากต้องสิ้นสุดลงเพราะเหตุว่าผู้ขายฝากต้องประสบกับเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้และไม่ใช่ความผิดของผู้ขายฝาก ย่อมไม่เป็นธรรมกับผู้ขายฝาก และการที่ผู้ซื้อฝากปฏิเสธการใช้สิทธิไถ่ของผู้ขายฝากถือว่าเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ซื้อฝากอาศัยช่องว่างของกฎหมายนี้เอาเปรียบผู้ขายฝากได้

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มาตรา 18 กรณีที่ผู้ขายฝากไม่อาจใช้สิทธิไถ่กับผู้ซื้อฝากได้โดยไม่ใช่ความผิดของผู้ขายฝาก กฎหมายกำหนดให้ผู้ขายฝากมีสิทธิวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ ต่อสำนักงานวางทรัพย์ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินที่รับจดทะเบียนการขายฝากได้ภายใน 30 วันนับแต่วันถึงกำหนดเวลาไถ่หรือนับแต่วันที่เหตุที่ทำให้ไม่อาจใช้สิทธิไถ่สิ้นสุดลง โดยให้ถือว่าเป็นกรณีที่ผู้ขายฝากได้ไถ่ทรัพย์สินภายในกำหนดเวลาไถ่แล้ว กฎหมายได้เพิ่มสถานที่วางทรัพย์นอกเหนือไปจากสำนักงานวางทรัพย์ คือ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินที่รับจดทะเบียนการขายฝาก เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ขายฝากและเพิ่มโอกาสให้ผู้ขายฝากสามารถชำระสินไถ่ได้ทันภายในเวลาที่กำหนด กฎหมายมาตรานี้ถือว่าช่วยลดปัญหาการสูญเสียที่ดินที่ขายฝากเพราะผู้ขายฝากประสบเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่

6. ปัญหาค่าฤชาธรรมเนียมในการทำสัญญาขายฝากซึ่งผู้ซื้อได้ออกไป และค่าฤชาธรรมเนียมในการไถ่ทรัพย์ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้ผู้ขายฝากต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งการขายฝากและการไถ่ทรัพย์คืน โดยต้องเสียค่าธรรมเนียมร้อยละ 2 ของราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน นอกจากนี้ ยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ด้วย เช่น ภาษีเงินได้ หัก ณ ที่จ่าย ภาษีธุรกิจเฉพาะ ซึ่งถ้าใช้หลักความเป็นธรรมแล้ว ผู้ขายฝากต้องจ่ายเฉพาะค่าฤชาธรรมเนียมการไถ่ทรัพย์เท่านั้น ปัญหาการชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งการขายฝากและการไถ่ทรัพย์คืนนี้ จึงไม่เป็นธรรมกับผู้ขายฝาก

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่

อาศัย พ.ศ. 2562 แล้ว กฎหมายไม่ได้บัญญัติเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นจึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา 6 วรรคหนึ่ง) ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมนี้ผู้ขายฝากยังไม่ได้รับความเป็นธรรม

7. ปัญหาแบบของสัญญาในการขยายระยะเวลาการไถ่ทรัพย์สิน บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการขยายกำหนดเวลาไถ่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 496 วรรคสอง โดยระยะเวลาในการไถ่ทรัพย์สินคืน ถือเป็นสาระสำคัญของสัญญาขายฝากที่อาจส่งผลกระทบไม่เพียงแต่ผู้ซื้อฝากเท่านั้น แต่รวมถึงบุคคลใดๆ ก็ตามที่ได้รับโอนทรัพย์สินหรือรับโอนสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ขายฝาก ดังนั้น การขยายระยะเวลาไถ่จึงต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนด้วยจึงจะถูกต้อง หากการขยายระยะเวลาไถ่ไม่นำไปจดทะเบียนหรือจดแจ้งแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ บุคคลภายนอกย่อมไม่สามารถจะทราบถึงเวลาที่ขยายได้ บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการขยายกำหนดเวลาไถ่ตามมาตรา 496 วรรคสอง จึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ขาดความชัดเจน

เมื่อศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 แล้ว มาตรา 10 วรรคสาม กฎหมายให้ขยายกำหนดเวลาไถ่ได้ แต่ไม่ได้บัญญัติเรื่องแบบของสัญญาขยายกำหนดเวลาไถ่ไว้เป็นการเฉพาะ แม้ว่าระเบียบกรมที่ดินฯ จะได้วางหลักเกณฑ์การจดทะเบียนการขยายระยะเวลาไถ่ไว้แล้วก็ตาม แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เพื่อให้มีความชัดเจนของกฎหมาย ควรบัญญัติเรื่องการขยายระยะเวลาไถ่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อกฎหมายมีชัดเจนเหมือนกับมาตรา 496 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากบทสรุปข้างต้น แม้ว่ากฎหมายขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะทำให้ผู้ขายฝากไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ตาม แต่กฎหมายขายฝากก็ยังเป็นที่นิยมเพราะเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชนที่มีความเดือดร้อนด้านการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่นำที่ดินไปเป็นหลักประกัน ส่งผลให้ประสบปัญหาการสูญเสียที่ดินทำกินกลายเป็นปัญหาที่รัฐต้องแก้ไข รัฐจึงได้ตรากฎหมายขายฝากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 ใช้บังคับกับการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย โดยมุ่งคุ้มครองผู้ขายฝากที่เป็นเกษตรกรหรือประชาชนที่มีอำนาจต่อรองน้อย โดยมีสาระสำคัญในเรื่องแบบและเนื้อหาของสัญญาขายฝาก จำนวนสินไถ่ กำหนดเวลาไถ่ ระบบพิจารณาคดี สิทธิและหน้าที่ของผู้ขายฝากและผู้ซื้อฝาก ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งหวังที่จะขจัดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม เมื่อวิเคราะห์พระราชบัญญัติฉบับนี้และนำไปเปรียบเทียบกับกฎหมายขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว พบว่าพระราชบัญญัตินี้ให้ความเป็นธรรมกับผู้ขายฝากในการทำสัญญาขายฝากมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์กับผู้ขายฝากอย่างมาก แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 บัญญัติขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือบรรดาผู้ขายฝากที่เป็นเกษตรกรหรือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและถูกเอารัดเอาเปรียบ โดยมีขอบเขตการบังคับใช้เฉพาะการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือการขายฝากที่อยู่อาศัยเท่านั้น ไม่รวมถึงการทำสัญญาขายฝากสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์อื่น ผู้วิจัยเห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมจากการทำสัญญาขายฝากได้ทั้งหมด คงมีเพียงเฉพาะกลุ่มเกษตรกรหรือบุคคลทั่วไปที่ทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือการขายฝากที่อยู่อาศัยเท่านั้นที่จะได้ประโยชน์จากพระราชบัญญัติฉบับนี้ และยังคงมีปัญหาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม และ

ปัญหาเรื่องแบบของสัญญาในการขยายระยะเวลาไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากที่พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 ไม่ได้บัญญัติไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าการนำพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มาบังคับใช้ควบคู่กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ขายฝากนั้นยังคงมีข้อบกพร่องอยู่

การอภิปรายผล

แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายขายฝากของต่างประเทศซึ่งกฎหมายไทยได้รับแนวคิดมา ก็ยังคงรักษากฎหมายดั้งเดิมเอาไว้ ในเรื่องขายฝากนั้นกฎหมายได้บัญญัติให้มีลักษณะเหมือนการซื้อขายอย่างชัดเจนเพิ่มขึ้น แต่ก็มิได้เปลี่ยนหลักความคิดเดิมแต่อย่างใด กล่าวคือ เรื่องการขายฝากนั้น มีลักษณะเหมือนสัญญาซื้อขายที่มีเงื่อนไขบังคับหลังเหมือนเช่นกฎหมายฝรั่งเศส โดยถือว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินซึ่งขายฝากนั้น จะโอนไปยังผู้ซื้อฝากในทันทีที่ทำสัญญากัน แต่มีข้อกำหนดว่าผู้ขายฝากยังมีสิทธิที่จะไถ่คืนทรัพย์ภายในเวลากำหนดตามเวลาที่ตกลงกันได้ นอกจากนั้นยังคงเป็นการประกันหนี้เงินกู้ประเภทหนึ่งอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นสร้างความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ขายฝาก และความไม่เข้าใจในหลักการของกฎหมายขายฝาก ทำให้เกิดปัญหาการสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของเกษตรกร ทั้งนี้กฎหมายขายฝากเป็นการให้สินเชื่อรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผู้ขายฝากมักเป็นเกษตรกรหรือบุคคลซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่า และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเงินกู้ในระบบได้ จากการศึกษาทำให้เห็นว่า มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยยังคงมีปัญหาการกำหนดสินไถ่ ปัญหาระยะเวลาการไถ่คืนทรัพย์สิน ปัญหาการไถ่คืนทรัพย์สินก่อนกำหนด ปัญหาสิทธิของผู้ซื้อฝาก ปัญหาเหตุขัดขวางการใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สิน ปัญหาค่าฤชาธรรมเนียมในการขายฝาก ปัญหาแบบของสัญญาในกรณีการขยายระยะเวลาไถ่ ผู้วิจัยเห็นว่า การนำพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 มาบังคับใช้ควบคู่กับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ขายฝากยังคงมีข้อบกพร่องอยู่ จึงควรปรับปรุงกฎหมายขายฝากให้มีความเป็นธรรม และอุดช่องว่างของกฎหมายขายฝาก เพื่อสร้างความเป็นธรรมและถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. แบบของการขยายระยะเวลาการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 7 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 จากเดิมว่า “การขายฝาก ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “การขายฝากและการขยายกำหนดเวลาไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมตกเป็นโมฆะ”

2. การขยายกำหนดเวลาไถ่จากการขายฝาก

ควรแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 10 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 จากเดิม “ในกรณีที่มีการขยายกำหนดเวลาไถ่ ระยะเวลาที่ขยายเมื่อรวมกับระยะเวลาเดิมแล้ว ต้องไม่เกินสิบปี”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ในกรณีที่มีการขยายกำหนดเวลาไถ่ ระยะเวลาที่ขยายคราวหนึ่งต้องไม่ต่ำกว่า

หนึ่งปี เมื่อรวมกับระยะเวลาเดิมแล้วต้องไม่เกินสิบปี และต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากการกระทำของฝ่ายใดฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ ให้ถือว่าการขยายกำหนดเวลาไถ่เป็นอันบังคับมิได้”

เพื่อป้องกันการขอขยายระยะเวลาไถ่ขายฝากออกไปในคราวละสั้นๆ ที่จะเป็นเหตุทำให้ผู้ขายฝากต้องเสียทรัพย์สิน ที่ขายฝากไปและเพื่อให้กฎหมายมีความสมบูรณ์มากขึ้น ควรเพิ่มเติมมาตรา 10 วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 ว่า “ในกรณีก่อนครบกำหนดระยะเวลาไถ่ถอนไม่น้อยกว่า 30 วัน ให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรขยายระยะเวลาไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากได้ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีมิได้”

3. ผู้ขายฝากไม่อาจใช้สิทธิไถ่โดยการวางทรัพย์

จากเดิมมีระบุไว้ในมาตรา 18 วรรคสอง “ในกรณีที่ผู้ขายฝากไม่อาจใช้สิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากกับผู้ซื้อฝากได้ ไม่ว่าด้วยเหตุใดอันไม่ใช่ความผิดของผู้ขายฝาก ให้ผู้ขายฝากมีสิทธิวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ต่อสำนักงานวางทรัพย์หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินที่รับจดทะเบียนการขายฝากทรัพย์นั้นได้ภายในสามสิบวัน นับแต่วันถึงกำหนดเวลาไถ่หรือนับแต่วันที่เหตุที่ทำให้ไม่อาจใช้สิทธิดังกล่าวได้สิ้นสุดลงแล้วแต่กรณี และให้ถือว่าผู้ขายฝากได้ไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากตามกำหนดเวลาไถ่แล้ว”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ให้ถือว่าผู้ขายฝากได้ไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากตามกำหนดเวลาแล้ว โดยสามารถดำเนินการอื่นใดให้สิทธิของตนกลับคืนมาได้ทันที” เนื่องจากแม้จะถือว่าได้ไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากแล้วก็ต้องรอดำเนินการตามระเบียบอีกหลายขั้นตอนจึงจะสามารถดำเนินการทำนิติกรรมอื่นต่อได้ เช่น หากผู้ขายฝากต้องการจะขายที่ดิน ในขณะนั้นก็จะทำให้ผู้ขายฝากเสียโอกาสที่จะขายได้

4. ค่าฤชาธรรมเนียม

จากเดิมที่ระบุไว้ในมาตรา 500 วรรคแรก “ค่าฤชาธรรมเนียมการขายฝากซึ่งผู้ซื้อได้ออกไปนั้น ผู้ไถ่ต้องใช้ให้แก่ผู้ซื้อพร้อมกับสินไถ่” และวรรคสอง “ส่วนค่าฤชาธรรมเนียมการไถ่ทรัพย์นั้น ผู้ไถ่พึงออกใช้”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ค่าฤชาธรรมเนียมการสัญญาขายฝากและค่าธรรมเนียมการไถ่นั้น ผู้ซื้อฝากและผู้ขายฝากพึงออกใช้เท่ากันทั้งสองฝ่าย” หรือ “ค่าฤชาธรรมเนียมการขายฝาก และสินไถ่คู่สัญญาอาจตกลงเป็นอย่างอื่นได้” ซึ่งเป็นธรรมกับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

References

Chaichuson, S. (1980). *Sale with right of redemption.* Master's Thesis of Laws, Chulalongkorn University. [In Thai]

Chantachote, V. (1998). Amendment of the provisions on the contract of sale with right of redemption in the Civil and Commercial Code: Some observations. *Thammasat Law Journal, 28*(2), 328-342. [In Thai]

Ittivikul, P., Thammapitagkul, S., Neitivanich, W., & Suthibhodee, S. (2020). Law for the protection of franchise business. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 10*(2), 504-516. [In Thai]

Saicharoen, P. (2023). Legal measure for redemption under the Protection of Persons form Repurchase Agreements for Agricultural or Residential Land B.E. 2562. *Santapol College Academic Journal, 9*(1), 95-105. [In Thai]

Sotthibandhu, S. (2009). *Explanation of sale, exchange, gift* (5th ed.). Winyuchon. [In Thai]

Sumawong, P. (2019). *Explanation of the Civil and Commercial Code on sale, exchang, gift* (16th ed.). The Institute of Legal Education Thai bar Association. [In Thai]

Tothongsuk, S. (2019). *Problems on law redemption: A case study the implementation of the People Protection Act in the Redemption of Agricultural Land or Residence Contracts, B.E. 2562 (2019).* Master's Thesis of Laws, Dhurakitpundit University. [In Thai]

Vongsiridej, N. (2007). *The person whom the right of redemption is exercisable under the sale with right of redemption.* Master's Thematic of Laws, Thammasat University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.33

Received:	October	19, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ผลกระทบของนวัตกรรมและบุพปัจจัยต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต

บรรณวัชร พลคำ[1] ประยงค์ มีใจซื่อ[2] นรพล จินันท์เดช[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุเพื่อศึกษา (1) ผลกระทบของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม ความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน (2) ผลกระทบของการจัดการคุณภาพโดยรวมที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน และ (3) ผลกระทบของความสามารถทางนวัตกรรมที่มีต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยผสมวิธี โดยข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 คน กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 300 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป โดยวิธีการแบบสามเส้าและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า (1) การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรมและขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม (2) การจัดการคุณภาพโดยรวมไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน และ (3) ความสามารถทางนวัตกรรมมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารต้องมีการมุ่งเน้นเปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและสร้างการจัดการคุณภาพโดยรวมให้เกิดการบริหารจัดการที่แข็งแกร่ง เพื่อสร้างให้เป็นความสามารถทางนวัตกรรมที่จะนำไปสู่ขีดความสามารถเชิงการแข่งขันในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ; การจัดการคุณภาพโดยรวม; ความสามารถทางนวัตกรรม; ขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน; ธุรกิจโรงแรมท้องถิ่น

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

บรรณวัชร พลคำ, ประยงค์ มีใจซื่อ และนรพล จินันท์เดช. (2567). ผลกระทบของนวัตกรรมและบุพปัจจัยต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 454-470.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: bannawat_acc@hotmail.com
[2,3] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Effects of Innovativeness and Antecedents on Competitiveness of Local Hotel Business in Phuket Province

Bannawat Polcum[1] Prayong Meechaisue[2] Norapol Jinandech[3]

Abstract

This research article aims to study (1) the effects of entrepreneurial orientation on total quality management, innovativeness, and competitiveness. (2) the effects of total quality management on innovativeness and competitiveness; and (3) the effects of innovativeness on competitiveness. This study was mixed method research by using qualitative research with in-depth research interviews for 9 main informants and quantitative research with a questionnaire with 300 respondents from the executives, managers, and local hotel business entrepreneurs. Qualitative data analysis by conclusion and verification using triangulation and quantitative data analysis using structural equation modeling (SEM).

Findings are as follows: (1) entrepreneurial orientation had a positive effect on innovativeness and competitiveness; however, it had no effect on total quality management. (2) The total quality management had no effect on innovativeness and competitiveness. (3) Finally, innovativeness had a positive effect on competitiveness. The findings of the study affirmed that executives should give opportunities for their employees to show their visions and contribute total quality management to strengthen administrative management and promote innovativeness to increase further competitiveness.

Keywords: Entrepreneurial Orientation; Total Quality Management; Innovativeness; Competitiveness; Local Hotel Business

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Polcum, B., Meechaisue, P., & Jinandech, N. (2024). The effects of innovativeness and antecedents on competitiveness of local hotel business in Phuket province. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 454-470.

[1] Doctor of Business Administration Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: bannawat_acc@hotmail.com
[2,3] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์แห่งยุคของการแข่งขันในทุกภาคส่วนทั้งในระดับขององค์การ กลุ่ม และบุคคลต่างต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงในระดับโลก โดยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปได้บังคับให้ธุรกิจเข้าสู่สถานการณ์การแข่งขันที่รุนแรงตามการเติบโตของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจตามความผันผวนของประเทศที่พัฒนาแล้วย่อมส่งผลให้เกิดความท้าทายกับประเทศไทยในการปรับตัว เพื่อรับมือกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Moreno-Izquierdo, Ramon-Rodriguez, & Such-Devesa, 2018) โดยในปี พ.ศ. 2562 เศรษฐกิจของประเทศไทยมีสัดส่วนการพึ่งพาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสูงถึงร้อยละ 17.79 โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศภาคการท่องเที่ยวจำแนกออกเป็น (1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยวทางตรงคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.25 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และ (2) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยวทางอ้อมคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 10.55 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ โดยสถิติการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการกระจุกตัวของจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวในเพียงบางจังหวัดของประเทศไทยเท่านั้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2562 ร้อยละ 53.22 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดในประเทศไทยได้เดินทางท่องเที่ยวอยู่ใน 10 จังหวัดการท่องเที่ยวหลักของไทยเท่านั้น โดยอันดับ 1 อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประมาณจำนวน 66 ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดภูเก็ตประมาณ จำนวน 16 ล้านคน และจังหวัดชลบุรีประมาณ จำนวน 14 ล้านคน และเมื่อพิจารณาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะพบว่า ร้อยละ 86.27 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกระจุกตัวอยู่ 10 จังหวัดเช่นกัน โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงถึง จำนวน 24 ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดภูเก็ตประมาณ จำนวน 10 ล้านคน และจังหวัดชลบุรีประมาณ จำนวน 9 ล้านคนตามลำดับ จึงทำให้การแข่งขันของธุรกิจโรงแรมเริ่มทวีความรุนแรงขึ้น (Ministry of Tourism and Sports, 2023)

จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยที่มีความสำคัญในการรองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูงและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก มีวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งภูเขา ทะเล และหาดทรายที่สวยงาม รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับนักท่องเที่ยวอย่างครบครัน โดยในช่วงปี พ.ศ. 2566 จังหวัดภูเก็ตมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นลำดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศถึง จำนวน 88,108 ล้านบาท ประชากรของจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนอยู่ที่ จำนวน 33,328.16 ล้านบาท ซึ่งสูงเป็นอันดับ 1 ของภาคใต้และเป็นอันดับ 8 ของประเทศ และในรอบไตรมาสแรกของปี 2566 มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวภูเก็ตถึง จำนวน 2,781,529 คน มีอัตราการจองห้องพักเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 58.89 (Phuket Provincial Office, 2023) อีกทั้งภูเก็ตยังได้รับรางวัลจากนิตยสาร Travel+ Leisure Southeast Asia ที่เป็นนิตยสารท่องเที่ยวชื่อดังที่ให้ภูเก็ตได้รับรางวัลอันดับที่ 1 ในหัวข้อ Best Island in Southeast Asia เนื่องจากเป็นเกาะขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงที่สุดในแถบทะเลอันดามันของประเทศไทย จึงทำให้ภูเก็ตยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้ จากรายงานของ Krungthai Compass ได้ทำการประเมินว่า ธุรกิจโรงแรมในภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567 ฟื้นตัวดีขึ้นตามการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวในภูเก็ต โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากความ

ต้องการเดินทางท่องเที่ยวของต่างชาติที่สะสมมานานกว่า 3 ปี ทำให้ในช่วง 1-2 ปีต่อจากนี้ จะมีผู้ประกอบการที่เตรียมเปิดโรงแรมใหม่เป็นจำนวนมากส่งผลให้จำนวนห้องพักในภูเก็ตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี 2565 ได้มีจำนวนโรงแรมเพิ่มขึ้นมาอยู่ในระดับ จำนวน 106,000 ห้อง และคาดว่า ในปี 2567 จำนวนห้องพักจะมีเพิ่มสูงขึ้นถึง จำนวน 112,000 ห้อง สูงกว่าปี 2562 ที่มีจำนวนห้องอยู่ที่ จำนวน 97,512 ห้อง หรือร้อยละ 15.1 ซึ่งจำนวนห้องพักที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องทำให้ผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น (Tulyakitchawat, 2022) อีกทั้งการสำรวจของ Thai Hotels Association (2023) ได้ทำการสำรวจความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการที่พักโรงแรมประจำเดือนมกราคมปี 2566 พบว่า อัตราการเข้าพักของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 64 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากช่วงเดือนธันวาคมปี 2565 ที่เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 65 ตามจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งจากนโยบายการเปิดประเทศของจีน รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลปีใหม่และตรุษจีนส่งผลให้อัตราการเข้าพักของโรงแรมปรับเพิ่มขึ้น แต่ผู้ประกอบการที่พักโรงแรมก็คงยังพบอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ อาทิ ปัญหาขาดแคลนแรงงานที่ยังไม่คลี่คลาย และอัตราค่าจ้างแรงงานรายวันของพนักงานชั่วคราวที่สูงขึ้น ต้นทุนของธุรกิจสูงขึ้น เช่น ค่าไฟ ค่าจ้างแรงงาน ดอกเบี้ยประเทศต้นทางมีมาตรการควบคุมและป้องกันโควิดหลังเดินทางกลับจากประเทศไทยเข้มงวดขึ้น การออกกฎเข้าประเทศแบบมีเงื่อนไขอย่างกะทันหันของภาครัฐ และนักท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวต่อราคา (price sensitive) สูง ทำให้ไม่สามารถปรับราคาห้องพักได้ตามภาวะตลาด ดังนั้นจึงทำให้ผู้ประกอบการต้องเร่งหาวิธีเพื่อสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันให้สามารถอยู่รอดภายใต้การแข่งขันที่ยั่งยืน

การที่องค์การต่างๆ จะสามารถสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืนและเติบโตต่อไปได้ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงด้วยการแสวงหาโอกาสทางธุรกิจผ่านกิจกรรมที่เป็นปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่เป็นกระบวนการสนับสนุนให้องค์การสามารถสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน เพื่อให้องค์การอยู่รอดและบรรลุเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kartono, 2022) ประกอบกับถ้าองค์การมีการจัดการคุณภาพโดยรวมที่เป็นกระบวนการในการตรวจสอบเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและสามารถสร้างความแตกต่างจนนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทั้งทางด้านผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดเป็นขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่งในธุรกิจเดียวกัน (Anifowose, Ghasemi, & Olaleye, 2022) โดยนวัตกรรมที่อาศัยการพัฒนาทางความคิด ความรู้ และทักษะมาใช้ในการสร้างสรรค์กระบวนการสร้างสิ่งใหม่ ทั้งในด้านผลิตภัณฑ์ การบริการ และกระบวนการบริหารที่เป็นแนวใหม่ เพื่อสร้างให้เกิดความแตกต่างภายใต้พื้นฐานที่เป็นอัตลักษณ์ขององค์การที่จะทำให้องค์การเกิดความได้เปรียบที่เหนือกว่าคู่แข่งทั้งในด้านของต้นทุนและความแตกต่างที่ลูกค้าได้รับจากองค์การ (Mubarok, Marantika, Quirina, Mintje, & Rusdyansyah, 2022) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นปัจจัยหลักในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การและการเติบโต เพื่อสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่จะสร้างโอกาสทางธุรกิจในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ (Ha, 2022)

จากประเด็นการแข่งขันในภาคธุรกิจโรงแรมและที่พักในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตที่สูง การเกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่เพิ่มขึ้นที่ทำให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว และจำนวนที่พักที่เปิดใหม่เข้าสู่ตลาดเพิ่มสูงขึ้นจะเป็นแรงกดดันต่อธุรกิจโรงแรมในพื้นที่ภูเก็ตที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการโรงแรมในภูเก็ตต้องเผชิญกับภาวะการณ์แข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น จากประเด็น

ดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน จึงเป็นที่มาให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของนวัตกรรมและบุพปัจจัยต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้รับไปใช้เสริมสร้างคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ การบริหารคุณภาพโดยรวม และการสร้างนวัตกรรมที่ทำให้เกิดขีดความสามารถเชิงการแข่งขันได้ อีกทั้งเป็นแนวทางในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางการแข่งขันและปรับปรุงกระบวนการบริหารให้เกิดคุณภาพโดยรวมทั่วทั้งองค์การ เพื่อสร้างให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่สามารถสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่งที่จะส่งผลให้เกิดการดำเนินงานที่ดีและมีการเติบโตได้อย่างยั่งยืนภายใต้สภาวะการณ์แข่งขันที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม ความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการจัดการคุณภาพโดยรวมที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

3. เพื่อศึกษาผลกระทบของความสามารถทางนวัตกรรมที่มีต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ประกอบด้วย (1) การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial orientation) (2) การจัดการคุณภาพโดยรวม (total quality management) (3) ความสามารถทางนวัตกรรม (innovativeness) และ (4) ขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน (competitiveness) ซึ่งตัวแปรเหล่านี้จะนำไปสู่การทดสอบผลกระทบเชิงสาเหตุและผลที่ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตอบคำถามการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,001 แห่ง (Phuket Provincial Administrative Organization, 2021) และตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 300 คน โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกวิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวคิดของ Hair, Black, Babin, and Anderson (2010) ที่ว่าการวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง โดยวิธีการประมาณค่าแบบ Maximum Likelihood ที่ได้กำหนดขนาดตัวอย่างต่อจำนวนตัวแปรสังเกตได้ 20 ต่อ 1 จากตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างของการวิจัย ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลหลักที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา โดยมีระยะเวลาในการศึกษาเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ นักวิชาการ นักวิจัย หรือผู้ที่สนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันสามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับครั้งนี้ไปใช้ในการสนับสนุนทฤษฎีฐานทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในบริบทของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต

อีกทั้งสามารถเสริมสร้างคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ การจัดการคุณภาพโดยรวม และการสร้างนวัตกรรมที่ทำให้เกิดขีดความสามารถเชิงการแข่งขันได้เช่นกัน

2. ประโยชน์เชิงการจัดการ ผู้ประกอบการภาคเอกชนสามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางการแข่งขัน และปรับปรุงกระบวนการจัดการให้เกิดคุณภาพโดยรวมทั่วทั้งองค์การ เพื่อสร้างให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่สามารถสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่ง อีกทั้งสามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์การแข่งขันเชิงรุกทางการบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตหรือธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นจังหวัดอื่นๆ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ

การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการเป็นกลยุทธ์ กระบวนการ และพฤติกรรมของแนวทางปฏิบัติและการตัดสินใจที่สะท้อนให้เกิดนวัตกรรมที่นำไปสู่ตลาดแบบดั้งเดิมด้วยบริการที่เป็นนวัตกรรมเชิงรุก โดยผู้ประกอบการจะอยู่ในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างความคิดที่แสวงหาโอกาสและการพัฒนากระบวนการและกลยุทธ์ในองค์การอยู่เสมอ (Kartono, 2022) โดย Ramli, Azis, and Gani (2020) ได้กล่าวว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการจะสามารถบ่งบอกได้ถึงรูปแบบของการประยุกต์ใช้ทัศนคติของผู้ประกอบการที่มีอยู่ให้เกิดการผสมผสานของทรัพยากรการผลิตใหม่อย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถออกแบบ กลยุทธ์ทางธุรกิจให้ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในเชิงรุกทางการแข่งขันต่อไป ซึ่งจากการศึกษาของ Suryana, Ahman, and Mulyadi (2020) กล่าวว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการสะท้อนให้เห็นได้ถึงความกระตือรือร้นและการกล้ารับความเสี่ยงที่ส่งเสริมให้องค์การเกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์การเกิดความคาดหวังและความต้องการของลูกค้าที่มีการนำหลักการจัดการคุณภาพโดยรวมมาสร้างทางเลือกเชิงกลยุทธ์ที่มีคุณภาพ และสามารถก่อให้เกิดความเป็นเลิศในการแข่งขันที่เป็นความสามารถขององค์การในการดำเนินการหรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างออกไป (Boonyoo, 2018) ดังนั้น จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมุติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมุติฐานที่ 1 การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม

สมมุติฐานที่ 2 การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรม

สมมุติฐานที่ 3 การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

การจัดการคุณภาพโดยรวม

การทำธุรกิจที่ดำเนินต่อไปได้สร้างขึ้นจากค่านิยมที่ส่งเสริมให้ธุรกิจเกิดความมั่นใจกับลูกค้าว่า เป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมที่จะสามารถสร้างฐานลูกค้าใหม่และสามารถรักษาฐานลูกค้าเดิมได้ โดยการจัดการคุณภาพจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของธุรกิจและเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเชื่อถือของการส่งมอบการใช้งาน และมีราคาที่ยอมรับได้ เป็นต้น แต่การจัดการคุณภาพอาจมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของลูกค้าที่สะท้อนถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า (Merih, 2016) แม้ว่าการจัดการคุณภาพจะกำหนดขึ้นจากความต้องการของลูกค้า แต่ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณภาพจะเป็นปัจจัยในการสร้างพื้นฐานความเชื่อถือในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งเป็นรากฐานของการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ โดย Anifowose et al. (2022) ได้กล่าวว่า การจัดการคุณภาพโดยรวมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจ อีกทั้ง

ยังสามารถสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ทางการตลาดใหม่ที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของธุรกิจ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งระบบการจัดการคุณภาพโดยรวมที่ดีที่เกิดขึ้นภายในองค์การนั้นจะทำให้องค์การสามารถปรับปรุงตำแหน่ง และสร้างภาพลักษณ์ในการแข่งขันทั้งภายในและภายนอกที่จัดระบบการดำเนินงานที่สร้างนวัตกรรมให้แก่องค์การ (Alhosani & Yaakub, 2021) ดังนั้น จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมุติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมุติฐานที่ 4 การจัดการคุณภาพโดยรวมมีผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรม

สมมุติฐานที่ 5 การจัดการคุณภาพโดยรวมมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

ความสามารถทางนวัตกรรม

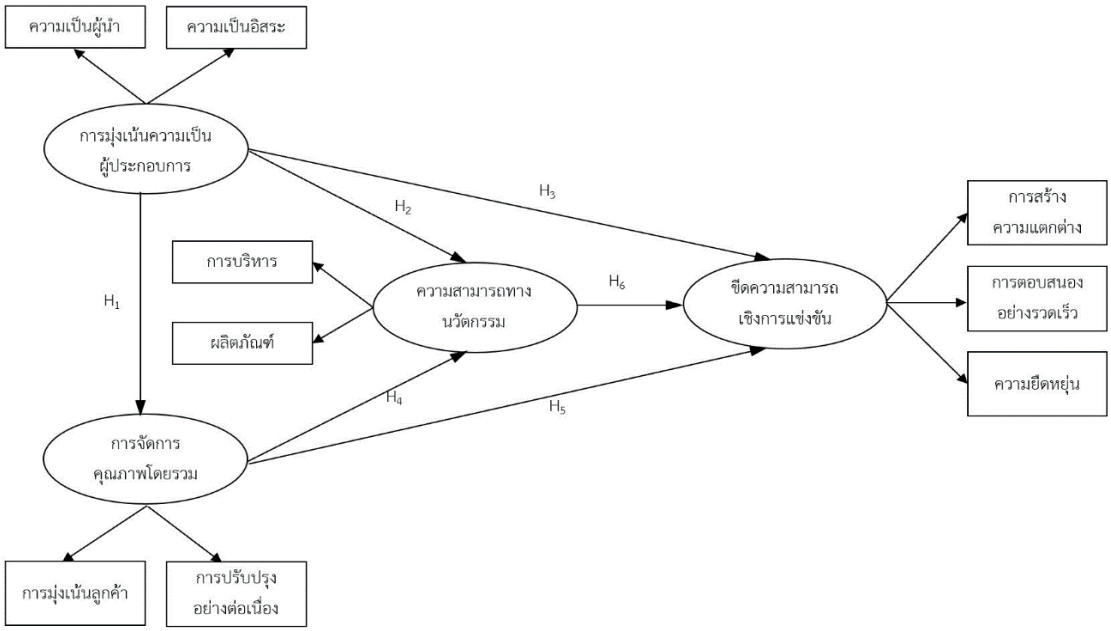
ความสามารถทางนวัตกรรมเป็นกระบวนการนำความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ๆ มาใช้ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ เทคโนโลยีการผลิตใหม่ โครงสร้างหรือระบบการบริหารใหม่ และแผนงานใหม่ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมถึงการพัฒนาทุกกระบวนการในองค์การที่นำไปสู่การนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่แก่ลูกค้า เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่พัฒนาไปตามกาลเวลา (Ha, 2022) โดยอาศัยการสร้างแนวคิด การพัฒนาทักษะ การใช้ประโยชน์จากเทคนิค และการยกระดับการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการให้เกิดเป็นนวัตกรรมในรูปแบบใหม่ที่จะทำให้องค์การสามารถสร้างความรู้ใหม่ๆ และเพิ่มประสิทธิภาพของนวัตกรรมให้เกิดเป็นขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่ยั่งยืนที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้ นอกจากนี้ Boonyoo (2018) กล่าวว่า กระบวนการให้บริการและการปรับปรุงคุณภาพให้เกิดการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในการสร้างโอกาสทางการตลาดที่เติบโตที่ให้เกิดเป็นขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่ยั่งยืนได้ (Jintana & Kosidphokin, 2022) หรือเปิดตลาดใหม่ที่ผสมผสานกลยุทธ์กับพฤติกรรมที่เป็นนวัตกรรมการปรับปรุงให้สามารถสร้างคุณค่าเชิงรุกผ่านกิจกรรมขององค์การที่สนับสนุนกลยุทธ์นวัตกรรมเชิงรุก เพื่อเสริมสร้างและรักษาให้เกิดเป็นขีดความสามารถเชิงการแข่งที่ยั่งยืนในตลาด (Mubarok et al., 2022) ดังนั้น จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมุติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมุติฐานที่ 6 ความสามารถทางนวัตกรรมมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

ขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

กลไกของขีดความสามารถเชิงการแข่งขันจะสะท้อนได้ถึงการมีอยู่ของทรัพยากรที่นำมาใช้ในองค์การ เพื่อสร้างคุณค่าที่จะทำให้เกิดความสำเร็จและเป็นจุดแข็งขององค์การที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด (Jintana & Kosidphokin, 2022) ความสามารถในการแข่งขันขององค์การตามกรอบการทำงานที่ได้นำมาใช้ในการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพทางการแข่งขันตามกระบวนการบริหารจัดการที่กำหนดความสามารถในการทำกำไรของตลาดให้เกิดการสร้างคุณค่าได้มากกว่าคู่แข่งตามแนวทางที่ขับเคลื่อนให้เกิดประสิทธิภาพและความสามารถเชิงกลยุทธ์ (Mubarok et al., 2022) โดยแนวคิดขีดความสามารถเชิงการแข่งขันจะเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันที่พัฒนามาจากกลยุทธ์ทั่วไป (Porter, 1980) ซึ่งคุณลักษณะของความได้เปรียบเชิงการแข่งขันจะเป็นปัจจัยที่สามารถสร้างได้ด้วย อาทิ (1) การเลียนแบบ จะเป็นความยากลำบากของการเลียนแบบข้อได้เปรียบขององค์การ (2) ความคงทน ความยั่งยืนที่มีความเหนือกว่าของสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ขององค์การและความสำเร็จขององค์การ และ (3) ความง่ายในการลอกเลียนแบบ ความสามารถของคู่แข่งในการลอกเลียนแบบสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการสร้างการเติบโตจากคุณค่าหรือประโยชน์ที่องค์การสามารถสร้างให้เกิดกับลูกค้าได้ (Boonyoo, 2018)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม

สมมุติฐานที่ 2 (H2): การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรม

สมมุติฐานที่ 3 (H3): การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การจัดการคุณภาพโดยรวมมีผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรม

สมมุติฐานที่ 5 (H5): การจัดการคุณภาพโดยรวมมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

สมมุติฐานที่ 6 (H6): ความสามารถทางนวัตกรรมมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) ที่ได้นำการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มาใช้ประกอบการทำวิจัย ซึ่งสามารถจำแนกขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยได้ดังนี้

1. ประชากร (population) ครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,001 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นโรงแรมท้องถิ่นประเภท 1 จำนวน 195 แห่ง โรงแรมท้องถิ่นประเภท 2 จำนวน 436 แห่ง โรงแรมท้องถิ่นประเภท 3 จำนวน 148 แห่ง และโรงแรมท้องถิ่นประเภท 4 จำนวน 53 แห่ง (Phuket Provincial Administrative Organization, 2021) ตัวอย่าง (sample) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร

ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 300 คน วิธีการกำหนดขนาดตามแนวคิดของ Hair et al. (2010) ที่ว่า การวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง โดยวิธีการประมาณค่าแบบ Maximum Likelihood ที่ได้กำหนดขนาดตัวอย่างต่อจำนวนตัวแปรสังเกตได้ 20 ต่อ 1 จากตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างของการวิจัย มีจำนวนตัวแปรสังเกตได้ทั้งสิ้น 9 ตัวแปร จึงมีขนาดตัวอย่าง คือ 180 ตัวอย่าง แต่ Comrey and Lee (1992) ระบุว่าการกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 100 ตัวอย่าง ใช้ไม่ได้ (poor) จำนวน 200 ตัวอย่าง อยู่ในระดับพอใช้ (fair) จำนวน 300 ตัวอย่าง ถือว่าดี (good) ผู้วิจัยจึงเลือกกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 300 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นระดับที่มีจำนวนตัวอย่างที่ถือว่าดี ซึ่งทำให้ผลการวิจัยมีความเชื่อมั่น และให้การวิเคราะห์องค์ประกอบมีเสถียรภาพ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 9 คน และการสุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบ 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ได้เลือกการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยได้แบ่งตัวอย่างแบ่งออกเป็นโรงแรมท้องถิ่นประเภท 1 โรงแรมท้องถิ่นประเภท 2 โรงแรมท้องถิ่นประเภท 3 และโรงแรมท้องถิ่นประเภท 4 และขั้นที่ 2 การจัดสรรเชิงสัดส่วน (proportional allocation) โดยการจัดสรรเชิงสัดส่วนในการสุ่มตัวอย่างออกเป็นโรงแรมท้องถิ่นแต่ละประเภทเทียบกับประชากรทั้งหมด และเมื่อได้ขนาดตัวอย่างในแต่ละประเภทแล้วก็จะดำเนินการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณได้ดำเนินการพัฒนาแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาที่สำเร็จ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาดำเนินธุรกิจ และประเภทของโรงแรมท้องถิ่น ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Ha (2022) และ Sutrisno, Gosal, and Surya (2021) ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพโดยรวม โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Ibarra-Cisneros, Vela-Reyna, and Rios-Nequis (2022) ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรม โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Jintana and Kosidphokin (2022) และส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน โดยพัฒนามาจากแบบวัดของ Sirinon and Sirinon (2022) โดยแบบสอบถามในส่วนที่ 2 ถึงส่วนที่ 5 นั้น เป็นรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของ Likert (1932) ซึ่งให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียวที่ใช้คำถามแสดงระดับการวัดข้อมูลอันตรภาค (interval scale) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ (1) การตรวจสอบเพื่อหาความเที่ยงตรง (validity) เชิงเนื้อหา โดยได้นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index--IOC) เกณฑ์คือ (1) ข้อคำถามที่ได้นี้ต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 แสดงว่า ผ่านตามเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ในการทดสอบก่อนสำรวจจริง (try-out) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และ (2) การตรวจสอบเพื่อทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงให้เหมาะสมตรงกับสมมุติฐานที่ศึกษา เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) แต่ละชุดของข้อคำถามว่า ข้อคำถามแต่ละข้อนั้นมีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลอง (try-out) กับประชากรเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเป็นตัวแทนของตัวอย่าง จำนวน 40 ชุด ซึ่ง

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach ถ้ามีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูง ผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และการวิจัยครั้งนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach อยู่ระหว่าง 0.734-0.888 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต โดยใช้การตรวจสอบเครื่องมือแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากทางโครงการบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อที่จะขอความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้เริ่มดำเนินการเก็บตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้วยการแจกแจงค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ การจัดการคุณภาพโดยรวม ความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) เป็นการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยและทำการทดสอบสมมุติฐานการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ และเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและหาระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การลดทอนข้อมูล เป็นการสรุปหาประเด็นที่มีผู้ให้ข้อมูลซ้ำๆ และตัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออก ขั้นที่ 2 การแสดงข้อมูล เป็นการแสดงข้อมูลในรูปของการบรรยายโดยใช้ถ้อยคำหรือข้อความของผู้ให้ข้อมูลหลักโดยตรง และขั้นที่ 3 การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณได้ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล พบว่า โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวนมากถึงร้อยละ 54.33 มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 25-35 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงของปริญญาตรี มีสถานภาพการสมรสแล้วถึงร้อยละ 58.00 มีระยะเวลาดำเนินธุรกิจอยู่ในช่วง 11-15 ปี และโดยส่วนใหญ่เป็นโรงแรมท้องถิ่นประเภท 2 ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็นแต่ละส่วน ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถิติพรรณนาของการนำเสนอค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผัน (CV) โดยใช้สูตรในการคำนวณ คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหารด้วยค่าเฉลี่ย (ดูตาราง 1)

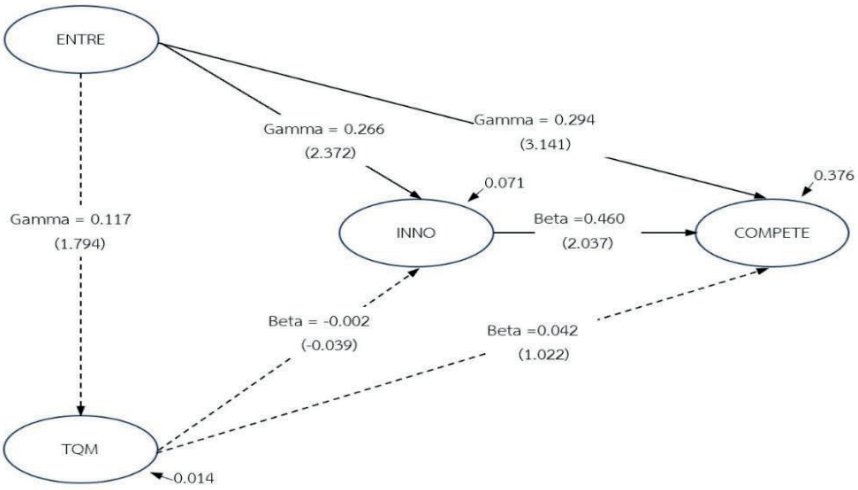
ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตัวแปร	$\overline{X}$	SD	CV	แปลผล
การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ	4.49	0.404	0.090	มาก
การจัดการคุณภาพโดยรวม	4.63	0.339	0.073	มากที่สุด
ความสามารถทางนวัตกรรม	4.50	0.408	0.091	มากที่สุด
ขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน	4.53	0.267	0.059	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพโดยรวมมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, *SD* = 0.339, CV = 0.073) รองลงมา คือ ขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ($\overline{X}$ = 4.53, *SD* = 0.267, CV = 0.059) ความสามารถทางนวัตกรรม ($\overline{X}$ = 4.50, *SD* = 0.408, CV = 0.091) และการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ($\overline{X}$ = 4.49, *SD* = 0.404, CV = 0.090)

2. ผลการวิเคราะห์ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย โดยการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (causal influence) ระหว่างตัวแปรที่ปรากฏในกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพ 2

Chi-square = 130.95, *df* = 106, Chi-square/*df* = 1.235, *p*-value = 0.05052,
RMSEA = 0.028, CFI = 0.992, GFI = 0.956, AGFI = 0.921

ภาพ 2 สัมประสิทธิ์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ (causal influence) พร้อมค่า t-statistics

จากภาพ 2 แสดงผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม (Direct Effect--DE and Indirect Effect--IE) ของตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable--X/Ksai) ที่ส่งผลไปยังตัวแปรภายใน (Endogenous Variable --Y/Eta) พบว่า (1) ผลกระทบของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรมและขีดความสามารถเชิงการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่ส่งผลกระทบทางตรงต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงเส้น Gamma = 0.266, 0.294, 0.117 และมีค่า t-statistics = 2.372, 3.141 และ 1.794 ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาผลกระทบอิทธิพลเชิงสาเหตุทางอ้อมต่อความสามารถทางนวัตกรรม พบว่า อยู่ในระดับต่ำ และเมื่อพิจารณาผลกระทบอิทธิพลเชิงสาเหตุโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง คือ Total Effect (TE) = 0.266 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาผลกระทบอิทธิพลเชิงสาเหตุทางอ้อมต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน พบว่า อยู่ในระดับต่ำ และเมื่อพิจารณาผลกระทบอิทธิพลเชิงสาเหตุโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง คือ Total Effect (TE) = 0.421 (2) ผลกระทบของการจัดการคุณภาพโดยรวม

ไม่ส่งผลกระทบทางบวกต่อความสามารถทางนวัตกรรมและขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงเส้น Gamma = -0.002, 0.042 และมีค่า t-statistics = -0.039 และ 1.022 และเมื่อพิจารณาผลกระทบอิทธิพลเชิงสาเหตุทางอ้อมต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน พบว่า อยู่ในระดับต่ำ และ เมื่อพิจารณาผลกระทบอิทธิพลเชิงสาเหตุโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับต่ำเช่นกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) คือ Total Effect (TE) = 0.041 และ (3) ผลกระทบของความสามารถทางนวัตกรรมส่งผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมีอิทธิพลเชิงสาเหตุทางตรงเส้น Gamma = -0.460 และมีค่า *t* Statistics = 2.037 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ผลกระทบหรืออิทธิพลเชิงสาเหตุ (causal influence) ทั้งทางตรง และทางอ้อมของตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modelling analysis) ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ผลกระทบหรืออิทธิพลเชิงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ดังตาราง 2

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบหรืออิทธิพลเชิงสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อม

Causes	Effects								
	TQM			INNO			COMPETE		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ENTRE	0.117		0.117	0.266	0.000	0.266	0.294	0.127	0.421
TQM				–0.002		–0.002	0.042	–0.001	0.041
INNO							0.460		0.460
COMPETE									
Square Multiple of Endogenous Variables: R^2		0.014			0.071			0.376	

3. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปข้อค้นพบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถทางนวัตกรรมและขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นหลักดังนี้

ประเด็นที่ 1 การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurial orientation) สามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่า การสร้างให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมที่ส่งผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณลักษณะของการมุ่งเน้นให้บริการที่แปลกใหม่ มีกระบวนการทำงานเชิงรุกที่อาศัยการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและต้องลงมือปฏิบัติงานเองมากกว่าที่จะสั่งการ พร้อมกับเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อมองหาโอกาสทางธุรกิจและสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ โดยปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ

ที่มีคุณลักษณะในการมุ่งเน้นพัฒนาและหาความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการสร้างปัจจัยที่เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง พร้อมกับเปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์การและผู้มีส่วนได้เสียในทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาธุรกิจให้เกิดทักษะในการปรับตัวและการแข่งขันที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อสามารถสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของธุรกิจที่ยั่งยืนได้

ประเด็นที่ 2 การจัดการคุณภาพโดยรวม (total quality management) สามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่า การสร้างให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมที่ส่งผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตได้นั้นต้องอาศัยการสร้างปัจจัยการบริหารคุณภาพโดยรวมที่อาศัยการมีส่วนร่วมต่อชุมชน มีการจัดอบรมและให้พนักงานในองค์การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการองค์การให้มีคุณภาพการบริการที่ดี รักษามาตรฐานการให้บริการ และส่งเสริมการสื่อสารภายในองค์การ เพื่อลดความยุ่งยากในการทำงานและสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าตลอดจนการบริหารแหล่งเงินทุนที่จะสามารถนำไปสู่การสร้างและพัฒนาความสามารถทางนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างโอกาสในการเติบโตทางการตลาดที่ยั่งยืน

ประเด็นที่ 3 ความสามารถทางนวัตกรรม (innovativeness) สามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่า การสร้างให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตได้นั้นต้องอาศัยการสร้างปัจจัยที่สามารถสร้างความสามารถทางนวัตกรรมที่อาศัยองค์ประกอบของบทบาทการทำงานที่หลากหลาย การสร้างคลัสเตอร์ที่เป็นรูปแบบการบริหารงานแบบเครือข่ายให้เกิดขึ้นแก่ธุรกิจ โดยมุ่งเน้นสร้างกลุ่มลูกค้าใหม่ที่มุ่งให้บริการในรูปแบบยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การ และมีการสร้างรูปแบบการบริหารทางการตลาดแบบออแกนิค เพื่อที่จะทำให้ธุรกิจโรงแรมอยู่รอดและสามารถดำเนินงานแข่งขันได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

ประเด็นที่ 4 ขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน (competitiveness) สามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่า การสร้างให้เกิดความสามารถทางนวัตกรรมที่ส่งผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของผู้ประกอบการโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบย่อยของการสร้างเอกลักษณ์ในการให้บริการที่มีความหลากหลายของการบริการ มีการจัดการต้นทุนที่มีคุณภาพและคุณค่าแก่ราคา อีกทั้งมีการสร้างกลยุทธ์ให้เกิดความยืดหยุ่น การปรับตัว และการจัดการภายในองค์การให้เกิดพันธมิตรที่ดีที่สามารถสร้างทักษะและประสบการณ์ที่ดีที่จะก่อให้เกิดขีดความสามารถทางการแข่งขันที่แตกต่างที่หลากหลายรูปแบบต่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็ว

การอภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ว่า ผลกระทบของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีต่อการจัดการคุณภาพโดยรวม ความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถทางการแข่งขันของโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการมีผลกระทบทางบวกต่อความ สามารถทางนวัตกรรมและขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับ Ha (2022) ที่ได้ศึกษาการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและนวัตกรรม พบว่า สัมประสิทธิ์เส้นทางของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลทางตรงต่อความสามารถทางนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ Suryana et al. (2020) ที่ได้ศึกษาบทบาทของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่มีผลต่อขีดความสามารถทางการแข่งขัน พบว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่กล่าวได้ว่า การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการที่เป็นความสามารถในการแสดงออกของแต่ละบุคคลที่ขับเคลื่อนองค์การให้เกิดนวัตกรรมที่เป็นขีดความสามารถเชิงการแข่งขันขององค์การ

2. จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ว่า ผลกระทบของการจัดการคุณภาพโดยรวมที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การจัดการคุณภาพโดยรวมไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถทางนวัตกรรม และขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ Anifowose et al. (2022) ได้ศึกษาการจัดการคุณภาพโดยรวมที่มีผลต่อความสามารถเชิงนวัตกรรมและประสิทธิภาพในการทำงาน พบว่า การจัดการคุณภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถเชิงนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ Pinandhita and Latief (2020) ได้ศึกษากลยุทธ์การนำการจัดการคุณภาพโดยรวม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของบริษัท พบว่า การจัดการคุณภาพโดยรวมมีผลต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับมากกว่า 0.7 ที่กล่าวได้ว่า การจัดการคุณภาพโดยรวมเป็นมาตรฐานที่เหมาะสมกับธุรกิจที่มีระบบการบริการจัดการขนาดกลางและขนาดใหญ่และมีการกระจายอำนาจที่เหมาะสม จึงจะสามารถสร้างให้เกิดความสามารถเชิงนวัตกรรมและขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพได้

3. จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ว่า ผลกระทบของความสามารถเชิงนวัตกรรมที่มีต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางนวัตกรรมมีผลกระทบทางบวกต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับ Jintana and Kosidphokin (2022) ได้ศึกษาความสามารถเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อความสามารถเชิงการแข่งขัน พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการจัดการความสามารถเชิงนวัตกรรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่กล่าวได้ว่า ความสามารถทางนวัตกรรมจะเป็นความสามารถในการสร้างโอกาสทางการตลาด และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าที่สามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ออกสู่ตลาดใหม่หรือตลาดเดิมได้ เพื่อสร้างขีดความสามารถเชิงการแข่งที่ยั่งยืนในตลาดได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ควรสร้างความเท่าเทียมและความยุติธรรมที่เกิดขึ้นภายในองค์การธุรกิจ และควรส่งเสริมให้เพื่อนร่วมงานที่ทำงานร่วมกันสามารถแสดงความคิดเห็นที่เกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ประกอบกับควรมุ่งเน้นกระบวนการบริหารที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้ามากขึ้น เพื่อให้เกิดขีดความสามารถเชิงการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่งที่เป็นธุรกิจในลักษณะเดียวกัน หรือธุรกิจอื่นที่จะส่งผลให้เกิดส่วนแบ่งทางการตลาดที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างครอบคลุม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที อีกทั้งการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการให้บริการสามารถลดต้นทุนที่เกิดจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และสามารถสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่งได้

3. ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิเคราะห์และสร้าง ให้เป็นตัวแปรที่พร้อมนำไปใช้ในการวิจัยสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาในบริบทของธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในบริบทอื่นๆ ในโอกาสต่อไป รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กับธุรกิจ อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมท้องถิ่นในจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

References

Alhosani, M. S. A. I., & Yaakub, K. B. (2021). Investigating the relationship between total quality management and primary school academic performance with innovation as a mediator using SEM. *European Journal of Economics and Business Studies, 7*(1), 68-87.

Anifowose, O. N., Ghasemi, M., & Olaleye, B. R. (2022). Total quality management and small and medium-sized enterprises' (SMEs) performance: Mediating role of innovation speed. *Sustainability, 14*(14), 8719

Boonyoo, T. (2018). Mediation effect Innovation in transferring effects of organizational culture, market orientation, knowledge management and entrepreneurship to sustainable competitive advantage of footwear and leather goods industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 8*(Special), 44-62. [In Thai]

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Ha, J. C. (2022). Capturing emerging business opportunities through entrepreneurial orientation and innovation behavior: The moderating role of leader-member exchange. *Sustainability, 14*(6), 1-18.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Pearson Education.

Ibarra-Cisneros, M. A., Vela-Reyna, J. B., & Rios-Nequis, E. I. (2022). The link between entrepreneurial orientation, total quality management and corporate social responsibility. *Tourism and Hospitality Management, 28*(2), 315-342.

Jintana, S., & Kosidphokin, K. (2022). The study of innovative management toward competitive advantage of community-based enterprises in Thailand. *Academy of Strategic Management Journal, 21*(S4), 1-11.

Kartono, H. (2022). Entrepreneurial orientation and entrepreneurial competence on business competitiveness with business performance as a mediating variable (study on Batik MSMEs in Cirebon). *International Journal of Innovation, Creativity and Change, 16*(1), 940-960.

Likert, R. A. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology, 140,* 5-53.

Merih, A. (2016). *Total quality management: The way to achieve quality excellence*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/312054032_TOTAL_QUALITY_MANAGEMENT

Ministry of Tourism and Sports. (2023). *National tourism development plan issue 3 (2023-2024)*. Author. [In Thai]

Moreno-Izquierdo, L., Ramon-Rodriguez, A., & Such-Devesa, M. J. (2018). The challenge of long-term tourism competitiveness in the age of innovation: Spain as a case study. *Journal of Regional Research, 42*(1), 13-34.

Mubarok, A., Marantika, A. A., Quirina, A. P., Mintje, A. P., & Rusdyansyah, A. (2022). The influence of innovative performance on competitive advantage in Indonesia aviation vocation polytechnic. *International Conference for Aviation Vocational Education and Training, 1*(1), 194-204.

Phuket Provincial Administrative Organization. (2021). *List of hotels/accommodations that cooperate in submitting forms and submitting maintenance fees to the Phuket Provincial Administrative Organization, fiscal year 2021*. Author. [In Thai]

Phuket Provincial Office. (2023). *Phuket province development plan 2023-2027*. Author. [In Thai]

Pinandhita, G., & Latief, Y. (2020). *Implementation strategy of total quality management and quality culture to increase the competitiveness of contractor companies in Indonesia*. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, Volume 930, 4th International Conference on Civil Engineering Research (ICCER 2020), 22-23 July 2020, Surabaya, Indonesia

Porter, M. E. (1980). Industry structure and competitive strategy: Key to profitability. *Financial Analysis Journal, 36*(4), 30-41.

Ramli, N. A., Azis, M., & Gani, H. A. (2020). The influence of entrepreneurial orientation and entrepreneur competency of the competitiveness of the convection and tailor small business industries in Makassar city. *IOSR Journal of Business and Management, 22*(2), 36-41.

Sirinon, J., & Sirinon, W. (2022). The effect of the value chain management of the competitive advantage of the community enterprises producing the silk products from local wisdom. *Academy of Strategic Management Journal, 21*(3), 1-5.

Sutrisno, T. F., Gosal, G. G., & Surya, R. (2021). The role of entrepreneurial orientation on firm performance through total quality management (study in furniture company PT Kayan Jaya Tanjung). *Journal Aplikasi Manajemen Dan Bisnis, 7*(3), 655-664.

Suryana, N., Ahman, E., & Mulyadi, H. (2020). The role of entrepreneurial orientation and management, in enhancing higher education competitiveness through technology transfer. *International Journal of Innovation, Creativity and Change, 12*(9), 555-571.

Thai Hotels Association. (2023). *Results of the confidence survey of accommodation operators, January 2023*. Retrieved from https://www.thaihotels.org/18012461/สรุปผลสำรวจ-ความเชื่อมั่นผู้ประกอบการที่พัก-มค-66-โดย-ธปท [In Thai]

Tulyakitchawat, T. (2022). *Look at Phuket tourism starting to recover, the hotel business is accelerating to add more rooms to welcome foreign tourists back to Thailand*. Retrieved from https://www.thailandplus.tv/archives/652218 [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.34

Received:	May	31, 2023
Revised:	August	22, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย กรณีศึกษา: มาตรการลงโทษภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558

ดลนภา นันทวโรไพร[1]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย เพื่อหามาตรการในการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและสอดคล้องในการแก้ปัญหาปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ภายใต้การปฏิบัติตามพันธกรณีของประเทศไทยต่อการบังคับใช้กฎหมายประมงเรื่องมาตรการลงโทษไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเลแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1982 (UNCLOS) และองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และเมื่อเปรียบเทียบมาตรการลงโทษของกฎหมายภายในของต่างประเทศที่มีกิจกรรมทางทะเลและบังคับใช้กฎหมายประมงเช่นเดียวกับกฎหมายประมงของประเทศไทย พบว่ามีเรื่องความไม่เหมาะสมตามหลักสัดส่วน ซึ่งปัจจุบันหลักกฎหมายดังกล่าวถือเป็นหลักกฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญที่ใช้ตรวจสอบและควบคุมการกระทำทั้งปวงของรัฐที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้เป็นไปอย่างพอสมควรแก่เหตุและได้สัดส่วนในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐต่อการออกกฎหมายภายในเรื่องมาตรการลงโทษ ภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ดังนั้น การออกพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 จึงต้องมีการทบทวนบทบัญญัติในเรื่องมาตรการกำหนดโทษอย่างเหมาะสมและไม่เลือกปฏิบัติต่อประมงไทย ในการอนุวัติการกฎหมายภายในที่ต้องยุติธรรมเท่าเทียมอารยประเทศ

คำสำคัญ: พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558; องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ; กฎข้อบังคับ IUU; วิกฤติประมงไทย

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ดลนภา นันทวโรไพร. (2567). การปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย กรณีศึกษา: มาตรการลงโทษภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 471-486.

[1] คณะนิติศาสตร์ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
110/1-4 ถนนประชาชื่น แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: annbluesky@gmail.com

Compliance with Obligations Under International Agreements Affecting the Thai Fishing Crisis Case Study: Punishment Measures Under the Royal Ordinance on Fisheries Act B.E. 2558

Dolnapa Nantawaroprai[1]

Abstract

This research article aims to study the concept/theory/evolution, compare foreign and Thai laws and analyze problems and obstacles related to the fulfillment of obligations under the IUU Regulations of international agreements that affect the Thai fishing crisis. To find measures to impose appropriate and consistent sanctions to resolve the obligations under the IUU of international agreements affecting the Thai fishing crisis. The researchers used the qualitative research methodology by using 3 methods of data collection, namely documentary research, in-depth interviews and focus group discussion and analyzed the data by using content analysis techniques and comparison interpretation.

Findings are as follows: Under Thailand's obligations to fishery law enforcement, sanctions were not in line with the United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 (UNCLOS) and the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). The penalties of the internal laws of foreign countries with maritime activities and the enforcement of the fishing laws, as well as the fisheries laws of Thailand, were found to be inappropriate on a proportional basis, which is currently considered a legal principle at the constitutional level to monitor and control all acts of the State that violate the rights and liberties of the people in a reasonable and proportionate way to achieve the objectives of the State's policy on the enactment of internal laws on sanctions under the Royal Ordinance on Fisheries Act B.E. 2558. Therefore, the issuance of the Royal Ordinance on Fisheries Act B.E. 2558 in the implementation of domestic law that must be fair and equal to that of civilized nations.

Keywords: Royal Ordinance on Fisheries Act B.E. 2558; Food and Agriculture Organization; IUU Regulations; Thai Fishing Crisis

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Nantawaroprai, D. (2024). Compliance with obligations under international agreements affecting the Thai fishing crisis case study: Punishment measures under the Royal Ordinance on Fisheries Act B.E. 2558. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 471-486.

[1] Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University
110/1-4 Prachachuen Road, Thung Song Hong, Lak Si, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: annbluesky@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทำอาชีพประมงถือได้ว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งการผลิตสินค้า ส่งออกให้กับประเทศ รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรอาหารและสร้างรายได้ให้กับชาวประมง แต่ในปัจจุบันมีการทำประมงที่แตกต่างไปจากเดิม โดยส่วนใหญ่ไปในทางที่ผิดกฎหมาย (Agricultural Information Division, n.d.) เช่น การลักลอบจับปลาที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่อำนาจอธิปไตยของรัฐเจ้าของธงหรือไม่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้อง ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามอีกอย่างหนึ่งต่อทรัพยากรโดยปราศจากการควบคุมของรัฐเจ้าของธง (Dixon, McCorquodale, & Williams, 2016) จึงทำให้องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization--FAO) และประเทศต่างๆ ได้ร่วมกันในการหามาตรการขจัดและต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน รวมทั้งความมั่นคงทางอาหารสำหรับประชากรของโลก เริ่มตั้งแต่การให้รัฐสมาชิกตระหนักถึงการมีจรรยาบรรณในการทำประมงด้วยความรับผิดชอบ (Code of Conduct for Responsible Fisheries--CCRF) และกำหนดเครื่องมือในการจัดการระดับสากลที่เรียกว่า International Plan of Action to prevent, deter and eliminate IUU fishing (IPOA-IUU) หรือแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศเพื่อป้องกัน ต่อต้าน และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม (Sirichai-ekawat, 2018) โดยหากประเทศใดมีการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย ไม่มีใบอนุญาต ชาวประมงจับสัตว์น้ำแล้วไม่รายงานเกี่ยวกับผลการจับและทำการประมงโดยไร้การควบคุม เช่น การทำการประมงโดยเรือไร้สัญชาติ การทำประมงในเขตที่ไม่มีการควบคุม ให้ถือว่าเป็นประเทศที่ไม่มีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำที่ยั่งยืน ตามที่อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law Of the Sea--UNCLOS) กำหนดซึ่งรัฐชายฝั่งนั้นจะต้องมีแผนปฏิบัติการระดับชาติของตน (National Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal Unreported and Unregulated Fishing--NPOA-IUU) (Department of Fisheries, 2015) เพื่อกำหนดมาตรการในการดำเนินการเพื่อป้องกันและต่อต้านการทำประมงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (IUU fishing) ในฐานะของรัฐเจ้าของธง (flag state) รัฐเจ้าของท่าเรือ (port state) รัฐชายฝั่ง (coastal state) และมาตรการที่เกี่ยวข้องในด้านการค้าระหว่างประเทศที่สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ นี้ด้วย

ภายหลังจากประเทศสมาชิกในประชาคมยุโรป (EU) ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ (UNCLOS) แล้ว คณะกรรมาธิการยุโรปได้นำหลักเกณฑ์และมาตรการของ FAOs CCRF และ FAOs IPOA-IUU มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการด้านการประมง แต่ในขณะเดียวกันคณะกรรมาธิการยุโรปพบว่า ประเทศต่างๆ หลายประเทศที่ส่งสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ประมงเข้าไปจำหน่ายในตลาดประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยังไม่ได้ให้ความสนใจในการป้องกัน ยับยั้ง และขจัดปัญหาการประมงที่ผิดกฎหมาย หรือ IUU Fishing ไม่มีมาตรการอนุรักษ์หรือจัดการการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งถือว่าเป็นการค้าที่ไม่เป็นธรรมกับประเทศสมาชิกในประชาคมยุโรปที่ทำประมงอย่างถูกต้องตามกฎหมายและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน คณะกรรมาธิการยุโรปจึงประกาศใช้กฎระเบียบสหภาพยุโรป ที่ (EC) No 1005/2008 ว่าด้วยการจัดตั้งระบบของประชาคมยุโรปเพื่อป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Council Regulation (EC) No 1005/2008 of 29 September 2008 establishing a community system to pre-

vent, deter and eliminate illegal, unreported and unregulated fishing) (Council Regulation (EC) No 1005/2008, Article 2) หรือที่เรียกกันสั้นๆ ว่า EU-IUU Regulation เมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2008 โดยให้มีผลบังคับใช้กับเรือประมงของประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปทุกลำที่เข้าจอดเทียบท่า การขนถ่ายสินค้าทางเรือ และเรือประมงของประเทศที่สามที่นำเรือเข้าจอดเทียบท่าของสหภาพยุโรป ตลอดจนการค้าผลิตภัณฑ์ประมง ทั้งการนำเข้ามายังและส่งออกไปจากสหภาพยุโรป (Council Regulation (EC) No 1005/2008, Article 1) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2010 ในฐานะรัฐเจ้าของตลาด (Market State) ภายใต้กรอบกติกาอันเป็นที่ยอมรับขององค์กรการค้าโลก (World Trade Organization--WTO) มาตรการหลักของ EU-IUU Regulation คือ การกำหนดให้รัฐเจ้าของธงต้องให้การรับรองแหล่งที่มา และวิธีการได้มาซึ่งสินค้าประมงทั้งชนิดที่แปรรูปแล้วและยังไม่แปรรูป (ยกเว้นสัตว์น้ำจืด สินค้าสัตว์น้ำที่มาจากการเพาะเลี้ยง ปลาสวยงาม และหอยสองฝาบางชนิดตามที่ระบุไว้ในกฎระเบียบฯ) ว่าเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และเพื่อให้มั่นใจว่าประเทศเหล่านั้นได้มีการดำเนินการที่เป็นไปตามหลักการอนุรักษ์และการจัดการภายในประเทศของตน ตลอดจนสอดคล้องกับกฎระเบียบระหว่างประเทศ (Council of the European Union, 2008)

คณะกรรมาธิการฯ ได้ใช้วิธีการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) ผลิตภัณฑ์ประมงทะเลทั้งที่จะนำเข้ามายังและส่งออกไปจากสหภาพยุโรป หากพบว่า สินค้าสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์ประมงดังกล่าว มีที่มาหรือเกี่ยวข้องกับการทำประมง IUU รวมทั้งไม่สามารถดำเนินการตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายสากลในอันที่จะป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำประมง IUU คณะกรรมาธิการยุโรปจะออกประกาศแจ้งเตือน (ให้ใบเหลือง) พร้อมทั้งแนะนำให้ประเทศดังกล่าว ดำเนินการแก้ไขปัญหาภายในระยะเวลาที่กำหนด หากสามารถแก้ไขประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตามที่แนะนำ คณะกรรมาธิการยุโรปจะอนุญาตให้ประเทศดังกล่าวส่งสินค้าประมงและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเข้าไปจำหน่ายในสหภาพยุโรปได้ (ให้ใบเขียว) แต่หากไม่สามารถแก้ไขได้ภายในเวลาที่กำหนด คณะกรรมาธิการฯ จะห้ามประเทศนั้นๆ ส่งสินค้าประมงและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเข้าสู่ตลาดสหภาพยุโรป (ให้ใบแดง) หลังจาก EU-IUU Regulation มีผลบังคับใช้ คณะกรรมาธิการยุโรปได้เดินทางไปตรวจเยี่ยมและแนะนำให้ประเทศต่างๆ ที่ส่งสินค้าประมงหรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเข้าไปจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป ดำเนินการให้เป็นไปตาม EU-IUU Regulation และต้องมีการจัดทำและเร่งดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ (NPOA-IUU) เพื่อขจัดการทำประมงในแบบ “IUU Fishing” ในประเทศของตนให้หมดไป มิฉะนั้นจะไม่ยินยอมให้มีการส่งสัตว์น้ำเข้าไปจำหน่ายในสหภาพยุโรปต่อไป

สหภาพยุโรปได้ดำเนินการรณรงค์ต่อต้านการทำประมงแบบ IUU มาเป็นระยะเวลานาน โดยได้นำ IPOA-IUU ซึ่งมีสถานะเป็นเพียงนโยบายระหว่างประเทศ มาออกเป็นกฎหมายของตนในลักษณะเป็นข้อบังคับ (regulations) เพราะฉะนั้นข้อบังคับที่เป็นมาตรการ IUU จึงเป็นกฎหมายภายในที่ใช้บังคับกับประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปเท่านั้น (Saenphit, 2019) อย่างไรก็ตาม เหตุที่มาตรการ IUU ของสหภาพยุโรปมีผลใช้บังคับกับประเทศที่สาม หรือประเทศนอกเขตสหภาพอื่นๆ นอกสหภาพยุโรปนั้น เนื่องมาจากผลการประเมินสถานการณ์การทำประมงของประเทศเหล่านั้นได้ถูกประเมินโดยสหภาพยุโรป สำหรับสมาชิกของสหภาพยุโรปมีหน้าที่ในการเคารพกฎเกณฑ์ของสหภาพยุโรป ประเทศสมาชิกเหล่านี้จึงต้องดำเนินการกับสินค้าประมงจากประเทศอื่นๆ นอกสหภาพยุโรปตามผลการประเมินสถานการณ์การประมงดังกล่าว จึงทำให้ประเทศที่ส่งออกสินค้า

ประมงไปยังประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรการ IUU ของสหภาพยุโรปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจากการประกาศใช้กฎของสหภาพยุโรปต่อมาตรการ IUU ส่งผลกระทบให้เรือประมงไทยจำนวนมากต้องถูกงดออกจากฝั่งเนื่องจากไม่มีใบอนุญาตหรือทำผิดระเบียบจึงส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจการส่งออกอาหารทะเลของไทยที่ต้องลดลง (Sowcharoensuk, 2019) อีกทั้งยังพบว่าการบังคับใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ของไทย ยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเลแห่งสหประชาชาติ และไม่เพียงพอต่อความซับซ้อนของการทำกิจกรรมประมงและการค้าผลิตภัณฑ์ประมงที่มีการดำเนินการอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน (Thongdee, 2019) การกำหนดขอบเขตของกฎหมายรองรับครอบคลุมเพียงการจัดการกิจกรรมการทำประมงเฉพาะในน่านน้ำไทยและเขตเศรษฐกิจจำเพาะ รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดบทลงโทษมิได้สอดคล้องกับพันธกรณีตามกฎหมายทะเลระหว่างประเทศ และจำนวนค่าปรับมิได้เป็นไปตามหลักการลงโทษตามสัดส่วนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งกฎหมายต่างประเทศและของไทยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหามาตรการในการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและสอดคล้องในการแก้ปัญหาปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความ ตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย ที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

4. เพื่อศึกษามาตรการในการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและสอดคล้องในการแก้ปัญหาปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (UNCLOS) เรื่องอาณาเขตทางทะเลและบทลงโทษ, Illegal Unreported Unregulated (IUU), Council Regulation (EC) No 1005/2008 กฎหมายประมงของสหพันธรัฐมาเลเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558

2. ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิในด้านสาขากฎหมายระหว่างประเทศ ผู้เชี่ยวชาญในสายงานการปฏิรูปประเทศสาขากระบวนการยุติธรรม ผู้เชี่ยวชาญในสายงานการกำกับและบังคับใช้กฎหมายประมง สังกัดหน่วยงานกองทัพเรือ อดีตผู้เชี่ยวชาญในสายงานกฎหมายระหว่างประเทศกลุ่มงานสนธิสัญญา กระทรวงต่างประเทศ และผู้ประกอบการในฐานะผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

2. ทำให้ทราบข้อมูลการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย ที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

3. ทำให้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

4. ทำให้สร้างมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อการแก้ปัญหาปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมาย “การทำประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU Fishing)” “ประมงพื้นบ้าน” และ “ประมงพาณิชย์”

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้ให้นิยามของการทำประมงที่ผิดกฎหมาย (Illegal Unreported and Unregulated fishing หรือ IUU Fishing) ไว้ดังนี้ (1) Illegal Fishing เป็นการทำประมงในเขตน่านน้ำของประเทศต่างๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือโดยฝ่าฝืนต่อระเบียบและกฎหมายที่กำหนดขึ้นหรือฝ่าฝืนพันธกรณีระหว่างประเทศด้านการประมง รวมทั้งพันธกรณีตามความตกลงหรือร่วมมือทางประมงในภูมิภาคด้วย (2) Unreported Fishing เป็นการทำการประมงโดยไม่รายงาน หรือรายงานไม่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ต่อหน่วยงานที่ดูแลการประมงแห่งชาติ หรือองค์การบริหารจัดการการประมงในภูมิภาค และ (3) Unregulated Fishing เป็นกรณีการทำประมงในเขตพื้นที่ต่างๆ โดยเรือไม่ปรากฏสัญชาติ หรือเรือที่ไม่ติดธงของประเทศเป็นการฝ่าฝืนต่อมาตรการที่กำหนดขึ้น รวมทั้งทำการประมงในที่สงวนที่มีการกำหนดมาตรการอนุรักษ์ไว้ ส่วนความคำว่า “ประมงพื้นบ้าน” และ “ประมงพาณิชย์” พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 5 ได้กำหนดนิยามคำว่า “ประมงพื้นบ้าน” หมายความว่า การทำการประมงในเขตทะเลชายฝั่งไม่ว่าจะใช้เรือประมง หรือใช้เครื่องมือโดยไม่ใช้เรือประมง ทั้งนี้ ที่มิใช่เป็นประมงพาณิชย์ และ “ประมงพาณิชย์” หมายความว่า การทำการประมงโดยใช้เรือประมงที่มีขนาดตั้งแต่ 10 ตันกรอสขึ้นไป หรือที่ใช้เครื่องยนต์มีกำลังแรงม้าถึงขนาดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือใช้เรือประมงโดยมีหรือใช้เครื่องมือทำการประมงตามประเภท วิธี จำนวนแรงงานที่ใช้ หรือลักษณะการทำการประมงตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และให้หมายความรวมถึงการใช้เรือประมงดังกล่าวทำการแปรรูปสัตว์น้ำไม่ว่าจะมีการทำการประมงด้วยหรือไม่ก็ตาม

การกำหนดโทษความผิดทางทะเลและมาตรการลงโทษเรือต่างชาติ

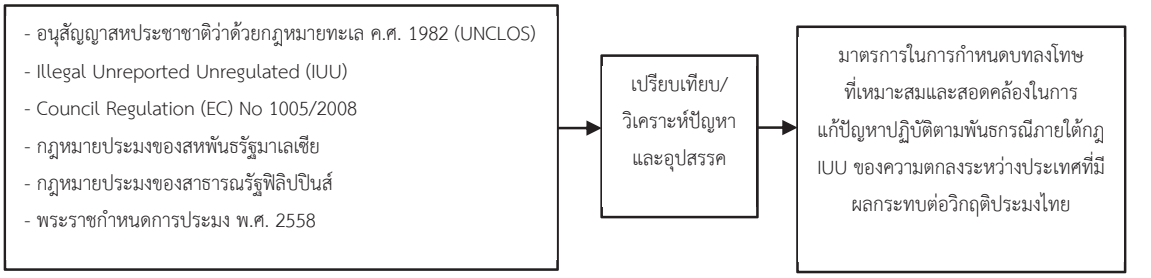
ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ข้อ 73 ได้กำหนดการบังคับใช้กฎหมายและข้อบังคับของรัฐชายฝั่งไว้ว่า (1) ในการใช้สิทธิอธิปไตยของตนเพื่อสำรวจ แสวงประโยชน์ อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรมีชีวิตในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ รัฐชายฝั่งอาจใช้มาตรการต่างๆ รวมทั้งการขึ้นเรือตรวจค้น จับกุม และดำเนินคดี เท่าที่จำเป็นเพื่อประกันการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่ตนได้วางไว้โดยสอดคล้องกับอนุสัญญานี้ (2) เรือที่ถูกจับกุมและลูกเรือจะได้รับการปล่อยโดยพลันเมื่อมีการวางประกันหรือหลักประกันอื่นๆ ที่สมเหตุสมผล (3) บทกำหนดโทษของรัฐชายฝั่งสำหรับการละเมิดกฎหมายและข้อบังคับเทียบกับการประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะต้องไม่รวมถึงโทษจำคุก ถ้ามิได้มีการตกลงระหว่างรัฐที่เกี่ยวข้องไว้เป็นอย่างอื่น หรือการลงโทษทางร่างกายในรูปแบบใด

และ (4) ในกรณีที่มีการจับกุมเรือต่างชาติ รัฐชายฝั่งต้องแจ้งผ่านช่องทางที่เหมาะสมให้รัฐเจ้าของธงทราบโดยพลันเกี่ยวกับมาตรการที่ได้ดำเนินการลงโทษที่ได้ลงไปแล้ว (Ministry of Foreign Affairs, Department of Treaties, 2005) ส่วนมาตรการลงโทษเรือต่างชาติของราชอาณาจักรไทย ไม่ได้บัญญัติบทลงโทษไว้เป็นการเฉพาะ แต่จะลงโทษเฉพาะเรือต่างชาติที่ปฏิบัติผิดข้อกำหนด IUU คือ ในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 36 ได้กำหนดไว้ว่า ผู้ใดจะทำการประมงพาณิชย์ต้องได้รับใบอนุญาตทำการประมงพาณิชย์จากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย การออกใบอนุญาตดังกล่าวให้ออกสำหรับเรือประมงแต่ละลำและในใบอนุญาตต้องระบุจำนวนและประเภทของเครื่องมือทำการประมงที่ได้รับอนุญาตให้ทำการประมงพื้นที่ในการทำประมงปริมาณสัตว์น้ำสูงสุดที่อนุญาตให้ทำการประมงหรือห้วงเวลาที่กำหนดให้ทำการประมงได้ให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการทำประมงและปริมาณผลิตผลสูงสุดของสัตว์น้ำที่สามารถทำการประมงอย่างยั่งยืนที่กำหนดไว้ในแผนบริหารจัดการประมง ทั้งนี้ มาตรา 129 กำหนดไว้ว่าผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 36 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ 1 แสนบาทถึงสองแสนบาท หรือปรับจำนวน 5 เท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการประมง ขึ้นอยู่กับจำนวนใดจะสูงกว่า ถ้าผู้กระทำความผิดดังกล่าวใช้เรือตั้งแต่ 20 ตันกรอสขึ้นไปแต่ไม่ถึง 60 ตันกรอสต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ 2 แสนบาทถึงหกแสนบาทหรือปรับจำนวนห้าเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมงแล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า หรือถ้าใช้เรือตั้งแต่ 60 ตันกรอสขึ้นไปแต่ไม่ถึง 150 ตันกรอสต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ 6 แสนบาทถึง 6 ล้านบาทหรือปรับจำนวน 5 เท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมงแล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า หรือถ้าใช้เรือตั้งแต่ 150 ตันกรอสขึ้นไปต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ 6 ล้านบาทถึง 30 ล้านบาทหรือปรับจำนวน 5 เท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

สำหรับมาตรการลงโทษเรือต่างชาติของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มาตรา 87 กำหนดไว้ว่า การทำประมงในน่านน้ำโดยการรุกล้ำในน่านน้ำฟิลิปปินส์จะผิดกฎหมายสำหรับบุคคล บริษัทหรือนิติบุคคลต่างประเทศ และการเข้ามาของเรือประมงต่างประเทศในน่านน้ำฟิลิปปินส์ถือเป็นหลักฐานเบื้องต้นว่าเรือลำนั้นทำการประมงในน่านน้ำฟิลิปปินส์ การละเมิดดังกล่าวจะต้องระวางโทษปรับ 1 แสนเหรียญสหรัฐ (ประมาณ 3,471,800 บาท) นอกเหนือจากการริบสัตว์น้ำที่จับได้ อุปกรณ์ประมง และเรือประมง โดยหน่วยงานที่มีอำนาจสั่งปรับตามมาตรการทางปกครองไม่น้อยกว่า 5 หมื่นดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 1,734,490 บาท) แต่ไม่เกิน 2 แสนดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 6,940,000 บาท) หรือเทียบเท่าในสกุลเงินฟิลิปปินส์

ส่วนมาตรการลงโทษเรือต่างชาติของสหพันธรัฐมาเลเซีย มาตรา 25 กำหนดให้ในกรณีที่เรือที่เกี่ยวข้องเป็นเรือประมงต่างชาติหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นคนต่างด้าว ปรับไม่เกิน 1 ล้านริงกิต (ประมาณ 7,544,936.59 บาท) ในกรณีของเจ้าของหรือหรือผู้ควบคุมเรือ และค่าปรับ 1 แสนริงกิต (ประมาณ 753,137.90 บาท) ในกรณีของลูกเรือทุกคน หากทำผิดในกรณีอื่นปรับไม่เกิน 2 หมื่นริงกิตหรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

วิถีชีวิตและการทำอาชีพประมงล้วนมีความเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีระหว่างประเทศมาแต่เดิมในการต้องใช้ทรัพยากรทางทะเลร่วมกัน และเมื่อวิวัฒนาการกฎหมายทะเลได้พัฒนาขึ้นมาในยุคปัจจุบัน แต่ยังคงยึดถือหลักจารีตประเพณีทางทะเลในการบัญญัติอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ดังนั้น การปฏิบัติตามพันธกรณีในความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการประมงจึงยึดหลักภายใต้อนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 การที่ออกกฎข้อบังคับ Illegal Unreported Unregulated มาเพื่อให้ประเทศภาคีสมาชิกขององค์การ FAO ปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องสร้างมาตรการที่เหมาะสมในการบังคับใช้และลงโทษสอดคล้องกับสภาพการทำประมงของแต่ละภูมิภาคหรือตามจารีตประเพณีเดิมในแต่ละท้องถิ่น และพันธกรณีที่ต้องบังคับใช้แต่ละรัฐปฏิบัติต้องอยู่ภายใต้สภาวการณ์ที่เหมือนกันทุกประเทศไม่เลือกปฏิบัติต่อรัฐใดรัฐหนึ่ง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากตำรา หนังสือ บทความในวารสาร งานวิจัย คำพิพากษาศาลสูง และเอกสารที่อยู่ในเว็บไซต์ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการลงโทษภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎข้อบังคับขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และกฎระเบียบ IUU ของสหภาพยุโรป ที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน

3. การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่มโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน พิจารณาตรวจสอบข้อค้นพบ และประเมินแนวทางที่ได้นำมาสรุปเปรียบเทียบ เพื่อสร้างมาตรการและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้กฎ IUU ของความตกลงระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อวิกฤติประมงไทย พบว่า มาตรการ IUU ของสหภาพยุโรปที่ออกมาควบคุม คณะกรรมาธิการยุโรปเห็นว่า ประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีของกฎหมายสากล กล่าวคือ ในฐานะรัฐเจ้าของธง (flag state) ประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติตามความรับผิดชอบในการป้องกันกองเรือประมงของไทยจากการมีส่วนร่วมในทำกิจกรรมประมง IUU ตามบทบัญญัติของ UNCLOS 1982 เนื่องจากมีรายงานว่าเรือที่ติดธงไทยมีความตั้งใจที่จะกระทำการละเมิดอย่างร้ายแรงต่อมาตรการอนุรักษ์และการจัดการในพื้นที่ทำการประมงที่เกี่ยวข้อง โดยทำการจับปลาโดยไม่มีใบอนุญาตที่ถูกต้อง หรือมีใบอนุญาตหรือเอกสารการอนุญาตที่ออกโดยรัฐเจ้าของธงหรือรัฐชายฝั่งที่เกี่ยวข้อง เรือประมงไทยทำการประมงโดยไม่ติดตั้งอุปกรณ์ระบบติดตามตำแหน่งเรือ (VMS) เพื่อใช้ในการตรวจสอบแหล่งประมง โดยเฉพาะเรือประมงนอกน่านน้ำไทย ทำให้เรือประมงส่วนมากของไทยมีจุดอ่อนในการเชื่อมโยงข้อมูลกับรัฐเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลต่อความถูกต้องของกระบวนการออกใบรับรองการจับสัตว์น้ำของไทย นอกจากนี้กฎระเบียบการขึ้นทะเบียนเรือและการออกอาชญาบัตรไม่มีความชัดเจน เพื่อใช้ในการตรวจสอบและพิสูจน์ความถูกต้องของแหล่งที่จับสัตว์น้ำอย่างเป็นระบบตามมาตรา 94 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล 1982 และข้อ 24 ของแผนปฏิบัติการสากล IPOA-IUU รวมถึงการนำเสนอข้อมูลที่ผิดพลาดเกี่ยวกับพื้นที่ประมงได้รับอนุญาตให้จับสัตว์น้ำจากรัฐไทย รวมทั้งทางการไทยยังไม่มีวิธีการบังคับให้มีการปฏิบัติที่เป็นไปตามภาระผูกพันในการขึ้นทะเบียนเรือตามกฎหมายไทยอย่างเพียงพอ กรมเจ้าท่าและกรมประมงซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจดทะเบียนเรือไม่มีความร่วมมือกันในการดำเนินการจดทะเบียนเรือ และกรมเจ้าท่าไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการตรวจสอบ อนุมัติ หรือปฏิเสธการเข้าเทียบท่าเพื่อขนถ่ายสินค้าประมงจากเรือของประเทศที่สามขึ้นฝั่งในประเทศไทย อีกทั้งประเทศไทยขาดความร่วมมือกับรัฐอื่นๆ ในการอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร โดยไม่มีการแจ้งเกี่ยวกับศูนย์ปฏิบัติการอย่างเป็นทางการเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างรัฐ และไม่มีการทำสัญญาหรือข้อตกลงกับรัฐที่ประเทศไทยนำเข้าสินค้าประมงเพื่อการแปรรูป หรือขาดความร่วมมือกับรัฐเจ้าของธงที่ไทยนำเข้าวัตถุดิบอีกด้วย

ส่วนในฐานะรัฐเจ้าของท่า (port state) พบว่า ประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติตามความรับผิดชอบของตนในฐานะรัฐเจ้าของท่าที่ต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่า สัตว์น้ำที่นำเข้ามาสู่ท่าเรือของตนมิได้เป็นสัตว์น้ำที่จับได้จากเรือประมงทีผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไม่ปฏิบัติตามกฎการทำประมงหรือ IUU เนื่องจากมีสัตว์น้ำบางส่วนซึ่งนำเข้ามาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปบางส่วนได้มาจากเรือที่ติดธงของประเทศที่สามที่ได้รับการประกาศแจ้งเตือนจากคณะกรรมาธิการยุโรปว่าเป็นประเทศที่มิได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทำประมงแบบ IUU

ในฐานะรัฐชายฝั่ง (coastal state) ประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีที่รัฐมีสิทธิเพื่อเข้าถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (EEZ) ของประเทศไทยตามปัจจัยทางวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (The United Nation on Convention on Law of the Sea 1982) และแผนปฏิบัติการสากลฯ (IPOA-Illegal Unreported Unregulated)

ในฐานะรัฐเจ้าของตลาด (market state) ประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีภายใต้กฎหมายสากลในการป้องกันมิให้ผลิตภัณฑ์ประมง

ที่เกิดจากการทำประมง IUU เข้าสู่ตลาด เนื่องจากประเทศไทยไม่สามารถทำให้มั่นใจได้ว่าผลิตภัณฑ์ประมงที่ส่งเข้ามายังท่าเรือไทย และโรงงานแปรรูปมิได้เกิดจากการทำประมง IUU

ดังนั้น จะเห็นว่าปัญหาการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (IUU Fishing) ดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้ประเทศไทยได้รับใบเหลืองนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาการบังคับใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 พบว่า จากการออกพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ทำให้การทำประมงของราชอาณาจักรไทยที่มีการทำประมงที่อาศัยวิธีการทำประมงแบบดั้งเดิม และสภาพการใช้เครื่องมือประมง ยังคงใช้เครื่องมือที่มิได้เอื้อต่อการคุ้มครองสัตว์ทะเล อีกทั้งการที่มีปัญหาด้านแรงงานประมง เมื่อประเทศไทยไม่ได้เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ในการรับมือกับมาตรการ IUU ของสหภาพยุโรป การออกมาตรการทางกฎหมายที่เร่งรัดย่อมไม่ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปอย่างถี่ถ้วน หรือศึกษาเปรียบเทียบจากกฎหมายประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกันที่มีพื้นที่ลักษณะภูมิประเทศการทำประมงแบบเดียวกัน พัฒนาการทางการทำประมงใกล้เคียงกัน มีแหล่งปลาสายพันธ์ปลาชนิดเดียวกัน อันแสดงถึงมูลค่าของทรัพยากรสัตว์ทะเลชนิดเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หาใช่การทำประมงไทยที่ไปเปรียบเทียบกับการทำประมงในทะเลเหนือของประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียน เช่น ราชอาณาจักรนอร์เวย์ ราชอาณาจักรสวีเดน ที่มีการทำประมงในบางช่วงฤดูเท่านั้น เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นประเทศที่อยู่ติดแถบขั้วโลกเหนือ การหาปลา และชนิดของปลา ก็ต่างจากปลาในแหล่งของอ่าวไทยหรืออันดามัน อันส่งผลให้มูลค่าราคาปลานั้นไม่อาจเทียบกันได้

ในราชอาณาจักรไทย พบว่า การจัดแบ่งประเภทการทำประมงแต่เดิมแบ่งเป็นเรือพื้นบ้าน เรือพาณิชย์ เรือนอกน่านน้ำไทย พิจารณาจากศักยภาพของขนาดตันเรือ ดังนั้น การออกพระราชกำหนดฉบับเดียวมาควบคุมเรือทุกประเภทในลักษณะฐานความผิดเช่นเดียวกัน และอัตราค่าปรับของเรือแต่ละประเภท มิได้เป็นไปตามหลักสัดส่วน และความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในเรื่องมาตรการลงโทษและค่าปรับ พบว่ากำหนดมาตรการการทางปกครองสำหรับความผิดที่เป็นการทำการประมงโดยฝ่าฝืนกฎหมายอย่างร้ายแรง โดยกำหนดให้อธิบดีมีอำนาจสั่งยึดสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เครื่องมือทำการประมง กักเรือประมง ห้ามทำการประมงจนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง พักใช้ใบอนุญาต และเพิกถอนใบอนุญาต ซึ่งผู้กระทำความผิดที่ถูกสั่งมาตรการทางปกครองจะถูกห้ามมิให้ขอรับใบอนุญาตตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 36 และนอกจากมาตรการทางปกครองดังกล่าวยังได้มีการกำหนดโทษทางอาญาโดยยกเลิกโทษจำคุกและใช้โทษปรับสถานเดียวซึ่งอัตราโทษขั้นสูงที่กำหนดไว้ในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ 73 ของ UNCLOS 1982 ที่กำหนดให้บทกำหนดโทษของรัฐชายฝั่งสำหรับการละเมิดกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะต้องไม่รวมถึงโทษจำคุกหรือการลงโทษทางร่างกายในรูปอื่นใด ซึ่งอัตราค่าปรับได้กำหนดตามขนาดของเรือและปริมาณสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำที่ได้จากการกระทำความผิดโดยปรับเป็น 5 เท่าของปริมาณสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ รวมทั้งให้ริบสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เครื่องมือทำการประมงและเรือประมงโดยเทียบเคียงจากกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์และสหพันธรัฐมาเลเซีย จะพบว่าการออกกฎหมายโดยตราพระราชกำหนดขึ้นมาอย่างเร่งด่วน จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้ที่สร้างมาตรการลงโทษมุ่งเน้นเพื่อการปราบปรามและให้หยุดประกอบอาชีพประมง มิใช่เพื่อการป้องปรามและใช้หลักเมตตาธรรมต่อผู้ประกอบ

อาชีพประมง โดยมิได้คำนึงถึงหลักสัดส่วนในการกำหนดโทษปรับกับกิจกรรมของเรือตามประเภทที่เหมาะสม ใช้กฎหมายฉบับเดียวกันควบคุมกำกับ เช่น เรือประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพของเรือที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะหาปลาและสร้างมูลค่าได้เทียบเท่าอัตราค่าปรับที่นำมาใช้กับเรือประมงพื้นบ้านและในเรือประมงพาณิชย์ เมื่อพิจารณาจากมาตรการลงโทษในเรื่องค่าปรับจะมีอัตราค่าปรับที่สูงสุดในประเทศอาเซียน เมื่อเทียบกับประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ที่มีกฎหมายประมงควบคุมกิจกรรมการทำประมงของชาวประมงในรัฐของตน จะพบว่าอัตราค่าปรับจะมีเพียงเล็กน้อย แต่ที่สำคัญคือค่าปรับจำนวนสูงจะเป็นมาตรการสำหรับคน/เรือต่างชาติ ในขณะที่เรือของคนในชาติจะได้รับการคุ้มครองที่มากกว่า และในกรณีที่มีการกระทำความผิดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอย่างร้ายแรงซ้ำภายใน 5 ปีจะต้องรับโทษเพิ่มเป็น 2 เท่า ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม 2525 เกี่ยวกับการอนุรักษ์และบริหารจัดการประชากรสัตว์น้ำชนิดที่ข้ามเขตและอพยพย้ายถิ่นไกล(UN Fish Stocks Agreement) และข้อตกลงเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการด้านการอนุรักษ์และบริหารจัดการระหว่างประเทศของเรือประมงในน่านน้ำสากล (Compliance Agreement)

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายประมงของไทยและของต่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน พบว่า ไม่มีการใช้หลักการของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลมาวางเป็นหลักแนวคิดในการสร้างมาตรการในด้านการกำหนดโทษ และการออกมาตรการบังคับใช้ภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ในลักษณะของการเลือกปฏิบัติต่อประเภทของเรือ โดยการบัญญัติกฎหมายที่แย้งกัน กล่าวคือ เมื่อพิจารณานิยามในมาตรา 5 มีข้อสังเกตว่า “ประมงพื้นบ้าน” หมายความว่า “การทำการประมงในเขตทะเลชายฝั่งไม่ว่าจะใช้เรือประมง หรือใช้เครื่องมือโดยไม่ใช้เรือประมง ทั้งนี้จะต้องใช้เรือประมงที่มีขนาดน้อยกว่า 10 ตันกรอส หรือไม่ใช้เครื่องยนต์มีกำลังแรงม้าถึงขนาดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (สำหรับเรือประมงพาณิชย์) หรือใช้เรือประมงโดยไม่มีหรือไม่ใช้เครื่องมือทำการประมงตามประเภท วิธี จำนวน แรงงานที่ใช้ หรือลักษณะการทำการประมงตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (สำหรับเรือประมงพาณิชย์) และให้หมายความรวมถึงการไม่ใช้เรือประมงดังกล่าวทำการแปรรูปสัตว์น้ำไม่ว่าจะมีการทำการประมงด้วยหรือไม่ก็ตาม” แต่เมื่อพิจารณากฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ พบว่า คำว่า “ชาวประมงพื้นบ้าน” จะกล่าวถึงชาวประมงที่ใช้เรือประมงขนาดเล็ก เครื่องมือขนาดเล็ก และทำการประมงเพื่อการยังชีพ (บริโภคภายในครอบครัวเป็นหลัก มีเหลือขายในตลาดท้องถิ่น) โดยเจ้าของเรือออกไปทำการประมงด้วยตนเองหรือมีสมาชิกในครอบครัวเป็นลูกมือ เมื่อตีความตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ได้อนุญาตให้เรือประมงขนาดใหญ่ (5-10 ตันกรอส) กว่าเรือประมงพื้นบ้านปกติ (1-5 ตันกรอส) จัดอยู่ในจำพวก “เรือประมงพื้นบ้าน” ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากกฎหมายไทยได้อนุญาตให้เจ้าของเรือประมงพื้นบ้านเหล่านี้มีเรือได้ไม่จำกัดจำนวน ทำให้เรือประมงพื้นบ้านที่เคยมีอยู่ก่อนหน้านี้ (พ.ศ. 2557) เพิ่มจำนวนขึ้นจาก 33,000 ลำเศษ เป็น 50,000 ลำ และยังอ้างว่าไม่สามารถขึ้นทะเบียนได้ทันหรือไม่ยอมขึ้นทะเบียนอีกกว่า 30,000 ลำ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงเกินกว่าศักยภาพของเขตทะเลชายฝั่งที่จะยอมรับเรือประมงจำนวนนี้ได้ ฉะนั้น จะเห็นว่า กฎหมายไทยไม่บังคับให้ต้องมีการกำหนดจำนวนเครื่องมือหรือขนาดความยาวเครื่องมือ ทำให้เรือประมงเล็กๆ เหล่านี้ สามารถใช้เครื่องมือขนาดใหญ่เชิงพาณิชย์ได้โดยไม่มีการจำกัดหรือจำกัด

ในปริมาณที่มากเกินกว่าที่ควรจะพึงอนุญาตได้ อีกทั้งผู้บังคับใช้กฎหมายไทยละเลยที่จะบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกับเรือประมงพาณิชย์

ทั้งนี้ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของการบัญญัติกฎหมายที่แย้งกันอย่างมาก คือ ในเรื่องการควบคุมปริมาณเรือประมงพาณิชย์ในมาตรา 24 (3) ที่กำหนดให้ต้อง “ลดจำนวนเรือที่ทำการประมงพาณิชย์” ทั้งที่ก่อนกฎหมายนี้บังคับใช้ มีการลดจำนวนเรือประมงพาณิชย์ให้สอดรับกับขีดความสามารถในการทำประมงและปริมาณสูงสุดของสัตว์น้ำ (MSY) เพื่อต้องการให้จำนวนสัตว์น้ำได้มีโอกาสขยายพันธุ์ในฤดูวางไข่และรอการเติบโต พร้อมที่จะให้มนุษย์ได้บริโภคตามวัฏจักรที่ควรจะเป็นอยู่ตามสภาพของการอนุรักษ์สัตว์น้ำอย่างแท้จริง และการพัฒนาทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน แต่ทว่าการอนุญาตให้เรือประมงพื้นบ้านกระทำการโดยมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ และมุ่งประสงค์ให้เรือพื้นบ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยการยกเว้นการกระทำการที่กฎหมายบัญญัติใช้กับเรือประมงพาณิชย์ อาทิ การไม่บังคับให้ต้องมีการแจ้งเรือเข้า-ออก การไม่นำผลการจับมาเป็นส่วนหนึ่งของ MSY การไม่ต้องตรวจสุขอนามัย การไม่ต้องมีการตรวจลูกเรือ การอนุญาตให้ใช้คนต่างด้าว ฯลฯ และในบทบัญญัติที่มีความแย้งในการเลือกปฏิบัติต่อการบังคับใช้กฎหมาย นั่นคือ ในมาตรา 4 (2) “เพื่อปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนประมงพื้นบ้านและชุมชนประมงท้องถิ่น” และทั้งหมดนี้ คือ การอนุญาตให้ “เรือประมงพื้นบ้าน” เหล่านี้ “ทำลายทรัพยากรได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย” โดยความยินยอมของรัฐอันขัดกับหลักการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ดังนั้น หลักเกณฑ์การทำประมงพื้นบ้าน ควรประกอบไปด้วย

1. พื้นที่ที่อนุญาตให้ทำประมงพื้นบ้าน คือ พื้นที่ตามแม่น้ำ ลำคลอง หรือตามชายฝั่งทะเลที่อยู่ใกล้ฝั่งระยะไม่เกิน 3 ไมล์ทะเล สำหรับเรือไม่เกิน 5 ตันกรอส

2. แม่น้ำ ลำคลอง หรือตามชายฝั่งทะเลที่อยู่ใกล้ฝั่งนั้น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และอนุบาลของสัตว์น้ำวัยอ่อน ก่อนที่จะเติบโตสู่ทะเลเปิด ควรกำหนดช่วงฤดูการการออกหาปลาให้ชัดเจน

3. แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และอนุบาลของสัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นพื้นที่ที่ควรจะต้องมีการอนุรักษ์และจำกัดการใช้ประโยชน์เป็นพิเศษ เพื่อให้สัตว์น้ำวัยอ่อนมีโอกาสและสามารถเจริญเติบโตและเจริญพันธุ์ได้ในทะเลกว้าง

4. การอนุญาตให้ทำประมงในพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์และจำกัดการใช้ประโยชน์เป็นพิเศษนั้น ควรจะต้องมีข้อกำหนดเฉพาะที่สอดรับกับการอนุรักษ์ การเจริญเติบโต และเจริญพันธุ์

5. การอนุญาตดังกล่าวจะต้องจำกัดให้เฉพาะชาวประมงผู้ที่ด้อยโอกาสและมีทุนทรัพย์น้อย เช่น ชาวประมงพื้นบ้านที่มีศักยภาพในการแข่งขันต่ำ และข้อกำหนดเฉพาะต่างๆ รวมทั้งคุณสมบัติของผู้รับอนุญาต ซึ่งต้องมีความจำเพาะเจาะจงที่ชัดเจน ระดับรายได้ ค่าครองชีพ

6. การอนุญาตดังกล่าวจะต้องจำกัดจำนวน ชนิด ขนาดของเรือ เครื่องมือ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่พิเศษนี้ด้วย

ดังนั้น การจะอนุญาตให้ทำ “ประมงพื้นบ้าน” จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดกติกา เงื่อนไขการแก้ปัญหาประมงพื้นบ้านโดยอนุญาตให้มีเรือโดยไม่จำกัด จึงไม่ใช่การส่งเสริมการทำประมงแบบยั่งยืนและการควบคุมเรือพาณิชย์ ก็ควรออกมาตรการที่ไม่เลือกปฏิบัติ มีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมที่เน้นการสร้างงานอาชีพประมงอย่างมีคุณภาพ และรักษาสิ่งแวดล้อม สำหรับเรือประมงพาณิชย์ที่มีปัญหาต้องหยุดจอด ควรพิจารณาเรื่องแนวทางช่วยเหลือปรับปรุงเรือให้ถูกต้องตามมาตรฐานที่กติการะหว่างประเทศกำหนด แต่หากรัฐแก้ปัญหาเรื่องประมงโดยใช้มาตรการให้เรือหยุด และจอด เพราะเท่ากับเป็นการทำลายอาชีพของประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ซึ่งรัฐไทยมี

อำนาจอธิปไตย และเรือสัญชาติไทย ควรที่จะได้แสวงประโยชน์ทางทะเลที่พึงมีภายใต้กติกากฎหมายทะเลแห่งสหประชาชาติได้กำหนดในสิทธิของรัฐชายฝั่งไว้ในข้อ 62 ต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมีชีวิตในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยกล่าวไว้ดังนี้

1. รัฐชายฝั่งจะต้องส่งเสริมวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรมีชีวิตในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยไม่เป็นการเสื่อมเสียต่อข้อ 61

2. รัฐชายฝั่งกำหนดขีดความสามารถในการจับ หากไม่มีขีดความสามารถในการจับ รัฐชายฝั่งควรเปิดโอกาสให้รัฐอื่นเข้าแสวงประโยชน์ในการทำประมงก็ได้

3. ในการให้รัฐอื่นเข้าแสวงประโยชน์ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ต้องคำนึงถึงความสำคัญประการหนึ่งคือความยุ่งเหยิงทางเศรษฐกิจในรัฐ ซึ่งคนในชาติได้ทำประมงในเขตนั้นเป็นปกติวิสัย

4. การออกใบอนุญาตให้แก่ชาวประมง เรือประมง และอุปกรณ์รวมทั้งการชำระค่าธรรมเนียมและค่าตอบแทนในรูปอื่นๆ ซึ่งในกรณีที่เกี่ยวกับรัฐชายฝั่งที่กำลังพัฒนาอาจประกอบด้วยค่าชดเชย ที่เพียงพอด้านการเงิน อุปกรณ์ และเทคโนโลยีเกี่ยวกับอุตสาหกรรมประมง ประกอบกับข้อ 87 เรื่องเสรีภาพในทะเลหลวง อันกล่าวว่าทะเลหลวงเปิดกว้างให้แก่รัฐทั้งปวงไม่ว่ารัฐชายฝั่งหรือรัฐไร้ชายฝั่งเสรีภาพ เสรีภาพแห่งทะเลหลวงใช้ได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยอนุสัญญานี้

การอภิปรายผล

จากผลวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า ภายใต้พันธกรณีที่ราชอาณาจักรไทยต้องปฏิบัติตามความตกลงระหว่างประเทศ กล่าวคือ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติโดยกระทำหรืองดเว้นกระทำการใดๆ เพื่ออนุวัติการหรือดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักการและเป็นไปตามข้อกำหนดของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ซึ่งการอนุวัติการกฎหมายภายในของประเทศไทย โดยการออกพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 เพื่อแก้ไขปัญหาการออกมาตรการขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ในเรื่องการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม ซึ่งคณะกรรมาธิการสหภาพยุโรปได้ออกกฎระเบียบที่ 1005/2008 เพื่อรองรับมาตรการดังกล่าวและนำมาใช้บังคับกับประเทศกำลังพัฒนาที่ทำประมง ย่อมส่งผลกระทบกับประเทศไทยโดยตรงที่ทำการประมง การออกพระราชกำหนดการประมงดังกล่าว ซึ่งมิใช่การอนุวัติการกฎหมายภายในที่สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 หรือการรักษาสิทธิอธิปไตยและปกป้องผลประโยชน์ชาติทางทะเลของไทยเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำตามหลักการของอนุสัญญาฯ อันหมายถึงสิทธิในการส่งเสริมสนับสนุนในการทำประมงภายใต้เขตอธิปไตยของรัฐชายฝั่งตามที่กฎหมายทะเลกำหนดไว้ในอาณาเขตทางทะเล สิทธิในการประท้วง การใช้สิทธิโดยมิชอบของรัฐภาคีอื่น โดยราชอาณาจักรไทยจะได้สิทธิในการประท้วงหรือทักท้วงการใช้สิทธิ การออกประกาศหรือออกกฎหมายของประเทศภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ที่ใช้สิทธิในการออกมาตรการเกินกว่าที่อนุสัญญากำหนดไว้ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางทะเลเหนือกว่าประเทศที่มีศักยภาพทางทะเลด้อยกว่าในด้านเทคโนโลยี ตลอดจนทำให้ประเทศไทยได้ออกกฎหมายที่เหมาะสมและบังคับใช้อย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติและสามารถเรียกร้องสิทธิในการใช้ประโยชน์ในทะเลหลวง และในทะเลของรัฐภาคีอื่นตามสิทธิพึงกระทำได้ตามที่อนุสัญญากำหนดไว้ รวมทั้งสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศในกรณีที่มีคดีที่เกี่ยวข้องกับเรือธงของไทย ถูกรัฐชายฝั่งอื่นใช้อำนาจเหนือเรือโดยมิชอบ ประเทศไทยสามารถใช้สิทธิเสนอเรื่องต่อศาลทางทะเลระหว่างประเทศ (International Tribunal Law of the Sea) ซึ่งเป็นอนุญาโตตุลาการที่จัดตั้งขึ้นตามอนุสัญญา

สหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 รวมทั้งสิทธิในการส่งผู้แทนไทยเข้าร่วมเป็นผู้เชี่ยวชาญผู้พิพากษาในองค์กรต่างๆ ที่ก่อตั้งขึ้นภายใต้อนุสัญญา

การออกพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 จึงมิได้สอดคล้องรองรับสนธิสัญญา อันเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางทะเลของราชอาณาจักรไทยอย่างเหมาะสมและเพียงพอ แต่กำหนดในเรื่องมาตรการที่ใช้บังคับกับเรือทุกประเภท และมาตรการกำหนดโทษที่ไม่เป็นธรรมควบคุมกำกับดูแลกิจกรรมประมงของประเทศไทย

การบังคับใช้กฎหมายของรัฐไทยภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 นั้น มี 4 สถานะ คือ รัฐชายฝั่ง (coastal state) รัฐเจ้าของธง (flag state) รัฐเจ้าของท่า (port state) และรัฐเจ้าของตลาด (market state) ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลการประมงของตนและสินค้าประมงทั้งหมดให้อยู่ในกรอบของการทำการประมงด้วยความรับผิดชอบ และไม่เป็น IUU Fishing ในขณะเดียวกันก็ต้องดูแลมิให้สินค้าประมงที่ได้จากการทำประมงแบบ IUU เข้าสู่หรือผ่านท่าและตลาดของตนด้วย โดยมาตรการออกกฎหมายบังคับใช้ ควรมีหลักพิจารณาดังต่อไปนี้ (1) การบังคับใช้กฎหมายรัฐไทยในฐานะรัฐชายฝั่ง (coastal state) มีหน้าที่ในการดูแลการใช้ทะเล การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในน่านน้ำไทยให้เกิดความยั่งยืน ด้วยศักยภาพสูงสุด ดังนั้น ในการออกกฎหมาย รัฐไทยมีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงบริบทของสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจของประเทศด้วย ทั้งยังต้องสอดรับกับหลักคิดและกติกาสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอดรับกับอนุสัญญาต่างๆ ที่รัฐไทยได้เป็นภาคีและให้สัตยาบันแล้ว (2) การบังคับใช้กฎหมายของรัฐไทยในฐานะรัฐเจ้าของธง (Flag State) มีหน้าที่ในการดูแลเรือ การใช้ และการใช้คนบนเรือ ทั้งที่อยู่ในน่านน้ำไทย เขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศอื่น และเขตทะเลหลวง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เรือและการใช้เรือ ซึ่งการใช้เรือก็ประกอบด้วยคนประจำเรือ การใช้เรือในน่านน้ำไทย การใช้เรือในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐอื่น และการใช้เรือในเขตทะเลหลวง ในการออกกฎหมาย รัฐไทยมีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ในการกำหนดกติกาเรือที่จดทะเบียนเป็นเรือไทย ไม่ว่าเรือลำนั้นจะอยู่ในน่านน้ำใดก็ตาม รวมทั้งเรืออื่นๆ ซึ่งแม้จดทะเบียนในสัญชาติอื่น แต่เมื่อเข้ามาเดินเรือในน่านน้ำไทย รัฐไทยก็สามารถกำหนดกติกาให้เรือนั้นต้องปฏิบัติตามได้ ในขณะที่เรือไทยที่ออกไปเดินเรือนอกน่านน้ำไทย ต้องเคารพกติกาของรัฐชายฝั่งอื่น รวมถึงกติการะหว่างประเทศที่เรือลำนั้นแล่นอยู่ในเขตอำนาจขององค์กรระหว่างประเทศนั้น หลักคิดที่ว่า “เรือไทย คือ แผ่นดินไทย” ที่มีการกล่าวกันนั้น รัฐไทยมิได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดตามหลักคิดนี้ ในกรณีที่อยู่ในน่านน้ำของรัฐอื่นและเรือลำนั้นไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐชายฝั่ง แต่ในทางกลับกัน หากเรือไทยถูกรัฐชายฝั่งอื่นกลั่นแกล้งจับกุม รัฐไทยก็สามารถเข้าไปคุ้มครองและช่วยเหลือในทางกฎหมายและใช้สิทธิตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลได้ (3) รัฐไทยในฐานะรัฐเจ้าของท่า (port state) มีหน้าที่ในการดูแลมิให้เรือทุกประเภท (รวมทั้งเรือประมง) ที่บรรทุกสัตว์น้ำที่เกิดจากการประมงที่ผิดกฎหมายแบบ IUU Fishing เข้าเทียบท่าและนำสัตว์น้ำดังกล่าวขึ้นท่า ไม่ว่าสัตว์น้ำนั้นจะจับได้โดยเรือประมงของชาติใดก็ตาม ทั้งยังสามารถออกกฎหมายเพื่อเป็นการป้องปรามเรือเหล่านั้นได้ด้วย และ (4) รัฐไทยในฐานะรัฐเจ้าของตลาด (market state) มีหน้าที่ในการดูแลมิให้สัตว์น้ำที่เกิดจากการประมงที่ผิดกฎหมายแบบ IUU Fishing เข้าสู่ตลาดของตน และเมื่อสินค้าสัตว์น้ำเข้าสู่ตลาดแล้ว ต้องสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปยังต้นทางได้อย่างถูกต้อง

สำหรับมาตรการกำหนดโทษนั้นเป็นที่ประจักษ์

ว่าขัดต่ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 จากกรณีศึกษาในคดีหมายเลขดำที่ 996/2559 คดีหมายเลขแดงที่ 1090/2559 ศาลพิพากษาว่า จำเลยกระทำความผิดตามมาตรา 147 พระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2559 ซึ่งปรากฏความผิดมีกรรมเดียว ค่าปรับจะต้องเป็นกรรมเดียว ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าปรับรายบุคคล ซึ่งหมายถึงลูกเรือทุกคนจะต้องชำระค่าปรับในจำนวนที่กำหนดไว้ในบทลงโทษ ซึ่งโทษตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ผู้ที่จะต้องรับผิดคือผู้ควบคุมเรือหรือไต้ก๋งเรือ และเจ้าของเรือต้องรับผิดชอบร่วม การปรับก็ใช้ค่าปรับครั้งเดียวต่อกรรมเดียวการนำค่าปรับมาคูณกับจำนวนแรงงานที่อยู่ในเรือ แล้วให้ลูกเรือทุกคนรับผิดชอบค่าปรับรายบุคคล จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 อนึ่ง การกำหนดบทลงโทษนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงลักษณะของการกระทำความผิด องค์ประกอบ เจตนา ข้อจำกัด การกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งบริบทของสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจของประเทศด้วย ทั้งยังต้องสอดรับกับหลักคิดและกติกาสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอดรับกับอนุสัญญาต่างๆ ที่รัฐไทยได้เป็นภาคีและให้สัตยาบันแล้ว เช่น การไม่ลงโทษด้วยการยึดเรือ การไม่ลงโทษด้วยการจำคุกลูกเรือ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 เป็นต้น มาตรการการลงโทษผู้กระทำความผิด ควรเริ่มด้วยการตักเตือน การลงโทษจากขั้นต่ำ และเพิ่มโทษให้สูงขึ้น ทั้งยังคงต้องให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดโดยไม่เจตนา หรือมีสำนึกในความผิดที่ได้กระทำลงไป และในทางกลับกัน ต้องต้องเพิ่มโทษให้กับผู้กระทำละเมิดซ้ำ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการแก้ไขปัญหาวิกฤติประมงไทยภายหลังการออกพระราชกำหนด พ.ศ. 2558 ควรมีมาตรการดังต่อไปนี้

1. ควรจัดทำรวบรวมกฎหมายประมงในลักษณะประมวลกฎหมาย ที่มีการแยกประเภทกิจการประมงทั้ง 3 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดการประมงแต่ละชนิดที่แตกต่างกันในเรื่องของอุปกรณ์ เครื่องมือ ขนาดเรือ ศักยภาพของเรือ สอดคล้องกับมาตรการสั่งการในการใช้อำนาจควบคุม กำกับ ดูแล ที่เกี่ยวข้องกับประมงให้มีการกำกับ ดูแล แยกประเภทตามกลุ่มประมงแต่ละประเภท เพราะการทำประมงแต่ละประเภทอยู่บนพื้นฐานที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม ประเภทสัตว์น้ำตามแหล่งถิ่นที่อยู่ในแต่ละอาณาเขตทางทะเล

2. มาตรการกำหนดบทลงโทษ ควรเป็นไปตามหลักสัดส่วนของฐานความผิด และตามความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจ และจารีตประเพณีทางทะเลแห่งท้องถิ่น

3. มาตรการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐในเรื่องภาษี ในเรื่องการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือพัฒนา หรือการส่งเสริมให้มีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมต่อเรือให้กับประเทศไทย โดยให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพตัวเรือให้มีความเป็นมาตรฐานสากลตามกฎเกณฑ์ที่ความตกลงระหว่างประเทศกำหนดไว้

4. ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศอื่น รัฐไทยต้องยอมรับอำนาจอธิปไตยของรัฐชายฝั่งที่เรือของรัฐไทยเข้าไปใช้ประโยชน์ การออกกฎหมายของรัฐไทยจะต้องไม่ก้าวล่วงอำนาจและกติกาที่รัฐชายฝั่งนั้นกำหนด ดังนั้น จึงควรออกกฎหมายกำกับเฉพาะในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น (flag state)

5. ในเขตทะเลหลวง รัฐไทยต้องยอมรับหลักคิดในเรื่องสิทธิโดยเสรีที่มีอยู่ในทะเลหลวงเว้นแต่ในเขตประมงต่างๆ ที่มีองค์กรระหว่างประเทศกำกับดูแลอยู่ การออกกฎหมายของรัฐไทยจะต้องไม่เกินกว่าที่ องค์การระหว่างประเทศมีความตกลงกันไว้และกติกาที่องค์กรระหว่างประเทศนั้นกำหนด ดังนั้น จึงควรออกกฎหมายกำกับเฉพาะในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น (flag state)

References

Agricultural Information Division. (n.d.). *IUU Regulations and Thai fisheries*. Retrieved from https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20170301102240_file.pdf [In Thai]

Council of the European Union. (2008). *Council Regulation (EC) No 1005/2008*. Retrieved from http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1005/oj

Department of Fisheries. (2015). *National Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal Unreported and Unregulated Fishing 2015-2019 (Thailand NPOA-IUU 2015-2019)*. Retrieved from https://thaituna.org/home/download/info-fishery/regulation/Jan_31_fishery.pdf [In Thai]

Dixon, M., McCorquodale, R., & Williams, S. (2016). *Cases & materials on international law* (6th ed.). Oxford University Press.

Ministry of Foreign Affairs, Department of Treaties. (2005). *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982*. Retrieved from https://dl.parliament.go.th/bitstream/handle/20.500.13072/301214/46794.%20pdf?sequence=1 [In Thai]

Saenphit, N. (2019). Summary of the 20 th anniversary academic seminar of the Institute of Transport and Maritime Law Project on "Is ICAO's Red Flag on Thailand Ended? At Marut Bunnag Room, Faculty of Law, Thammasat University, Tha Prachan, Tuesday, August 6, 2019, 8:45 a.m. - 12:00 noon." *Journal of Transport and Maritime Law, 14*(19), 110-111. [In Thai]

Sirichai-ekawat, V. (2018). Defense of national interests at sea in accordance with the obligations of the United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 of Thailand. *Julniti Journal, 15*(6), 66-70. [In Thai]

Sowcharoensuk, C. (2019). *Industrial business trends 2019-2021: Processed seafood industry*. Retrieved from https://www.krungsri.com/getmedia/46c4fb72-52a9-4661-9174-0821b3cf0980/IO_Seafood_190725_TH_EX.pdf.aspx [In Thai]

Thongdee., P (2019). *The study of the impact using the measures to solve the problem of Illegal fishing without regulations from (IUU Fishing) that affects local fishing groups in the province of Samut Sakhon*. Retrieved from http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2562_1582275479_6114830063.pdf [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.35

Received:	June	30, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีเลือกตั้งในประเทศไทย

ปณิชา ชูเชิดปานรังษี[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2] สุเมธ รอยกุลเจริญ[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (2) สภาพปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งและองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภาการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นของประเทศไทย (3) เปรียบเทียบองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของไทยกับต่างประเทศ และ (4) นำข้อค้นพบไปสู่การยกร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของประเทศไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ประเทศไทยจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และควรยกเลิกอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งทุกประเภทเป็นอำนาจของศาลเลือกตั้งเพียงศาลเดียว ไม่ว่าความผิดนั้นจะเป็นความรับผิดทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เฉพาะในด้านการบริหารจัดการการเลือกตั้ง และควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

คำสำคัญ: ศาลเลือกตั้ง; วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง; การวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ปณิชา ชูเชิดปานรังษี, สุขสมัย สุทธิบดี, และสุเมธ รอยกุลเจริญ. (2567). ปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีเลือกตั้งในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 487-501.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: panicha.tik@gmail.com

[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3] ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

Problems in the Decisions of Election Cases of Organizations Performing Duties in the Decisions of Election Cases in Thailand

Panicha Chuchirdpanrangsri[1] Suksamai Sutthibodee[2] Sumath Roygulcharoen[3]

Abstract

This research article aims to study (1) the concepts and theories related to elections; investigates (2) the problems or obstacles concerning the adjudication of election cases and the organizations having the authority for the adjudication of election cases in the elections of members of the House of Representatives, members of the Senate, members of the local councils and local administrators in Thailand; compares (3) the organizations making adjudication of election cases in Thailand and abroad; and uses (4) the findings to draft an Act on the Establishment of Election Courts and Election Court Procedure in Thailand. The researcher used qualitative research methods and collected data through document research and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis techniques and comparative interpretation techniques.

Findings are as follows: Thailand needs to establish election courts to render decisions for offences related to elections for members of the House of Representatives, members of the Senate, members of the local councils, and local administrators. The authority of the Election Commission should be abolished in the orders for a new election or the orders to suspend the right to run for the election temporarily to the candidates for the election of members of the House of Representatives, members of the Senate, members of the local councils, and local administrators. The authority to consider the decisions of all types of election cases should be designated only to election courts whether the offences are civil, criminal, or administrative liabilities. The Election Commission should have only the authority in the administration of the election and the monitoring of the election to be honest and fair.

Keywords: Electoral Court; Election Proceedings; Decisions of Election Cases

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Chuchirdpanrangsri, P., Sutthibodee, S., & Roygulcharoen, S. (2024). Problems in the decisions of election cases of organizations performing duties in the decisions of election cases in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 487-501.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding Author Email: panicha.tik@gmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Judge of the Constitutional Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็ได้รับการรับรองคุ้มครองอย่างกว้างขวางและเข้มข้นมากขึ้นตามลำดับดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 136 ที่บัญญัติให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์เที่ยงธรรมโดยทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนและตัดสินชี้ขาดคดีเลือกตั้งถึงแม้ว่าในที่สุดแล้วหลักการที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการควบคุมกำกับดูแลการเลือกตั้งจะถูกเปลี่ยนไปตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลกันแต่เจตนารมณ์ของการรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้งก็ยังคงปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติเพิ่มเติมให้ศาลยุติธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการเลือกตั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชน แม้กระทั่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ศาลยุติธรรมก็ยังคงมีบทบาทในการกำกับดูแลการเลือกตั้งอยู่เช่นเดิม (Rakkit Matatratip, 2018) โดยในมาตรา 224 (4) และมาตรา 225 กำหนดให้ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้นถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกแล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี ทั้งนี้อำนาจสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกให้เป็นที่สุด และในมาตรา 226 กำหนดให้ภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้วมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภาการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค แล้วแต่กรณี เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดโดยการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วแต่ถึงอย่างไรก็ตาม การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้อำนาจในการยุติข้อพิพาท เรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งเป็นอำนาจของ 2 องค์กร ดังกล่าวนั้น ยังคงมีสภาพปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรม ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ที่เข้ามามีบทบาทกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง สมควรที่จะต้องทำการศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางปรับปรุงพัฒนากระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ เพื่อให้องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเป็นที่ยอมรับ และมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งและองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภาการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของไทยกับต่างประเทศ

4.เพื่อนำข้อค้นพบไปสู่การยกร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีที่ใช้ในการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและคดีเลือกตั้ง หลักทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเลือกตั้ง หลักการพื้นฐานทั่วไปในระบบวิธีพิจารณาความ รวมทั้งศึกษาองค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งในประเทศไทย ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค 1-9 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และองค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินเดีย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐเกาหลีใต้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ อังกฤษ และญี่ปุ่น

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมจำนวน 20 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย ได้แก่ ผู้พิพากษา/ตุลาการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง นักวิชาการ คณาจารย์ทางด้านนิติศาสตร์ ทนายความ และกลุ่มผู้มีประสบการณ์ตรงในการสมัครรับเลือกตั้ง ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

2. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งและองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นของประเทศไทย

3. ทำให้ทราบถึงการเปรียบเทียบองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของไทยกับต่างประเทศ

4. ทำให้ได้นำข้อค้นพบไปสู่การยกร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งของประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐเป็นผลพวงของความปรารถนาพื้นฐานของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลและสมาชิกในประชาคมมนุษย์ที่ใฝ่หาความยุติธรรมและความแน่นอนของกฎหมาย แต่โดยเหตุที่การบรรลุถึงซึ่งความปรารถนาดังกล่าว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านแนวความคิด ความหวังและสถานการณ์ทางสังคม เราจึงไม่อาจกำหนดความหมายของหลักนิติรัฐเป็นการทั่วไปที่ใช้กับทุกสังคมขึ้นมาได้ ประเทศอังกฤษใช้คำว่า“Rule of Law”ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ใช้คำศัพท์เป็นภาษาไทยว่า “หลักนิติธรรม” แม้ว่าหลักนิติรัฐจะมีความหมายแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ แต่ก็สามารถกล่าวถึงหลักดังกล่าวเป็นการทั่วไปได้ว่าประเทศที่มีการปกครองตามหลักนิติรัฐนั้นนอกจากมี

บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองด้วยกัน ยังมีบทบัญญัติกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับรัฐ และความสัมพันธ์ทั้งหลายภายในรัฐอีก (Meewongukos, 2013)

รัฐเสรีประชาธิปไตยยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญโดยอาจจำแนกสิทธิเสรีภาพเป็น 3 ประเภท คือ (Wisarutpitch, 1997)

(1) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลโดยแท้ อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในชีวิต สิทธิเสรีภาพในเคหสถาน สิทธิเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันและกัน สิทธิเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ และสิทธิเสรีภาพในครอบครัว

(2) สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ สิทธิเสรีภาพในการมีและใช้ทรัพย์สิน และสิทธิเสรีภาพในการทำสัญญา

(3) สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง อันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการรวมตัวเป็นสมาคมหรือพรรคการเมือง และเสรีภาพในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้ง

หลักการแบ่งแยกอำนาจ

Montesquieu นักปรัชญาคนสำคัญชาวฝรั่งเศสได้เรียบเรียงวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงเล่มหนึ่งเรื่อง “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย” ซึ่งในหมวดที่ 6 ของบทที่ 11 ของวรรณกรรมเรื่องนี้ Montesquieu ได้อธิบายไว้เมื่อสองร้อยกว่าปีที่แล้วว่าในทุกรัฐจะมีอำนาจอยู่ 3 อย่าง (Krea-Ngam, 1987) คือ

1. อำนาจนิติบัญญัติ คืออำนาจเกี่ยวกับการวางระเบียบบังคับทั่วไปในรัฐ กล่าวคือ อำนาจในการตรากฎหมายนั่นเอง

2. อำนาจปฏิบัติการ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายมหาชน คืออำนาจในการใช้หรือบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายซึ่งสมัยนี้เรียกว่า อำนาจบริหารนั่นเอง

3. อำนาจปฏิบัติการต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายแพ่ง คืออำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดี ซึ่งเรียกต่อมาว่าอำนาจตุลาการ

Montesquieu ได้ให้เหตุผลในการที่กว้างเช่นนี้ว่า (Kongmuang, 2007) “เป็นที่รู้อยู่ทั่วไปแล้วว่า คนเราทุกคนที่มีอำนาจย่อมหลงระเริงชอบใช้อำนาจเกินกว่าที่ควร ต่อเมื่อได้พบอุปสรรคขัดขวางเมื่อนั้นจึงจะหยุดยั้ง อย่าว่าแต่อะไรเลยแม้แต่คุณธรรมก็ยังต้องมีขอบเขตจำกัดเมื่อคนเราอาจใช้อำนาจจนเกินควรได้เช่นนี้ จึงจำต้องหาวิธีให้อำนาจคอยเหนี่ยวรั้งอำนาจไว้” อาจกล่าวได้ว่า เหตุผลพื้นฐานของหลักการแบ่งแยกอำนาจ ที่ได้กล่าวถึงและรับรู้กันมาโดยตลอดนั้นแท้จริงแล้วก็คือ การแบ่งแยกอำนาจหน้าที่และการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจหน้าที่นั่นเอง ความจริงแล้วแนวความคิดซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการแบ่งแยกอำนาจของ Montesquieu นั้นต้องการให้อำนาจทั้งสามมีองค์กรที่ใช้ต่างกัน (ส่วนจะแบ่งออกเป็นกี่องค์กรก็ขึ้นอยู่กับสภาพกิจการหรือรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ) ไม่ต้องการให้มีการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดที่อยู่ในองค์กรเดียวกันและให้องค์กรต่างๆ ถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เพื่อไม่ให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งใช้อำนาจอย่างอิสระจนปราศจากการตรวจสอบและควบคุมได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อมิให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือคณะบุคคลหนึ่งบุคคลใดมีอำนาจมากเกินไป การที่จะให้อำนาจต่างๆ สมดุลกันนั้นต้องให้อำนาจหนึ่งมีอำนาจถ่วงหรือยับยั้งอำนาจหนึ่งได้

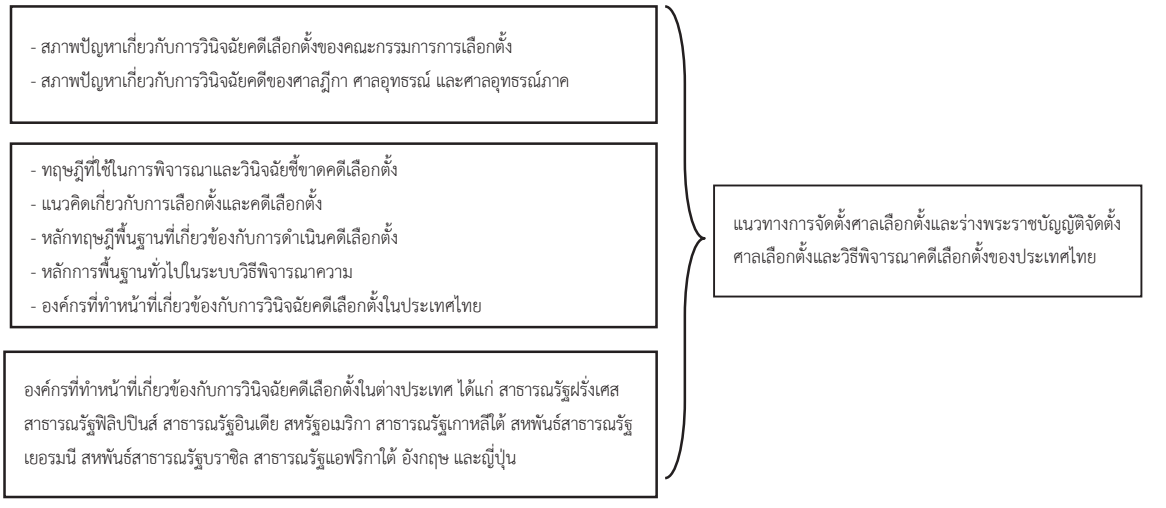
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Intaraboonsom (2021) ได้ทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีเลือกตั้งของประเทศไทย พบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการใช้อำนาจในการสืบสวน ไต่สวน และชี้ขาดคดีเลือก

ตั้งอันเกิดจากการที่กฎหมายให้อำนาจทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ในองค์กรเพียงองค์กรเดียว ส่งผลกระทบต่อปัญหาของการคุ้มครองสิทธิของประชาชน ควรให้มีการแก้ไขเนื้อหาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 มาตรา 225 โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีหน้าที่และอำนาจในการจัดการการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว และให้การตรากฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีการสืบสวน การไต่สวน และการพิจารณาคดี ที่ต้องออกหรือตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น รวมถึงการกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินหรือวินิจฉัยคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

Wongneam (2013) ได้ทำการศึกษาบทบาทคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสร้างความเป็นธรรมต่อกระบวนการการเลือกตั้งในประเทศไทย พบว่า อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทยนั้นมีขอบเขตกว้างขวางมาก ซึ่งก็คือมีอำนาจในการควบคุม และดำเนินการจัดการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติตามที่กฎหมายกำหนด สั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือนับคะแนนใหม่ ประกาศผลการเลือกตั้งและสืบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมาย อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้นจะครอบคลุมทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการสำหรับอำนาจทางด้านนิติบัญญัติและอำนาจทางด้านบริหารนั้นเป็นอำนาจที่คณะกรรมการการเลือกตั้งของทุกประเทศจะต้องมี แต่อำนาจทางด้านตุลาการนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดในโลกที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการวินิจฉัยคดีและเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยที่องค์กรอื่นไม่สามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการควบคุมการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นองค์เดียวที่ทำหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน พิจารณาคดีการเลือกตั้ง ซึ่งทำให้ถูกมองว่าเป็นการทำหน้าที่ที่ขาดความโปร่งใส

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้อำนาจในการยุติข้อพิพาท เรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งเป็นอำนาจของ 2 องค์กร ได้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมนั้น จากการศึกษายังคงมีสภาพปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรม ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค ที่เข้ามามีบทบาทกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งสมควรที่จะต้องทำการศึกษาวิจัย เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างมาก โดยจะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการปรับปรุงพัฒนากระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งเป็นที่ยอมรับ โดยผู้วิจัยมีความคาดหวังหากมีการจัดตั้งศาลเลือกตั้งในประเทศไทย เป็นศาลชำนัญพิเศษ และมีการยกร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งขึ้นมาพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นการเฉพาะแล้ว จะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของศาลเลือกตั้งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ชัดเจน โปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับลักษณะของคดีเลือกตั้งที่ใช้ระบบไต่สวนแตกต่างไปจากคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไปที่ใช้ระบบกล่าวหา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งจากเอกสารด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งและศาลเลือกตั้ง รวมทั้งเอกสารทางวิชาการประเภทอื่นๆ ทั้งที่เป็นเอกสารทางวิชาการของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งขององค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีเลือกตั้งในประเทศไทย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้พิพากษา/ตุลาการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง นักวิชาการ คณาจารย์ทางด้านนิติศาสตร์ ทนายความ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 20 คน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้อำนาจในการยุติข้อพิพาท เรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งเป็นอำนาจของ 2 องค์กร ได้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรม คือ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาคนั้น ผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันมีสภาพปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของทั้ง 2 องค์กรหลายประการ ซึ่งนำไปสู่ปัญหา ดังนี้

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ในการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกไว้เป็นการชั่วคราวและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พบว่าการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 (4) และมาตรา 225 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้ง

หรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น หรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมโดยคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นที่สุดเป็นการกำหนดอำนาจใหม่หรือเพิ่มอำนาจให้กับคณะกรรมการการเลือกตั้งมากเกินไป ไม่มีการถ่วงดุลอำนาจหรือการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจตามกฎหมายซึ่งขัดต่อหลักนิติรัฐที่กำหนดให้อำนาจแต่ละอำนาจจะต้องควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกัน เป็นการกระทำที่กระทบสิทธิของประชาชนเกินความจำเป็นหากคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีเลือกตั้งโดยไม่ได้ไตร่ตรอง วินิจฉัยอย่างรอบคอบ รัดกุม หรือวินิจฉัยโดยไม่ให้ความเป็นธรรม รวบรัด เร่งรีบ หรือใช้ดุลพินิจโดยปราศจากเหตุผลสนับสนุนอันสมควร อาจทำให้เกิดความเสียหายและไม่เป็นธรรมแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับผู้มีสิทธิเสนอคำร้องขอให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พบว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพียงองค์กรเดียวเป็นผู้มีสิทธิเสนอคำร้องต่อศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้ง และคดีเกี่ยวกับการมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และการเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง หากผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็ไม่สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้โดยตรง การใช้สิทธิดังกล่าวผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งต้องใช้สิทธิร้องคัดค้านโดยผ่านทางคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้น การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีคำสั่งรับหรือไม่รับเรื่องที่คัดค้าน ยังคงเป็นอำนาจเฉพาะของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะพิจารณาและสั่งการได้เองหากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เห็นด้วยกับผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคดีดังกล่าวก็ไม่อาจถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการได้เป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยองค์กรตุลาการซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล เพื่อให้องค์กรศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐที่ถูกโต้แย้งว่า ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย การสืบสวนการไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการสืบสวน ไต่สวน และมีอำนาจสั่งระงับยับยั้งแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือการออกเสียงประชามติและสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยหรือทุกหน่วยหรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภาการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้

ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 22 (2) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการออกหลักเกณฑ์วิธีการเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนหรือไต่สวนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งได้เอง เป็นการกำหนดให้องค์กรของรัฐองค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจและบังคับใช้กฎหมายเป็นผู้ออกกฎมาใช้กำหนดอำนาจและบังคับใช้กับประชาชนเสียเอง ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีการถ่วงดุลอำนาจหรือการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจตามกฎหมายเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจที่กำหนดให้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบและยับยั้งซึ่งกันและกันได้ เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง จะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกอำนาจหนึ่งอย่างเด็ดขาด หรือจะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งที่รับภาระหน้าที่ของรัฐทั้งหมดและดำเนินการเพื่อให้บรรลุภารกิจดังกล่าวแต่เพียงฝ่ายเดียว

1.4 ปัญหาเกี่ยวกับคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกไว้เป็นการชั่วคราว และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ไปยังศาลได้ พบว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 (4) และมาตรา 225 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้ง หรือสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและกำหนดให้คำสั่งจากกรณีดังกล่าวถือเป็นที่สุด ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นไม่สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้ออกคำสั่งหรืออุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดได้นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องการให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งเกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นธรรมและเกิดความเท่าเทียมจากกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและในชั้นศาล ซึ่งหากไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ทรงอำนาจแห่งสิทธิดังกล่าวก็ไม่อาจเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดบทบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลทำให้รัฐไม่มีกระบวนการเพื่อให้มีการพิจารณาทบทวนหรือยื่นพยานเอกสารใหม่จากการรับฟังการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งอันจะส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องการให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งเกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นธรรมและเกิดความเท่าเทียมจากกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและในชั้นศาล

2. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยคดีของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค

2.1 สภาพปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ยังคงเป็นปัญหาในเรื่องระบบหลายศาลที่มีความหลากหลายของประเภทคดีและมีหลายเขตอำนาจศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง เนื่องจาก ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดนิยามไว้ชัดเจนว่า “คดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง” ต้องเป็นคดีลักษณะใด และมีหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการใช้สิทธิทางศาลอย่างไร ทำให้คดีเลือกตั้งมีหลายประเภทและอยู่ในเขตอำนาจของหลายศาลซึ่งปัจจุบันพบว่า มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 3 ศาล ได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง โดยเขตอำนาจศาลแต่ละศาลเกิดขึ้นในการเลือกตั้งครั้งเดียวกัน แต่อยู่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และแต่ละศาลต่างมีนิติวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน แม้ประเทศไทยจะมีนิตินโยบายของรัฐในการแบ่งแยกเป็นคดีพิพาททางเอกชน กับมหาชนออกจากกัน แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องเขตอำนาจของศาลในการพิจารณาคดีเลือกตั้งได้ทั้งหมด ยังคงพบว่าคดีพิพาทประเภทเดียวกันแต่ผู้ฟ้อง หรือผู้ร้องนำไปฟ้องหรือร้องต่อศาลหลายศาลเนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่มีความชัดเจนว่าศาลใดควรมีอำนาจพิจารณา จึงทำให้เกิดความสับสนในเรื่องเขตอำนาจศาล

2.2 สภาพปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง พบว่า กฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล หาได้เป็นเพียงเรื่องการบริหารจัดการความสัมพันธ์ภายในองค์กรเท่านั้น แต่วิธีพิจารณาของศาลซึ่งเป็นองค์กรตุลาการจะต้องมีความชอบธรรมด้วยโดยจะต้องผ่านกระบวนการนิติบัญญัติตรากฎหมายออกมาในรูปของพระราชบัญญัติ เป็นการตราที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดเจนในการนำมาบังคับใช้ ผู้ที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาชั้นศาลจึงจะได้รับความเป็นธรรม เพราะการที่ศาลซึ่งเป็นองค์กรตุลาการสามารถออกข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งขึ้นมาใช้บังคับได้เองเป็นการทั่วไปนั้น ไม่สอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ ผู้ที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาชั้นศาลซึ่งได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลนั้น ไม่ได้รับหลักประกันการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการอย่างแท้จริง เนื่องจากวิธีพิจารณานั้นไม่ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ แต่กลับเป็นวิธีพิจารณาที่ศาลซึ่งเป็นองค์กรตุลาการสามารถออกข้อกำหนดได้เอง

2.3 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง พบว่า ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ ข้อ 5 กำหนดวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วและกำหนดให้ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจรับคำร้องและไต่สวนพยานหลักฐาน แทนศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคได้ ในคดีเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคดีเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกในการเลือกสมาชิกวุฒิสภาและ คดีเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นโดยให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งได้รับมอบหมายจากศาลฎีกาศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ทำหน้าที่ไต่สวนพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นแห่งนั้น แต่อำนาจในการเรียกพยานหลักฐานอื่นมาไต่สวนเป็นอำนาจของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคเท่านั้น ศาลชั้นต้น ที่รับคำร้องไม่มีอำนาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาไต่สวนได้เองแม้ว่าศาลชั้นต้นจะเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นน่าจะเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญแห่งคดี เนื่องจากศาลชั้นต้นไต่สวนพยาน

หลักฐานแทนศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคเท่านั้น การที่มีกฎหมายจำกัดอำนาจศาลที่รับคำร้องในการเรียกพยานหลักฐานได้เอง จึงไม่สอดคล้องกับบทบาทในการพิจารณาคดีโดยใช้ระบบไต่สวน

2.4 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยและพิพากษาคดี พบว่า ปัญหาการวินิจฉัยและพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในส่วนของศาลฎีกามักจะไม่มีปัญหาเรื่องการตีความและบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลเดียวที่จะพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนศาลอุทธรณ์ มีทั้งหมด 9 ภาค ต่างมีเขตอำนาจการพิจารณาโดยอิสระ เป็นเหตุให้การตีความและบังคับใช้กฎหมายมีความแตกต่างกัน ทำให้คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องเดียวกันอาจขัดแย้งกัน นอกจากนี้ยังปรากฏปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งในส่วนของการรับฟังพยานหลักฐานระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลมีความแตกต่างกัน โดยในขณะที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับฟังพยานหลักฐานในระดับที่ว่า “มีหลักฐานอันควรเชื่อ” เพื่อจะวินิจฉัยสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ศาลยุติธรรมหลายศาลยังรับฟังพยานหลักฐานในระดับที่มากกว่าพยานหลักฐานอันควรเชื่อโดยยึดแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานโดยปราศจากสงสัยเหมือนคดีอาญาทั้งๆ ที่เป็นการบังคับใช้กฎหมายฉบับเดียวกันกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยการรับฟังพยานหลักฐานที่แตกต่างกันนั้นย่อมส่งผลต่อคำสั่งศาลในคดีเลือกตั้งที่ศาลอาจมีคำสั่งที่แตกต่างไปจากความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2.5 สภาพปัญหาเกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้ง พบว่า การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นการใช้ดุลพินิจที่อิสระโดยแท้ของผู้พิพากษาองค์คณะ หากไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนแน่นอนก็อาจทำให้ผู้พิพากษาองค์คณะใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยยึดถือตามแนวทางคดีอาญาหรือคดีแพ่งได้ นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่า ระเบียบเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุจพินิจได้อย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นได้มากไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด ไม่มีบทตัดพยาน ที่เด็ดขาดอันเป็นปัญหาต่อหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษา ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในวิธีพิจารณาความหรือสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิเด็ดขาดของคู่ความตามหลักวิธีพิจารณาความและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ที่มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะใช้คำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการซื้อสิทธิขายเสียงในกระบวนการการเลือกตั้ง อันจะนำไปสู่การพัฒนาให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมยิ่งขึ้นต่อไป

2.6 สภาพปัญหาเกี่ยวกับคำสั่งศาลเป็นที่สุดไม่สามารถที่จะอุทธรณ์หรือฎีกายังศาลสูงได้ พบว่า การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 กำหนดให้ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ทำหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยมีลำดับชั้นศาลเพียงชั้นศาลเดียวและให้คำสั่งศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคเป็นที่สุดโดยไม่เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถโต้แย้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งต่อศาลในลำดับชั้นที่สูงกว่าเพื่อให้ศาลสูงได้ทบทวนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งศาลล่างก่อน นั้นเป็นการขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนหากการพิจารณาและวินิจฉัยคดีของศาลเกิดความผิดพลาดหรือมีข้อบกพร่อง ผลของคำวินิจฉัยย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางศาล จึงถือเป็นการขัดต่อหลักการทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ซึ่งเป็นหลักในการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องที่อาจปรากฏในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างโดยศาลที่สูงกว่า

การอภิปรายผล

จากสภาพปัญหาการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมดังกล่าวข้างต้น ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และควรยกเลิกอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในมาตรา 224 (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 โดยให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งทุกประเภทเป็นอำนาจของศาลเลือกตั้งเพียงศาลเดียว ไม่ว่าความผิดนั้นจะเป็นความรับผิดทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ ในด้านการบริหารจัดการการเลือกตั้ง และควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมรวมทั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวนหรือไต่สวนกรณีที่มีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมกรณีที่มีพยานหลักฐานปรากฏว่าการดำเนินการเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือมิก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่สืบสวน สอบสวนหรือไต่สวนหากปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดก็ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งยุติเรื่องแต่หากปรากฏว่ามีพยานหลักฐานปรากฏว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายจริงก็ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลเลือกตั้งเป็นผู้พิจารณาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก ซึ่งสอดคล้องกับ Intaraboonsom (2021) และ Wongneam (2013) ส่วนลักษณะรูปแบบศาลเลือกตั้งที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย จากการวิเคราะห์ผลพบว่า เมื่อวิเคราะห์ถึงจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนมากกว่า 7,500 แห่ง ประกอบกับสถิติปริมาณคดีอาญาคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีเลือกตั้ง เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2564 ที่ผ่านมามีมากกว่า 20,000 คดี ฉะนั้น เพื่อให้คุ้มค่ากับงบประมาณในการจัดตั้งศาลเลือกตั้งและจำนวนปริมาณคดี จึงควรจัดตั้งศาลเลือกตั้งเป็นศาลชำนัญพิเศษ สังกัดศาลยุติธรรม เพื่อรองรับคดีเลือกตั้งทุกประเภทในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น ไว้ที่ศาลเลือกตั้งเพียงศาลเดียวไม่ว่าความผิดนั้นจะเป็นความรับผิดทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง โดยแบ่งออกเป็นศาลเลือกตั้งกลางและศาลเลือกตั้งภาค ให้ศาลเลือกตั้งกลางจัดตั้งขึ้นในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใกล้เคียงโดยยกฐานะจากแผนกคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์ และให้ศาลเลือกตั้งภาค 1-9 จัดตั้งขึ้นในแต่ละเขตอำนาจศาล โดยยกฐานะจากแผนกคดีเลือกตั้งในศาลอุทธรณ์ภาค 1-9 ให้ศาลเลือกตั้งกลาง และศาลเลือกตั้งภาคมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ดังนี้

(1) คดีที่เกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(2) คดีที่มีมูลเหตุแห่งคดีมาจากปัญหาหรือข้อโต้แย้งอันเกี่ยวกับการควบคุมและการจัดการเลือกตั้ง การประกาศให้มีการเลือกตั้ง การกำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ในการสมัครรับเลือกหรือสมัครรับเลือกตั้ง การออกประกาศหรือระเบียบต่างๆ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อควบคุมหรือการจัดการเลือกตั้ง การสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้ง ไปจนถึงการรับรองผลและการประกาศผลการเลือกตั้ง

(3) คดีที่เกี่ยวกับใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือของสำนักงานคณะกรรมการการ

(4) คดีเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(5) คดีอาญาที่มีมูลเหตุแห่งคดีมาจากการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง หรือการกระทำหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกรณีที่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายหรือขัดขวางการเลือกตั้ง

ในกรณีที่ศาลเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว หรือสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาศาลเลือกตั้งต่อศาลฎีกาได้ในกรณีที่พบพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญหรือเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญในคดีภายใน 15 วันนับแต่วันที่ศาลเลือกตั้งมีคำพิพากษา โดยการเสนอคำร้องต่อศาลและศาลรับคำร้องไว้พิจารณาไม่เป็นเหตุให้บุคคลผู้ได้รับการเลือกตั้งหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

สำหรับวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง จากการวิเคราะห์ผลพบว่า ควรตราเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง มีขั้นตอนกระบวนพิจารณาที่แตกต่างกันไปจากวิธีพิจารณาความในศาลยุติธรรม โดยศาลเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีและต้องรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดบรรทัดฐานจากการทำคำวินิจฉัยที่ชัดเจน มีความเป็นเอกภาพเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. สมควรแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยให้ยกเลิกอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรการเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นในมาตรา 224 (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 โดยให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีเลือกตั้งทุกประเภทเป็นอำนาจของศาลเลือกตั้งเพียงศาลเดียวไม่ว่าความผิดนั้นจะเป็นความรับผิดทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ ในด้านการบริหารจัดการการเลือกตั้ง และควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมรวมทั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวนหรือไต่สวนกรณีที่มีการกระทำใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไป

โดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

2. เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้วนอกจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับผลกระทบจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเข้าไปใช้สิทธิทางศาลเสนอคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระบวนการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกิดจากการทุจริตหรือเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเห็นควรกำหนดระยะเวลาในการเสนอคำร้องขอให้มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในเวลาที่เหมาะสมด้วย

3. สมควรแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยให้องค์กรรัฐสภาเป็นผู้ทำหน้าที่ตรากฎหมายวิธีการสืบสวนการไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งออกมาในรูปของกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยคดีเลือกตั้งและให้องค์กรรัฐสภาเป็นผู้ทำหน้าที่ตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งออกมาในรูปของกฎหมายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งขึ้นมาเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญมีฐานของกฎหมายรองรับและอยู่ภายในกรอบของกฎหมาย และทำให้ผู้อยู่ในกระบวนการพิจารณาชั้นศาลซึ่งได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือคำพิพากษาศาลได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาคดีของศาล

4. สมควรที่จะมีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยและพิพากษาคดี โดยให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลเลือกตั้งต่อศาลฎีกาได้ในกรณีที่ศาลเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้วินิจฉัยทบทวนคำพิพากษาของศาลเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่งทั้งนี้เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีความเป็นเอกภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกันไม่เกิดการตีความกฎหมายไปหลายแนวทางจนเป็นการขัดแย้งกันเอง

5. สมควรกำหนดเรื่องการชั่งน้ำหนักไว้ในวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งให้ชัดเจนว่า การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งให้ผู้พิพากษาในระบบไต่สวนมีบทบาทในเชิงรุกตั้งแต่ชั้นตรวจคำร้องไปจนถึงชั้นไต่สวนพยานหลักฐาน และแสวงหาพยานหลักฐานพิสูจน์ความจริงให้สิ้นกระแสความ โดยไม่ให้นำวิธีการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแบบคดีอาญาและคดีแพ่งมาใช้ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้ง

6. สมควรมีการกำหนดบทบัญญัติที่ขยายความของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ให้ชัดเจนโดยแก้ไขกฎหมายเป็นคำว่า “พยานหลักฐานปรากฏชัดแจ้งว่า” การเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และขยายความของคำว่า “มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม” ให้ชัดเจนโดยแก้ไขกฎหมายเป็นคำว่า“การเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิชอบด้วยกฎหมายหรือมิก่อให้เกิดความเป็นธรรม” ทั้งนี้เพื่อให้การตีความหรือการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลเลือกตั้ง ที่จะต้องบังคับใช้กฎหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

References

Intaraboonsom, P. (2021). *Legal measures in proceedings of election-related cases in Thailand.* Doctoral Dissertation of Law, Dhurakij Pundit University. [In Thai]

Kongmuang, P. (2007). *Principles of public law.* Dhurakij Pundit University, Faculty of Law. [In Thai]

Krea-Ngam, W. (1987). *Constitutional law* (3rd ed.). Niti Bannakarn. [In Thai]

Meewongukos, B. (2013). *Constitutional law* (7th ed.). Thammasat University, Faculty of Law, Textbook Project and Teaching Documents. [In Thai]

Rakkit Matatratip, J. (2018). *Election court procedure: A Study of the order for a new election and the revocation of the right to vote for local council members or local executives in the jurisdiction of the Court of Appeal Region 4.* Retrieved from https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=12683&table=files_biblio [In Thai]

Wisarutpitch, W. (1997). *Concepts and basic principles in public law: A collection of some articles on administrative law and constitutional law.* Nititham. [In Thai]

Wongneam, N. (2013). *The role of the Election Committee of Thailand in fostering fairness in election contests.* Doctoral Dissertation of Philosophy (Politics), Ramkhamhaeng University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.36

Received:	July	14, 2023
Revised:	August	22, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

ภัทรภร สิเนหา[1] ประเสริฐ ตัณศิริ[2]
ประพจน์ คล้ายสุบรรณ[3] ภูมิ มูลศิลป์[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมวัตถุอันตราย เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทยและต่างประเทศ วิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย และแนวทางแก้ไขและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกลางที่ใช้ควบคุมวัตถุอันตรายทุกชนิด ส่งผลให้มีปัญหาโครงสร้างและสภาพบังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ปัญหาการขอต่ออายุใบอนุญาต ปัญหาวัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอม ผิดมาตรฐาน และเสื่อมคุณภาพ และปัญหาการโฆษณาและฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้น ควรออกกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีโครงสร้างขอบเขตการบังคับใช้มุ่งเน้นวัตถุอันตรายทางการเกษตรโดยตรงแยกออกจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กำหนดให้ผู้มีความประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตมีหน้าที่ต้องแจ้งจำนวนวัตถุอันตรายที่ครอบครอง กำหนดให้วัตถุอันตรายที่แสดงกำหนดเวลาที่วัตถุอันตรายหมดอายุใช้เกินความเป็นจริงให้ถือว่าเป็นวัตถุอันตรายปลอม และกำหนดให้มีกฎหมายและหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลโฆษณาและฉลากเกี่ยวกับสารเคมีทางเกษตรโดยเฉพาะ รวมทั้งควรมีร่างพระราชบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พ.ศ....

คำสำคัญ: สารเคมีกำจัดศัตรูพืช; ธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช; พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
ภัทรภร สิเนหา, ประเสริฐ ตัณศิริ, ประพจน์ คล้ายสุบรรณ และภูมิ มูลศิลป์. (2567). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 502-518.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: tiger_lee2000@hotmail.co.th
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] ตุลาการศาลปกครองสูงสุด
[4] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Legal Problems Regarding the Pesticide Business According to the Hazardous Substance Act, B.E. 2535 (1992)

Phattharaporn Sineha[1] Prasert Tansiri[2]
Prapot Klaisuban[3] Poom Moolsilpa[4]

Abstract

This research article aims to study the legal problems regarding the control of pesticide business operators in Thailand, the concepts and theories, compares the laws in Thailand and abroad, analyzes the problems related to the control of pesticide business operators in Thailand; and proposes guidelines for an amendment and development of the laws related to the control of pesticide business operators in Thailand. The qualitative research approach was employed. Data were collected using the techniques of documentary research, in-depth interview, and focus group discussions. Data were analyzed using the techniques of content analysis and comparative analysis.

Findings are as follows: The Hazardous Substances Act B.E. 2535, which is a central law that controls all types of hazardous substances, has resulted in problems with the structure and enforcement of the Hazardous Substances Act B.E. 2535, problem in an extension of licenses, problem of fake, substandard, and deteriorated agricultural hazardous substances and problem of pesticide advertising and labeling. Therefore, a pesticide law should be enacted that has a structure and scope of enforcement that focuses directly on agricultural hazardous substances, separate from the Hazardous Substances Act B.E. 2535, stipulate that those who wish to renew their licenses must report the number of hazardous substances they possess, stipulate that show an expiration date that is untrue, should be considered counterfeit hazardous substances, and stipulate that there should be a law and a primary agency responsible for overseeing agricultural chemical advertising and labeling. There should also be a draft of the Pesticides Act B.E....

Keywords: Pesticide; Pesticide Business; The Hazardous Substance Act, B.E. 2535
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Sineha, P., Tansiri, P., Klaisuban, P., & Moolsilpa, P. (2024). Legal problems regarding the pesticide business according to the Hazardous Substance Act, B.E. 2535 (1992). *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 502-518.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding Author Email: tiger_lee2000@hotmail.co.th
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Judge of the Supreme Administrative Court
[4] Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (pesticide) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ยาฆ่าแมลง” เป็นสารเคมีที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในภาคการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรมีความเชื่อว่า การใช้สารเคมีนั้นเป็นต้นทุนต่ำที่สุดสะดวกสบายที่สุด ประกอบกับผู้บริโภคพืชผักและผลไม้ ส่วนใหญ่ต้องการผลิตผลที่มีลักษณะสวยงาม ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย เกษตรกรมีความประสงค์ที่จะจำหน่ายผลิตผลให้ได้ราคาสูง จึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Technology Chaoban, 2021) จากความต้องการใช้สารเคมีของเกษตรกรจำนวนมากนี้เอง จึงทำให้มีการผลิต จำหน่าย และนำเข้าผลิตภัณฑ์สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยยังไม่สามารถที่จะผลิตสารออกฤทธิ์ได้ จากข้อมูลการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการ ปี พ.ศ. 2542-2561 พบว่า ประเทศผู้ผลิตสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ประเทศไทยนำเข้ามากที่สุด คือ ประเทศจีน ตามมาด้วย อินเดีย สวิตเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย และเยอรมนี และจากข้อมูลบริษัทที่นำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปี พ.ศ. 2555 พบว่า “บริษัท ซินเจนทา ครอป โปรเทคชั่น จำกัด” นำเข้าสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 9.82 ของปริมาณนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งหมด รองลงมาคือ “บริษัท เอเลฟองเต้ อโกรเคมิคอล จำกัด” คิดเป็นร้อยละ 7.71 ฯลฯ (Thai Civil Rights and Investigative Journalism, 2021) ดังนั้น จากข้อมูลจะเห็นความย้อนแย้งกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะลดใช้สารเคมี 10 เปอร์เซ็นต์ ภายในปี พ.ศ. 2564 และเพิ่มพื้นที่การเกษตรอินทรีย์กว่าล้านไร่ เพื่อทำให้ประเทศไทยไม่เป็นแผ่นดินที่เต็มไปด้วยสารพิษ (Thairath Online, 2021)

จากการใช้สารเคมีของเกษตรกรดังกล่าว เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือ Thai-PAN ได้เปิดผลการตรวจสอบผักและผลไม้ ประจำปี พ.ศ. 2563 พบว่า มีผักและผลไม้มากถึงร้อยละ 58.7 ที่พบสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน MRL (Maximum Residue Limits) และพบสารเคมีที่ถูกห้าม (Ban) ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองแล้ว (วัตถุอันตรายชนิดที่ 4) จำนวน 5 ชนิด รวมทั้งพบสารนอกบัญชีวัตถุอันตรายอีก 32 ชนิด ซึ่งผิดกฎหมาย (Thai-PAN, 2021a) และจากสรุปประชุมวิชาการเพื่อเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปี 2563 พบว่า สถานการณ์การใช้สารเคมีทางการเกษตรในปี พ.ศ. 2563 พบครัวเรือนที่ยังคงใช้สารเคมีทางการเกษตรจำนวน 677,522 ครัวเรือน หรือร้อยละ 25.60 การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชได้สร้าง ผลกระทบต่อร่างกายของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง (Bangkok Metropolitan Administration, Health Department, Food Sanitation Division, 2021) ด้วยเหตุนี้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจึงถือเป็น “วัตถุอันตรายทางการเกษตร” ที่จะต้องมีการจัดการสารกำจัดศัตรูพืช ด้วยการควบคุมด้านกฎระเบียบและทางเทคนิคในทุกด้านของวงจรชีวิตของสารกำจัดศัตรูพืช รวมถึงการผลิต (การผลิตและการกำหนดสูตร) การอนุญาต นำเข้า การกระจายขาย จัดหา ขนส่ง การจัดเก็บ การจัดการ การประยุกต์ใช้ และการกำจัดของสารกำจัดศัตรูพืชและภาชนะบรรจุเพื่อความปลอดภัยและประสิทธิภาพและเพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมและการสัมผัสมนุษย์และสัตว์ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2014)

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 โดยใช้ ชื่อว่า “พระราชบัญญัติวัตถุมีพิษ พ.ศ. 2510” อยู่ในการดูแลของ “กระทรวงเกษตรและสหกรณ์” เนื่องจากวัตถุมีพิษที่ต้องควบคุม คือ สารเคมีเกษตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการตรา “พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535” ขึ้นแทนพระราชบัญญัติวัตถุมีพิษมีการขยายขอบเขตความของ “วัตถุอันตราย” ออกไป พร้อมทั้งทำการรวบรวม จัดระบบงานให้มีการประสานงานระหว่าง

หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการควบคุม ดูแล วัตถุอันตรายให้ครอบคลุมและชัดเจน ความรับผิดชอบหลักตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจึงโอนย้ายมาอยู่ที่ “กระทรวงอุตสาหกรรม” ส่วนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องของวัตถุอันตรายที่ใช้ทางการเกษตร แบ่งออกเป็นวัตถุอันตรายที่ใช้กับพืช สัตว์น้ำ และปศุสัตว์ โดย “กรมวิชาการเกษตร” ดูแลในส่วนของวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ใช้กับพืช ซึ่งเป็นส่วนที่มีการนำเข้าและใช้สูงที่สุดในกลุ่มของวัตถุอันตรายทางการเกษตร (ThaiPublica, 2021)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ประกอบด้วย (1) กำหนดอำนาจหน้าที่ของ “คณะกรรมการวัตถุอันตราย” (2) กำหนดกลไกการควบคุมวัตถุอันตราย ตั้งแต่การขึ้นทะเบียน การติดฉลาก การโฆษณา คำเตือน การนำเข้าหรือส่งออก และ การครอบครอง โดยแบ่งประเภทสารเคมีเป็น 4 ประเภทตามความอันตราย สารเคมีอันตรายซึ่งรวมถึงสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะต้องขึ้นทะเบียนและจัดเป็นวัตถุอันตรายประเภทที่ 3 ส่วนสารเคมีที่ห้ามนำเข้าและห้ามใช้นับว่าเป็นวัตถุอันตรายประเภทที่ 4 และ (3) กำหนดหน้าที่ ความผิดทางแพ่ง และการกำหนดโทษ หากมีการฝ่าฝืนกฎหมาย และเนื่องจากไม่มีกฎหมายใดทำหน้าที่ควบคุมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรง จึงมีการพัฒนานโยบายท้องถิ่นและโครงการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อลดการใช้สารเคมีอันตรายและส่งเสริมการใช้สารเคมีที่ถูกต้อง เช่น Safe Use, Integrated Pest Management (IPM) และการให้มาตรฐาน Good Agricultural Practice (GAP) (Thai-PAN, 2021b) ที่ผ่านมา แม้จะมีความพยายามในการแก้ไขพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยเฉพาะเรื่องของการควบคุมและตรวจสอบผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก็ตาม แต่ผู้วิจัยยังพบว่า กฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาโครงสร้างและสภาพบังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ได้แก่ ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมาย นิยามคำว่าวัตถุอันตราย องค์ประกอบคณะกรรมการวัตถุอันตราย การขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร การไม่มีบทบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไว้โดยเฉพาะ ปัญหาการขอต่ออายุใบอนุญาต ปัญหาวัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอม ผิดมาตรฐาน และเสื่อมคุณภาพ และปัญหาการโฆษณาและฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหากฎหมายดังกล่าวเพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมวัตถุอันตราย
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย
5. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุอันตราย พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 กฎหมายการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของสหรัฐอเมริกา มาเลเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น และจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) และใช้เทคนิคแบบลูกโซ่ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการควบคุมวัตถุอันตรายทางการเกษตรของภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มองค์กรภาคธุรกิจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช กลุ่มผู้แทนองค์กรการควบคุมวัตถุอันตรายทางการเกษตร ภาคประชาสังคม หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และกลุ่มนักวิชาการกฎหมายหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อม หรือด้านคุ้มครองผู้บริโภคหรือด้านธุรกิจ รวมทั้งหมดจำนวน 60 คน ส่วนการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือคุ้มครองผู้บริโภค หรือธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมจำนวน 8 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย

2. ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมวัตถุอันตราย

3. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทยและต่างประเทศ

4. ทำให้ได้ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย

5. ทำให้ทราบแนวทางแก้ไขและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

“สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” หรือ “สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช” หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ยาฆ่าแมลง” จะตรงกับในภาษาอังกฤษคำว่า “Pesticide” โดยจรรยาบรรณว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (The Code of Conduct on Pesticide Management) ได้ให้ความหมายของคำว่า “Pesticide” หมายถึง “สารใดๆ หรือส่วนผสมของสารเคมีหรือส่วนผสมทางชีวภาพที่มีไว้สำหรับการขับไล่ ทำลาย หรือควบคุมศัตรูพืชหรือควบคุมการเจริญเติบโตของพืช” (“Pesticide Means any Substance, or Mixture of Substances of Chemicals or Biological Ingredients Intended for Repelling, Destroying or Controlling any Pest, or Regulating Plant Growth.”) (The Code of Conduct on Pesticide Management) โดยคำนี้จะมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากจะมีส่วนช่วยในการกำหนดขอบเขตของกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชประเทศต่างๆ อาจต้องการรวมคำจำกัดความที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลตามที่ระบุไว้ใน The Code of Conduct on Pesticide Management คำจำกัดความนี้ครอบคลุมถึงสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกรูปแบบสำหรับการใช้งานทั้งหมดซึ่งจะช่วยป้องกันช่องโหว่หรือช่องว่างทางกฎหมาย และใช้กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทางเคมีและชีวภาพสำหรับการใช้งานทางการเกษตร ในครัวเรือน การสาธารณสุข การสัตวแพทย์ การป่าไม้ และอุตสาหกรรม เป็นต้น แม้ในกฎหมายที่กำหนดให้มีขอบเขตจำกัดมากขึ้น คำจำกัดความก็ยังคงอยู่ตามที่ระบุไว้ในจรรยาบรรณ แต่ตามด้วยการชี้แจงเพิ่มเติมในข้อกำหนดเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมาย (สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งหมดหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพียงบางชนิด) (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2014)

ส่วนประเทศไทย สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช” หมายความถึง วัตถุอันตรายที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการควบคุมแมลง โรคพืชและวัชพืช ซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์ (Department of Agriculture, Bureau of Plant and Agricultural Materials Control, 2010) ทั้งนี้ คำว่า “วัตถุอันตราย” เมื่อพิจารณา “วัตถุอันตราย” ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ได้นิยามความหมายของ “วัตถุอันตราย” หมายความว่า วัตถุดังต่อไปนี้ (1) วัตถุระเบิดได้ (2) วัตถุไวไฟ (3) วัตถุออกซิไดซ์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ (4) วัตถุมีพิษ (5) วัตถุที่ทำให้เกิดโรค (6) วัตถุกัมมันตรังสี (7) วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรม (8) วัตถุกัดกร่อน (9) วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง และ(10) วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะผู้ควบคุมวัตถุอันตรายที่ใช้ในทางการเกษตรหรือที่เรียกว่า “วัตถุอันตรายทางการเกษตร” ซึ่งตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร: สารพิษตกค้าง: ปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุดตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เลขที่ 387 พ.ศ. 2560 เรื่อง อาหารที่มีสารพิษตกค้าง ข้อ 3 ได้ใช้คำว่า “วัตถุอันตรายทางการเกษตร (pesticide)” แทนคำว่าสารกำจัดศัตรูพืช และได้ให้ความหมายไว้ในประกาศของทั้งสองฉบับดังกล่าว โดยมีเนื้อความเหมือนกันว่าหมายถึง สารที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ป้องกัน ทำลาย ดึงดูด ขับไล่หรือควบคุมศัตรูพืชหรือพืชหรือสัตว์ที่ไม่พึงประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระหว่างเพาะปลูก การเก็บรักษา การขนส่ง การจำหน่าย หรือระหว่างกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร หรือเป็นสารที่อาจใช้กับสัตว์เพื่อควบคุมปรสิตภายนอก (ectoparasites) และให้หมายความรวมถึงสารควบคุมการเจริญเติบโตของพืช สารทำให้ใบร่วง สารทำให้ผลร่วง สารยับยั้งการแตกยอดอ่อนและสารที่ใช้กับพืชผลก่อนหรือหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อป้องกันการเสื่อมเสียระหว่างการเก็บรักษาและการขนส่ง แต่ไม่รวมถึงปุ๋ย สารอาหารของพืชและสัตว์ วัตถุเจือปนอาหาร วัตถุที่เติมในอาหารสัตว์ (feed additive) และยาสัตว์ (Veterinary Drug)

ส่วนความหมายของคำว่า “ศัตรูพืช” หมายถึง สิ่งมีชีวิตใดๆ ก็ตามที่ทำความสูญเสียหรือทำลายพืชที่เราเพาะปลูกทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สิ่งมีชีวิตที่เป็นศัตรูพืชที่สำคัญ ได้แก่ แมลง ไร เชื้อรา แบคทีเรีย ไวรัส ไส้เดือนฝอย หนู ค้างคาว หอย และวัชพืช (Bureau of Plant and Agricultural Materials Control, Department of Agriculture, 2010)

นอกจากนี้ ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ยังได้ให้ความหมายของคำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” หมายถึง (1) สารหรือส่วนผสมของสารที่มีไว้สำหรับป้องกัน ทำลาย ขับไล่ หรือบรรเทาศัตรูพืชใดๆ (2) สารหรือส่วนผสมของสารที่มีไว้สำหรับใช้เป็นสารควบคุมพืช สารทำให้ใบร่วง หรือสารดูดความชื้น และ (3) สารให้ความคงตัวของไนโตรเจน ยกเว้นคำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” จะต้องไม่รวมถึงส่วนประกอบที่เป็น “ยาสำหรับสัตว์ชนิดใหม่” ตามความหมายของมาตรา 201 (w) ของมาตรา 201 (w) ของ Federal Food, Drug, and Cosmetic Act (21 U.S.C. 321(w)) ที่กำหนดโดยเลขาธิการด้านสุขภาพและบริการมนุษย์ (The Secretary of Health and Human Services) ไม่ควรเป็น New Animal Drug ยาตามข้อบังคับที่กำหนดเงื่อนไขการใช้งานสำหรับส่วนประกอบหรือเป็นอาหารสัตว์ตามความหมายของมาตรา 201 (x) ของพระราชบัญญัติดังกล่าว (21 U.S.C. 321 (x)) ที่มีหรือบรรจุ New Animal Drug คำว่า “Pesticide” ไม่รวมถึงผลิตภัณฑ์ฆ่าเชื้อที่เป็นสารเคมีเหลว รวมถึงการเรียกร้องสารฆ่าเชื้อหรือสารฆ่าเชื้อที่ด้อยกว่าในผลิตภัณฑ์ดังกล่าว (“Does not Include Liquid Chemical

Sterilant Products (Including any Sterilant or Subordinate Disinfectant Claims on Such Products") (The Federal Insecticide, Fungicide, and Rodenticide Act, Section 2) (United States Environmental Protection Agency, 2024)

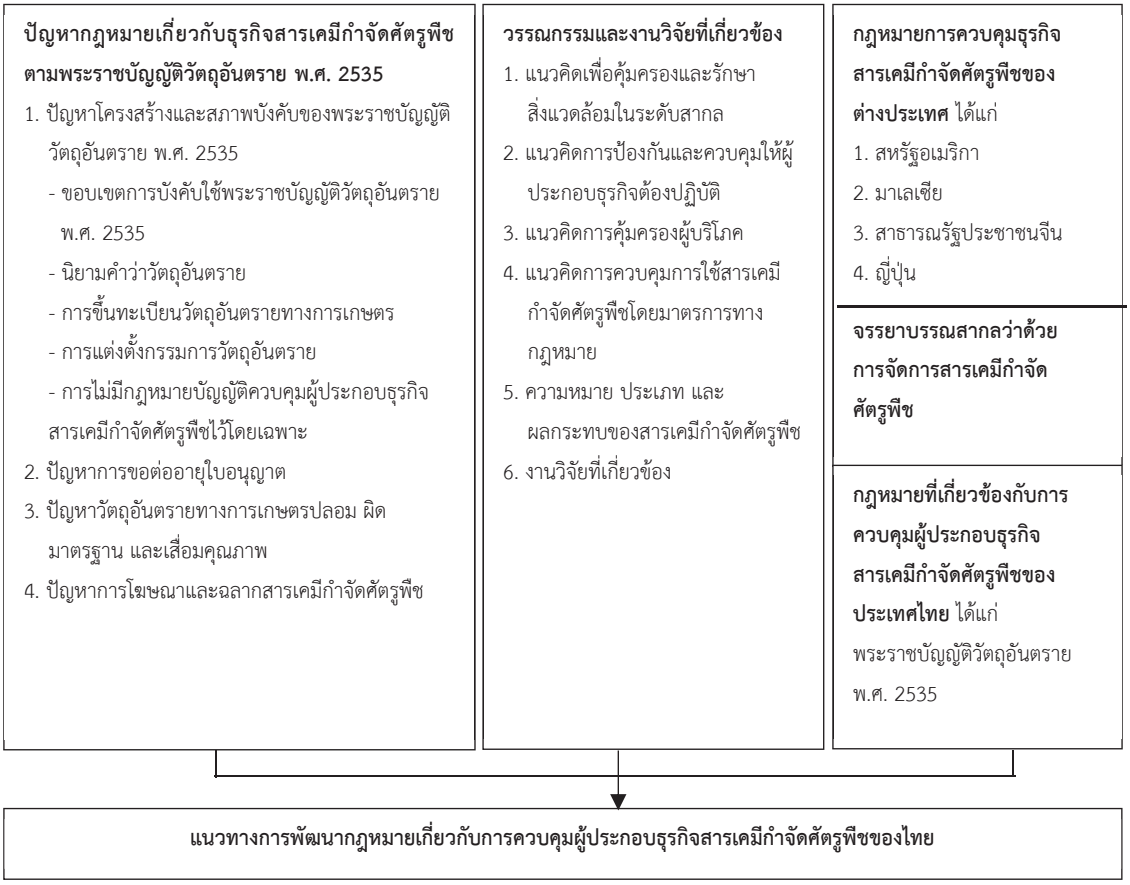
สาธารณรัฐประชาชนจีน ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(The Regulation on Pesticide Administration (Decree 677)) ได้ให้ความหมายคำว่า "สารเคมีกำจัดศัตรูพืช" (pesticides) หมายถึง สารใดๆ หรือส่วนผสมของสารที่สังเคราะห์ทางเคมีหรือมีต้นกำเนิดจากสารชีวภาพและสารธรรมชาติอื่นๆ และการเตรียมการที่ใช้ในการป้องกันหรือควบคุมโรค ศัตรูพืช วัชพืช หนู และสิ่งมีชีวิตที่เป็นอันตราย การเกษตรและป่าไม้ และเพื่อควบคุมการเจริญเติบโตของพืชและแมลง

สารกำจัดศัตรูพืชตามที่ระบุไว้ในวรรคก่อน รวมถึงประเภทต่างๆ ที่จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์และสถานที่ดังต่อไปนี้ (The Regulation on Pesticide Administration (Decree 677), Article 2) (1) เพื่อการป้องกันหรือควบคุมโรค ศัตรูพืช (รวมถึงแมลง เห็บ และไร) วัชพืช หนู หอย และสิ่งมีชีวิตที่เป็นอันตรายอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อการเกษตรและป่าไม้ (2) เพื่อการป้องกันหรือควบคุมโรค ศัตรูพืช หนู และสิ่งมีชีวิตที่เป็นอันตรายอื่นๆ ณ สถานที่เก็บและแปรรูป (3) เพื่อควบคุมการเจริญเติบโตของพืชและแมลง (4) เพื่อป้องกันการกัดกร่อนหรือการเก็บรักษาผลิตผลทางการเกษตรและของป่า (5) เพื่อการป้องกันหรือควบคุมยุง แมลงวัน แมลงสาบ หนู และสิ่งมีชีวิตที่เป็นอันตรายอื่นๆ (6) เพื่อการป้องกันหรือควบคุมสิ่งมีชีวิตที่เป็นอันตรายซึ่งเป็นอันตรายต่อเขื่อนในแม่น้ำ ทางรถไฟ ท่าเทียบเรือ สนามบิน อาคาร และสถานที่อื่นๆ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2017)

มาเลเซีย ตามพระราชบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค.ศ. 1974 (Pesticide Act 1974) ให้ความหมายคำว่า "สารเคมีกำจัดศัตรูพืช" (pesticide) หมายความว่า ภายใต้อนุมาตรา 2 (ก) สารใดๆ ที่มีสารออกฤทธิ์ หรือ (ข) การเตรียมการ ส่วนผสม หรือวัสดุใดๆ ที่มีส่วนประกอบสำคัญอย่างน้อยหนึ่งอย่างเป็นส่วนประกอบ แต่ไม่รวมถึงอาหารที่ปนเปื้อนหรือสิ่งของใดๆ ที่ระบุไว้ในตารางที่สอง (Pesticide Act 1974, Section 2) (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2018)

ญี่ปุ่น พระราชบัญญัติควบคุมสารเคมีทางการเกษตร (Agricultural Chemicals Regulation Act (Act No. 82 of 1948) ไม่ได้มีการให้ความหมายของคำว่า "สารเคมีกำจัดศัตรูพืช" (pesticide) ได้ แต่ได้ให้ความหมายของคำว่า "สารเคมีทางการเกษตร" (agricultural chemicals) ว่าหมายถึง "สารฆ่าเชื้อแบคทีเรีย สารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืช และสารเคมีอื่นๆ เพื่อใช้ควบคุมแบคทีเรีย ไส้เดือนฝอย ไร แมลง หนู วัชพืช หรือสัตว์อื่นๆ พืช หรือไวรัส (ต่อไปนี้เรียกโดยรวมว่า "ศัตรูพืช") ที่เป็นอันตรายต่อพืชผล (รวมถึงต้นไม้และผลิตผลทางการเกษตรและป่าไม้ ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า "พืชผล ฯลฯ") (สารฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ยาฆ่าแมลง สารกำจัดวัชพืช และสารเคมีอื่นๆ รวมถึงสารที่กำหนดโดยคำสั่งคณะรัฐมนตรีระหว่าง สารกำจัดแบคทีเรีย สารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืช และสารเคมีอื่นๆ ใช้เป็นวัสดุหรือส่วนผสม และใช้สำหรับการควบคุมนั้น) และสารกระตุ้นการเจริญเติบโต สารยับยั้งการงอก และสารเคมีอื่นๆ (ไม่รวมปุ๋ยที่ระบุไว้ในข้อ 2 ย่อหน้า (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบปุ๋ย (พระราชบัญญัติฉบับที่ 127 พ.ศ. 2493) ที่ใช้เพื่อเพิ่มหรือยับยั้งสรีรวิทยาของพืช ฯลฯ" (Agricultural Chemicals Regulation Act, Article 2 (1)) (Japanese Law Translation, 2018)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

การควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ยังมีข้อบกพร่องบางประการ จึงก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างและสภาพบังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ปัญหาการขอต่ออายุใบอนุญาต ปัญหาวัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอม ผิดมาตรฐาน และเสื่อมคุณภาพ ปัญหาการโฆษณาและฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่จำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของไทยต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยทำการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกสารของไทยและต่างประเทศ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น

3. การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) เมื่อได้ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาหาแนวทางแก้ไขและยืนยันผลการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือคุ้มครองผู้บริโภค หรือธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

1.1 ปัญหาโครงสร้างและสภาพบังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

(1) ขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีโครงสร้างขอบเขตบังคับใช้กว้างเกินไปที่มุ่งเน้นวัตถุอันตรายทั่วไปหรือสารเคมีทุกชนิด โดยไม่ได้มุ่งเน้นวัตถุอันตรายที่ใช้ทางการเกษตรโดยตรง

(2) นิยามคำว่าวัตถุอันตราย ตามมาตรา 4 ตั้งแต่ (1) ถึง (10) ไม่มีนิยามข้อใดเลยที่กล่าวถึงสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือสารเคมีทางการเกษตร แต่มีนิยามข้อหนึ่งที่ใกล้เคียงและนำไปใช้ได้ นั่นคือ (10) ที่ว่า “วัตถุอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์ หรือสิ่งแวดล้อม” เท่านั้น นอกนั้นเป็นวัตถุอันตรายอื่นๆ ทั้งหมด

(3) องค์ประกอบคณะกรรมการวัตถุอันตราย ตามมาตรา 6 กฎหมายกำหนดให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธานกรรมการหลัก และอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นกรรมการและเลขานุการผู้มีบทบาทหลักสำคัญ แม้มาตรา 6 จะกำหนดให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และอธิบดีกรมวิชาการเกษตร เป็นกรรมการโดยตำแหน่งก็ตาม แต่ไม่ใช่กรรมการหลัก เพราะฉะนั้นกฎหมายนี้ไม่ได้มุ่งเน้นใช้สารเคมีทางการเกษตรเลยตั้งแต่ต้น ดังนั้น การแต่งตั้งคณะกรรมการวัตถุอันตรายยังมีความไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่ได้พิจารณาเน้นที่คุณสมบัติของกรรมการที่จะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสารเคมีทางการเกษตร แต่จะเป็นกรรมการโดยตำแหน่งของหลายกระทรวงเข้าไปนั่งจำนวนมาก เมื่อมีการออกเสียงลงมติพิจารณาระงับหรือไม่ระงับการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จึงส่งผลให้กรรมการฝ่ายเสียงข้างมากชนะกรรมการเสียงข้างน้อยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสารเคมีทางการเกษตร นอกจากนี้ มาตรา 6 อนุมาตรา 3 ไม่ได้กำหนดลักษณะต้องห้ามของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ประกอบการจำหน่ายสารเคมีเข้ามาเป็นกรรมการวัตถุอันตราย ซึ่งส่งผลให้การได้มาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอาจขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย

(4) การขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร ตามมาตรา 36 มีปัญหาในเรื่องของกระบวนการพิจารณาวัตถุอันตราย หรือกระบวนการพิจารณายกเลิกและจำกัดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีอันตรายร้ายแรง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร ไม่ได้บัญญัติให้การพิจารณาวัตถุอันตรายทางการเกษตรมีความจำเป็นที่จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญ องค์กรผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถในเชิงลึกมาช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ประเมินเอกสารทางวิชาการ เพื่อให้การพิจารณามีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้การพิจารณาตัดสินใจของคณะกรรมการวัตถุอันตรายเป็นไปอย่างล่าช้า มีการตัดสินใจ

ที่ไม่เป็นไปตามข้อเสนอของกระทรวงสาธารณสุขและประชาคมของนักวิชาการจากหลายสถาบัน มีการเสนอใช้ข้อมูลเก่าล้าสมัย โดยเพิกเฉยต่อข้อมูลเชิงประจักษ์และรายงานใหม่ๆ เป็นจำนวนมาก

(5) การไม่มีบทบัญญัติใดในพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่ให้ความสำคัญแก่สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไว้โดยตรง แม้ในปี พ.ศ. 2562 จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ก็มิได้มีการแก้ไขในเรื่องนี้ จึงทำให้กฎหมายมีโครงสร้างและสภาพการบังคับใช้กับสารเคมีทุกชนิดเหมือนเดิม โดยไม่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่บัญญัติเรื่องของการขึ้นทะเบียน การตรวจสอบ การขออนุญาต การควบคุม การนำเข้า การผลิต การโฆษณา การกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบการ หน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และบทลงโทษไว้เป็นการเฉพาะ จึงทำให้กฎหมายที่ใช้อยู่มีข้อบกพร่องมาก และกรมวิชาเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก็ไม่มีอำนาจโดยตรงในการสั่งการ เพราะต้องทำเรื่องผ่านทางกระทรวงอุตสาหกรรม จึงส่งผลให้ผู้ประกอบการนำเข้าสารเคมีอาศัยช่องว่างในกรณีที่กฎหมายห้ามใช้ในการเกษตร แต่อุตสาหกรรมประกาศให้ใช้ได้นำเข้ามาใช้ในการเกษตร เนื่องจากสารเคมีบางชนิดใช้ได้หลายวัตถุประสงค์และบางสารมีระดับของการควบคุมไม่เท่ากัน

1.2 ปัญหาการขอต่ออายุใบอนุญาต ตามมาตรา 27 ที่ได้กำหนดให้ผู้ได้รับใบอนุญาต ถ้าประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตจะต้องยื่นคำขอเสียก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอดังกล่าวแล้วให้ถือว่ามีฐานะเสมือนผู้ได้รับอนุญาตและให้ประกอบ กิจการต่อไปได้จนกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งไม่ต่ออายุใบอนุญาตนั้น เป็นช่องว่างของกฎหมายที่ผู้ประกอบการอาจมีการครอบครองสารอันตรายอยู่ ต่อมาถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นกับสุขภาพของประชาชนและมีองค์กรที่เกี่ยวข้องแจ้งว่าห้ามใช้สารเคมีนี้ แต่ผู้ประกอบการก็ยังใช้ได้ต่อไปเพราะไม่มีคำสั่งว่าไม่อนุญาต นอกจากนี้ กฎหมายยังไม่ได้บัญญัติให้ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตที่จะขายหรือจำหน่ายวัตถุอันตราย จะต้องแจ้งให้ทราบว่ามีวัตถุอันตรายอยู่ในความครอบครองจำนวนเท่าใด ที่ทำให้ภาครัฐสามารถตรวจสอบได้ จึงส่งผลให้ร้านจำหน่ายสารเคมีทางเกษตรส่วนใหญ่มักมีการแอบลักลอบจัดจำหน่ายให้เกษตรกรผู้ใช้สารเคมี

1.3 ปัญหาวัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอม ผิดมาตรฐาน และเสื่อมคุณภาพ พบว่า ตามมาตรา 47 (2) ได้กำหนดให้วัตถุอันตรายที่ “...แสดงกำหนดเวลาที่วัตถุอันตรายหมดอายุใช้เกินความเป็นจริง” ให้ถือว่าเป็นวัตถุอันตรายปลอม โดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติครอบคลุมชัดเจนในเรื่องของวัตถุอันตรายที่แสดงกำหนด “วันเดือนปีที่ผลิต” เกินความจริง ให้ถือว่าเป็นวัตถุอันตรายปลอมด้วย นอกจากนี้ มาตรา 47 (5) ที่กำหนดให้วัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้นโดยมีสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนตามมาตรา 20 (3) ในระดับที่รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบโดยความเห็นของคณะกรรมการกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ถือเป็นวัตถุอันตรายปลอม แต่ไม่ได้บัญญัติให้ครอบคลุมโดยกำหนดให้วัตถุอันตรายที่ไม่ได้แสดงเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนของสารสำคัญว่าจะให้มีน้อยกว่าหรือมากกว่ามาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดได้เท่าใดที่กำหนดไว้ชัดเจนบนฉลาก หรือบัญญัติให้ชัดเจนว่าสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนตามที่ระบุไว้ในฉลาก ให้ถือเป็นวัตถุอันตรายปลอม จึงอาจก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงกับเกษตรกรในฐานะผู้บริโภค ที่จะต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ได้มาตรฐานหรือผิดมาตรฐานตามมาตรา 48 และไม่มีคุณภาพหรือเสื่อมคุณภาพตามมาตรา 49 และส่งผลให้เกิดข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึ่งเป็นผู้ขออนุญาตกับหน่วยงานกรมวิชาการเกษตรและกรมวิชาการเกษตรเป็นผู้ให้อนุญาตการขอขึ้น

ทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรอีกด้วย นอกจากนี้ พบว่าบทกำหนดโทษให้ผู้ใดที่ฝ่าฝืนโดยการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 7 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการทำโดยประมาทของผู้นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม ผู้กระทำต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5 แสนบาท ตามมาตรา 75 นั้นมีความไม่เหมาะสมในการลงโทษสำหรับร้านจำหน่ายที่ตั้งขายสินค้าแล้วตัวสารเคมีเสื่อมสภาพลงไปเองโดยที่ผู้จำหน่ายหรือผู้ประกอบการไม่ได้มีเจตนาปลอมที่จะถือว่าเป็นความผิดฐานมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม

1.4 ปัญหาการโฆษณาและฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า การโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามมาตรา 51 และฉลากตามมาตรา 50 ไม่ได้มีการบัญญัติไม่ครอบคลุมสินค้าบางประเภทที่ไม่จัดเป็นวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 อาจทำให้เกษตรกรผู้บริโภคตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาและฉลากได้ โดยไม่ทราบว่าส่วนผสมที่ออกฤทธิ์มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช ดิน หรือผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ใช้อย่างไร และกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นหลักเกณฑ์การกำกับโฆษณาสินค้าหรือบริการทั่วไปซึ่งในเชิงปฏิบัติแล้วไม่สามารถปรับใช้กับการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและวัตถุอันตรายประเภทอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความและการนำไปใช้ปฏิบัติได้ รวมทั้งไม่มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบกำกับดูแลการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอีกด้วย นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังไม่มีการกำหนดในเรื่องของการขึ้นทะเบียนโดยตรงในการโฆษณาที่เป็นสินค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่กำหนดถึงรายละเอียดว่า “การจะโฆษณาได้จะต้องขึ้นทะเบียนก่อน” หรือ “ห้ามโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ยังมิได้ขึ้นทะเบียน” และกำหนดว่าในโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรมีอะไรบ้าง หรือมีข้อห้ามอะไรบ้าง ไม่มีการใช้รูปแบบการขออนุญาตก่อนการโฆษณา (pre-censor) ไม่มีการกำหนดให้มีการควบคุม “ข้อความ” ที่ใช้ในการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะการห้ามใช้ข้อความว่า “ปลอดภัย” “ไม่เป็นพิษ” “ไม่มีอันตราย” ไม่มีมาตรการในการดูแลเรื่องการโฆษณาของบริษัทขายสารเคมี ปล่อยให้มีการโฆษณา ลด แลก แจก แถม รวมทั้งการที่เกณฑ์ของ FAO ไม่พบแนวปฏิบัติการโฆษณาสารเคมีทางการเกษตรประเภทปุ๋ย ในขณะที่สารชีวภาพกำจัดแมลง รวมทั้งปุ๋ยอินทรีย์ก็อาจมีปัญหาการโฆษณาที่หลอกลวง เกินจริง และละเลยการให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับวิธีการใช้เช่นกัน

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของสหรัฐอเมริกา มาเลเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น สรุปได้ดังนี้

สหรัฐอเมริกา มีกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติยาฆ่าแมลง ยาฆ่าเชื้อรา และสัตว์ฟันแทะของรัฐบาลกลาง (FIFRA) อยู่ภายใต้การบริหารและควบคุมโดยสำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา (EPA) ทำหน้าที่ขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทั้งหมดที่จำหน่ายหรือขายในสหรัฐอเมริกา แต่ไม่มีคณะกรรมการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ รวมทั้งไม่มีการขออนุญาตก่อนการโฆษณา

มาเลเซีย มีกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค.ศ. 1974 (Pesticides Act 1974) อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร โดยมีคณะกรรมการสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นผู้ดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ และมีการขออนุญาตก่อนการโฆษณา

สาธารณรัฐประชาชนจีน มีกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดย

เฉพาะ คือ พระราชบัญญัติควบคุมสารเคมีทางการเกษตร อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานเกษตรของสภาแห่งรัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั่วประเทศ โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งมีการขออนุญาตก่อนการโฆษณา

ญี่ปุ่น มีกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยเฉพาะ คือ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงเกษตร ป่าไม้และการประมง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ควบคุมผู้ประกอบธุรกิจสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แต่ไม่มีคณะกรรมการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ รวมทั้งไม่มีการขออนุญาตก่อนการโฆษณา

การอภิปรายผล

จากนิยามที่ได้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าประเทศไทยควรที่จะมีกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแห่งชาติ ที่เป็นการบังคับใช้กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึ่งเป็นวัตถุอันตรายทางการเกษตรโดยตรง และมีขอบเขต (scope) ของกฎหมายที่ชัดเจนที่เป็นการอธิบายถึงสิ่งที่กฎหมายนี้ครอบคลุม มีข้อกำหนดต่างๆ ที่เป็นการระบุถึงผลิตภัณฑ์และสารอย่างชัดเจนว่าผลิตภัณฑ์และสารเหล่านี้จะอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือไม่ รวมทั้งมีการระบุกิจกรรมเป้าหมายที่กฎหมายบังคับใช้กำหนดไว้ด้วย ที่เป็นการครอบคลุมวงจรชีวิตของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตั้งแต่การขึ้นทะเบียน การผลิต การนำเข้าหรือส่งออก การกระจาย การจัดเก็บ และการประยุกต์ใช้ไปจนถึงการกำจัดไว้อีกด้วย เนื่องจากการระบุขอบเขตอย่างชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ทั้งหน่วยงานกำกับดูแล และประชาชนได้ทราบอย่างชัดเจนว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดใดและกิจกรรมใดบ้างที่กฎหมายครอบคลุมอีกด้วย นอกจากนี้ จะต้องมีนิยามหรือคำจำกัดความ (definition) ของคำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” (pesticide) รวมอยู่ในกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแห่งชาติ เพื่อช่วยในการตีความ ขจัดความสับสนและช่องว่างในการบังคับใช้ และส่งเสริมความสอดคล้องในการตีความของศาล นอกจากนี้ การมีคำจำกัดความที่ชัดเจนของคำว่า “Pesticide” มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากจะมีส่วนช่วยในการกำหนดขอบเขตของกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นด้วยกับคำแนะนำของ FAO และ WHO ในจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (The International Code of Conduct on Pesticide Management--Code of Conduct) ที่ได้แนะนำความหมายของคำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” (Pesticide) ว่าหมายถึง สารใดๆ หรือส่วนผสมของสารเคมีหรือส่วนผสมทางชีวภาพที่มีไว้สำหรับการขับไล่ ทำลาย หรือควบคุมศัตรูพืช หรือควบคุมการเจริญเติบโตของพืช” เนื่องจากคำจำกัดความนี้ครอบคลุมถึงสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกรูปแบบสำหรับการใช้งานทั้งหมดซึ่งจะช่วยป้องกันช่องโหว่ หรือช่องว่างทางกฎหมาย และผู้วิจัยเห็นด้วยกับคำแนะนำของ FAO และ WHO ที่ว่า รายการคำจำกัดความควรรวมเฉพาะคำศัพท์ที่ปรากฏในกฎหมายจริงและอาจเป็นสาเหตุของความสับสนหากไม่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความคลุมเครือ (ambiguous) หรือความไม่ชัดเจน (unclear) ในการตีความ โดยเฉพาะชื่อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ยังพบว่ายังใช้คำไม่เหมือนกัน เช่น สำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ใช้คำว่า “สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช” หมายความถึง วัตถุอันตรายที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการควบคุมแมลง โรคพืช และวัชพืช ซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์ โดยมีคำว่า “ป้องกัน” อยู่ในชื่อด้วย รวมทั้งจากการสัมภาษณ์พบว่า มีทั้งใช้คำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” “สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช” “สารเคมีป้องกันและ

กำจัดศัตรูพืช” หรือถ้าเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “ยาฆ่าแมลง” หรือแม้กระทั่งตัวผู้วิจัยเองที่ยังใช้คำว่า “สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช” เหมือนเช่นสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ซึ่งสาเหตุที่จะต้องมีคำว่า “ป้องกัน” โดยส่วนใหญ่มองว่าถ้าใช้คำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” แล้ว จะไม่ครอบคลุมรวมถึงการป้องกันด้วยนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับการใช้ชื่อควรจะให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณสากลว่าด้วยการจัดการสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (The International Code of Conduct on Pesticide Management--Code of Conduct) และกฎหมายประเทศอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย และสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงควรใช้คำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” (pesticide) และเพื่อป้องกันความคลุมเครือ (ambiguous) หรือความไม่ชัดเจน (unclear) ในการตีความ หรือความสับสนหากไม่ได้กำหนดไว้ จึงควรเขียนลงไปในความหมายด้วย ดังนั้น คำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” หมายความว่า “สารใดๆ หรือส่วนผสมของสารเคมีหรือส่วนผสมทางชีวภาพที่มีไว้สำหรับการป้องกัน ยับยั้ง ขับไล่ ทำลาย กำจัด หรือควบคุมศัตรูพืชหรือควบคุมการเจริญเติบโตของพืช และในพระราชบัญญัตินี้ให้หมายความรวมถึงสารเคมีทางการเกษตรประเภทปุ๋ย สารชีวภาพกำจัดแมลง และปุ๋ยอินทรีย์ด้วย”

ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาโครงสร้างและสภาพบังคับของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

1.1 ขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ควรออกกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่มีโครงสร้างขอบเขตการบังคับใช้มุ่งเน้นวัตถุอันตรายทางการเกษตรโดยตรง แยกออกจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่มีโครงสร้างขอบเขตการบังคับใช้มุ่งเน้นวัตถุอันตรายทั่วไป

1.2 นิยามคำว่าวัตถุอันตราย ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 4 จากเดิมที่ไม่ได้มีการนิยามคำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” โดยการเพิ่มนิยามคำว่า “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช” หมายความว่า สารใดๆ หรือส่วนผสมของสารเคมีหรือส่วนผสมทางชีวภาพที่มีไว้สำหรับการป้องกัน ยับยั้ง ขับไล่ ทำลาย กำจัด หรือควบคุมศัตรูพืชหรือควบคุมการเจริญเติบโตของพืช และในพระราชบัญญัตินี้ให้หมายความรวมถึงสารเคมีทางการเกษตรประเภทปุ๋ย สารชีวภาพกำจัดแมลง และปุ๋ยอินทรีย์ด้วย

1.3 องค์ประกอบคณะกรรมการวัตถุอันตราย

(1) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 6 โดยเพิ่มมาตรา 6/1 โดยให้มีคณะกรรมการวัตถุอันตรายทางการเกษตร เพื่อพิจารณาวัตถุอันตรายทางการเกษตรไว้เป็นการเฉพาะดังนี้

“มาตรา 6 /1 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการวัตถุอันตรายทางการเกษตร” ประกอบด้วย (1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน 17 คน ได้แก่ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพลังงาน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ อธิบดีกรมธุรกิจพลังงาน อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุสัตว์ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร อธิบดีกรมการข้าว อธิบดีกรมศุลกากร เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ผู้แทนกรมการค้าต่างประเทศ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสภาองค์กรของผู้บริโภค

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกิน 9 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีผลงานและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง

กับสาขาวิชาเคมี วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ หรือกฎหมาย และอย่างน้อย 5 คน ให้แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนขององค์การสาธารณประโยชน์และมีประสบการณ์การดำเนินงานด้านการคุ้มครองสุขภาพอนามัย ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านการเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านการจัดการปัญหาวัตถุอันตรายทางการเกษตรในท้องถิ่น หรือด้านสิ่งแวดล้อม

ให้อธิบดีกรมวิชาการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนกรมการข้าว ผู้แทนกรมโรงงานอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร และผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศกำหนด”

(2) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยเพิ่มมาตรา 6/2 โดยกำหนดลักษณะต้องห้ามของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ประกอบการจำหน่ายสารเคมีเข้ามาเป็นกรรมการวัตถุอันตราย ซึ่งส่งผลให้การได้มาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอาจขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยมีข้อความ ดังนี้

“มาตรา 6/2 ในการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา 6/1 ห้ามมิให้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ประกอบการจำหน่ายสารเคมีหรือผู้มีส่วนได้เสีย เข้ามาเป็นกรรมการวัตถุอันตรายทางการเกษตรด้วย

การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคแรก ให้รวมถึงการบังคับใช้ในกรณีที่มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาเรื่องการยื่นขอให้ระงับการขึ้นทะเบียนสารเคมีด้วย”

1.4 การขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 36 จากเดิมที่ไม่ได้บัญญัติให้การพิจารณาวัตถุอันตรายทางการเกษตรมีความจำเป็นที่จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญ องค์กรผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถในเชิงลึกมาช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ประเมินเอกสารทางวิชาการ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว มาตรา 36 จึงควรเพิ่มข้อความวรรคสี่ ดังนี้

“การพิจารณาการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร ให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายทางการเกษตรจะต้องคำนึงถึงการพิจารณาโดยยึดข้อมูลหลักของ FAO และ WHO เป็นหลักในการพิจารณา และให้นำข้อมูลจากหน่วยงานอื่นที่ได้รับการยอมรับจากสากล เช่น องค์การความปลอดภัยอาหารแห่งยุโรป (European Food Safety Authority--EFSA) รวมทั้งหน่วยงานของไทยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานด้านสุขภาพของประเทศ กรมการข้าว ประชาคมของนักวิชาการจากสถาบันต่าง มาประกอบการพิจารณา

ทั้งนี้ การพิจารณาข้อมูลดังกล่าวจะต้องยึดข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์และมีรายงานใหม่ๆ เป็นจำนวนมากที่เพียงพอ ทันสมัย และยอมรับในสากล อีกทั้งพบว่ามีสารเคมีอื่นที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพให้ทดแทนสารเดิมได้

การพิจารณาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองดังกล่าว ให้คณะกรรมการวัตถุอันตรายทางการเกษตรดำเนินการจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และพิจารณาการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรโดยยึดหลักความถูกต้อง เป็นธรรม แม่นยำ รวดเร็ว และโปร่งใส ตรวจสอบได้”

1.5 การไม่มีบทบัญญัติใดในพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ที่ให้ความสำคัญแก่สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไว้โดยตรง ควร “ร่างพระราชบัญญัติสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พ.ศ....” โดยกำหนดให้มีหมวด ดังนี้ หมวด 1 คณะกรรมการวัตถุอันตรายทางการเกษตร หมวด 2 การควบคุมวัตถุอันตรายทางการเกษตร หมวด

3 การขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตร หมวด 4 การขอต่ออายุใบอนุญาต หมวด 5 วัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอม วัตถุอันตรายผิดมาตรฐาน และวัตถุอันตรายเสื่อมคุณภาพ หมวด 6 ฉลากและการโฆษณาวัตถุอันตรายทางการเกษตร หมวด 7 การขายสินค้าวัตถุอันตรายทางการเกษตร หมวด 8 การทำลายการจัดการวัตถุอันตรายทางการเกษตร หมวด 9 หน้าที่และความรับผิดทางแพ่ง และหมวด 10 บทกำหนดโทษ

2. ปัญหาการขอต่ออายุใบอนุญาต

ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 27 เพื่อเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายที่ผู้ประกอบการอาจมีการครอบครองสารอันตรายอยู่ แล้วต่อมาพบว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นกับสุขภาพของประชาชนและมีองค์กรที่เกี่ยวข้องแจ้งว่าห้ามใช้สารเคมีนี้ แต่พนักงานเจ้าหน้าไม่มีคำสั่งว่าไม่อนุญาต รวมทั้งแก้ไขปัญหาการแอบลักลอบจัดจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้เกษตรกร โดยการเพิ่มข้อความมาตรา 27 วรรคสาม ดังนี้

“ในกรณีวัตถุอันตรายทางการเกษตร ให้ผู้มีความประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาต มีหน้าที่ต้องแจ้งและยื่นเอกสารข้อมูลดังกล่าวให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ต่อใบอนุญาตทราบว่ามีวัตถุอันตรายทางการเกษตรอยู่ในความครอบครองจำนวนเท่าใด และให้หน่วยงานที่ต่ออายุใบอนุญาตนำข้อมูลดังกล่าวจัดบันทึกลงในระบบข้อมูลของกรมวิชาการเกษตรเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ”

3. ปัญหาวัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอม ผิดมาตรฐาน และเสื่อมคุณภาพ

(1) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 47 (2) จากเดิม “วัตถุอันตรายที่แสดงชื่อว่าเป็นวัตถุอันตรายอื่น หรือแสดงกำหนดเวลาที่วัตถุอันตรายหมดอายุใช้เกินความเป็นจริง” แก้ไขเป็น “วัตถุอันตรายที่แสดงชื่อว่าเป็นวัตถุอันตรายอื่น หรือแสดงกำหนดเวลาที่ผลิตวัตถุอันตรายไม่เป็นความจริง หรือแสดงกำหนดเวลาที่วัตถุอันตรายหมดอายุใช้เกินความเป็นจริง” ให้ถือว่าเป็นวัตถุอันตรายปลอม

(2) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 47 (5) จากเดิม “วัตถุอันตรายที่ผลิตขึ้นโดยมีสารสำคัญน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนตามมาตรา 20 (3) ในระดับที่รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบโดยความเห็นของคณะกรรมการกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา” แก้ไขเป็น “วัตถุอันตรายที่ไม่ได้แสดงเกณฑ์ค่าคลาดเคลื่อนของสารสำคัญว่าจะให้มีน้อยกว่าหรือมากกว่ามาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดได้เท่าใดที่กำหนดไว้ชัดเจนบนฉลาก” ให้ถือเป็นวัตถุอันตรายปลอม

(3) ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 75 โดยเพิ่มวรรคสาม โดยมีข้อความ “ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำโดยร้านจำหน่ายที่ตั้งขายสินค้าแล้วตัวสารเคมีเสื่อมสภาพลงไปเอง มิให้ถือว่าผู้จำหน่ายหรือผู้ประกอบการมีเจตนาปลอมที่จะถือว่าเป็นความผิดฐานมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายปลอม และทันทีเมื่อทราบถึงความเสื่อมนั้นแล้ว ให้ร้านจำหน่ายแจ้งให้บริษัทรับเปลี่ยนสินค้าไป”

4. ปัญหาการโฆษณาและฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ควรมีการออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์การโฆษณาและฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 51 (3) และมาตรา 20 (1) โดยกำหนดให้ประกาศดังกล่าวมีดังต่อไปนี้ (1) มีกฎหมายและหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลโฆษณาและฉลากเกี่ยวกับสารเคมีทางเกษตรโดยเฉพาะ รวมทั้งควรมีการบัญญัติกฎหมายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว (2) มีการบัญญัติกฎหมายโดยการกำหนดห้ามโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนขึ้นทะเบียน หรือห้ามมีการโฆษณาล่วง

หน้าก่อนไม่ได้ จนกว่าจะมีการขึ้นทะเบียนเรียบร้อยแล้ว เพราะถือว่าเป็นวัตถุอันตรายผิดกฎหมาย (3) มีการบัญญัติกฎหมายบัญญัติให้การโฆษณาจะต้องมีการขออนุญาตก่อนการโฆษณา (Pre-Censor) (4) มีการบัญญัติกฎหมายกำหนดให้มีการควบคุม “ข้อความ” ที่ใช้ในการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นการเฉพาะโดยเฉพาะการห้ามใช้ข้อความว่า “ปลอดภัย” “ไม่เป็นพิษ” “ไม่มีอันตราย” (5) กฎหมายเรื่องฉลากควรมีการกำหนดให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของ FAO ว่าด้วยแนวปฏิบัติการโฆษณาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกประการ และจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุง เนื่องจากปัจจุบันโลกมีการใช้ฉลากในรูปแบบของ GHS (The Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals) มากขึ้น และ (6) มีการบัญญัติกฎหมายให้คณะกรรมการอาจสั่งให้แก้ไขโดยใช้ข้อความตามที่คณะกรรมการกำหนด เพราะตรงนี้เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการกลัวที่สุด

References

Bangkok Metropolitan Administration, Health Department, Food Sanitation Division. (2021). *Summary of the academic conference on pesticide warnings in the year 2020 moving forward, create a safe agriculture and food system on November 25-26, 2020 at the Richmond Hotel, Rattanathibet Road, Muang, Nonthaburi Province*. Retrieved from http://foodsanitation.bangkok.go.th/assets/uploads/activity/20201218_48927.pdf [In Thai]

Department of Agriculture, Bureau of Plant and Agricultural Materials Control. (2010). *Knowledge for agricultural hazardous material sales supervisors*. Author. [In Thai]

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2014). *The international code of conduct on pesticide management*. Retrieved from https://www.fao.org/3/I3604E/i3604e.pdf

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2017). *Regulation on Pesticide Administration*. Retrieved from https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC025176

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2018). *Pesticides Act 1974 (No. 149 of 1974)*. Retrieved from https://faolex.fao.org/docs/pdf/mal13354.pdf

Japanese Law Translation. (2018). *Agricultural Chemicals Regulation Act (Act No. 82 of 1948)*. Retrieved from https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3507/en

Technology Chaoban. (2021). *Why does the whole world use pesticides?*. Retrieved from https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_73392 [In Thai]

Thai Civil Rights and Investigative Journalism. (2021). *11 years, Thailand imported agricultural chemicals 1.66 million tons, 2.46 billion baht, an average of 4,000 illnesses per year*. Retrieved from https://www.tcijthai.com/news/2019/10/scoop/9456 [In Thai]

Thai-PAN. (2021a). *Bad news, at the end of 2020, Thai-PAN found 58.7% of fruits and vegetables found pesticide residues exceeding the standard*. Retrieved from http://thaipan.org/highlights/2283 [In Thai]

Thai-PAN. (2021b). *Policies and laws related to pesticides*. Retrieved from https://thaipan.org/data/474 [In Thai]

ThaiPublica. (2021). *When the government sector-department of agriculture-hazardous substances committee-farmers encourage "vegetables and fruits are poisonous."* Retrieved from https://thaipublica.org/2014/08/contaminated-fruits-and-vegetables [In Thai]

Thairath Online. (2021). *Unraveling the knot of agricultural chemicals*. Retrieved from https://www.thairath.co.th/money/economics/thailand_econ/1372853 [In Thai]

United States Environmental Protection Agency. (2024). *The Federal Insecticide, Fungicide, and Rodenticide Act*. Retrieved from https://www.epa.gov/enforcement/federal-insecticide-fungicide-and-rodenticide-act-fifra-and-federal-facilities

DOI: 10.14456/phdssj.2024.37

Received:	September	8, 2023
Revised:	August	22, 2024
Accepted:	August	23, 2024

มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

ปริญ อร่ามเรืองกุล[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2] ฉันทนา เจริญศักดิ์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย วิวัฒนาการและประวัติความเป็นมา แนวคิดทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 วิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในประเทศไทยและต่างประเทศ และเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนำไปแก้ไขให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองทางสังคมตามนโยบายที่รัฐกำหนดไว้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ประกอบด้วยปัญหาการเกิดอุบัติเหตุและปัญหาทางด้านสุขภาพ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการถูกทอดทิ้ง ปัญหาการล่วงละเมิดต่อผู้สูงอายุ ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการไม่ทราบสิทธิอันพึงมีของผู้สูงอายุ ปัญหาเกี่ยวสิทธิของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องทางคดี ปัญหาในด้านการช่วยเหลือจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจนหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบผู้สูงอายุ การขาดการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและชุมชน ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ คือ การแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมและชัดเจน การปรับปรุงการบริหารจัดการหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบผู้สูงอายุ การพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; การคุ้มครองทางสังคม; การคุ้มครองสิทธิ; พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
ปริญ อร่ามเรืองกุล, สุขสมัย สุทธิบดี และฉันทนา เจริญศักดิ์. (2567). มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 519-531.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: p0959353987@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

Legal Measures Appropriate for Social Protection of the Elderly in Accordance with the Act on the Elderly B.E. 2546 (2003)

Paril Aramruangkul[1] Suksamai Sutthibodee[2] Chantana Charoensak[3]

Abstract

This research article aims to study the meaning, history, concepts and theories, and related laws regarding the social protection of the elderly and analyzes and compares measures related to the social protection of the elderly in accordance with the Act on the Elderly, B.E. 2546 in Thailand. The qualitative research approach was employed. Data were collected using the techniques of documentary research, in-depth interview, and focus group discussions. Data were analyzed using the techniques of content analysis.

Findings are as follows: The social problems of the elderly and the problems of law enforcement in the social protection of the elderly in accordance with the Act on the Elderly, B.E. 2546 are the following; accidents and health problems; economic problems; abandonment; violation; accommodation; not knowing the rights deserved; the elderly's rights related to court cases, assistance in property management; the Act on the Elderly, B.E. 2546 being incomprehensive and unclear; problems with agencies responsible for the elderly; and the lack of participation from the private sector and communities. Therefore, legal measures appropriate for the social protection of the elderly are an amendment of the law to be comprehensive and clear; an improvement in the management of the agencies responsible for the elderly; the development of accommodations for the elderly; and the development and promotion of participation of communities and society.

Keywords: Elderly; Social Protection; Protection of Rights; The Act on the Elderly, B.E. 2546
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Aramruangkul, P., Sutthibodee, S., & Charoensak, C. (2024). Legal measures appropriate for social protection of the elderly in accordance with the Act on the Elderly B.E. 2546 (2003). *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 519-531.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: p0959353987@gmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Judge in the Research Division of the Supreme Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปี พ.ศ. 2564 จำนวนผู้สูงอายุทั่วโลกมีราว 1,000 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 นอกจากนี้ องค์การอนามัยโลกระบุว่าประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นอัตราส่วน 1 ใน 6 ภายในปี พ.ศ. 2573 และภายในปี พ.ศ. 2593 ประชากรโลกที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าหรือประมาณ 2.1 พันล้านคน ในขณะจำนวนผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปคาดว่าจะเพิ่มขึ้นสามเท่าระหว่าง ปี พ.ศ. 2563 ถึงปี พ.ศ. 2593 เป็น 426 ล้านคน เช่นเดียวกับในภูมิภาคอาเซียนที่พบว่ามีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 11 และ 7 ประเทศได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศแรกที่เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ซึ่งมีผู้อายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุราวร้อยละ 20-30 และประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุเช่นเดียวกับญี่ปุ่นที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2574 (Workpoint, 2021) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยมีสาเหตุหนึ่งมาจากประเทศไทยประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัวในช่วง พ.ศ. 2515-2538 ทำให้อัตราการเกิดลดลงอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบสถิติ 50 ปีก่อน พบว่า ประชากรไทยเคยเพิ่มด้วยอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 3 ต่อปี แต่ในปัจจุบันอัตราเพิ่มประชากรได้ลดต่ำลงเหลือเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี นอกจากนั้นระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ก็อีกเหตุสำคัญที่ทำให้อายุคาดเฉลี่ย (life expectancy) ของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (life expectancy at birth) ของคนไทยได้เพิ่มสูงขึ้นทั้งชายและหญิง โดยในช่วงปี พ.ศ. 2543-2548 คาดว่าชายมีเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 68.15 ปี และหญิงมีอายุเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 72.39 ปี ประกอบกับประชากรรุ่นเกิดล้าน หรือกลุ่มประชากรที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2506-2526 ซึ่งมีมากกว่า 1 ล้านคนในแต่ละปีกำลังเคลื่อนเข้าสู่กลุ่มประชากรสูงอายุ (Department of Older Persons, 2021)

การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบการจ้างงาน ระบบสถาบันครอบครัว ชุมชน และระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาบัญชีกระแสการโอนประชาชาติ (National Transfer Accounts--NTA) พบว่า การเพิ่มสัดส่วนผู้สูงอายุทำให้ขาดดุลรายได้เพิ่มขึ้น ภาครัฐมีภาระการคลังที่ต้องจ่ายค่าสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายการบริการทางสุขภาพ เงินอุดหนุนชราภาพ แต่คนสูงอายุจำนวนมากยังคงมีความต้องการทำงานต่อไป จากรายงานสำรวจสภาวะการมีงานทำปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่ 4.88 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 36.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด แยกเป็นเพศชาย 2.78 ล้านคน ร้อยละ 56.9 และเพศหญิง 2.10 ล้านคน ร้อยละ 43.1 (National Statistical Office, 2022) ตลาดแรงงานไทยจำเป็นต้องจ้างผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งย่อมจะเกิดปัญหาในการทำงานของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงวัยอาจมีปัญหาด้านสุขภาพ จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการสำหรับคุ้มครองการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติรับรองสิทธิของผู้สูงอายุไว้อย่างชัดแจ้ง ได้แก่ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนผู้สูงอายุในเรื่องสิทธิและการเข้าถึงสิทธิต่างๆ รวมถึงกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดบริการให้แก่ผู้สูงอายุตามสิทธิที่ได้กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (Office of the Council of State, 2018) แต่ความต้องการดังกล่าวกลับไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ อีกทั้งยังไม่ได้กำหนดหลักการอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมไว้ (Prathong, 2020)

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการทางกฎหมายในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนำไปแก้ไขให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองทางสังคมตามนโยบายที่รัฐกำหนดไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ในปัจจุบันและเพื่อเป็นกลไกในการสร้างพลังแห่งการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้สอดคล้องกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย และเป็นการเตรียมการให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในการนำกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การพัฒนา การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมของผู้สูงอายุของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย วิวัฒนาการและประวัติความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

2. เพื่อศึกษาปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในประเทศไทยและต่างประเทศ

4. เพื่อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนำไปแก้ไขให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองทางสังคมตามนโยบายที่รัฐกำหนดไว้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาจากหนังสือ ตำรา กฎหมาย คำพิพากษาศาล รายงานวิชาการ บทความวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยทั้งในประทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุของประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของต่างประเทศ และนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแนวทางในการพัฒนามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งสิ้นจำนวน 35 คน ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 คน ได้แก่ ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้แทนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบริหารระดับนโยบาย จำนวน 3 คน อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ ผู้แทน หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน ภาคีเครือข่ายของกรมกิจการผู้สูงอายุหรือผู้แทน (ภาครัฐ) จำนวน 3 คน ภาคีเครือข่ายของกรมกิจการผู้สูงอายุหรือผู้แทน (ภาคเอกชน) จำนวน 2 คน และผู้สูงอายุทั่วไป จำนวน 14 คน การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง จำนวน 10 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ นักวิชาการ และนักกฎหมาย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความหมาย วิวัฒนาการและประวัติความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

2. ทำให้ทราบถึงปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุ

และปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

3. ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบมาตรการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ทั้งของในประเทศไทยและต่างประเทศ

4. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะเพื่อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองทางสังคมตามนโยบายที่รัฐกำหนดไว้

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

การรับรองและการคุ้มครองสิทธิในปัจจุบันนั้นมักจะได้รับการยอมรับในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมาจากแนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองที่ให้ความสำคัญในการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน และเน้นความสำคัญของการบัญญัติกฎหมายในรูปแบบลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีความชัดเจนแน่นอนและใช้ยันได้กับทุกคนเป็นการทั่วไป ทำให้การรับรองสิทธิและการคุ้มครองสิทธิที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแนวคิดสำนักกฎหมายบ้านเมืองเป็นการสร้างหลักประกันและการมีอยู่ในการใช้สิทธิและการคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้หนักแน่นมั่นคงกว่าการรับรองและคุ้มครองสิทธิตามแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติเช่นในอดีต ทั้งนี้ การรับรองการรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยการตรากฎหมายลายลักษณ์อักษรมาจากการออมชอมทางความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองและสำนักกฎหมายธรรมชาติ โดยเป็นการแปรสภาพการรับรองและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายใต้สิทธิตามธรรมชาติมาเป็นการรับรองและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ได้รับรองโดยกฎหมาย Douangrit (2014)

สิทธิมนุษยชนมีพื้นฐานมาจากสิทธิธรรมชาติ ซึ่งลักษณะสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชน คือ กฎหมายมีความเท่าเทียมกัน เมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมายโดยไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายได้ มีลักษณะเฉพาะ ดังต่อไปนี้ (1) เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ คือ เมื่อคนเกิดมาก็จะมีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย เพราะความเป็นมนุษย์ ไม่มีการยกให้ หรือซื้อ หรือสืบทอดมา (2) เป็นสิทธิที่เป็นสากล คือ เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ นับถือศาสนาใด หรือมาจากพื้นฐานทางสังคม หรือระบบการเมืองใด มนุษย์ทุกคนมีอิสระเสรี มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ (3) เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ คือ ไม่มีใครมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่ากฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับรองสิทธิมนุษยชน หรือแม้ว่าจะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้น ก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่ ตัวอย่างเช่น ในสมัยที่ยังมีการค้าทาส ทาสทุกคนในฐานะเป็นมนุษย์ ย่อมมีสิทธิมนุษยชน ถึงแม้ว่าสิทธิดังกล่าวจะถูกละเมิดก็ตาม และ (4) เป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกแยกออกจากกัน คือ มนุษย์มีสิทธิต่างๆ ทั้งหมด เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีความมั่นคง และมีมาตรฐานการดำรงชีวิต ที่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ (Saeng-Uthai, 1995)

หากพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการคุ้มครองสิทธิทางสังคมของผู้สูงอายุมีพื้นฐานมาจากหลักสิทธิมนุษยชน อันก่อร่างสร้างตัวมาจากสิทธิตามธรรมชาติ (natural law) ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงมีสิทธิและและได้รับการคุ้มครองสิทธิในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่มีอายุสูงขึ้นภายใต้แนวคิดและหลักการอันมีรากฐานมาจากสิทธิธรรมชาติของสำนักกฎหมายธรรมชาติ และเพื่อเป็นเป็นการสร้างความมั่นคง หลักประกัน ความก้าวหน้าในสิทธิของผู้สูงอายุ รัฐจึงมีพันธกรณีในการกำหนดการ

คุ้มครองและปกป้องกลุ่มผู้สูงอายุเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิ นั่นก็คือ การตรากฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า หลักสิทธิมนุษยชนอันอันก่อร่างสร้างตัวมาจากสิทธิตามธรรมชาติเป็นที่มาของกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

กฎหมายคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุของไทยและต่างประเทศ

1. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หลักการและเหตุผล โดยที่มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติและครอบคลุมทุกด้านสำหรับผู้สูงอายุ และเพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม การสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สาระสำคัญ บุคคลผู้มีสิทธิในพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยถือเป็นผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุตามความหมายในพระราชบัญญัตินี้พิจารณาจากอายุเป็นเกณฑ์สำคัญ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และตามมาตรา 80 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งวางแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐว่า รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา แต่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้เลือกใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” โดยไม่ใช้คำว่า “คนชรา” นั้น ปรากฏเหตุผลตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. .... (เรื่องเสร็จที่ 236/2545) ว่า “สำหรับเหตุผลที่ใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” โดยไม่ใช้คำว่า “คนชรา” นั้น เนื่องจากในทางการแพทย์ถือว่าความชราภาพอาจเกิดขึ้นในบุคคลที่มีอายุน้อยหรือบุคคลที่มีอายุยังไม่ถึงหกสิบปีก็ได้ ดังนั้น จึงใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” โดยถืออายุเป็นเกณฑ์จะมีความชัดเจนและเหมาะสมกว่า”

2. สหรัฐอเมริกา การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน Older Americans Act 1965 ดังนี้ (1) การคุ้มครองและส่งเสริมการแพทย์ (2) การคุ้มครองและส่งเสริมการศึกษา (3) การคุ้มครองและส่งเสริมกฎหมาย (4) การคุ้มครองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมสังคม (5) การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ (6) การคุ้มครองและส่งเสริมการแสดงออก (7) การคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ (8) การคุ้มครองและส่งเสริมความเป็นส่วนตัว (9) การคุ้มครองและส่งเสริมที่พักอาศัย (10) การคุ้มครองและส่งเสริมเกียรติและศักดิ์ศรี (11) การคุ้มครองและส่งเสริมเงินบำนาญ (12) การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิผู้บริโภค (13) การคุ้มครองและป้องกันจากการล่วงละเมิดและทารุณกรรม และ (14) สิทธิได้รับบำนาญ (Administration for Community Living, 2023)

3. อังกฤษ การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน Data Protection Act 2018, The Human Rights Act 1998, Care Act 2014, Equality Act 2010 และ National Health Service Act 1946 ดังนี้ (1) การคุ้มครองและส่งเสริมการแพทย์ (2) การคุ้มครองและส่งเสริมการศึกษา (3) การคุ้มครองและส่งเสริมแรงงาน (4) การคุ้มครองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมสังคม (5) การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ (6) การคุ้มครองและส่งเสริมการแสดงออก (7) การคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ (8) การคุ้มครองและส่งเสริมที่พักอาศัย (9) คุ้มครองและส่งเสริมเกียรติและศักดิ์ศรี (10) การคุ้มครองและส่งเสริมเงินบำนาญ (11) การคุ้มครองและป้องกันจากการล่วงละเมิดและทารุณกรรม (12) การคุ้มครองและสนับสนุนความเป็น

ส่วนตัว และ (13) สิทธิได้รับบำนาญ (Crown, 2023a; 2023b; 2023c; Equality and Human Rights Commission, 2018; UK Parliament, 2023)

4. สาธารณรัฐฝรั่งเศส การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน Code de l'action sociale et des familles และ Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789 ดังนี้ (1) มีสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียม (2) มีสิทธิตามธรรมชาติและเป็นสิทธิอันมิอาจถูกลบล้างได้ของมนุษย์ สิทธิเหล่านี้ คือ เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความปลอดภัยและการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง (3) สิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะถูกพิพากษาว่ามีความผิด (4) เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น การพูด การแสดง การเขียน แสดงการพิมพ์ (5) สิทธิในการป้องกันทรัพย์สินจากการถูกละเมิดได้ (6) การคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ (7) การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิพลเมือง (8) การคุ้มครองและส่งเสริมด้านแรงงาน (9) การคุ้มครองและส่งเสริมด้านที่อยู่อาศัย (10) การคุ้มครองและส่งเสริมในการมีส่วนร่วมทางสังคม (11) การคุ้มครองและส่งเสริมด้านการแพทย์ (12) การคุ้มครองการเลือกปฏิบัติ (13) การคุ้มครองและส่งเสริมด้านความเป็นส่วนตัว และ (14) สิทธิได้รับบำนาญ (Légifrance, 2023a; 2023b)

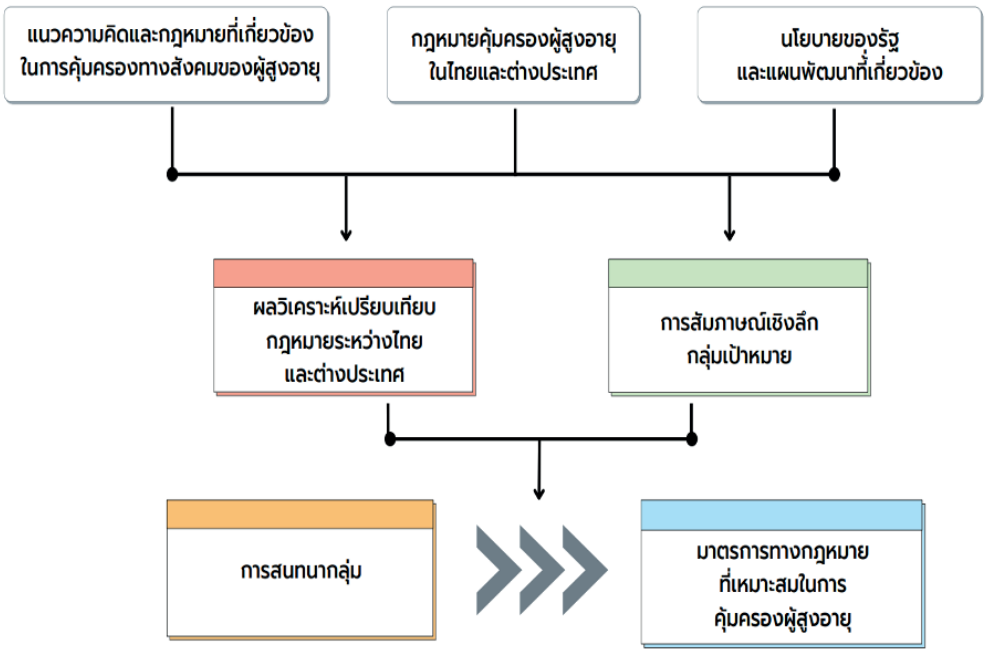
5. ราชอาณาจักรสวีเดน การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน The Social Services Act 2001 และ Health and Medical Services Act 1983 ดังนี้ (1) การสนับสนุนที่อยู่อาศัย (2) การสนับสนุนบริการสาธารณะ (3) การสนับสนุนบริการสุขภาพและการแพทย์ (4) การสนับสนุนอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน (5) การสนับสนุนด้านการฝึกอบรมอาชีพ (6) การคุ้มครองด้านเสรีภาพ (7) การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ (8) การคุ้มครองด้านความเป็นส่วนตัว และ (9) สิทธิได้รับบำนาญ (Global-Regulation, 2016; Global-Regulation, 2017)

6. ญี่ปุ่น การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน Act on Social Welfare for the Elderly 1963 และ The Basic Law on Measures for the Aging Society 1995 ดังนี้ (1) สิทธิการทำงานและรายได้ (2) สิทธิการรักษาพยาบาลและสวัสดิการ (3) สิทธิการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางสังคม (4) สิทธิการสิทธิการส่งเสริมที่อยู่อาศัยอันเหมาะสม (5) สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง (6) สิทธิได้รับความเคารพในด้านความอาวุโส และ (7) สิทธิได้รับบำนาญ (Japanese Law Translation, 2008; The Management and Coordination Agency, 2023)

7. สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน Welfare of Senior Citizen Act ดังนี้ (1) สิทธิได้รับความเคารพในด้านความอาวุโส (2) สิทธิและการสนับสนุนด้านอาชีพ (3) สิทธิและการสนับสนุนด้านบริการแพทย์และสุขภาพ (4) สิทธิและการสนับสนุนด้านที่พักอาศัย (5) สิทธิและการสนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมสังคม (6) สิทธิและการสนับสนุนด้านการบริการสาธารณะ (7) สิทธิการคุ้มครองจากทารุณกรรมและการละเมิด และ (8) สิทธิและการสนับสนุนด้านการปกปิดข้อมูล (Korea Law Translation Center, 2015)

8. สาธารณรัฐสิงคโปร์ การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุบัญญัติไว้ใน Constitution of the Republic of Singapore, Retirement and Re-employment Act 1993 และ Vulnerable Adults Act 2018 ดังนี้ (1) การคุ้มครองและส่งเสริมด้านแรงงาน (2) การคุ้มครองและป้องกันจากการล่วงละเมิด ทอดทิ้ง (3) การคุ้มครองและส่งเสริมการบริการทางการแพทย์ (4) การคุ้มครองและส่งเสริมด้านขนส่งสาธารณะ (5) การคุ้มครองและสิทธิเรียกค่าเลี้ยงดูจากบุตร และ (6) สิทธิได้รับบำนาญ (Singapore Statutes Online, 2023a; 2023b; 2023c)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ในปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกับนานาประเทศ ประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะสำหรับคุ้มครองผู้สูงอายุ นั่นคือ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งบังคับใช้มานานเกือบ 20 ปี แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่ตอบสนองความต้องการและปัญหาของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง เช่น ไม่ได้กำหนดหลักการอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมไว้เป็นลักษณะการบัญญัติรับรองสิทธิให้แก่ผู้สูงอายุและปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามแผนงานและนโยบายนั้นยังไม่บรรลุถึงเป้าประสงค์ที่เป็นปัญหา นอกจากนี้ การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐไม่สอดคล้องกันและขาดการบูรณาการ ส่งผลให้ปัญหาการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุยังไม่ได้รับการแก้ไขเท่าที่ควร จึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อให้ได้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองผู้สูงอายุที่เหมาะสมและทันต่อความต้องการของผู้สูงอายุในประเทศไทยและสามารถให้การคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้สูงอายุอย่างเท่าทันต่อเหตุการณ์ กระแสสังคมสูงวัยและสอดคล้องตามหลักสากล

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยทำการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายใน

การคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารของไทยและต่างประเทศ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 35 คนดังกล่าวข้างต้น

3. การอภิปรายกลุ่มสนทนาแบบเจาะจง (focus group discussion) เมื่อได้ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรสวีเดน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และประเทศไทย มีความคุ้มครองที่คล้ายคลึงกันในประเด็นการคุ้มครองและส่งเสริมการแพทย์ การคุ้มครองและส่งเสริมการศึกษา การคุ้มครองและส่งเสริมแรงงาน การคุ้มครองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมสังคม การคุ้มครองและส่งเสริมที่พักอาศัย

เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรสวีเดน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติตะวันตก และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และประเทศไทย ซึ่งเป็นชาติตะวันออก มีความแตกต่างอย่างชัดเจน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันตก จะมุ่งเน้นที่ประเด็นการคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความเท่าเทียม การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ การคุ้มครองและส่งเสริมด้านความเป็นส่วนตัว ซึ่งประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นมักไม่ปรากฏในบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และประเทศไทยนัก เนื่องจากโครงสร้างตามวัฒนธรรมตะวันตกจะให้สิทธิธรรมชาติและไม่อาจแบ่งแยกได้แก่ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมเท่าใดนัก การจำกัดสิทธิในวัฒนธรรมตะวันตกจะกระทำเมื่อการใช้สิทธิดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิของสมาชิกในในสังคมและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมอย่างร้ายแรง การคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความเท่าเทียม การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ การคุ้มครองและส่งเสริมด้านความเป็นส่วนตัวในประเทศตะวันตกเป็นคุณค่าพื้นฐานของสิทธิปัจเจกบุคคล ซึ่งมนุษย์ควรมีสิทธิและได้รับการคุ้มครองดังที่กล่าวมา เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีความมั่นคง และมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความเท่าเทียม การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ การคุ้มครองและส่งเสริมด้านความเป็นส่วนตัวแก่ผู้สูงอายุในประเทศตะวันตกมาจากพื้นฐานของสิทธิธรรมชาติ ซึ่งมีแนวความคิดว่ามนุษย์เกิดมาอย่างเท่าเทียมกันและและไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพหรือสิทธิที่จะหาความสุขเพื่อที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและมีความสุขทางสังคม

ในขณะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันออกนั้น นอกจากจะเน้นแล้วสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิมนุษยชนแล้วแล้ว ผลการศึกษายังพบว่า การกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันออกจะเน้นการคุ้มครองสิทธิและสนับสนุนการเคารพผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโสและสิทธิได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน ซึ่งสิทธิและการคุ้มครองในประเด็นดังกล่าวไม่ปรากฏในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันตก การที่กฎหมายเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันออกได้กำหนดคุ้มครองสิทธิและสนับสนุนการเคารพผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโสและสิทธิได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลานนั้น มีผลมากจารีตประเพณีและค่านิยมของประเทศตะวันออกที่ประชาชนได้มีจารีตประเพณีในการเคารพผู้อาวุโสและความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาและผู้อาวุโสต่อเนื่องกันมาช้านาน จนรู้สึกว่าจารีตประเพณีและค่านิยมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้องและจะต้องปฏิบัติตาม ประชาชนจึงมีเจตจำนงที่จะให้ใช้บังคับจารีตประเพณีและค่านิยมดังกล่าวเป็นกฎหมาย ดังนั้นกลุ่มประเทศตะวันออกจึงรับเอาจารีตประเพณีและค่านิยมเป็นที่มาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรสวีเดน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติตะวันตก และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และประเทศไทย ซึ่งเป็นชาติตะวันออก มีความแตกต่างอย่างชัดเจนในประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันตก จะมุ่งเน้นที่ประเด็นการคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความเท่าเทียม การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ การคุ้มครองและส่งเสริมด้านความเป็นส่วนตัว เนื่องจากโครงสร้างตามวัฒนธรรมตะวันตกจะให้สิทธิธรรมชาติ เสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความเท่าเทียมและสิทธิมนุยชน ซึ่งเป็นคุณค่าพื้นฐานของสิทธิปัจเจกบุคคล ซึ่งมนุษย์ควรมีสิทธิและได้รับการคุ้มครอง สอดคล้องกับ Ishay (2004) ที่ระบุว่า เสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความเท่าเทียมและสิทธิมนุยชนเป็นประเพณีของตะวันตกอย่างชัดเจน ความต่อเนื่องของประเพณีทางปรัชญาและอุดมการณ์อันยาวนานของชาวตะวันตกได้พัฒนาไปตามกาลเวลาจนกลายเป็นสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ ซึ่งมรดกของการรู้แจ้งในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่นั้นอยู่เหนืออิทธิพลทางวัฒนธรรมอื่นๆ ทั้งหมด

ส่วนผลการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันออกที่เพิ่มเติมบทบัญญัติที่เน้นการคุ้มครองสิทธิและสนับสนุนการเคารพผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโสและสิทธิได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลาน ซึ่งสิทธิและการคุ้มครองในประเด็นดังกล่าวไม่ปรากฏในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันตก การกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุในกลุ่มประเทศตะวันออกได้กำหนดคุ้มครองสิทธิและสนับสนุนการเคารพผู้สูงอายุในฐานะผู้อาวุโสและสิทธิได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรหลานนั้น มีผลมากจารีตประเพณีและค่านิยมของประเทศตะวันออกที่ประชาชนได้มีจารีตประเพณีในการเคารพผู้อาวุโสและความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาและผู้อาวุโสต่อเนื่องกันมาช้านาน จนรู้สึกว่าจารีตประเพณีและค่านิยมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้องและมนุษย์ในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม สอดคล้องกับ Vyas and Murarka (2018) ที่ระบุว่า ประชาชนจึงมีเจตจำนง

ที่จะใช้จารีตประเพณีและค่านิยมที่ดีดังกล่าวบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในสังคมของตนเอง และสอดคล้องกับ Frankel and Braun (2021) ที่ระบุว่า กฎหมายและวัฒนธรรมเป็นลมหายใจเดียวเพราะทั้งสองระบบกำหนดกฎเกณฑ์พฤติกรรมที่จำเป็นต่อมนุษย์และสังคม กฎหมายและวัฒนธรรมจะสัมพันธ์กัน ดังนั้น โครงสร้างของกฎหมายและวัฒนธรรมจะมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการบังคับใช้กฎที่ออกภายใต้กฎหมายแต่ละฉบับ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการคุ้มครองโอกาสของการมีงานทำและการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยการออกกฎมายรองรับเพื่อบังคับใช้แก่หน่วยงานในการจัดหางานและฝึกอบรมและจูงใจให้ผู้ประกอบการดำเนินการจ้างงานผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

2. ควรออกกฎหมายบังคับใช้แก่หน่วยงานราชการ หรือจูงใจสถานประกอบการในการออกแบบและจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ พื้นที่สาธารณะ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น รวมทั้งหรืออุปกรณ์ช่วยเหลือในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุได้โดยสะดวกและปลอดภัย

3. ควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในกระบวนการยุติธรรม อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุทางคดี เช่น การจัดหาทนาย ที่ปรึกษาทางกฎหมาย หรือลดภาระค่าใช้จ่ายทางคดีแก่ผู้สูงอายุ

4. ควรมีการแต่งตั้งผู้แทน หรือผู้คุ้มครองผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง เพื่อดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคำสั่งแต่งตั้งผู้คุ้มครองสิทธิจากจากศาล เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการและดูแลผู้สูงอายุ

5. ควรมีการผลักดันให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ประชาสัมพันธ์ถึงสิทธิอันพึงมีของผู้สูงอายุปัญหาการไม่ทราบสิทธิอันพึงมีของผู้สูงอายุควรตระหนักในความสำคัญของผู้สูงอายุในชุมชน และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ

References

Administration for Community Living. (2023). *Older Americans Act 1965*. Retrieved from https://acl.gov/about-acl/authorizing-statutes/older-americans-act

Crown. (2023a). *Care Act 2014*. Retrieved from https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/23/contents/enacted

Crown. (2023b). *Data Protection Act 2018*. Retrieved from https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/contents

Crown. (2023c). *Equality Act 2010*. Retrieved from https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/contents

Department of Older Persons. (2021). *Measures to drive the national agenda on the aging society* (2nd ed.). Author. [In Thai]

Douangrit, S. (2014). *Legal problems on enforcement of probation officers authority regarding rights and liberty according to the constitution and method of probation under the Criminal Code Act B.E. 2522*. Master's Thematic of Laws, Sripathum University. [In Thai]

Equality and Human Rights Commission. (2018). *The Human Rights Act 1998*. Retrieved from https://www.equalityhumanrights.com/human-rights/human-rights-act

Frankel, T., & Braun, T. (2021). Law and culture. *Boston University Law Review, 101*(157), 157-176.

Global-Regulation. (2016). *The Social Services Act 2001*. Retrieved from https://www.global-regulation.com/translation/sweden/2989196/the-social-services-act-%2528%202001%253a453%2529.html

Global-Regulation. (2017). *Health And Medical Service Act 1983*. Retrieved from https://www.global-regulation.com/translation/sweden/9620334/health-and-medical-service-act.html

Ishay, M. (2004). *The history of human rights: From ancient times to the globalization era*. University of California Press.

Japanese Law Translation. (2008). *Act on Social Welfare for the Elderly (Act No. 133 of 1963)*. Retrieved from https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3930/en

Korea Law Translation Center. (2015). *Welfare of Senior Citizen Act (Act No. 13102)*. Retrieved from https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=33646&lang=ENG

Légifrance. (2023a). *Code de l'action sociale et des familles*. Retrieved from https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074069

Légifrance. (2023b). *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789*. Retrieved from https://www.legifrance.gouv.fr/contenu/menu/droit-national-en-vigueur/constitution/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789

National Statistical Office. (2022). *Summary of important results of the work of the elderly in Thailand in 2021*. Author. [In Thai]

Office of the Council of State. (2018). *Elderly Person Act, B.E. 2546 (2003)*. Retrieved from https://www.ocs.go.th/council-of-state/#/public/doc/V0tZRWRtQUtQeGVleWFlTHZ3YkRGZz09

Prathong, N. (2020). *Problems regarding the rights of the elderly in accordance with the Act on the Elderly B.E. 2546 (2003)*. Retrieved from http://www.lawgrad.ru.ac.th/Abstracts/708

Saeng-Uthai, Y. (1995). *Introduction to general law* (12th ed.). Prakaypruk.

Singapore Statutes Online. (2023a). *Constitution of the Republic of Singapore*. Retrieved from https://sso.agc.gov.sg/Act/CONS1963

Singapore Statutes Online. (2023b). *Retirement and Re-employment Act 1993*. Retrieved from https://sso.agc.gov.sg/Act/RRA1993

Singapore Statutes Online. (2023c). *Vulnerable Adults Act 2018*. Retrieved from https://sso.agc.gov.sg/Act/VAA2018

The Management and Coordination Agency. (2023). *The Basic Law on Measures for the Aging Society 1995*. Retrieved from https://www8.cao.go.jp/kourei/english/measure/kihon-e.html

UK Parliament. (2023). *National Health Service Act 1946*. Retrieved from https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/livinglearning/coll-9-health1/health-01/

Vyas, R. P., & Murarka, R. (2018). Understanding human rights from an eastern perspective: A discourse. In S. Lee & H. E. Lee (Eds.), *Asian yearbook of international law, volume 24* (pp. 41-49). Brill.

Workpoint. (2021). *Academics warn that in 2022 Thailand will face a tsunami of an aging society and recommend that the government and the public quickly adapt*. Retrieved from https://workpointtoday.com/thai-agingsociety-65 [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.38

Received:	July	22, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

ผลของโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ธเนศพล คล้ายแขก[1] เบญจวรรณ บุณยะประพันธ์[2] ชนัดดา เพ็ชรประยูร[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความหมายของการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร (2) พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร และ (3) เปรียบเทียบการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบ One-Group Pretest-Posttest Design โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ตัวอย่าง ได้แก่ ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีคุณสมบัติเป็นพนักงานประจำ ศึกษาโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน และเป็นกลุ่มการทดลอง จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน และแบบสอบถามการจัดแจงในงาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ Wilcoxon Signed-Rank Test

ผลการวิจัย พบว่า (1) การจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร หมายถึง การปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน ปรับปรุงรูปแบบการทำงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น แบ่งเป็นองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านงาน ด้านความสัมพันธ์ และด้านความคิด (2) โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสา สมัคร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน จำนวน 9 ส่วน ทั้งหมด จำนวน 17 กิจกรรม และเวลารวม 6 ชั่วโมง และ (3) พนักงานอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานมีค่าเฉลี่ยหลังเข้าร่วมโปรแกรมมากกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: การจัดแจงในงาน; โปแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน; พนักงานอาสาสมัคร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ธเนศพล คล้ายแขก, เบญจวรรณ บุณยะประพันธ์ และชนัดดา เพ็ชรประยูร. (2567). ผลของโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 532-546.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ 1518 ถนนประชาราษฎร์ 1 แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: thanetphon.khlaikhaek@gmail.com

[2,3] คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Effectiveness of a Job Crafting Program for Alumni and Current Student Volunteer Employees of Ramkhamhaeng University

Thanetpol Khlaikhaek[1] Benjawan Boonyapraphan[2] Chanadda Petchprayoon[3]

Abstract

This research article aims to study (1) explore the meaning of job crafting among volunteer employees, (2) develop a job crafting program for volunteer employees, and (3) compare the job crafting of volunteer employees before and after participating in the program. The research is Quasi-experimental research with interview and One-Group Pretest-Posttest Design method. This study consisted of three phases. The sample group experiment consists of 17 volunteer employees and 5 key informants who are alumni and current students of Ramkhamhaeng University. Research tools used in the study include structured in-depth interviews, a job crafting program, and a job crafting questionnaire. Data analysis was conducted using mean, frequency, standard deviation, and Wilcoxon Signed-Rank Test.

Findings are as follows: (1) job crafting among volunteer employees refers to the adjustment of various aspects of their work to improve the outcome, and can be categorized into three components: task crafting, relation crafting, and cognitive crafting, (2) the job crafting program for volunteer employees consists of 3 stages, 9 part, 17 activities, totaling 6 hours, and (3) the average level of job crafting among volunteer employees after participating in the program was significantly higher than before, with a statistical significance level of .001.

Keywords: Job Crafting; Job Crafting Development Program; Volunteer Employees

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Khlaikhaek, T., Boonyapraphan, B., & Petchprayoon, C. (2024). Effectiveness of a job crafting program for alumni and current student volunteer employees of Ramkhamhaeng University. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 532-546.

[1] Doctor of Philosophy Program in Industrial and Organizational Psychology,
King Mongkut's University of Technology North Bangkok
1518 Prdcharat 1 Road, Wongsawang, Bangsue, Bangkok, 10800, Thailand
Corresponding Author Email: thanetphon.khlaikhaek@gmail.com
[2,3] Faculty of Applied Arts, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสี่ทศวรรษที่ผ่านมาไม่อาจปฏิเสธได้ว่าลักษณะการทำงานของสังคมได้เปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่เปลี่ยนไปทั้งโลก ลักษณะของงานมีแนวโน้มจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ (Barley, Bechky, & Milliken, 2017) เมื่อเราก้าวเข้าสู่ยุคปฏิวัติเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา รูปแบบการทำงานของพนักงานก็เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมหาศาล (Mark, Gonzalez, & Harris, 2005) เทคโนโลยีถูกนำมาใช้เพื่อปลดปล่อยพลังแห่งการสร้างสรรค์ผลงานของพนักงานได้มากมาย สามารถติดต่อสื่อสาร ประชุมร่วมกันได้แม้จะอยู่ต่างสถานที่กัน ทำงานชิ้นเดียวกันในเวลาเดียวกันจากสถานที่ที่ต่างกัน (Litchfield, Cooper, Hancock, & Watt, 2016) พนักงานที่มีทัศนคติการทำงานเชิงรุกยิ่งจะมีการปรับปรุงรูปแบบของงานตน ปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของตน สิ่งๆ นี้เรียกว่า การจัดแจงในการทำงาน (Tims & Bakker, 2010)

ในขณะที่การจัดแจงในงาน (job crafting) หมายถึงลักษณะพฤติกรรมของพนักงาน ที่ทำการปรับปรุงสภาพการทำงาน รูปแบบการทำงาน ความสัมพันธ์ รวมไปถึงความคิด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความชอบส่วนตัว แรงจูงใจ และความหลงใหลส่วนตัวของพนักงาน และเพิ่มผลลัพธ์จากการทำงาน (Demerouti, 2014; Tims, Bakker, & Derks, 2012) การออกจัดแจงงานถือเป็นหนึ่งในกลุ่มทฤษฎีการออกแบบงาน พนักงานที่ปรับปรุงขอบเขตการทำโดยการกำหนดรูปแบบของงานใหม่ใน 3 ทางด้วยกันคือ โดยประการแรกคือการปรับปรุงงาน ด้วยการเพิ่มหรือลดบางขั้นตอน กำหนดเวลาที่จะใช้ในแต่ละตัวงาน รวมไปถึงการเรียนรู้เพิ่มเติมด้วย ประการที่สองพนักงานจะทำการปรับปรุงความสัมพันธ์ในการทำงาน ด้วยการให้เวลากับเพื่อนร่วมงานที่ชอบพอกันมากขึ้น ประการที่สามคือ การปรับปรุงความคิดที่มีต่องาน โดยการพยายามเชื่อมโยงความสำคัญกับของงานตนเข้าด้วยกัน (Wrzesniewski, LoBuglio, Dutton, & Berg, 2013) จากการศึกษาวิจัยเชิงทดลองในระยะยาว พบว่าการจัดแจงในงานสามารถเพิ่ม (1) การให้ผลตอบกลับประสิทธิภาพการทำงาน (2) โอกาสในการพัฒนาความเชี่ยวชาญ (3) ความสามารถแห่งตน และ (4) ประสิทธิภาพการทำงานหลังการทดลอง 1 ปี (van Wingerden, Bakker, & Derks, 2017)

นอกจากนี้ การพัฒนาการจัดแจงในงานสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ (1) การสัมภาษณ์พนักงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น หัวหน้างาน ผู้จัดการ (2) เวิร์คช็อปการจัดแจงในงาน (3) การประเมินการจัดแจงในงานด้วยตนเองแบบรายสัปดาห์ และ (4) การสะท้อนมุมมองจากเพื่อนร่วมงาน (Demerouti, Peeters, & van den Heuvel, 2019) จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำ การศึกษาทดลองโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน โดยนำการทดลองมาใช้กับพนักงานอาสาสมัครที่เป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อการจัดแจงในงานของพนักงาน เพื่อพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงาน และเพื่อนำโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานไปทดลองใช้พัฒนาการจัดแจงในงานกับพนักงานอาสาสมัคร โดยมีสมมุติฐานว่า พนักงานอาสาสมัครก่อนเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานมีคุณสมบัติการจัดแจงในงานแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร

3. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การจัดแจงในงาน (job crafting) คือ ด้านงาน (task crafting) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) และด้านความคิด (cognitive crafting) และโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ใช้วิธีการเลือกด้วยความสมัครใจ ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีคุณสมบัติเป็นพนักงานประจำในองค์การใดองค์การหนึ่ง จำนวน 5 คน และตัวอย่างโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน จำนวน 17 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ทางวิชาการ เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในทางวิชาการที่จะนำมาศึกษากระบวนการทดลอง แนวทางการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาตลอดจนไปถึงนำไปประยุกต์ใช้ในการทดลองเพื่อศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไป

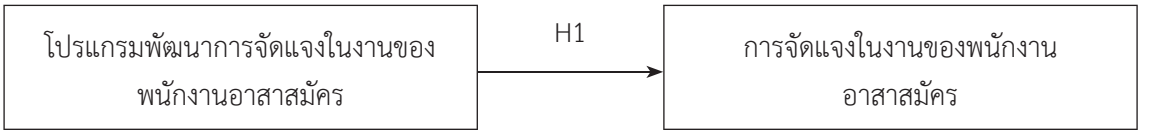
2. ประโยชน์เชิงปฏิบัติ ผู้ที่สนใจในสามารถนำกระบวนการต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เพื่อการฝึกอบรมพัฒนาการจัดแจงในงานแก่พัฒนา ตลอดจนสามารถนำเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองไปร่วมออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมอื่นๆ ต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Berg, Dutton, and Wrzesniewski (2008) ได้อธิบายถึง การจัดแจงในงาน (job crafting) ไว้ว่า การจัดแจงในงานเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงขอบเขตและเงื่อนไขเกี่ยวกับ รูปแบบของงาน ความสัมพันธ์ในการทำงาน และความคิดที่มีต่องานของผู้เข้าร่วมฯ ประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ (1) ด้านงาน (task crafting) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปริมาณงาน เสนองานใหม่ และทำนอกเหนือจากงานตนเอง ได้แก่ การที่ผู้เข้าร่วมฯเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงจำนวนหรือปริมาณงานของตนเอง มีการเสนองานใหม่ที่เหมาะสมกับทักษะและความสนใจของตนเอง และมีการทำงานที่นอกเหนือจากงานประจำทั่วไปของตนเอง (2) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ สร้างความเป็นเพื่อน และให้ความเคารพ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกับเพื่อนผู้เข้าร่วมฯ ด้วยกัน และการสร้างความเป็นเพื่อนกับผู้อื่นที่มีลักษณะทักษะหรือความสนใจที่คล้ายคลึงกัน และ (3) ด้านความคิด (cognitive crafting) หมายถึง การเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับงาน มองประโยชน์ของงาน และเห็นคุณค่าของงานตน ได้แก่ การที่ผู้เข้าร่วมฯมีความคิดในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการทำงาน มองเห็นว่าสิ่งที่ตนทำนั้นมีความหมายและมีประโยชน์ต่อผู้อื่น และมีความพยายามที่จะทำงานอย่างเห็นคุณค่าของสิ่งที่ทำเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ และการจัดแจงในงาน (job crafting) นั้นสามารถช่วยให้พนักงานสามารถพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน (job performance) ของตนเองให้ดีขึ้นและส่งเสริมพันธะทางใจในงาน (work engagement) (Tims, Bakker, & Derks, 2015) ทั้งนี้ ยังสามารถลดความเครียด และภาวะหมดไฟในการทำงานของพนักงานได้อีกด้วย (Singh & Singh, 2018) ในขณะที่ van Wingerden et al. (2017) พบว่า ผลสะท้อนกลับจากประสิทธิภาพการทำงาน ความเชี่ยวชาญ และ

ประสิทธิภาพแห่งตน และประสิทธิภาพการทำงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังจากทำโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน และ Kooij, van Woerkom, Wilkenloh, Dorenbosch, and Denissen (2017) ผลการทดลองพบว่า การจัดแจงในงานเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความสอดคล้องกันระหว่างบุคคลกับงาน นอกจากนั้น Gordon, Demerouti, Le Blanc, Bakker, Bipp, and Verhagen (2018) ผลการทดลองพบว่า โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานสามารถเพิ่มพฤติกรรมการจัดแจงในงาน ความผาสุกในการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงานแก่พยาบาลได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): พนักงานอาสาสมัครก่อนเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานมีคุณสมบัติการจัดแจงในงานแตกต่างกัน

ระเบียบวิธิวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบ One-Group Pretest-Posttest Design และการสัมภาษณ์เชิงลึก และการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความหมายของการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร สร้างโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน และนำโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน ไปทดลองใช้จริงกับพนักงานอาสาสมัคร โดยมีการศึกษา 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความหมายของการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร โดยทำการเริ่มต้นด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดแจงในงาน ในประเด็นของนิยาม ความหมาย และองค์ ประกอบ เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดโครงสร้างข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีคุณสมบัติเป็นพนักงานประจำในองค์การใดองค์การหนึ่ง โดยผู้วิจัยนิยามไว้ว่าเป็นพนักงานอาสาสมัคร จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกได้แก่ (1) เป็นประเภทพนักงานประจำในองค์การ และ (2) เป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ประกอบด้วย (1) แบบฟอร์มการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (in-dept interview) มีแนวคำถาม (guideline) ที่เตรียมไว้ล่วงหน้าตามประเด็นที่ต้องการศึกษาผ่านการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีไว้ล่วงหน้าตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ดำเนินการสัมภาษณ์ 3 ขั้น

ตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มสัมภาษณ์ ขั้นสัมภาษณ์ และขั้นยุติการสัมภาษณ์ (2) แบบการวิเคราะห์ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยทำการจัดระเบียบผลการสัมภาษณ์หาความสัมพันธ์ของข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ หาความแตกต่างและความเหมือน หลังจากนั้นจึงทำการสรุปเป็นเชิงพรรณนา และนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาทำการวิเคราะห์ พรรณนาตีความ เปรียบเทียบและหาความหมาย สังเคราะห์เทียบเคียงกับการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกมาเป็นนิยามและสรุปเพื่อดำเนินการขั้นถัดไป

ระยะที่ 2 การสร้างโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร เพื่อนำโปรแกรมไปทดลองใช้กับพนักงานอาสาสมัครเป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมผ่านการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดแจงในงาน และทำการสังเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เพื่อสรุปออกมาเป็นแนวคิดสำคัญในการกำหนดโครงสร้างโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน ดำเนินการทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดแจงในงาน รวมถึงผลการสัมภาษณ์เชิงลึก และนิยามปฏิบัติการจากระยะที่ 1 นอกจากนี้ยังศึกษาถึงวิธีการออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรม เทคนิคทางการอบรม เทคนิคทางจิตวิทยาที่เกี่ยว ข้องกับการสร้างกิจกรรม (2) ทำการออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมผ่านเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผลจากการสัมภาษณ์จากระยะที่ 1 (3) นำโปรแกรมการพัฒนาจัดแจงในงานมาประเมินความเหมาะสมโดยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ จำนวน 3 ท่าน คุณวุฒิระดับ ศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตรจารย์ และอาจารย์ โดยวัดค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of item-Objective Congruence--IOC) ของโปรแกรมกับวัตถุประสงค์ ผลการวิเคราะห์อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 คะแนน โดยเกณฑ์อยู่ที่ 0.5 จึงยอมรับ (Tirakanan, 2007, p. 165) และ (4) สรุปผลการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาการการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร อันประกอบไปด้วยหัวข้อดังนี้ นิยามศัพท์ตัวแปร โมเดลการฝึกอบรม โปรแกรมการพัฒนาจัดแจงในงาน การประเมินความเที่ยง ตรงเชิงเนื้อหา การประเมินความสอดคล้องของโปรแกรม กำหนดการโปรแกรมการพัฒนา รายละเอียดกิจกรรม

ระยะที่ 3 การศึกษาผลของการทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร

เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ประกอบไปด้วย (1) แบบสอบถามการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร และ (2) โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน ตัวอย่างเป็นพนักงานอาสาสมัครซึ่งเป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 17 คน ตามแนวคิดของ Capes (2015) ที่กำหนดจำนวนสมาชิกที่เหมาะสมสำหรับการฝึกอบรมอยู่ที่ จำนวน 12-20 คน โดยทำการคัดเลือกแบบสมัครใจ (volunteer selection) เพื่อเข้าร่วมการทดลอง

เครื่องมือที่ 1 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน และตอนที่ 2 แบบสอบถามการจัดแจงในงาน ประกอบด้วย 3 ด้าน รวมจำนวน 27 ข้อ ดังนี้ (1) ด้านงาน (task crafting) จำนวน 9 ข้อ (2) ด้านความ สัมพันธ์ (relation crafting) จำนวน 9 ข้อ และ (3) ด้านความคิด (cognitive crafting) จำนวน 9 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบลิเคิร์ทเสกล (Likert scale) มีระดับการวัด 5 ระดับ

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ด้วยกัน 3 วิธี คือ (1) ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (2) ความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) และ (3) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ (corrected item total correlation) โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 โดยค่าที่ยอมรับได้ เท่ากับ 0.5 ขึ้นไป (Tirakanan, 2007) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) จากตัวอย่างทดสอบเครื่องมือ (try out) จำนวน 30 คน ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของการจัดแจงในงาน เท่ากับ .899 ด้านงาน เท่ากับ .806 ด้านความสัมพันธ์ เท่ากับ .922 และด้านความคิด เท่ากับ .865 ซึ่งเกณฑ์ที่ยอมรับได้เท่า กับ .70 ขึ้นไป (Hair, Black, Babin, & Adderson, 2014) การทดสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อ พบว่า ค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับอยู่ระหว่าง .300-.864 ด้านงานอยู่ระหว่าง .321-.721 ด้านความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .375-.864 และด้านความคิดอยู่ระหว่าง .300-.444 ซึ่งเกณฑ์ที่ยอมรับได้ เท่ากับ .300 ขึ้นไป ตามแนวคิดของ Ferketich (1991) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดข้อคำถามออก จำนวน 4 ข้อ

เครื่องมือที่ 2 โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่โปรแกรม ได้แก่ การปฐมนิเทศ (2) ขั้นที่ 2 ขั้นพัฒนาการการจัดแจงในงาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านงาน ด้านความสัมพันธ์ และด้านความคิด และ (3) ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ได้แก่ การปัจฉิมนิเทศ

โดยการทดลองในครั้งนี้เป็นโมเดลการทดลองแบบวัดผลก่อนและหลังทำการทดลอง (one-group pretest-posttest design) (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

โมเดลการทดลองโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง (pre-test)	ตัวแปรจัดกระทำ (treatment variable)	หลังการทดลอง (post-test)
ทดลอง	Q1	X	Q2

X หมายถึง การจัดกระทำให้ตัวอย่างโดยการเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกอบรม
Q1 หมายถึง การวัดก่อนการทดลอง (3 วัน) Q2 หมายถึง การวัดหลังการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ คือ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานอาสาสมัครด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) และ (2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร เพื่อทำการทดสอบผลเปรียบเทียบการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ด้วยการทดสอบแบบ Wilcoxon Signed-Ranks Test

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการรายงานผลเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาความหมายของการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร ระยะที่ 2 สร้างโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร และระยะที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบการจัดแจง

ในงานของพนักงานอาสาสมัครก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมผลการวิจัยพบว่า ดังนี้

ผลการวิจัยในระยะที่ 1 จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า การจัดแจงในงาน (job crafting) ของพนักงานอาสาสมัคร หมายถึง การปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน ปรับ ปรุงรูปแบบการทำงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น พัฒนาความสัมพันธ์ในการทำงาน มีความคิดที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงงาน และสามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านงาน (task crafting) หมายถึง ปรับปรุงวิธีการทำงาน เพิ่มวิธีใหม่ๆ เพื่อความราบรื่นในการทำงาน ปรับลดบางขั้นตอนการทำงาน (2) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) หมายถึง การพูดคุยเพิ่มความสนิทสนม พูดคุยนอกเวลางาน หาเวลาเพิ่มปฏิสัมพันธ์กันหลังเลิกงาน และ (3) ด้านความคิด (cognitive crafting) หมายถึง มองหาข้อดีของงานเพื่อสร้างกำลังใจในการทำงาน ทำเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง สร้างคุณค่าของสิ่งที่ทำ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ทฤษฎีการจัดแจงในงานของ Berg et al. (2008)

ผลการวิจัยในระยะที่ 2 การสร้างโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน จากการนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 และนำทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่สอดคล้องกันนำมาสร้างโปรแกรมการพัฒนา โดยวัดค่าดัชนีความสอด คล้อง (Index of item-Objective Congruence--IOC) ของโปรแกรมกับวัตุประสงค์ โดยเกณฑ์อยู่ที่ 0.5 จึงยอมรับได้ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงโปรแกรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อความถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.67-1.00 คะแนน โปรแกรมที่ถูกสร้างใช้ทฤษฎีการจัดแจงในงาน (job crafting) ของ Berg et al. (2008) เป็นหลักในการจัดสร้างโปรแกรมการพัฒนา โดยทำการแบ่งตามนิยามและองค์ประกอบของตัวแปร เวลาในการทำกิจกรรมจำนวน 6 ชั่วโมงโดยประมาณ ประกอบไปด้วยจำนวน 9 ส่วน และจำนวน 17 กิจกรรม (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

โมเดลภาพรวมการพัฒนาการจัดแจงในงาน

วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค	กิจกรรม
ขั้นที่ 1 เริ่มต้นโปรแกรม ส่วนที่ 1 ปฐมนิเทศ 1. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทดลอง ลักษณะกิจกรรม ระยะเวลา จำนวนกิจกรรม สิทธิและการรักษาสิทธิ์ของผู้เข้าร่วมอบรม กฎ และเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วม 2. กระตุ้นความพร้อมแก่ผู้เข้าร่วมการทดลอง ดึงดูดความสนใจมาที่นักทดลอง 3. สร้างสัมพันธภาพ ความร่วมมือ บรรยากาศที่ดีระหว่างนักทดลองกับผู้เข้าร่วมการทดลอง และระหว่างผู้เข้าร่วมการทดลองเอง แบ่งกลุ่ม	ทฤษฎี: (1) กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) ของ Thorndike (1913) (2) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของ Pavlov (1927) (3) ทฤษฎีการเสริมแรงของ Skinner (1950) (4) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) เทคนิคการฝึกอบรม: (1) เทคนิคการบรรยาย (2) เทคนิคการสาธิต (3) กลุ่มสัมพันธ์ เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคบริหารสมอง 2. เทคนิคการเปิดเผยตนเอง (3) เทคนิคจิตวิทยาเชิงบวก PERMA	ปฐมนิเทศ “เตรียมความพร้อม” กิจกรรมที่ 1 “สวัสดี ยินดีไม่มีปัญหา” กิจกรรมที่ 2 “แก้ว กะลา ขัน โอ่ง” กิจกรรมที่ 3 “Set Code” กิจกรรมที่ 4 “แบ่งกลุ่ม” กิจกรรมที่ 5 “ยิงเรือ” กิจกรรมที่ 6 “My Card and Our Cabbage”

ตาราง 2

โมเดลภาพรวมการพัฒนาการจัดแจงในงาน (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค	กิจกรรม
ขั้นที่ 2 พัฒนาการจัดแจงในงาน ส่วนที่ 2 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job crafting) โดยรวม		
บรรยายเนื้อหา อธิบายความสำคัญ สร้างความตระหนักรู้ถึงประโยชน์ของการจัดแจงในงาน	เทคนิคการฝึกอบรม: (1) เทคนิคการบรรยาย (2) เทคนิคการอภิปรายกลุ่ม	กิจกรรมที่ 7 “The Job Crafting & Job Crafter”
ส่วนที่ 3 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job crafting) ด้านงาน (task crafting) ประเด็นเปลี่ยนแปลงปริมาณงานและประเด็นเสนองานใหม่	เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคใช้การนิรนัย (2) เทคนิคใช้กรณีตัวอย่าง	
1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯ เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงจำนวนหรือปริมาณงานของตนเอง 2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯ เสนองานใหม่ที่เหมาะสมกับทักษะและความสนใจของตนเอง	เทคนิคการฝึกอบรม: (1) เทคนิคการระดมสมอง (2) เทคนิคกลุ่มสัมพันธ์ (3) เทคนิคอภิปรายกลุ่ม (4) Homework assignment เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) ภาระค้างคาในใจ (2) เทคนิคการแก้ไขปัญหา (3) เทคนิคให้ข้อเสนอแนะ (4) เทคนิคการลงมือปฏิบัติ	กิจกรรมที่ 8 “Wasting My Time”
ส่วนที่ 4 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job Crafting) ด้านงาน (task Crafting) ประเด็นทำงานนอกเหนือจากงานประจำ		
เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯมีการทำงานที่นอกเหนือจากงานประจำทั่วไปของตนเอง	เทคนิคการฝึกอบรม: (1) ระดมสมอง (2) Project base learning เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคการจินตนาการเชิงรุก	กิจกรรมที่ 9 “ของมันต้องทำ” กิจกรรมที่ 10 “จิตอาสา”
ส่วนที่ 5 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job crafting) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) ประเด็นเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ และให้ความเคารพเพื่อน		
1. เพื่อการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ในการทำงานกับเพื่อนผู้เข้าร่วมฯด้วยกัน 2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯแสดงความเคารพเพื่อนผู้เข้าร่วมด้วยกันขณะพูดคุย	เทคนิคการฝึกอบรม: (1) เทคนิคการบรรยาย เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคการวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ (2) เทคนิคการฟัง (3) เทคนิคแสดงบทบาทสมมุติ	กิจกรรมที่ 11 “TA & iMessage Talk.” กิจกรรมที่ 12 “I am listening.”
ส่วนที่ 6 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job Crafting) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) ประเด็นสร้างความเป็นเพื่อน		
เพื่อการสร้างความเป็นเพื่อนกับผู้อื่นที่มีลักษณะทักษะหรือความสนใจที่คล้ายคลึงกัน	เทคนิคการฝึกอบรม: (1) กลุ่มสัมพันธ์	กิจกรรมที่ 13 “บันไดงู”

ตาราง 2

โมเดลภาพรวมการพัฒนาการจัดแจงในงาน (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค	กิจกรรม
	เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคเปิดเผยตนเอง (2) เทคนิคเกมส์	กิจกรรมที่ 13 “บันไดงู”
ส่วนที่ 7 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job crafting) ด้านความคิด (cognitive crafting) ประเด็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับงาน		
เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯ มีความคิดในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการทำงาน	เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคพูดกับตัวเอง (2) การบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavior Therapy--CBT) (3) เทคนิคคำถามระดับขั้น (4) คำถามปาฏิหาริย์	กิจกรรมที่ 14 “Question your Assumption (CBT)” กิจกรรมที่ 15 “Miracle question”
ส่วนที่ 8 พัฒนาการจัดแจงในงาน (job crafting) ด้านความคิด (cognitive crafting) ประเด็นประโยชน์ของงาน และเห็นคุณค่าของงาน		
1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯมองเห็นว่าสิ่งที่ตนทำนั้นมีความหมายและมีประโยชน์ต่อผู้อื่น 2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมฯมีความพยายามที่จะทำงานอย่างเห็นคุณค่าของสิ่งที่ทำเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ	เทคนิคทางจิตวิทยา: (1) เทคนิคพูดกับตนเอง (2) เทคนิควิธีการรอบวง (3) Social Proof	กิจกรรมที่ 16 “ทำไปทำไม”
ขั้นที่ 3 ปัจฉิมนิเทศ ส่วนที่ 9 สรุปเนื้อหาการจัดแจงในงาน (job crafting) และปิดกิจกรรม		
1. เพื่อสรุปสาระสำคัญของการทดลอง สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดแจงในงาน ตระหนักประโยชน์ของการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 2. เพื่อแจกของรางวัลผู้เข้าร่วมที่ได้คะแนนตามลำดับ แจกรางวัลทีม ขอบคุณผู้เข้าร่วม จบการทดลอง	ทฤษฎี: (1) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของ Pavlov (1927) (2) ทฤษฎีการเสริมแรงของ Skinner (1950) (3) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) เทคนิคการฝึกอบรม: (1) เทคนิคบรรยาย (2) เทคนิคอภิปรายกลุ่ม	กิจกรรมที่ 17 “บรรยาย 2 + Implementation” ปัจฉิมนิเทศ “จบการทดลอง”

ผลการวิจัยในระยะที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน โดยผู้วิจัยได้สอบถามถึงข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานอาสาสมัครโดยบรรยายออกมาเป็นสถิติพรรณนา ดังนี้

ผู้เข้าร่วมโปรแกรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 64.70 และเพศชาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3 ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 20-29 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 82.40 และ30-39 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 17.60 ประสบการณ์การทำงานของผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่คือกลุ่ม 1-5 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 52.90 รองลงมาคือ มากกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 และน้อยกว่า 1 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 17.60

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตฐานคุณสมบัติการจัดแจงในงาน ก่อนและหลังการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน (ดูตาราง 3)

ตาราง 3

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตฐานคุณสมบัติการจัดแจงในงาน

คุณสมบัติการจัดแจงในงาน		$\overline{X}$	*SD*
การจัดแจงในงาน	ก่อนการทดลอง	3.92	.53
	หลังการทดลอง	4.41	.47
ด้านงาน	ก่อนการทดลอง	3.71	.70
	หลังการทดลอง	4.15	.63
ด้านความสัมพันธ์	ก่อนการทดลอง	4.03	.52
	หลังการทดลอง	4.55	.45
ด้านความคิด	ก่อนการทดลอง	4.01	.67
	หลังการทดลอง	4.56	.51

จากตาราง 3 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตฐานคุณสมบัติการจัดแจงในงาน พบว่า หลังการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน อันดับแรก คือ ด้านความคิด ($\overline{X}$ = 4.56, *SD*. = .51) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ ($\overline{X}$ = 4.55, *SD*. =.45) ตามลำดับ

จากนั้นผู้วิจัยทำการทดสอบผลการทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานด้วยสถิติวิเคราะห์ (ดูตาราง 4)

ตาราง 4

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงาน

การจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร	$\overline{X}$	*SD*	N	Z	*p*
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน	3.92	.53	17	–.35***	.001
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน	4.41	.47	17		

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตาราง 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงาน พบว่า พนักงานอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานมีค่าเฉลี่ยหลังเข้าร่วมโปรแกรมมากกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

การอภิปรายผล

การพัฒนาโปรแกรมการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาความหมายของการจัดแจงในงาน (job crafting) ของพนักงานอาสาสมัคร โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ

คือ (1) ด้านงาน (task crafting) (2) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) และ (3) ด้านความคิด (cognitive crafting) คำตอบที่ได้นั้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Wrzesniewski and Dutton (2001) ที่ได้แบ่งการจัดแจงในงานออกเป็น 3 องค์ประกอบดังนี้ (1) ด้านงาน (task crafting) หมายถึง พนักงานปรับเปลี่ยนตัวงาน โดยการเพิ่มหรือลดปริมาณ ปรับเปลี่ยนขอบเขต หรือเปลี่ยนประเภทของตัวงาน เช่น พนักงานเลือกทำน้อยลงหรือมากขึ้น ทำงานที่อยู่นอกเหนือจากความรับผิดชอบหรือสร้างงานใหม่ขึ้นมา (2) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) หมายถึง พนักงงานปรับปรุงความ สัมพันธ์ในที่ทำงาน โดยปรับเปลี่ยนความถี่ในการมีปฏิสัมพันธ์ ปรับเปลี่ยนคุณภาพของการมีปฏิสัมพันธ์ หรือปรับเปลี่ยนทั้งสองอย่างไปพร้อมๆ กัน เช่น พนักงานเพิ่มเวลาในการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน ใส่ใจเพื่อนร่วมงาน (3) ด้านความคิด (cognitive crafting) หมายถึง พนักงานเปลี่ยนความคิดของตนที่มีต่อตัวงาน โดยการมองถึงคุณค่าของงานที่ตนทำ มองถึงความรับผิดชอบของตน เช่น พนักงานเห็นว่างานของตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้ Zhang and Parker (2019) ยังกล่าวว่า การจัดแจงในงานนั้นเป็นลักษณะของพนักงานที่มีความคิดแบบการทำงานเชิงรุก ทั้งนี้ด้านงานและด้านความคิดนั้นมักจะดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ Tims, Bakker, and Derks (2012) ที่เสนอว่า พนักงานที่มีการคุณลักษณะของจัดแจงในงานนั้นเป็นลักษณะที่มีทัศนคติในการทำงานเชิงรุกโดยธรรมชาติ และจัดแจงงานของตนอย่างสบายใจ

2. การสร้างโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัคร โดยผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาโปรแกรมด้วยการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลจากการสัมภาษณ์ในระยะที่ 1 โปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ สอดคล้องกับองค์ประกอบของการจัดแจงในงาน รวมถึงมีการเลือกเทคนิคทางจิตวิทยาและเทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสม และทำการปรับปรุงตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เหมาะแก่การนำไปใช้กับตัวอย่างที่คัดเลือกไว้ โดยการออกแบบโปรแกรมนี้สอดคล้องกับ โปรแกรมการพัฒนาของ Demerouti et al. (2019) ที่มีการสัมภาษณ์ออกแบบกิจกรรมให้พนักงานได้ปรับปรุงตัวงานของตนผ่านการจัดฝึกอบรม การให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการออกแบบแนวทางการพัฒนางานของตน รวมไปถึงการนำกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

3. ผลการทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานของพนักงานอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนามีค่าเฉลี่ยการจัดแจงในงานหลังเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนามากกว่าค่าเฉลี่ยการจัดแจงในงานก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยโปรแกรมการพัฒนามีจุดมุ่งหวังในการสร้างแรงจูงใจ สร้างพื้นฐานทางความคิดที่จะสร้างมุมมองทางบวกต่องาน พยายามพัฒนาความสัมพันธ์ในการทำงาน หาหนทางแก้ปัญหาในการทำงาน เช่น ในส่วนที่ 7 และส่วนที่ 8 การพัฒนาด้านความคิดของพนักงาน มีการใช้เทคนิค CBT หรือการพูดกับตัวเอง คำถามระดับชั้น ก่อให้เกิดคุณลักษณะของการจัดแจงในงาน (job crafting) สอดคล้องกับ แนวคิดของ Berg et al. (2008) ที่พบว่า การที่พนักงานควบคุมมุมมองทางบวกต่องาน สร้างความหมายของงาน เสริมสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ในที่ทำงานพร้อม รับมือกับปัญหาในการทำงานนั้น จะนำไปสู่คุณลักษณะของการจัดแจงในงานของพนักงานที่ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบของทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้แล้ว นอกจากนี้จากการทดลองของ Gordon et al. (2018) พบว่า พนักงานที่ได้รับการพัฒนา

คุณลักษณะการจัดแจงในงานจะพัฒนาความผาสุกและประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน และยังสอดคล้องกับผลการทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนาของ Costantini, Demerouti, Ceschi, and Sartori (2022) พบว่า โปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานสามารถพัฒนาพฤติกรรมการจัดแจงในงานของพนักงาน สร้างแรงจูงใจในการพัฒนางานของตน สร้างความยืดหยุ่นในการรับมือกับงานให้แก่พนักงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 ไปใช้ โดยนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปกำหนดกรอบแนวคิด กรอบข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงเป็นกรอบในการวิเคราะห์และอภิปรายผล แต่ควรคำนึงถึงบริบทของตัวอย่างที่อาจมีความแตกต่างกัน

1.2 คุณสมบัติการจัดแจงในงานด้านงานเมื่อเทียบกับด้านอื่น พบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงควรเพิ่มกิจกรรมที่จะทำให้คุณสมบัติการจัดแจงในงานด้านงานเพิ่มมากขึ้น

1.3 จากผลการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานพบว่าหลังเข้าร่วมโปรแกรมพนักงานอาสาสมัครมีคุณสมบัติการจัดแจงในงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นหากองค์การมีความต้องการที่จะพัฒนาคุณสมบัติดังกล่าวสามารถนำโปรแกรมพัฒนาการจัดแจงในงานนี้ไปใช้ได้โดยต้องมีการขยายเวลากิจกรรมให้มากขึ้นเพื่อประสิทธิภาพของโปรแกรมที่มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้ที่สนใจสามารถนำโปรแกรมการพัฒนาการจัดแจงในงานไปใช้กับประชากรกลุ่มอื่นๆ ได้ ทั้งนี้ต้องทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมืออีกครั้งเพื่อความเหมาะสมต่อบริบทของการใช้โปรแกรมกับประชากรกลุ่มอื่นที่แตกต่างออกไป และต้องคำนึงถึงความฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกันของผู้เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาเพื่อประสิทธิภาพในการประยุกต์ใช้โปรแกรมทั้งสามองค์ประกอบ คือ ด้านงาน (task crafting) ด้านความสัมพันธ์ (relation crafting) และด้านความคิด (cognitive crafting)

2.2 การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง ควรดำเนินการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถใช้ผลการวิจัยในการสรุปอ้างอิงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และอาจออกแบบการทดลองเป็น 2 กลุ่มเพื่อเปรียบเทียบ เช่น กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เพื่อหาความแตกต่างของผลการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและแม่นยำมากขึ้น

2.3 สามารถนำการจัดแจงในงานไปใช้เป็นตัวแปรสำหรับการวิจัย ในรูปแบบอื่นๆ เพื่อขยายองค์ความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างโดยหาอิทธิพลของตัวแปรการจัดแจงในงานต่อพันธะทางใจในงาน (work engagement) ภาวะลื่นไหลในการทำงาน (work-related flow) หรือการศึกษาปัจจัยเชิงเหตุของการจัดแจงในงานจากตัวแปรอื่นๆ เช่น บุคลิกภาพเชิงรุก (proactive personality)

References

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.

Barley, S. R., Bechky, B. A., & Milliken, F. J. (2017). The changing nature of work: Careers, identities, and work lives in the 21st century. *Academy of Management Discoveries, 3*(2), 111-115.

Berg, J. M., Dutton, J. E., & Wrzesniewski, A. (2008). *What is job crafting and why does it matter*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/266094577_What_is_Job_Crafting_and_Why_Does_It_Matter

Capes, M. (2015). *Determining the best training classroom size*. Retrieved from https://www.td.org/content/atd-blog/determining-the-best-sales-training-classroom-size

Costantini, A., Demerouti, E., Ceschi, A., & Sartori, R. (2022). Implementing job crafting behaviors: Exploring the effects of a job crafting intervention based on the theory of planned behavior. *The Journal of Applied Behavioral Science, 58*(3), 477-512.

Demerouti, E. (2014). Design your own job through job crafting. *European Psychologist, 19*(4), 237-247.

Demerouti, E., Peeters, M. C., & van den Heuvel, M. (2019). Job-crafting interventions: Do they work and why?. In L. E. Van Zyl & S. Rothmann (Eds.), *Positive psychological intervention design and protocols for multi-cultural contexts* (pp. 103-125). Springer

Ferketich, S. (1991). Focus on psychometrics: Aspects of item analysis. *Research in Nursing & Health, 14*(2), 165-168.

Gordon, H. J., Demerouti, E., Le Blanc, P. M., Bakker, A. B., Bipp, T., & Verhagen, M. A. (2018). Individual job redesign: Job crafting interventions in healthcare. *Journal of Vocational Behavior, 104,* 98-114.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.), Pearson Education.

Kooij, D. T., van Woerkom, M., Wilkenloh, J., Dorenbosch, L., & Denissen, J. J. (2017). Job crafting towards strengths and interests: The effects of a job crafting intervention on person-job fit and the role of age. *Journal of Applied Psychology, 102*(6), 971-981.

Litchfield, P., Cooper, C., Hancock, C., & Watt, P. (2016). Work and wellbeing in the 21st century. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 13*(11), 1-11.

Mark, G., Gonzalez, V. M., & Harris, J. (2005). No task left behind? Examining the nature of fragmented work. In *Proceedings of the SIGCHI conference on Human factors in computing systems* (pp. 321-330). Association for Computing Machinery.

Pavlov, I. P. (1927). *Conditioned reflexes: an investigation of the physiological activity of the cerebral cortex*. Oxford Univ. Press.

Singh, V., & Singh, M. (2018). A burnout model of job crafting: Multiple mediator effects on job performance. *IIMB Management Review, 30*(4), 305-315.

Skinner, B. F. (1950). Are theories of learning necessary?. *Psychological Review, 57*(4), 193-216.

Thorndike, E. L. (1913). *Educational psychology: The original nature of man (vol. 1)*. Teachers College.

Tims, M., & Bakker, A. B. (2010). Job crafting: Towards a new model of individual job redesign. *SA Journal of Industrial Psychology, 36*(2), 1-9.

Tims, M., Bakker, A. B., & Derks, D. (2012). Development and validation of the job crafting scale. *Journal of Vocational Behavior, 80*(1), 173-186.

Tims, M., Bakker, A. B., & Derks, D. (2015). Job crafting and job performance: A longitudinal study. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 24*(6), 914-928.

Tirakanan, S. (2007). *Construction of a tool to measure variables in social science research. Guidelines for action*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]

van Wingerden, J., Bakker, A. B., & Derks, D. (2017). The longitudinal impact of a job crafting intervention. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 26*(1), 107-119.

Wrzesniewski, A., & Dutton, J. E. (2001). Crafting a job: Revisioning employees as active crafters of their work. *Academy of Management Review, 26*(2), 179-201.

Wrzesniewski, A., LoBuglio, N., Dutton, J. E., & Berg, J. M. (2013). Job crafting and cultivating positive meaning and identity in work. In A. B. Bakker (Ed.), *Advances in positive organizational psychology vol. 1* (pp. 281-302). Emerald.

Zhang, F., & Parker, S. K. (2019). Reorienting job crafting research: A hierarchical structure of job crafting concepts and integrative review. *Journal of Organizational Behavior, 40*(2), 126-146.

DOI: 10.14456/phdssj.2024.39

Received:	February	21, 2024
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

การเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566

พระมหาฉัตร์ชัย เชนจิ๋ว[1] จักรี ไชยพินิจ[2]
ศุภชัย ศุภผล[3] กานต์ บุณยะกาญจน[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่น กลยุทธ์ของนักการเมืองท้องถิ่นและเครือข่ายและการก่อตัวของเครือข่ายในการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566 การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อนำมาซึ่งข้อสรุปบางประการจากมุมมองของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีวิธีการศึกษาหลัก ได้แก่ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า การเมืองในจังหวัดสมุทรปราการในปี พ.ศ. 2562-2566 มีกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอัศวเหม กลุ่มรัศมิทัต และกลุ่มนักการเมืองอื่นๆ ซึ่งทุกกลุ่มล้วนมีบทบาททางการเมืองในการเข้าร่วมพิธีศพเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่กลุ่มอัศวเหมจะมีสัดส่วนการเข้าร่วมพิธีศพมากกว่ากลุ่มรัศมิทัตและกลุ่มอื่นๆ โดยนักการเมืองท้องถิ่นทั้ง 3 กลุ่ม ได้มีการนำกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง กลยุทธ์การตลาดทางการเมือง และกลยุทธ์การหาเสียงมาใช้ อันเป็นการสร้างภาพลักษณ์นักการเมืองท้องถิ่นที่ดี เข้าถึง และเข้าใจประชาชน และเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นรุ่นใหม่ที่จะเสนอตัวเองให้เป็นที่รู้จักของประชาชนได้

คำสำคัญ: นักการเมืองท้องถิ่น; พิธีกรรมศพ; สังคมไทยพุทธ; จังหวัดสมุทรปราการ
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
พระมหาฉัตร์ชัย เชนจิ๋ว, จักรี ไชยพินิจ, ศุภชัย ศุภผล และกานต์ บุณยะกาญจน. (2567). การเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 547-562.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pramahachatrchai@gmail.com
[2,3,4] คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Local Politics and Funeral Rites in the Thai Buddhist Society in Samut Prakan Province from 2019 to 2023

Phramaha Chatrchai Chenchiw[1] Chakkri Chaipinit[2]
Suphachai Suphaphol[3] Kan Boonyakanchana[4]

Abstract

This research article aims to study the roles of the local politicians, their strategies, networks and the formation of local political networks and the funeral rites in the Thai Buddhist society in Samut Prakan province from 2019 to 2023. The qualitative research approach was employed to obtain data and certain findings from the viewpoints of the target group. The major study methods consisted of the techniques of documentary research and in-depth interview.

Findings are as follows: Politics in Samut Prakan province in 2019-2023 has three local political groups: Asavahame group, Rasmidatta group, and other groups. The participation in the funeral rites of all the political groups showed the political roles in the same direction. However, the Asavahame group exhibited a higher proportion of participation in the funeral rites than other groups. All three groups of local politicians in Samut Prakan province implemented the strategy of political communication; the political market strategy, and the campaign strategy. The image of being good local politicians was constructed as being able to access and understand residents. This is considered a good starting point for new generations of local politicians to present themselves so that they could be known to a large number of residents.

Keywords: Local Politician; Funeral Rites; Thai Buddhist Society; Samut Prakan Province
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Chenchiw, P. C., Chaipinit, C., Suphaphol, S., & Boonyakanchana, K. (2024). Local politics and funeral rites in the Thai Buddhist society in Samut Prakan province from 2019 to 2023. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 547-562.

[1] Doctor of Philosophy Program in Politics, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: pramahachatrchai@gmail.com
[2,3,4] Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ประชาชนไทยในท้องถิ่นได้เลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตัวเองเพื่อทำหน้าที่สำคัญ เช่น การรักษาความสะอาด กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร จัดให้มีไฟฟ้าหรือแสงสว่าง รวมถึงการป้องกันโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในปัจจุบันประเทศไทยได้พัฒนาสู่การเมืองการปกครองที่มุ่งเน้นการสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่เอื้อประโยชน์และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น (Kornkittichai, 2018, p. 25) การเลือกตั้งท้องถิ่นมีการแข่งขันกันในระดับสูง การที่ผู้สมัครรับการเลือกตั้งต้องการที่จะได้รับเลือกตั้งต้องทุ่มเทเป็นอย่างมากทั้งกำลังทรัพย์ที่พร้อมสำหรับการหาเสียงและการช่วยเหลือชุมชนเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และการมีพฤติกรรมทางการเมืองต่อท้องถิ่น มีนโยบายการบริหารงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และทำงานการบริหารในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองเหล่านี้เป็นหนึ่งในตัวแปรสำคัญที่ประชาชนจะนำมาใช้พิจารณาเพื่อตัดสินใจเลือกตั้งผู้นำในท้องถิ่น

ลักษณะการเข้าช่วยเหลือท้องถิ่นเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชนในท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นใช้วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลในชุมชน เช่น การร่วมงานบุญ งานสังคม และงานพิธีศพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า งานพิธีศพ เป็นงานหนึ่งที่มีความสำคัญในการแสดงบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากการตายเป็นการปิดฉากชีวิต ซึ่งเวลาตายก็มีเรื่องราวของประเพณีที่ต้องจัดทำตามสมควรแก่ฐานะ อาจใช้เวลามากบ้างน้อยบ้าง แต่ก็เป็นสิ่งที่ต้องจัดทำทั้งสิ้น พิธีเกี่ยวกับการตายมักเกี่ยวข้องกับศาสนา เพราะเป็นเรื่องของการสร้างบุญกุศลคุณความดีตามหลักศาสนา ศาสนาเกี่ยวข้องกับคน คนอยู่ในสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมีเรื่องที่ต้องปฏิบัติต่อกันเพื่อผูกมิตรไมตรี เพื่อสื่อแสดงออกถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (Phra Dharmakosacarya (Panyananthaphikkhu), 1995, pp. 4-6) ซึ่งมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และข้อกำหนดต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งเป็นการประกาศให้ได้รับรู้ถึงการสิ้นสภาพตัวตนของผู้ตาย เป็นการยุติบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้ตายอย่างถาวร (Chuengsatiansup, 2007, p. 21)

พิธีศพหรืองานศพเป็นพิธีที่จัดขึ้นในโอกาสการเสียชีวิตของบุคคล ประเพณีเกี่ยวกับงานศพนั้นแตกต่างไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น งานพิธีกรรมศพไม่ได้เป็นเพียงงานที่จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลหรือประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อผู้ตายเท่านั้น แต่ยังมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้คนในชุมชน เครือญาติ และผู้มีความสนิทสนมเคารพนับถือคุ้นเคยกัน เรื่องราวการสนทนามักมีความเกี่ยวข้องและสื่อสะท้อนถึงสภาพปัญหาทางโครงสร้างต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งสภาพปัญหาและเรื่องราวทางการเมืองได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้งานพิธีกรรมศพจึงเป็นงานสำคัญที่นักการเมืองยินยอมเข้าร่วมงาน แม้ว่าจะไม่ได้การรับเชิญจากเจ้าภาพ อีกทั้งการเมืองในประเทศไทยมีกรอบวิถีการปฏิบัติและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอนุรักษ์นิยม โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์ ส่งผลให้นักการเมืองได้เข้าร่วมงานศพ เพื่อเน้นย้ำถึงวิธีคิดแบบระบบอุปถัมภ์ และความสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่น งานศพเป็นงานที่นักการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญมาก แม้ว่านักการเมืองไม่สะดวกเข้าร่วมจะมีทีมงานเป็นตัวแทนในการงานเข้าร่วมงานศพ

ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วันที่ 9 ตุลาคม 2566 นายหนึ่งสกล ธเนศตระกูล ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เข้าร่วมพิธีเผาศพวัดใหญ่

วันที่ 22 เมษายน 2564 ว่าที่ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกทราย นายกแขกมอบมายให้ทีมงานร่วมพลังพัฒนาโคกทราย เป็นตัวแทนวางพวงหรีดเคารพศพ ณ วัดโคกทราย

งานศพเป็นที่รวมของกลุ่มคนมากมาย บางงานสามารถใช้เป็นเวทีปราศรัยทางการเมือง แจกใบปลิว พบปะพูดคุยทางการเมืองได้ จากประเด็นดังกล่าวนี้ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่านักการเมืองยังคงให้ความสำคัญในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมโดยผ่านพิธีกรรมศพจากที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากความตายไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้และพิธีศพมีความสำคัญ ซึ่งนอกจากจะเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นความเชื่อมโยงระหว่างผู้ตายและผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่แล้ว พิธีกรรมที่ทำในพิธีศพยังมีความสำคัญในแง่มุมอื่นๆ เช่น ในทางการเมืองสังเกตเห็นได้ว่า นักการเมืองใช้ช่องทางการเข้าร่วมในพิธีศพ แสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจ ย่อมทำให้ผู้ที่เป็นญาติที่มีชีวิตอยู่มีความรู้สึกซาบซึ้งใจในการแสดงออกเหล่านั้น จัดเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญและมีนัยแฝงซึ่งผูกโยงกับความเป็นการเมือง ซึ่งความเชื่อมโยงทางการเมืองของนักการเมืองกับประเพณีการทำพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธ ได้มีการปฏิบัติและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน ซึ่งการเริ่มเข้าร่วมงานศพของนักการเมืองท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นของการเลือกตั้งการเมืองระดับชาติ โดยนักการเมืองท้องถิ่นจะมีการจัดการด้านความสัมพันธ์ระหว่างระบบคุณค่าของชุมชนผ่านกระบวนการทางการเมืองในชีวิตประจำวัน โดยมีการชาวบ้านและนักการเมืองก็สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และสามารถสร้างการยอมรับทางสังคมซึ่งกันและกันได้เช่นกัน (Vongsayan, 2017)

ด้วยเหตุนี้งานพิธีกรรมศพจึงเป็นงานที่มีความสำคัญในการแสดงบทบาทของนักการเมือง รวมถึงการสร้างกลยุทธ์ของนักการเมืองในพิธีศพ แต่เมื่อผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีการทำวิจัยในแง่มุมความเชื่อมโยงในทางการเมืองกับพิธีกรรมศพดังกล่าว

งานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีความหลากหลายทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะเรื่องของนักการเมืองหรือกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่มีอิทธิพลในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติ (Pirunnet, 2016, p. 124) นอกจากความหลากหลายทางการเมืองแล้ว กลุ่มอำนาจทางการเมืองยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับกระแสของพรรคการเมืองด้วย การเมืองในสมุทรปราการเป็นข้อมูลที่ควรศึกษา เนื่องจากการเมืองในสมุทรปราการไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติ มีกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่มีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มนักการเมืองดั้งเดิมที่มีบทบาททางการเมืองในระดับชาติโดยสิ้นเชิง แต่ยังคงมีอิทธิพลทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (Pearnpitak, 2020, p. 11) อีกทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และมีประชากรจากพื้นที่อื่นย้ายเข้ามาอาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ (Pirunnet, 2016, p. 125) ประชาชนกลุ่มใหม่มีพฤติกรรมการเลือกตั้งที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีความผูกพันกับกลุ่มการเมืองดั้งเดิม ประชาชนในระดับชนชั้นกลางขึ้นไปให้ความสำคัญกับเรื่องนโยบาย ภาพลักษณ์ของผู้สมัครเป็นหลัก (Theppanya & Sifar, 2005, pp. 29-30) ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมงานพิธีศพอาจเป็นส่วนหนึ่งในการที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจของนักการเมือง หรือกลุ่มอำนาจทางการเมืองในจังหวัดสมุทรปราการหรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาใน

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นักการเมืองกับพิธีกรรมศพ เช่น การวางพวงหรีดร่วมงาน การร่วมฟังพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม การได้รับเกียรติเป็นประธานในการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเคารพศพผู้วายชนม์ การได้รับเกียรติทอดผ้าบังสุกุลในพิธีเผาศพ การได้รับเกียรติเป็นประธานทอดผ้าบังสุกุลในพิธีเผาศพ เป็นต้น จึงนำมาสู่การวิจัยหัวข้อเรื่อง “การเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการปี พ.ศ. 2562-2566” เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองกับพิธีศพดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทนักการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566
3. เพื่อศึกษาเครือข่ายและการก่อตัวของเครือข่ายในการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566 เนื่องจากการศึกษาการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการเป็นการเมืองที่มีความหลากหลาย และยังไม่มีผู้ใดรวบรวมไว้ ผู้วิจัยจึงศึกษาบทบาท กลยุทธ์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมพิธีศพ ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงกลุ่มอำนาจทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดของกลุ่มนักการเมืองดั้งเดิม หรือการเกิดขึ้นของกลุ่มนักการเมืองใหม่ การสร้าง การรักษาฐานอำนาจ และการขยายอิทธิพลของแต่ละกลุ่มที่เกิดจากการใช้พิธีศพแสดงทัศนะทางการเมือง

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง โดยพิจารณาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากที่เคยพบปะนักการเมืองท้องถิ่นในงานพิธีศพ จำนวน 39 คน ได้แก่ พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ศาสนพิธี เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลการบริหารจัดการศพและงานฌาปนสถาน นักการเมือง และประชาชนที่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงบทบาทและกลยุทธ์ของนักการเมืองในการหาเสียงผ่านพิธีศพในสังคมไทยพุทธ
2. ทราบถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประชาชนกับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการในการใช้พื้นที่ในงานพิธีศพ
3. ทราบถึงวิธีการสร้างฐานอำนาจและการขยายอิทธิพลกลุ่มอำนาจทางเมืองในจังหวัดสมุทรปราจากการใช้พื้นที่ในงานพิธีศพแสดงทัศนะทางการเมือง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566 ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการแสวงหาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัยได้ ดังนี้

การสื่อสารทางการเมือง

เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่องวาทวิทยา (rhetoric) การเมือง และจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นแนวทางการศึกษาที่ตระหนักถึงการสื่อสารในฐานะเครื่องมือของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง

โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับขึ้นในกลุ่มประชาชนผู้รับสาร ซึ่งในการดำเนินการทางการเมืองการปกครองของทุกสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารทางการเมืองไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่งทำให้เกิดการทำหน้าที่ของระบบการเมือง (Kongsutjai & Jongkatkorn, 2022, p. 169)

การตลาดทางการเมือง

การเมืองและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในสังคมไทยทุกฝ่ายที่ผ่านมา ทั้งฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน ต่างก็ช่วงชิงขายสินค้าทางการเมืองของตนเอง โดยใช้การตลาดนำ มีการนำเอาเทคนิคต่างๆ เช่น การใช้งบส่วนตนและงบประมาณของทางราชการโหมกระหน่ำทุ่มลงไปในตลาดการเมือง การใช้ชื่อเพื่อให้เป็นที่นิยมของประชาชน เช่น ประชานิยมไทยเข้มแข็ง ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ไม่แตกต่างกันมากนักเพราะต่างก็เป็น Political Marketing คือ “การเมืองที่ใช้การตลาดนำ (marketing orientation in politics)” ในลักษณะเดียวกันกับการยึดแนวทางการตลาดนำ (marketing oriented) ของภาคธุรกิจ เพียงแต่ต่างกันที่เป้าหมาย เพราะการเมืองมิได้มีเป้าหมายเพื่อมุ่งสร้างผลกำไรหรือความมั่งคั่งสูงสุดดังเช่นภาคธุรกิจ เพราะกลุ่มเป้าหมายของการเมือง คือ ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (voter) โดยผู้เลือกตั้งจ่ายเป็นคะแนนเสียงแทนเงินเพื่อซื้อ “ความเชื่อในแนวนโยบายและสัญญาต่างๆ ของพรรคการเมืองนั้นๆ” เช่น นโยบายประชานิยมดังได้กล่าวข้างต้น (Ketprayoon, 2016, p. 19)

ระบบอุปถัมภ์ในระบบการเมือง

ประเทศไทยระบบอุปถัมภ์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากระบบไพร่ฟ้าและระบบศักดินา ซึ่งเป็นการจัดระเบียบทางสังคมในสมัยจารีตของไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ระบบไพร่ฟ้าและระบบศักดินากลายมาเป็นโครงสร้างในการจัดระเบียบชนชั้นในสังคมที่ยังมีอิทธิพลแฝงอยู่ในโครงสร้างสังคมไทยปัจจุบัน ระบบอุปถัมภ์เป็นผลมาจากความเชื่อของสังคมไทยที่ว่า ผู้ที่เกิดมาท่ามกลางเงินทองมีทรัพย์สิน อำนาจวาสนา เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน ฐานะการอยู่ไม่เท่าเทียมกันด้วย เหตุที่บุญบารมีที่ได้สะสมไว้แต่ปางก่อนแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับความแตกต่างในฐานะตำแหน่งที่ลดหลั่นเป็นชั้นๆ ว่าเป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติและธรรมดา และยึดถือความแตกต่างเป็นหลักความสูงต่ำของฐานะตำแหน่งในการจัดระเบียบทางสังคม ความสัมพันธ์ที่สำคัญและเห็นได้ง่าย คือ ความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่-ผู้น้อย หรือความสัมพันธ์แบบลูกพี่-ลูกน้อง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เรียกว่า ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (Phrakhru Wateethammawipat, Phrakhru Wijitrattanawat, Phrakhu Rurattanasutakor, & Chimhad, 2020, pp. 67-68) ดังนั้น จะเห็นว่า สังคมเน้นตัวบุคคลเป็นสำคัญ มากกว่าระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ใดๆ ทำให้เกิดสภาพของการขาดวินัยในตัวเอง ให้ความสำคัญแก่มิตรและพวกพ้องของตน ส่งผลให้กฎหมายที่ตราขึ้นนั้นไร้ความหมายตราบใดที่ผลประโยชน์และความสัมพันธ์สำคัญกว่าความถูกต้องตามกฎระเบียบทางสังคม

บทบาทของนักการเมือง

นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองเป็นส่วนประกอบสำคัญของการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความสำคัญพอๆ กับผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือกติกาที่วางไว้ในรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือในสังคมมีการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ในที่ทำงาน จนถึงสังคมโดยรวม ในกรณีของ

ผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองนั้น มีคำกล่าวซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่านักการเมืองแตกต่างจากรัฐบุรุษในแง่ที่ว่า นักการเมืองคือบุคคลที่คำนึงถึงผลการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส่วนรัฐบุรุษ คือ บุคคลซึ่งคิดถึงอนาคตของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนาคตเยาวชนรุ่นหลัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบุรุษนั้นถูกมองว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ และมีอุดมการณ์อย่างเหนียวแน่นต่อผลประโยชน์ของชาติและแผ่นดิน นักการเมืองจะถูกมองว่าคือบุคคลที่ติดยึดกับตำแหน่งอำนาจ (Teerawekin, 2006)

นักการเมืองท้องถิ่นถือเป็นผู้นำของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ผู้นำจึงเปรียบเสมือนบุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะช่วยเหลือ จูงใจ กำกับ ติดตาม ให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติงานในระดับต่างๆ ที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนบรรลุเป้าหมายสูงสุด การแสดงบทบาทของนักการเมืองเป็นเรื่องสำคัญต้องเข้าใจถึงบริบทในพื้นที่ลักษณะของประชาชน เพื่อให้เกิดความประสบความสำเร็จในทางการเมือง

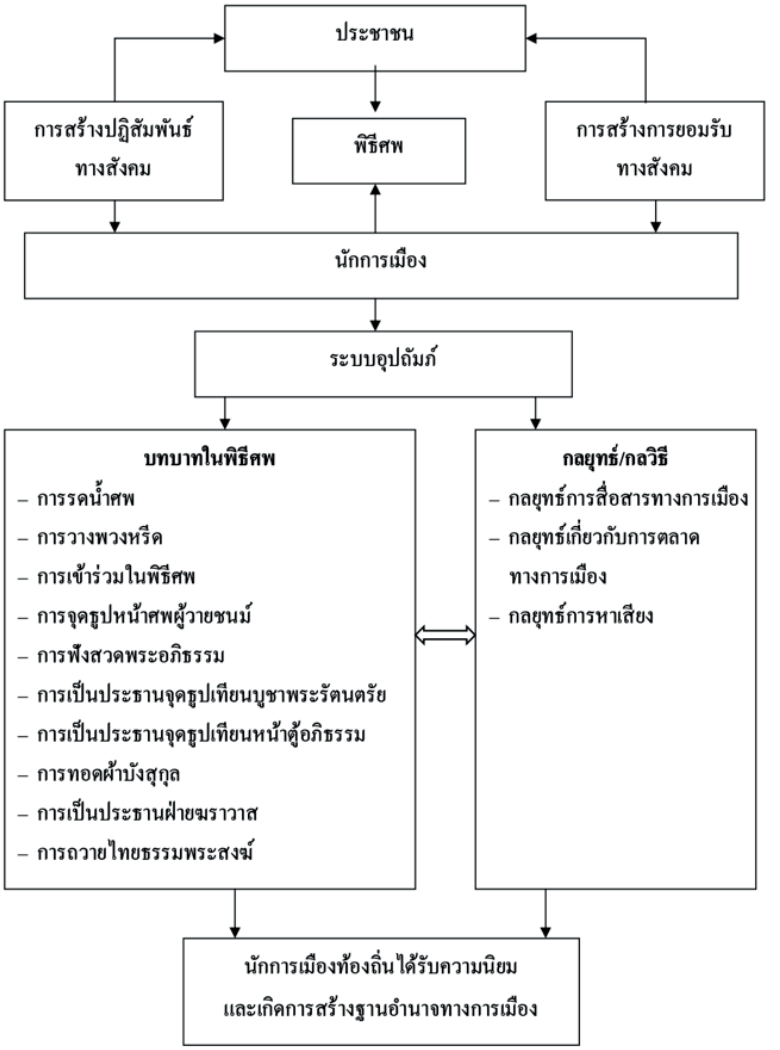
การหาเสียง

การประชาสัมพันธ์การหาเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสู่เป้าหมาย คือ ประชาชนผู้รับสาร เดิมทีรูปแบบการประชาสัมพันธ์การหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยนิยมใช้การลงพื้นที่ โดยการเปิดเวทีปราศรัยหาเสียงชูนโยบายและแนวคิดของพรรคด้วยทักษะการพูดโน้มน้าวใจ เพื่อเรียกคะแนนจากประชาชนที่เข้ารับฟังการปราศรัยตามพื้นที่ต่างๆ มีการติดป้ายประชาสัมพันธ์หาเสียงตามเสาไฟฟ้าในแหล่งชุมชนเพื่อสร้างการรับรู้ การเพิ่มกลยุทธ์ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วยรถโมบายติดตั้งเครื่องเสียง ติดป้ายหาเสียงที่มีข้อมูลผู้สมัครรับเลือกตั้ง หมายเลข และนโยบาย โดยรถโมบายจะขับไปตามแหล่งชุมชนในแต่ละพื้นที่ การสร้างการรับรู้ของประชาชนต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ถัดมาผู้สมัครรับเลือกตั้งเพิ่มกลยุทธ์การเดินเคาะประตูบ้านเพื่อเรียกคะแนนเสียงจากประชาชนในพื้นที่โดยตรง มีการพบปะพูดคุย ถามสารทุกข์สุขดิบ มีการสำรวจความต้องการ และความคาดหวังของประชาชนต่อพรรคการเมือง มีการสื่อสารด้วยการแจกใบปลิวที่มีข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของพรรค ข้อมูลผู้สมัครรับเลือกตั้งพร้อมระบุหมายเลขที่ชัดเจนเพื่อประชาชนสามารถกาเบอร์สนับสนุนได้ กลยุทธ์การหาเสียงเลือกตั้งรูปแบบนี้เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) ระหว่างผู้รับสมัครเลือกตั้งกับประชาชนผู้รับสารที่สามารถโต้ตอบกันได้ผ่านสื่อกลางเดียวกันทุกรูปแบบข้างต้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองในปัจจุบันยังคงใช้กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงดังกล่าวอยู่ และมีการพัฒนากลยุทธ์การหาเสียงรูปแบบใหม่ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้วยการใช้สื่อใหม่ (new media) เข้ามาเป็นเครื่องมือการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสาร คือ ผู้รับสมัครเลือกตั้งกับผู้รับสาร คือ ประชาชน ด้วยความคาดหวังว่าจะสามารถเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งให้กับประชาชนได้ง่าย สะดวก มีปฏิสัมพันธ์และลดค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียง (Phatarametravorakul, Tokaew, Kantaboon, & Suthivoraseth, 2023)

พิธีศพ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศพและพิธีกรรมงานศพ สามารถสรุปองค์ประกอบพิธีศพ 3 ประการ ดังนี้ (1) การจัดการศพตามแนวทางของกฎหมาย มี 5 ข้อ ได้แก่ การแจ้งตาย การขอใบมรณบัตร การขอน้ำหลวงอาบศพ การขอโกศพระราชทาน และการขอพระราชทานเพลิงศพ (2) การจัดการพิธีกรรมงานศพในสังคมไทย มี 34 ข้อ ได้แก่

การบอกทางให้ผู้ที่ใกล้ตาย การอาบน้ำแต่งตัวศพ การรดน้ำศพ การมัดศพ การใส่เงินเหรียญในปากศพ การจัดตั้งศพ การบรรจุศพในโลง การตามไฟหน้าศพ การจัดอาหารเซ่นศพ การเคาะโลงศพ การอยู่เป็นเพื่อนศพ มหรสพในงานศพ ดอกไม้และพวงหรีด การถ่ายภาพงานศพ การจัดเลี้ยงอาหาร การจัดเลี้ยงของว่าง การเล่นการพนันในงานศพ การดื่มสุราในงานศพ ปราสาทประดับศพ การทำพิธีกงเต็ก การขนส่งศพ การเตรียมที่ฌาปนกิจ การเวียนซ้ายรอบเมรุ การวางดอกไม้จันทน์ การใช้น้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ การจุดพลุดอกไม้ไฟ การฌาปนกิจศพ การให้ของที่ระลึก การแปรธาตุเก็บอัฐิ การลอยอังคาร การไว้ทุกข์ พิธีกรในงานศพ การถวายจตุปัจจัยไทยธรรม และการแจกการ์ดงานศพ และ (3) การจัดการพิธีกรรมงานศพตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มี 9 ข้อ ได้แก่ การสวดอภิธรรมศพ การแสดงธรรม การทำบุญครบรอบวันตาย การบวชหน้าไฟ การสวดหน้าไฟ การชักผ้าบังสุกุล การบังสุกุลแปรอัฐิ ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป และความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ (Wannabud, 2014)

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสื่อสารทางการเมือง การตลาดการเมือง ระบบอุปถัมภ์ บทบาทนักการเมือง การหาเสียง พิธีศพพวงหรีด การตลาดทางการเมืองกับพิธีศพในสังคมไทยพุทธ มาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 39 คน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของนักการเมืองในการเข้าร่วมพิธีศพ กลยุทธ์ที่ใช้ในการหาเสียงในงานศพ ร่วมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองจากการที่นักการเมืองท้องถิ่นเข้าร่วมพิธีศพ

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

1. บทบาทนักการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566

การเมืองในจังหวัดสมุทรปราการในปี พ.ศ. 2562-2566 พบว่า จังหวัดสมุทรปราการมีกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่น 3 อำนาจ ได้แก่ กลุ่มอัศวเหม กลุ่มรัศมิทัต และกลุ่มนักการเมืองอื่นๆ แต่เมื่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจในจังหวัดสมุทรปราการเปลี่ยนไป ประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการเริ่มมีบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยมายิ่งขึ้น ทำให้บทบาทของนักการเมืองกลุ่มเดิมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้แต่กลุ่มทางการเมืองในจังหวัดสมุทรปราการต้องแสดงบทบาททางการเมืองต่อประชาชนในท้องถิ่นในทุกกิจกรรมที่จัดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ นักการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมงานพิธีศพ ร่วมถึงเจ้าภาพต้องการให้นักการเมืองท้องถิ่นได้เข้ามาร่วมงานศพด้วย เพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าภาพ แม้ว่านักการเมืองท้องถิ่นไม่ได้มาด้วยตนเองหรือติดภารกิจในงานอื่นๆ นักการเมืองท้องถิ่นให้เลขาหรือบุคคลที่ใกล้ชิดเป็นตัวแทนในการแสดงความเสียใจ ร่วมทั้งมีการนำพวงหรีดมาไว้ในงานศพเสมอ งานศพเป็นงานที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงบทบาทนักการเมืองได้ง่าย ภายในงานนักการเมืองมีการพูดคุยเป็นกันเองกับประชาชนในงาน และงานพิธีศพมีการจัดงานหลายวัน ทำให้นักการเมืองไปแสดงตนเองได้ทุกวัน ในการจัดพิธีศพในจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่จะจัดที่วัด และในงานพิธีศพจะมีนักการเมืองท้องถิ่นเข้าร่วมในงาน ด้วยวิธีการเชิญจากเจ้าภาพหรือไม่ก็ตาม ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในพิธีศพ ได้แก่ การรดน้ำศพ การวางพวงหรีด การฟังสวดอภิธรรมศพ การเป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จุดธูปเทียนหน้าตู้พระอภิธรรม จุดธูปเทียนเคารพผู้วายชนม์ การทอดผ้าบังสุกุลในพิธีฌาปณกิจ การเป็นประธานฝ่ายฆราวาส

ทั้งนี้ บริบทของการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ มีกลุ่มใหญ่ 2 กลุ่มที่ครอบครองพื้นที่ทางการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมในพิธีศพ คือ กลุ่มอัศวเหม สมุทรปราการก้าวหน้า และกลุ่มรัศมิทัต ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากลุ่มอัศวเหมปรากฏภาพชัดในพิธีศพมากกว่ากลุ่มรัศมิทัต อำเภอพระประแดง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอเมือง แค่บางพื้นที่ กลุ่มอัศวเหมได้รับการประกาศชื่อเป็นประธานเข้าร่วมในพิธีศพ โดยมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

กลุ่มอัศวเหมมีภาพปรากฏชัดในการเข้าร่วมพิธีศพมากกว่ากลุ่มรัศมิทัต การเข้าร่วมในพิธีศพของกลุ่มอัศวเหมจะมีทั้งเครือข่ายทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน หากมีคนตายผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้เซ็นรับรองการตายผู้ใหญ่บ้านจะทราบก่อนและแจ้งไปยังเครือข่าย องค์การ

บริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัดต่างๆ ต่อกันไป กลุ่มอัศวเหมมีบุคลากรทางการเมืองคุมทุกพื้นที่ การเข้าถึงพื้นที่จึงเร็ว นักการเมืองก็จะได้ได้รับข่าวสารเร็ว และมีการส่งพวงหรีดไปก่อน เมื่อเครือข่ายมีการแจ้งข่าวสารกันไปจะมีการจัดลำดับความสำคัญ เช่น ตระกูลใหญ่ กลุ่มเครือญาติจำนวนมาก อัศวเหมมีการแจ้งข่าวในกลุ่มเครือข่าย มีกลุ่มสมุทรปราการก้าวหน้า สมาชิกสภาจังหวัด ทีมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน จะใส่เสื้อสมุทรปราการก้าวหน้า แต่องค์การบริหารส่วนตำบลจะไม่ค่อยมีใส่ เห็นได้ชัดที่สุด คือ การใส่เสื้อสมุทรปราการก้าวหน้าในงานศพ ส่วนกลุ่มรัศมิทัต มีภาพที่ไม่ชัดเจน กลุ่มน้อย อ่อนแอ ไม่สามารถตีกินพื้นที่ได้ทั้งหมดพื้นที่ของกลุ่มรัศทัต มีพระประแดงบางส่วน พระสมุทรเจดีย์บางส่วน อำเภอเมืองบางส่วน ฉะนั้นในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอัศวเหมจึงมีอำนาจมาก

2. กลยุทธ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2562-2566

สำหรับกลยุทธ์ของนักการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการในงานพิธีศพ เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อเป็นเกียรติและระลึกถึงผู้ตายและยังเป็นพิธีกรรมที่ทำให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้มีโอกาสระลึกถึงผู้ตาย ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นไม่อาจใช้กลยุทธ์ทางการเมืองที่ชัดเจน กลยุทธ์ที่นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เชิงการเมืองแบบมีจริยธรรม (ethical political tactics) กลยุทธ์ที่ผู้บริหารใช้เพื่อการได้มาซึ่งอำนาจและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น โดยจากการศึกษาพบว่า นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการทุกกลุ่ม คือ กลุ่มอัศวเหม กลุ่มรัศมิทัต และกลุ่มนักการเมืองอื่นๆ ใช้กลยุทธ์ที่เหมือนกัน คือ กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง กลยุทธ์การตลาดทางการเมือง และกลยุทธ์การหาเสียง

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นได้นำเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดเพื่อการเมืองมาใช้ ในทุกขั้นตอนของพิธีศพนักการเมืองท้องถิ่นได้นำได้มีการโฆษณาโดยการใส่ชื่อตนเองบนพวงหรีด การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อพิธีกรในงานประกาศชื่อให้ปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆ ในพิธีศพ ร่วมถึงการนำภาพถ่ายในพิธีศพลงสื่อในช่องทางต่างๆ การใช้สื่อบุคคลและการตลาดทางตรงมีวิธีการที่คล้ายกัน คือ นักการเมืองเป็นบุคคลที่เป็นสื่อเอง โดยการพบปะพูดคุย แสดงความเสียใจแก่เจ้าภาพ

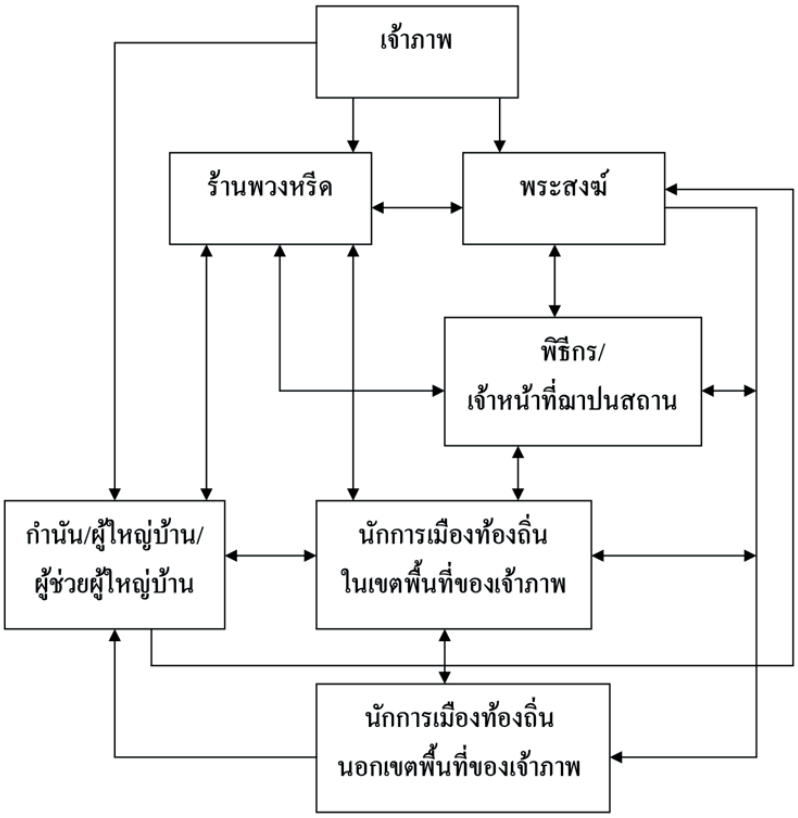
กลยุทธ์การตลาดทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการนำหลักการตลาดทางการเมือง โดยใช้แนวคิดและเทคนิคทางการตลาดขององค์กรธุรกิจมาประยุกต์ใช้ในการค้นหาความต้องการของประชาชนในการประกอบพิธีกรรมศพในจังหวัดสมุทรปราการ ได้นำหลัก 4Ps ทางการตลาดมาวิเคราะห์ทางการเมือง ผลิตภัณฑ์ (product) การเข้าร่วมพิธีศพนักการเมืองท้องถิ่นมีการแต่งกายที่สร้างภาพลักษณ์แก่ชาวบ้าน การวางตัว มารยาททางสังคม กลยุทธ์ทางการตลาดรูปแบบการตลาดแบบดึง (pull Marketing) ช่างภาพถ่ายภาพเข้าร่วมพิธีศพและนักการเมืองนำไปลงในสื่อโซเชียล เช่น Facebook, LINE หรือลงข่าวท้องถิ่น การสำรวจความคิดเห็น (polling) สำหรับการตลาดแบบผลักดัน (push marketing) สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในการเข้าร่วมพิธีศพการตลาดแบบผลักดันอาจเกิดความไม่เหมาะสม

กลยุทธ์การหาเสียงในพิธีศพที่ส่งผลทางการเมือง กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงภายใต้บริบททางการเมืองและการเลือกตั้งในจังหวัดสมุทรปราการ มีการแบ่งขั้วอย่างชัดเจน นักการเมืองท้องถิ่นไปร่วมงานจะมีการถ่ายภาพและ มีการใช้โซเชียลมีเดียในการหาเสียง ผ่านมาการหาเสียงมีกลยุทธ์มากมายที่ผู้หาเสียงพยายามใช้เพื่อปูทางไปสู่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยเห็นมีตั้งแต่การประทับชื่อของผู้หาเสียงลงบนเสื้อ จาน

กินข้าว ขันน้ำ รถขนน้ำบริการตามหมู่บ้าน หรือแม้กระทั่งพวงหรีดในงานศพต่างๆ

3. เครือข่ายและการก่อตัวของเครือข่ายในการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการปี พ.ศ. 2562-2566

การจัดงานศพทำให้เกิดเครือข่ายทางการเมือง เนื่องจากการจัดงานพิธีศพมีบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าภาพ ร้านพวงหรีด พระสงฆ์ พิธีกร เจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้การจัดพิธีศพถือว่าเป็นต้นกำเนิดของการแสดงบทบาททางการเมืองท้องถิ่นและก่อให้การเกิดเครือข่ายทางการเมืองในงานพิธีศพในวงกว้าง เป็นการแสดงความเชื่อมโยงบุคคลหลายฝ่ายทำให้นักการเมืองท้องถิ่นทราบข่าว ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามาร่วมในพิธีงานศพ ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 การก่อให้เกิดเครือข่ายทางการเมืองในพิธีศพ

จากภาพ 2 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการก่อให้เกิดเครือข่ายทางการเมืองในพิธีศพได้ ดังนี้

กรณีที่ 1 ความสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างเจ้าภาพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก่อให้เกิดเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่น

ตามบริบทพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ การเสียชีวิตของบุคคลมีสองกรณี คือ กรณีที่บุคคลเสียชีวิตที่โรงพยาบาลกับกรณีเสียชีวิตที่บ้าน เจ้าภาพฝ่ายญาติของผู้ตายมีหน้าที่แจ้งการตายแก่ผู้ใหญ่หรือกำนันแล้วแต่กรณี หากแจ้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านแจ้งกำนันอีก

ครั้ง แต่บางกรณีที่เจ้าภาพมีความคุ้นเคยและสนิทสนมกับนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าภาพขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่นโดยตรง แล้วนักการเมืองท้องถิ่นให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าภาพ โดยนักการเมืองท้องถิ่นแจ้งแก่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านให้ ดังนั้น กรณีที่ 1 นักการเมืองท้องถิ่นทราบว่ามีงานศพผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือทราบด้วยตนเอง

กรณีที่ 2 ความสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างเจ้าภาพ พระสงฆ์ พิธีกร เจ้าหน้าที่ฌาปนสถานก่อให้เกิดเครือข่ายทางการเมืองท้องถิ่น

กรณีที่มีบุคคลเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ญาติของผู้เสียชีวิตดำเนินการแจ้งตายกับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หากญาติของผู้ตายมีความคุ้นเคยกับพระในวัดหรือเจ้าหน้าที่ ญาติจะนำศพไปวัด ซึ่งหากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ไม่ได้มีการแจ้งนักการเมืองท้องถิ่น พระก็จะไปแจ้งกับพิธีกรและเจ้าหน้าที่ฌาปนสถานให้เตรียมการเพื่อให้ทำพิธีเอาศพลงโลง บรรจุศพเข้าโลง ซึ่งพิธีกรและเจ้าหน้าที่ฌาปนสถานรู้จักนักการเมืองท้องถิ่น หรือบางท่านเป็นเครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่น แจ้งไปยังเครือข่าย กำนัน ผู้ใหญ่ นักการเมืองท้องถิ่นทั้งในเขตและนอกเขต แจ้งไปถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกสภาจังหวัด เพราะว่านักการเมืองบางท่านสนิทกับพิธีกร เจ้าหน้าที่ฌาปนสถานนักการเมืองท้องถิ่นอาจสั่งทางวัดไว้ว่าหากมีงานให้แจ้งแก่นักการเมืองท้องถิ่นทราบ

กรณีที่ 3 ความสัมพันธ์ที่เกิดระหว่างเจ้าภาพ พระสงฆ์ พิธีกร เจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน ร้านพวงหรีด ฌาปนสถาน

เจ้าภาพเวลาจัดงานศพ ทางเจ้าภาพสั่งพวงหรีดที่ร้านพวงหรีด สำหรับลูก หลานของผู้วายชนม์ ซึ่งร้านพวงหรีดทราบว่าในจังหวัดสมุทรปราการมีงานศพและมีข้อตกลงกับนักการเมืองบางกลุ่มว่า หากมีงานศพให้แจ้งแก่นักการเมืองในท้องถิ่นทราบ ซึ่งนักการเมืองในที่นี่มีทั้งนักการเมืองท้องถิ่นในเขตพื้นที่ของเจ้าภาพและนักการเมืองท้องถิ่นนอกเขตพื้นที่ของเจ้าภาพ เพราะว่าร้านจัดดอกไม้สด ร้านจัดพวงหรีด รับงานในวงกว้างไม่เพียงเฉพาะตำบล บางทีหลายๆ ตำบลก็ส่งข้ามอำเภอ บางทีวิ่งส่งข้ามจังหวัดด้วย นอกจากมีข้อตกลงกับนักการเมืองท้องถิ่นแล้ว ร้านพวงหรีดมีข้อตกลงกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วย หมายถึงว่า พอมีงานศพของผู้วายชนม์ ถ้านักการเมืองหรือผู้ใหญ่บ้านเข้าไม่ทราบ เจ้าภาพโทรสั่งพวงหรีด แล้วร้านพวงหรีดโทรไปแจ้งแก่นักการเมืองท้องถิ่นหรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่างานศพมีการจัดในวันที่เท่าไร สวดศาลไหน พอรู้ข่าวในกรณีของผู้ใหญ่ก็จะไปบอกนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ของเจ้าภาพ เช่น เจ้าภาพอาศัยในหมู่ 7 ไปบอกกับนักการเมืองอื่นๆ ที่เห็นว่าเขาสนิทกันอย่างนี้ หรือบางทีเจ้าภาพมีญาติเสียชีวิตไม่รู้จะบอกใครก็ต้องไปแจ้งตายกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านรู้ก็จะบอกกับนักการเมืองท้องถิ่นในเขตพื้นที่หรือนอกเขตพื้นที่ด้วย

บางทีพระสงฆ์ หรือพิธีกร หรือเจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน ก็จัดการเรื่องพวงหรีดให้เจ้าภาพ ไม่รู้ว่าจะสั่งพวงหรีดที่ไหนอย่างไร ยิ่งเป็นประชาชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ใหม่ในระยะใหม่ๆ เข้ามาในหมู่บ้านที่ก่อสร้างใหม่เข้ามาในพื้นที่ก็ไม่รู้ว่าต้องไปสั่งดอกไม้ที่ไหน บางทีก็ถามกับพระ พระก็ให้พิธีกรหรือเจ้าหน้าที่ฌาปสถาน สัปเหร่อเป็นผู้สั่งพวงหรีดให้ พอพิธีกรรู้ก็จะกระจายข่าวไปยังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งในพื้นที่ทั้งนอกพื้นที่ เพราะส่วนใหญ่นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะรู้จักกัน เขตตำบลหนึ่งจะมีไม่กี่คน นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ค่อนข้างมีความสนิทสนมและรู้จักกับประชาชนในพื้นที่ของตนเอง ยกเว้นผู้ที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ ก็อาจไม่คุ้นชิน แต่หากนักการเมืองท้องถิ่นผู้ใหญ่บ้านทราบว่ามีการจัดพิธีศพ บุคคลเหล่านี้เข้ามาดูแลให้คำแนะนำในขั้นตอนพิธีต่างๆ ด้วยเช่นกัน

ความสัมพันธ์ของบุคคลที่เข้าร่วมพิธีศพกับนักการเมืองท้องถิ่นทำให้เกิดเครือข่ายของนักการเมืองท้องถิ่น

โดยแต่ละบุคคลต่างมีหน้าที่ในการจัดงานศพ ทำให้นักการเมืองท้องถิ่นสามารถเข้าไปแสดงบทบาททางการเมือง โดยการนำกลยุทธ์ทางการสื่อสาร ตลาดทางการเมือง การหาเสียงมาใช้ในพิธีศพ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดเครือข่ายทางการเมืองและเกิดอำนาจทางการเมือง ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเครือข่ายและองค์กร กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มนักการเมืองระดับประเทศ อีกทั้งการจัดพิธีศพในจังหวัดสมุทรปราการมีลักษณะเป็นเครือญาติ กลุ่มเครือญาติ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการสร้างรากฐานทางการเมืองให้แก่นักการเมืองท้องถิ่น

การเข้าร่วมงานศพของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ มีการสร้างเครือข่ายเจ้าภาพหรือแขกที่เข้ามาร่วมงาน ทุกคนมีเครือข่ายและผลประโยชน์หลากหลาย ซึ่งการสร้างเครือข่ายในงานพิธีศพ พบว่า มีการสร้างเครือข่ายหลักๆ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 คือ กระบวนการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้นำชุมชน เครือข่ายงานพิธีศพระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับข้าราชการท้องที่ต่อระบบการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ บุคคลที่อยู่ในเครือข่าย คือ ข้าราชการท้องถิ่นก็กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นักการเมืองท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

กลุ่มที่ 2 คือ กระบวนการสร้างเครือข่ายกลุ่มนักการเมือง การสร้างเครือข่ายกลุ่มนักการเมืองในระบบการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ บุคคลที่อยู่ในเครือข่าย ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่าย

กลุ่มที่ 3 คือ กระบวนการสร้างเครือข่ายกลุ่มเครือญาติ ในงานพิธีศพเป็นงานที่สำคัญสำหรับเครือญาติบุคคลที่เป็นเจ้าภาพและญาติแทบทุกคนต้องเข้าร่วมงานศพ และแขกที่เข้ามาร่วมงานศพมีทั้งเป็นบุคคลในพื้นที่มีความรู้จักกับผู้ตาย เจ้าภาพและญาติ รวมทั้งมีผู้เข้าร่วมงานจากบุคคลภายนอกพื้นที่ที่ย้ายเข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อนักการเมืองท้องถิ่นเข้าร่วมงาน ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายทางการเมืองที่เป็นเครือข่ายกลุ่มเครือญาติ กลุ่มเครือญาติหรือญาติพี่น้องเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง ซึ่งกลุ่มเครือญาติจะมีความซื่อสัตย์ เที่ยงตรง ไม่มีการแปรเปลี่ยน ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมทั้งแรงกายแรงใจในการเชื่อมสัมพันธ์กับกลุ่มชาวบ้าน หากญาติพี่น้องเป็นผู้ที่กว้างขวางเป็นผู้ที่มีอำนาจหรือบารมีในพื้นที่ ยิ่งสามารถเข้าไปช่วยสนับสนุนและเป็นฐานเสียงได้อย่างง่ายดาย โดยอาศัยระบบอุปถัมภ์ภายในครอบครัว

นอกจากนั้น การเข้าร่วมพิธีศพเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อขยายเสียงเพิ่มเติม มีบุคคภายนอกที่เป็นในพื้นที่ หมายถึง ในงานศพงานหนึ่งจะมีเจ้าภาพและญาติของผู้ตาย มีบุคคลภายนอกคือคนที่รู้จักกันที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกันกับคณะเจ้าภาพงานศพ และมีบุคคลภายนอกที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันแต่พึ่งย้ายเข้ามาใหม่ ถ้ามีความสัมพันธ์ก็เข้ามาร่วมในงานศพ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ก็เข้ามาร่วมศูนย์กลางของแผนภูมินี้คือเจ้าภาพและญาติทั้งหลาย เมื่อสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่รู้ว่ามีงานศพก็กระจายข่าวไปยังสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กระจายข่าวไปยังกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือถ้ากำนันผู้ใหญ่บ้านทราบข่าวก่อนก็จะกระจายข่าวไปยัง องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่และนอกพื้นที่

การอภิปรายผล

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลที่มีความคล้ายคลึงกับกรุงเทพมหานคร ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคม พร้อมทั้งมีชื่อเสียงในฐานะเมืองแห่งผลประโยชน์ และเขตอิทธิพลของกลุ่มอำนาจต่างๆ และที่สำคัญ คือ จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีสภาพเศรษฐกิจเติบโตมาก ทั้งการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เขตอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก การมีสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาคเอเชีย แต่ก็ยังคงมีบางพื้นที่ในจังหวัดที่มีบริบทพื้นที่กึ่งเมือง กึ่งชนบท แม้บริบททางสังคม เศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่การจัดงานพิธีศพของประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษามีการจัดพิธีศพตามหลักทางพระพุทธศาสนา และส่วนใหญ่จัดงานที่วัด พิธีศพมีความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมและเป็นสถานที่ที่หนึ่งในการพบปะเครือญาติ แขกผู้มีเกียรติมากมาย หากนักการเมืองท้องถิ่นทราบข่าวว่าเมื่อมีการจัดงานศพในเขตพื้นที่ของตนหรือไม่ก็ตามท่านจะเข้าร่วมงานเสมอ เนื่องจากงานศพเป็นงานที่แสดงความอาลัยแก่ผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย และการเข้าร่วมงานแสดงถึงความมีน้ำใจ ความเห็นใจแก่เจ้าภาพ

การเข้าร่วมพิธีกรรมศพของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาเกี่ยวกับบทบาทนักการเมืองท้องถิ่น กลยุทธ์ของนักการเมืองท้องถิ่น และเครือข่ายและการก่อตัวของเครือข่ายในการเมืองท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพในสังคมไทยพุทธในจังหวัดสมุทรปราการปี พ.ศ. 2562-2566 ทำให้เกิดข้อค้นพบ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การเมืองในท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางการเมืองในจังหวัดสมุทรปราการ ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ภายในพื้นที่ของนักการเมืองท้องถิ่นมีการสร้างฐานอำนาจเชื่อมโยงกับผู้ใหญ่บ้านและกำนัน

ลักษณะการเมือง ณ ช่วงเวลานี้กำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ มักเป็นเครือญาติกันเอง หรือเป็นคนที่สนิทกันเอง เป็นพี่เป็นน้องกับนักการเมืองท้องถิ่น บริบทของความสัมพันธ์ก่อเกิดจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ แสดงบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในงานพิธีศพ จึงเป็นลักษณะที่เข้าช่วยเหลืองานในด้านต่างๆ แต่ด้วยงานพิธีศพเป็นงานที่แสดงออกถึงความอาลัยต่อผู้ตายและให้เกียรติแก่ญาติและครอบครัวของผู้ตาย อีกทั้งถูกกำหนดควบคุมด้วยระเบียบขั้นตอนของพิธีกรรมทางศาสนา และขนบธรรมเนียม จารีตทางสังคม ที่ได้ยึดถือปฏิบัติมา การปฏิบัติตนในงานเข้าช่วยเหลืองานพิธีศพในบางครั้งอาจตรงต่อการใช้เครื่องมือในสื่อสารการตลาดเพื่อการเมือง การตลาดเพื่อการเมือง (political marketing) และเข้าหลักกลยุทธ์ในการหาเสียง ทำให้เกิดการสร้างทัศนคติทางการเมืองที่ดีต่อประชาชน เป็นที่รู้จักของประชาชน คะแนนเสียงเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างเครือข่ายของตนให้มั่นคงยิ่งขึ้น ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายของตนเห็นถึงบารมีของนักการเมืองท้องถิ่น นำไปสู่การได้รับเลือกเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองต่างๆ ในพื้นที่ได้ไม่ยาก

2. ความสัมพันธ์ภายนอกพื้นที่ของนักการเมืองท้องถิ่น ในปี 2562-2566

สมาชิกสภาจังหวัดในพื้นที่ปรากฏตัวควบคุมกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาเทศบาลเสมอ โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกัน หากวันที่มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือนายกสภาเทศบาล เข้าร่วมงานพิธีศพ มักปรากฏภาพนักการเมืองท้องถิ่นและผู้นำชุมชนเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากกว่าปกติ แสดงให้เห็นถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรความสัมพันธ์เครือข่ายทางการเมืองของแต่กลุ่ม อันก่อให้เกิดการผลักดันอำนาจทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ ซึ่งความ

สัมพันธ์ในกลุ่มของนักการเมืองท้องถิ่นที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เข้าร่วมงานพิธีศพจะมีเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น แต่หากเป็นการจัดงานศพของนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระดับสูง ข้าราชการระดับสูงที่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จะปรากฏภาพและแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองระดับประเทศที่อยู่ในกลุ่มเครือข่ายเดียวกัน

ประการที่สอง การเมืองในท้องถิ่นกับพิธีกรรมศพนำมาสู่ความสัมพันธ์ทางการเมืองระดับชาติ

การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่สมุทรปราการ ทำให้เกิดการอพยพเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการของ ประชากรจากต่างจังหวัดที่ย้ายที่อยู่เข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการเป็นจำนวนมากยิ่งขึ้น ทำให้การเข้าร่วมพิธีศพของนักการเมืองท้องถิ่นเกิดปัญหา อุปสรรคในการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับงานพิธีศพ ซึ่งบุคคลที่เข้ามามีส่วนในการแจ้งข่าวสารและประสานงานพิธีศพ คือ ผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ ด้วยเหตุนี้นักการเมืองท้องถิ่นจึงไม่สามารถพบปะและสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชนกลุ่มใหม่ได้ดีเท่าที่ควรเหมือนแต่ก่อน ส่งผลถึงฐานเสียงทางการเมืองระดับประเทศ ผลการเลือกตั้งที่ประชากรจากต่างจังหวัดที่ย้ายที่อยู่เข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการ มีอิทธิพลต่อการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การโยกย้ายประชาชนเข้ามาในพื้นที่สมุทรปราการส่งผลต่อการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในระดับประเทศ จากเดิมนักการเมืองท้องถิ่นชี้นำการเลือกตั้งผ่านคนใกล้ชิด หรือคนในท้องที่ที่ค่อนข้างสนิทกันเอง วิธีการเลือกตั้งหรือไปเลือกตั้งประชาชนก็ยังเลือกคนในพื้นที่ที่ตนรู้จักมักคุ้น แต่เมื่อเกิดการโยกย้ายประชากร ซึ่งมิได้มีความผูกพันกับนักการเมืองท้องถิ่น พฤติกรรมไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งจึงเปลี่ยนแปลงไปโดยประชาชนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง จึงส่งผลต่อคะแนนเสียงของกลุ่มการเมืองเดิมในจังหวัดสมุทรปราการ

ข้อเสนอแนะ

1. นักการเมืองท้องถิ่นคงไว้ซึ่งการเข้าร่วมพิธีกรรมศพของนักการเมือง เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพ การระลึกถึง การให้เกียรติ และการไว้อาลัยต่อผู้ตาย รวมถึงเป็นการให้เกียรติต่อครอบครัวและญาติของผู้ตาย ซึ่งถือเป็นการประพฤติปฏิบัติอันดีงามตามธรรมเนียมนิยมของผู้คนในสังคมไทยมายาวนาน แต่ควรเพิ่มการลงพื้นที่ในส่วนอื่นๆ ด้วย เพื่อรับทราบและแก้ไขปัญหา ความต้องการของประชาชนเพิ่มขึ้นด้วย

2. ในการเข้าร่วมพิธีศพ หากประชาชนเข้ามาแจ้งปัญหาหรือความต้องการต่างๆ ก็ควรจัดทำบันทึกข้อความ บันทึกช่องทางการติดต่อของผู้แจ้งปัญหาและความต้องการต่างๆ ด้วย และติดตามความคืบหน้าของการดำเนินการในประเด็นดังกล่าวด้วย ก็สามารถนำมาซึ่งคุณูปการต่อประชาชนในพื้นที่และสังคมโดยรวมได้เป็นอย่างดี

References

Chuengsatiansup, K. (Ed.). (2007). *Culture, death, and the end of life: A learning guide to the social dimensions of end-of-life care*. Society and Health Institute. [In Thai]

Ketprayoon, S. (2016). *Strategy for election campaign of the chief executive of songkhla provincial administrative organization: Case study of the election in B.E. 2566*. Doctoral Dissertation of Philosophy (Political Communication), Krirk University. [In Thai]

Kongsutjai, S., & Jongkatkorn, C. (2022). Analysis of song lyrics and political communication in public policy, populist, the Kukrit Pramod government to the civil state in the general Prayut Chan-Ocha government. *Lawarath Social E-Journal, 40*(1), 168-181. [In Thai]

Kornkittichai, C. (2018). *Local government organizations according to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560*. (2017). The Secretariat of the House of Representatives [In Thai]

Pearnpitak, K. (2020). The independence of local authorities on the problem of governance of the state. *King Prajadhipok's Institute Journal, 18*(3), 5-16. [In Thai]

Phatarametravorakul, S., Tokaew, W., Kantaboon, K., & Suthivoraseth, J. (2023). Communication for the election campaign in the chief excutive of provincial administrative organization by progressing Samutpakarn group. *Journal of Social Science and Cultural, 7*(6), 124-137. [In Thai]

Phra Dharmakosacarya (Panyananthaphikkhu). (1995). *What do you get when you go to a funeral?* (12th ed.). S. R. Printing. [In Thai]

Phrakhru Wateethammawipat, Phrakhru Wijitrattanawat, Phrakhu Rurattanasutakor, & Chimhad, P. (2020). The patronage system and bargaining power of pollical parties. *Journal of MCU Nakhondhat, 7*(5), 62-75.

Pirunnet, K. (2016). Politicians and power structures in Samut Prakan province. *King Prajadhipok's Institute Journal 14*(1), 121-139. [In Thai]

Teerawekin, L. (2006). *Important qualities of a good politician*. Retrieved from https://mgronline.com/daily/detail/9490000061572

Theppanya, P., & Sifar, P. (2005). *The survey project for compilation of data on locally based politicians: Samutprakan province*. King Prajadhipok's Institute. [In Thai]

Vongsayan, H. (2017). Value System in Local Election Culture. *Kasetsart University Political Science Review Journal, 4*(2), 187-209. [In Thai]

Wannabud, P. P. (2014). *Applicability of new public management approaches in supporting the roles of private sector in the funeral ceremony.* Doctoral Thesis of Philosophy (Public Administration), Sripatum University. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2024.40

Received:	September	13, 2023
Revised:	August	21, 2024
Accepted:	August	23, 2024

Factors Towards Tourist Satisfaction and Behavioral Intention of Community Based Tourism in Thailand

Naphat Auksondee[1] Chonlatis Darawong[2]

Abstract

This research article aims to study (1) the factors affecting sustainable tourism community development of Ban Nam Chiao community Trat Province. Mae Kampong community Chiang Mai Province and Kok Saton community Loei Province (2) the factors that affect the satisfaction of tourists traveling in the Ban Nam Chiao community. Mae Kampong community and Kok Saton community (3) To present information that affects the sustainable tourism community development of the Ban Nam Chiao community. Mae Kampong community and Kok Saton community. The researcher used a mixed research method by studying tourism-related documents and in-depth interviews with leaders of the three communities and questionnaires on the opinions of 340 tourists. Structural equation analysis (SEM) was used with the program AMOS.

Findings are as follows: that factors affecting sustainable tourism community development in all three communities are: Maintaining the uniqueness of each community such as geographic value Emotional value social value Economic value and value of participation. And from the results of this study, the research results can be used to benefit the development of community tourism in the future. Including the importance of local community participation in planning and decision-making processes. and find ways to reduce negative impacts.

Keywords: Community-Based Tourism; Success Factor; Impacts of Tourism
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Auksondee, N., & Darawong, C. (2024). Factors towards tourist satisfaction and behavioral intention of community based tourism in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 14*(2), 563-576.

[1] Doctor of Business Administration Program, Sripatum University
79 Bangna-Trad Road, Khlong Tumru, Muang, Chonburi 20000, Thailand
Corresponding Author Email: naphatauksondee@gmail.com
[2] Graduate College of Management, Sripatum University at Chonburi

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย

นภัทร อักษรดี[1] ชลธิศ ดาราวงษ์[2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนแม่กำปองและชุมชนกกสะทอน (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวจังหวัดตราด ชุมชนแม่กำปองจังหวัดเชียงใหม่และชุมชนกกสะทอน จังหวัดเลย และ (3) นำเสนอข้อมูลที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนแม่กำปองและชุมชนกกสะทอน ผู้วิจัยใช้การวิจัยผสมวิธีโดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชน จำนวน 3 แห่ง และแบบสอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวจำนวน 340 คน ใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม AMOS

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของทั้งสามชุมชนคือ การคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน อาทิคุณค่าทางภูมิศาสตร์ คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางเศรษฐกิจ และคุณค่าของการมีส่วนร่วม และจากผลการศึกษานี้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชุมชนในอนาคต รวมถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกระบวนการวางแผนละการตัดสินใจ และค้นหาวิธีลดผลกระทบเชิงลบ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน; ปัจจัยความสำเร็จ; ผลกระทบการท่องเที่ยว
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
นภัทร อักษรดี และชลธิศ ดาราวงษ์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 14*(2), 563-576.

[1] หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม
79 ถนนบางนา-ตราด ตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี ชลบุรี 20000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: naphatauksondee@gmail.com
[2] วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ชลบุรี

Background and Significance of the Problems

Community-based tourism, also known as CBT, is a type of tourism that is focused on involving local communities in the tourism industry. In Thailand, this approach to tourism has become increasingly popular in recent years due to its many benefits. CBT initiative is an approach to tourism that involves local communities in the planning and operation of tourism activities in their area. This approach can provide numerous benefits to the local community, including economic development, conservation of natural and cultural resources, and empowerment of local people (Boonratana, 2010). This research article aims to explore the potential of community-based tourism as a sustainable development strategy and to identify the challenges and opportunities associated with its implementation (Saisamute, Pleerux, Karnchanasutham, & Nualchawee, 2016).

One of the main advantages of CBT in Thailand is that it helps to generate income for local communities. By involving local people in the tourism industry, CBT allows them to earn a livelihood from tourism without having to leave their communities. This can be especially important in rural areas where there may not be many other job opportunities. CBT also helps to preserve local cultures and traditions. By involving local communities in the tourism industry, CBT helps to ensure that traditional customs and practices are not lost as younger generations move away from their communities in search of work. This can help to keep alive the unique cultural heritage of Thailand, which is an important part of the country's appeal to tourists.

Another benefit of CBT in Thailand is that it can help to reduce the negative impacts of mass tourism. By involving local communities in the planning and management of tourism activities, CBT can help to ensure that tourism development is sustainable and does not harm the environment or local way of life. This can help to protect the natural beauty of Thailand's many stunning destinations, while also ensuring that tourism benefits local communities rather than just large corporations.

Overall, community-based tourism in Thailand is an important and growing sector of the country's tourism industry. By involving local communities in the planning and management of tourism activities, CBT provides many benefits, including generating income for local communities, preserving local cultures and traditions, and reducing the negative impacts of mass tourism.

Research objectives

1. The study is to investigate the factors influencing the sustainable development of tourism communities in the Ban Nam Chiao Trat Province, Mae Kampong Chiang Mai

Province, and Kok Sathon communities Loei Province.

2. This research endeavor includes an investigation into the variables impacting the contentment of travelers visiting the communities of Ban Nam Chiao Trat Province, Mae Kampong Chiang Mai Province, and Kok Sathon Loei Province.

3. The aim is to provide insights into the factors that impact the sustainable tourism development of these communities.

Scope of the Research

1. Area of Population

1.1 Study the characteristics of personal factors (demographic information). Tourists traveling to tourist attractions by the Thailand community.

1.2 Study the behavior of tourists who choose to travel to tourist attractions by various communities, such as the value of experience that tourists receive. The purpose of returning to the tourist attractions by the community again.

1.3 Study the information of tourists who choose to travel by community. Of each province in Thailand and external factors, service of tourist attractions by the community that tourists receive and satisfaction.

2. Area of Study

Who gave important information to community leaders, Ban Nam Chew, leaders of the Khao Sathon community and the leader of the Mae Klong community Arrange to 340 tourists.

3. Duration of Study

The duration of this study for one year from February 2022- February 2023

Research Benefits

1. Identify the positive and negative impacts of community tourism in Thailand.

2. This makes them aware of ways to produce local products efficiently to generate income for the commercial community.

3. To reduce the negative impact of community tourism in Thailand.

4. To solve the problem of reducing the resources of existing communities to make the most of their value.

Concepts, Theories, and Related Literatures

Theory of planned behavior: The theory of planned behaviour (TPB) explains that people's intentions are believed to encompass the motivational factors that drive their behaviour (Ajzen, 1985). The main purpose of TPB is to accurately forecast and elucidate individual behaviour by examining an individual's intentions (Ajzen, 1991). The formation of intention is influenced by one's attitude towards the behaviour, the prevailing social norms, and the perceived ability to control the behaviour. In tourism literature, numerous prior research endeavours have place significant emphasis on the TPB in various contexts such as cultural heritage tourism

(Duarte Alonso, Sakellarios, & Pritchard, 2015). medical tourism (Seow, Choong, Moorthy, & Chan, 2017). and natural tourism (Gstaettner, Rodger, & Lee, 2017). Therefore, it has demonstrated that TPB is a robust framework for forecasting and elucidating individual conduct including tourist behavioural This study expands upon TPB by incorporating the concept of experience value to better understand tourists' behavioural intentions, specifically in relation to their intention to revisit and recommend.

Experience value: Tourist experience value refers to a temporal and dynamic components of the consumer experience value system that is "experienced before purchase, at the time of purchase, during usage, and after use" (Sanchez, Callarisa, Rodriguez, & Moliner, 2006). Experience value in tourism differs from other contexts such as service experience and tends to be longer in duration because it is more likely to be hedonistic and symbolic in nature, and sought after for the setting, It also seems reasonable to acknowledge that tourist experience occurs in settings with no services, such as on beaches, in cities, or in forested areas. Ambient conditions that impact the five senses, such as space and room layout, signs, symbols, as well as social interactions all affect the tourist experience (Edvardsson, Enquist, & Johnston, 2005).

In terms of CBT, recognizing tourist experience value enables communities to develop marketing communication strategies and target the appropriate market segments with its offerings (Rather & Hollebeek, 2020). Doing so is likely to improve the value of the tourist experience, which will then likely improve visitors' contentment and subsequent intentions. To create experience value, it is necessary to design the whole experience by focusing on the tourist. However, tourists are individuals who display complex and varied behaviors. Therefore, service providers should be aware of the individual needs required to make them feel content, regardless of their specific motivations for travelling. This study provides a clearer picture by employing five dimensions to reflect tourist experience value; physical, emotional, social, economic, and involvement, and investigates their effects on future tourist behavior, either through revisit or recommendation (Wang, Sirakaya-Turk, & Aydin, 2019).

First, the physical value perceived by tourists has been addressed as the physical environment in the literature on tourism management. (Bitner, 1992). introduced the term "servicescape" to describe the physical environment as the man-made, physical surroundings as opposed to the natural or social environment. Physical value in CBT comprises all surroundings of the destination that can be controlled by the community, which induce a tourist's response. More specifically, (Bitner, 1992). categorized physical values in three dimensions: ambient conditions; spatial layout and functionality; as well

as signs, symbols, and artifacts. In later research, the attributes of physical value consist of layout accessibility, facility aesthetics, seating comfort, electronic equipment and display, and cleanliness (Wakefield & Blodgett, 1996).

Second, emotional value refers a set of affective reactions among which include moods, feelings, or attitude as a direct result of consumption experience (Bagozzi, Gopinath, & Nyer, 1999). These reactions can be viewed as being independent, categorical, and recognizable (Plutchik, 1980). or a combination of several states such as pleasure, arousal and dominance (Batra & Holbrook, 1990). In other words, an emotion might be positive or negative, which be felt more or less by the individual. The importance of emotion values pre-, during-, and post-consumption experience is widely accepted in the literature. In many circumstances, emotions can serve as both a driving force behind consumption and a deciding factor between competing goods or services (Holbrook & Hirschman, 1982).

Third, social value occurs when consumers use products and services so as to impress others and to be associated with desired social groups, as elucidated in the theory of consumption values (Sheth, Newman, & Gross, 1991). Holbrook (1999) viewed social value as other-oriented and instrumental in achieving a desired social position in society and communicating it to others. This means that what the product communicates to others constitutes the value to its consumers. In tourism and hospitality studies, social value refers to "all consumer value dimensions stemming from other people, for instance travel companions, other tourists, locals, staff members and those belonging to one's social network" (Sorakunnas, 2022).

Fourth, economic value or financial value refers to the extent to which the costs incurred by individual consumers match the value of the products or services they experienced, and the time and effort expended before and during the transaction (Woodruff, Cadotte, & Jenkins, 1983). This value was determined by a variety of indicators including price reasonableness (Han & Hyun, 2015). value for money.

Fifth, involvement value in this study refers to the total subjective impression of one's personal experience with an object, situation, or activity at the tourist site. The level of involvement is determined by the degree to which a tourist perceives the concept to be personally relevant. This concept occurs when a tourist perceives the site as being significant, entertaining, or educational (Pine, Pine, & Gilmore, 1999). Involvement value influences tourist experience through the benefits received from the site that link a person's needs, goals, and value, and was examined in several dimensions such as tourist engagement (Zhou & Yu, 2022).

Behavioral Intentions: Behavioral intentions have been widely recognized as a desired outcome in the literature on tourism

management. These intentions encompass tourist actions from their direct experience at the destination site. Behavioral intentions have been generally categorized into two types: favorable and unfavorable. Favorable behavioral intentions include loyalty, word of mouth, intention to revisit, intention to recommend, willingness to pay, and switching intentions (Heydari Fard, Sanayei, & Ansari, 2021) whereas unfavorable intentions include complaints, negative word of mouth, and inertia (Um & Kim, 2018). This study focuses on two essential outcomes for CBT's competitiveness and sustainability; intention to recommend and revisit.

Intention to revisit refers to the readiness and desire of a tourist to return to a previously visited location (Han & Kim, 2009). The ability of destinations to attract tourists for repeated visits is regarded as a competitive advantage in the tourism industry. Third, revisiting implies a positive attitude towards a place and subsequently increases the probability of sharing positive experiences with others (Alegre & Juaneda, 2006)

Intention to recommend refers to the propensity for travelers to serve as advertising agents by urging friends and other potential customers to visit the tourist location (Chen & Chen, 2010). In addition to intention to revisit, a tourist destination's success in a highly competitive world is determined by its ability to consistently draw tourists who then spread their experience through favorable word of mouth or recommend it to other potential visitors. When people share their positive experiences with their friends, family, and colleagues, it helps to increase the popularity and reputation of the tourist destination.

The constructs of this research model are drawn from satisfaction theory, and motivation theory detailed below.

Conceptual Framework

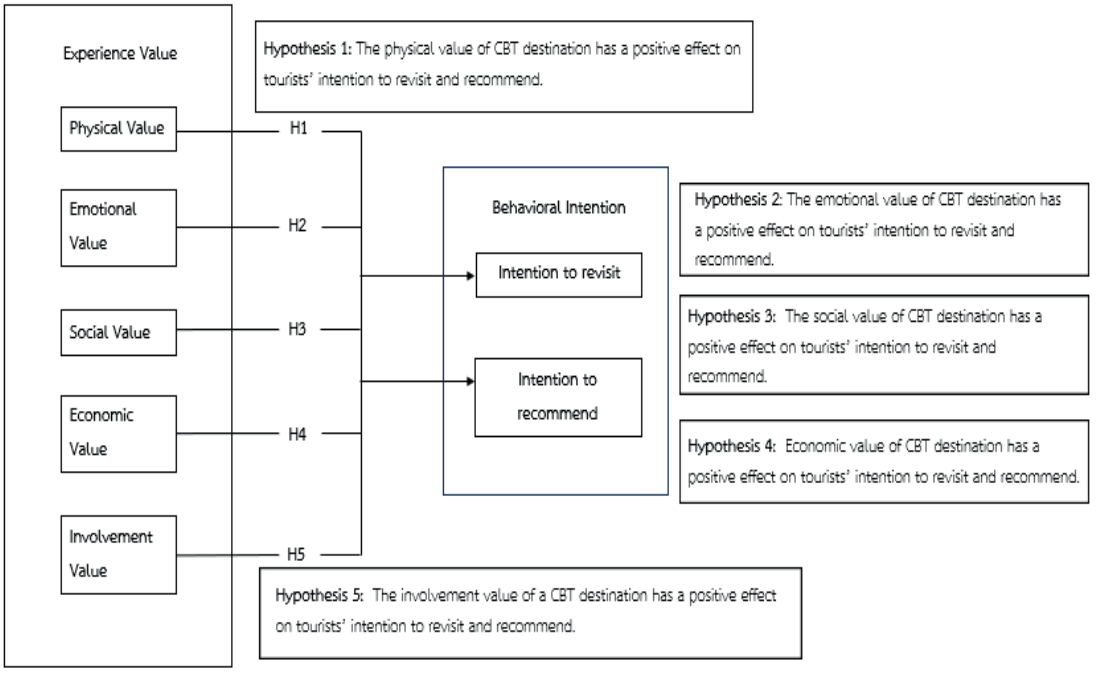

Figure 1 Conceptual Model

Hypotheses of the Research

Hypotheses 1 (H1): The physical value of CBT destination has a positive effect on tourists' intention to revisit and recommend.

Hypotheses 2 (H2): The emotional value of CBT destination has a positive effect on tourists' intention to revisit and recommend.

Hypotheses 3 (H3): The social value of CBT destination has a positive effect on tourists' intention to revisit and recommend.

Hypotheses 4 (H4): Economic value of CBT destination has a positive effect on tourists' intention to revisit and recommend.

Hypotheses 5 (H5): The involvement value of CBT destination has a positive effect on tourists' intention to revisit and recommend.

Research Mythology

In this research study, The researchers conducted using combined research methods, including document data research. By compiling from primary and primary documents Secondary field research By collecting field data In the form of quantitative and qualitative research To get multi-dimensional data Which leads to answering questions based on educational objectives.

Results

Sample profile: After initial screening for incomplete responses, 10 questionnaires were discarded. Overall, a total of 500 questionnaires

were distributed and 340 usable questionnaires were obtained (150 from Mae Kam Pong, 100 from Trad, and another 90 from Loei), for a return rate of approximately 68 percent.

Table 1

Hypothesis Testing Results

Independent variables	Hypothesis	Intention to revisit		Intention to recommend	
		Standardized regression weight	*t*-value (standard error)	Standardized regression weight	*t*-value (standard error)
Physical value	H1	0.239[a]	1.669 (0.115)	0.262[b]	2.157 (0.115)
Emotional value	H2	0.214[a]	1.666 (0.178)	0.223[a]	1.794 (0.178)
Social value	H3	0.207[a]	1.919 (0.102)	0.308[c]	2.863 (0.105)
Economic value	H4	0.186[a]	1.754 (0.098)	0.118	1.103 (0.097)
Involvement value	H5	0.223[c]	2.629 (0.148)	0.064	0.844 (0.136)
R^2		0.63		0.62	

Model fit indices: χ^2 = 281.59 (p = .000), df = 169; RMSEA = 0.06, CFI = 0.956, GFI = 0.902, NFI = 0.872

asignificant at the $p < .10$ level, bsignificant at the $p < .05$ level, csignificant at the $p < .01$ level

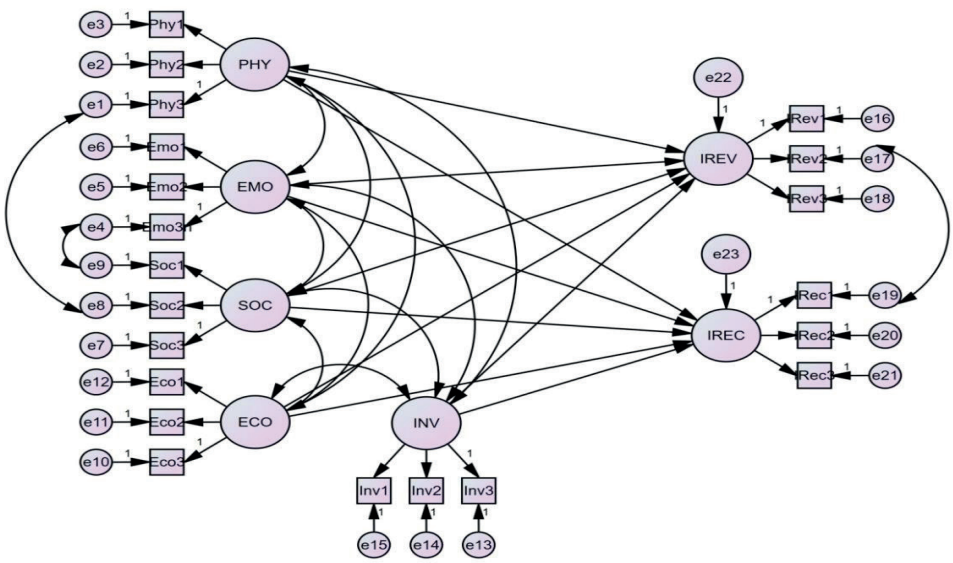

Figure 2 Structural Equation Modelling

The structural model was analyzed after the measurement model was successfully validated through the CFA process. In doing so, a number of model fit indices at the structural level were measured before the hypotheses were tested. The overall fit results of the proposed study model were satisfactory with the following values χ^2 = 281.59 (p = .00), *df* = 169; RMSEA= 0.062; CFI = 0.951; GFI = 0.902; NFI = 0.872, IFI = 0.957, TLI = 0.945, and PGFI = 0.756. The variance of intention to revisit and intention to recommend of local tourist can be explained by 63 and 62 percent respectively, revealing a strong predictive ability. In particular, intention to revisit is most influenced by physical value (beta = 0.239, $p < 0.10$), followed by involvement value (beta = 0.223, $p < .01$), emotional value (beta = 0.214, $p > 0.10$), social value (beta = 0.207, $p < .10$), and economic value (beta = 0.186, $p < .10$), respectively. In addition, intention to recommend is most influenced by social value (beta = 0.308, $p < .01$), followed by physical value (beta = 0.262, $p < .05$), and emotional value (beta = 0.223, $p < .10$), respectively. Therefore, H1, H2, H3 are fully supported whereas H4 and H5 are partially supported.

Discussion

This study extends previous research on the CBT context in Thailand after the COVID-19 pandemic devastated the tourism industry in many countries. It focuses on the importance of Experience value provided by CBT management, which are mainly operated by local villagers. As found in the data analysis, all five dimensions of Experience value statistically and differently predict the intention to revisit and recommend. This finding is consistent with previous studies that support the importance of the key success factors for CBT development including physical value (Puczkó & Rátz, 2000), involvement value (Zhou & Yu, 2022), emotional value.

On one hand, the tourists have a greater intention to revisit CBT destination when they experience physical value, involvement value, emotional value, social value, and economic value, accordingly. On the other hand, they tend to recommend to their friends and family when they experience social value, physical value and emotional value. Positive physical value involves attractive landscapes, well-maintained infrastructure, and access to natural attractions. Involvement value involves participation in cultural performances, hands-on learning experiences, or interacting with local residents. Emotional value involves enriched and inspired feeling arising from cultural interactions, traditions, or natural beauty. Positive social value involves interactions with local residents, tour guides, or fellow tourists. Economic value involves the perceived benefits and value for money that tourists derive from their CBT experience, such as affordable accommodations, reasonably priced local products, or fair wages for community members. These positive Experience value

can create a sense of attachment toward the destination, leading to a higher intention to explore more of what the CBT site has to offer and recommend to others.

Based on the findings of this study, there are several implications for local government or municipal officials to promote CBT destination and increase the new and revisiting number of tourists after the pandemic crisis. First, local government should focus on increasing physical value through improving infrastructure, enhancing the natural environment, maintaining site cleanliness, and providing convenient transportation options to ensure that visitors have a comfortable and enjoyable experience. Secondly, emotional value should be enhanced by creating a relaxing and positive atmosphere at the site. This can include providing comfortable accommodation, creating opportunities for visitors to unwind and enjoy the natural surroundings, and offering activities that promote pleasure and enjoyment. Third, they should build social value through social interaction among visitors and locals by promoting events and activities that encourage visitors to meet and interact with the local residents. Fourth, local government should ensure that the price of services offered at the site are reasonable and provide value for money. Lastly, involvement value should be emphasized by encouraging visitors' participation in activities with local residents to create a sense of connection with the community with Learning and organizing together for action in Product processing process.

Recommendation

Based on the sample of this study, there are several limitations that can be further explored. First, the study was conducted in three specific provinces in Thailand, and the results may not be generalizable to other regions or countries. Future research should expand the geographic scope to increase the generalizability of the findings. Second, the study relied on self-reported data from tourists, which may be subject to social desirability bias and memory recall bias. Future studies should use a mix of quantitative and qualitative methods to better understand tourists' experiences and perceptions of community-based tourism. Third, the study did not consider other factors that may influence intention to revisit and recommend, such as cultural differences, personal values, and travel motivations.

The limitation of this study: The main limitations of conducting research with a small sample size from a few communities is that the results may not be representative of the larger population. Also, small sample sizes can limit the ability to draw robust conclusions and make accurate predictions about the larger population. Thus, the findings of the study may not be generalizable beyond the specific communities that were studied. Additionally,

small sample sizes may be more prone to sampling bias, which can occur when the sample is not representative of the larger population. This can lead to results that are not representative of the true relationships or patterns in the data.

References

Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & J. Beckmann, (Eds), *Action control: From cognition to behavior* (pp. 11-39). Springer.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*(2), 179-211.

Alegre, J., & Juaneda, C. (2006). Destination loyalty: Consumers' economic behavior. *Annals of Tourism Research, 33*(3), 684-706.

Bagozzi, R. P., Gopinath, M., & Nyer, P. U. (1999). The role of emotions in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science, 27*(2), 184-206.

Batra, R., & Holbrook, M. B. (1990). Developing a typology of affective responses to advertising. *Psychology and Marketing, 7*(1), 11-25.

Bitner, M. J. (1992). Servicescapes: The impact of physical surroundings on customers and employees. *Journal of Marketing, 56*(2), 57-71.

Boonratana, R. (2010). Community-based tourism in Thailand: The need and justification for an operational definition. *Kasetsart Journal of Social Sciences, 31*(2), 280-289.

Chen, C. F., & Chen, F. S. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction and behavioral intentions for heritage tourists. *Tourism Management, 31*(1), 29-35.

Duarte Alonso, A., Sakellarios, N., & Pritchard, M. (2015). The theory of planned behaviour in the context of cultural heritage tourism. *Journal of Heritage Tourism, 10*(4), 399-416.

Edvardsson, B., Enquist, B., & Johnston, R. (2005). Co-creating customer value through hyperreality in the prepurchase service experience. *Journal of Service Research, 8*(2), 149-161.

Gstaettner, A. M., Rodger, K., & Lee, D. (2017). Visitor perspectives of risk management in a natural tourism setting: An application of the Theory of Planned Behaviour. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism, 19,* 1-10.

Han, H., & Kim, W. (2009). Outcomes of relational benefits: Restaurant customer' perspective. *Journal of Travel & Tourism Marketing, 26*(8), 820-835.

Han, H., & Hyun, S. S. (2015). Customer retention in the medical tourism industry: Impact of quality, satisfaction, trust, and price reasonableness. *Tourism Management, 46,* 20-29.

Heydari Fard, M., Sanayei, A., & Ansari, A. (2021). Determinants of medical tourists' revisit and recommend intention. International *Journal of Hospitality & Tourism Administration, 22*(4), 429-454.

Holbrook, M. (1999). Introduction to consumer value. In M. Holbrook (Ed.), *Consumer value: A framework for analysis and research* (pp. 1–28). Routledge.

Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The experiential aspects of consumption: Consumer fantasies, feelings, and fun. *Journal of Consumer Research, 9*(2), 132-140.

Pine, B. J., Pine, J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre and every business a stage*. Harvard Business School Press.

Plutchik, R. (1980). *Emotion: A psycho-evolutionary synthesis*. Harper & Row.

Puczkó, L., & Rátz, T. (2000). Tourist and resident perceptions of the physical impacts of tourism at lake balaton, Hungary: Issues for sustainable tourism management. *Journal of Sustainable Tourism, 8*(6), 458-478.

Rather, R. A., & Hollebeek, L. D. (2020). Experiential marketing for tourism destinations. In S. K. Dixit (Eds.), *The Routledge handbook of tourism experience management and marketing* (pp. 271-282). Routledge.

Saisamute, S., Pleerux, N., Karnchanasutham, S., & Nualchawee, K. (2016). Geoinformation technology for managing Community Based Tourism (CBT) In Chanthaburi and Trat provinces. *Journal of Science and Technology Mahasarakham University, 35*(1), 39-47. [In Thai]

Sanchez, J., Callarisa, L., Rodriguez, R., & Moliner, M. (2006). Perceived value of the purchase of a tourism product. *Tourism Management, 27*(3), 394-409.

Seow, A. N., Choong, Y. O., Moorthy, K., & Chan, L. M. (2017). Intention to visit Malaysia for medical tourism using the antecedents of Theory of Planned Behaviour: A predictive model. *International Journal of Tourism Research, 19*(3), 383-393.

Sheth, J. N., Newman, B. I., & Gross, B. L. (1991). Why we buy what we buy: A theory of consumption values. *Journal of Business Research, 22*(2), 159-170.

Sorakunnas, E. (2022). "It's more than just status!" An extended view of social value in tourism. *Tourism Recreation Research, 49*(4), 699-713.

Um, K. H., & Kim, S. M. (2018). Application of fairness theory to medical tourists' dissatisfaction and complaint behaviors: The moderating role of patient participation in medical tourism. *Journal of Social Service Research, 44*(2), 191-208.

Wakefield, K. L., & Blodgett, J. G. (1996). The effect of the servicescape on customers' behavioral intentions in leisure service settings. *Journal of Services Marketing, 10*(6), 45-61.

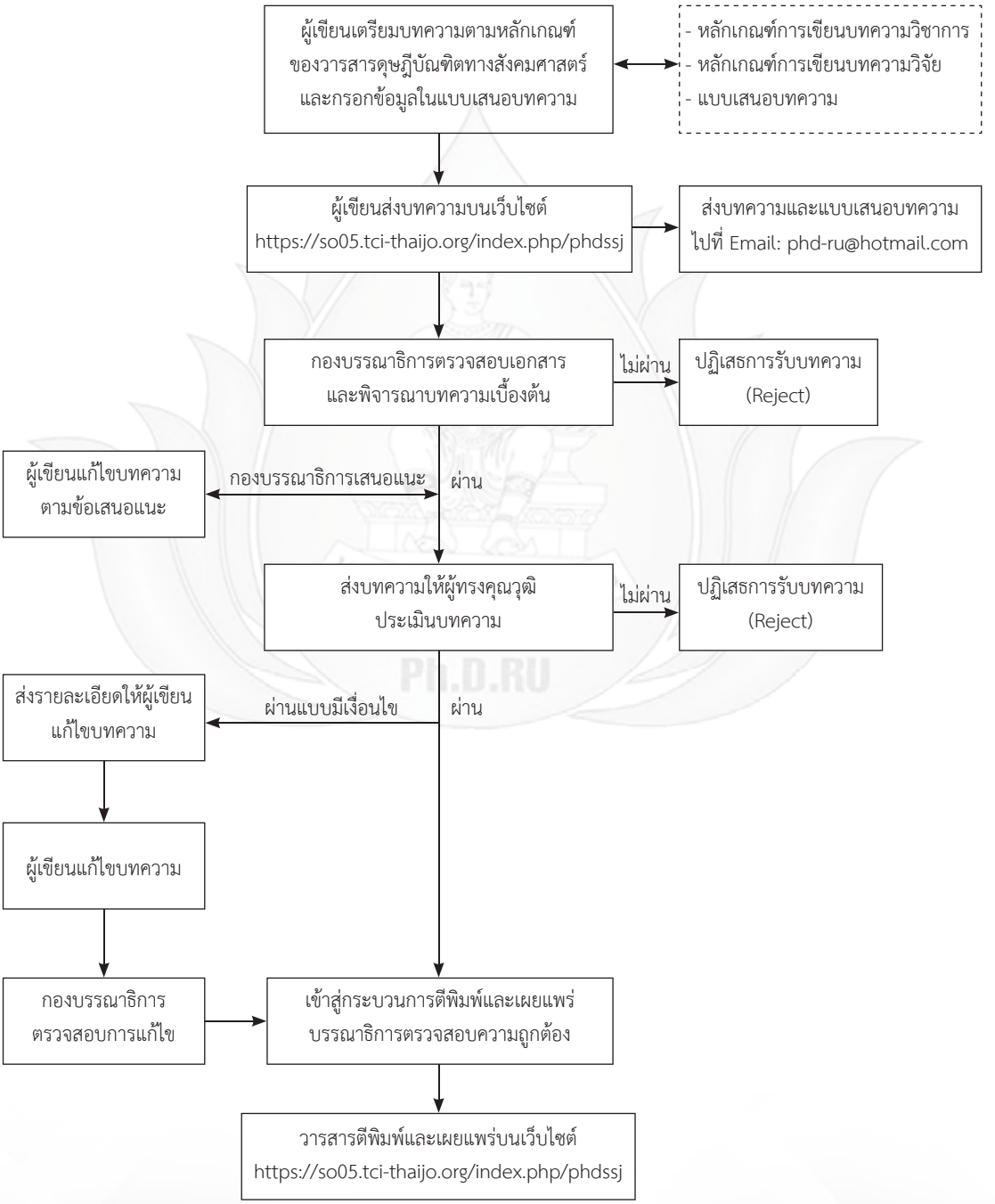
Wang, C. R., Sirakaya-Turk, E., & Aydin, S. (2019). The impact of millennium floods on vacation decisions in a coastal tourism destination: The case of South Carolina, USA. *Tourism Analysis, 24*(2), 193-211.

Woodruff, R. B., Cadotte, E. R., & Jenkins, R. L. (1983). Modeling consumer satisfaction processes using experience-based norms. *Journal of Marketing Research, 20*(3), 296-304.

Zhou, M., & Yu, H. (2022). Exploring How tourist engagement affects destination loyalty: The Intermediary Role of Value and Satisfaction. *Sustainability, 14*(3), 1-17.

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับการพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สิ้นสุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณากลั่นกรองคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี

4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการ ในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน

5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย

6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง

7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน

8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

1. การวิจัยที่กระทำต่อมนุษย์ไม่ว่ากระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ การวิจัยข้อมูลด้านสุขภาพเกี่ยวกับบุคคลซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ การวิจัยที่ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายหากข้อมูลรั่วไหลผู้รับการวิจัยอาจถูกดำเนินคดี และการวิจัยที่อาจมีผลกระทบต่อชื่อเสียงและสถานภาพของผู้รับการวิจัย ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสถาบัน

2. การวิจัยที่กระทำในบุคคลที่มีความเปราะบางหรือผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ของผู้นั้นตามกฎหมายและตามหลักเกณฑ์ที่ กสว. ประกาศกำหนด

3. การวิจัยในมนุษย์ต้องยึดหลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย และหลักความยุติธรรม โดยต้องดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ และกฎหมายอื่น

4. ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาแล้วภายในระยะเวลาที่กำหนด

5. ผู้เขียนต้องแสดงหนังสือรับรองที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ให้ทำการวิจัยได้ และระบุหมายเลขหรือรหัสการรับรองดังกล่าวลงในบทความ

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือความแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง

4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้

4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.9 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style(7th ed.) ดังนี้

4.9.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.9.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.9.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.9.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.9.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.9.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง วัน เดือน ปีที่ค้น และ Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว

1 นิ้ว

1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **ชื่อเรื่อง**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **บทคัดย่อ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold → **คำสำคัญ:** .....

.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวโยงกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

---

12 Point

[1] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้

[2] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **Title**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **Abstract**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold → **Keywords :** .....

.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวโยงกันหัวข้อเรื่องของบทความ และเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Academic Article

12 Point

[3] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้
[4] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **บทนำ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่อง ให้เห็นความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำสู่บริบท เนื้อหา ในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

16 Point Bold → **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point Bold → **กรอบในการวิเคราะห์**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความอันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

16 Point Bold → **ผลการวิเคราะห์**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **บทสรุป**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญๆของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญๆของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้นๆท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป

16 Point Bold → **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

16 Point Bold → **References**

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.
- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

<u>ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ</u>

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (Hypotheses of the Rescarch (if any) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **ชื่อเรื่อง**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **บทคัดย่อ**

16 Point → .....

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช้เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold → **คำสำคัญ:** .....

16 Point → .....

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวโยงกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

12 Point

[1] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้
[2] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **Title**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **Abstract**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช้เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold → **Keywords :** .....

.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวโยงกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Research Article

12 Point

[3] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้
[4] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่าองค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียวเป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point Bold → **วัตถุประสงค์ของการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

16 Point Bold → **ขอบเขตของการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

16 Point Bold → **ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ"อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อๆกันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → **กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย**

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → **สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)**

16 Point

.....

.....

.....

.....

16 Point Bold → **ระเบียบวิธีวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างถึงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อๆกันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **ผลการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตารางและการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	$\overline{X}$	*SD*	แปลความหมาย

16 Point Bold → **การอภิปรายผล**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายข้อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point Bold → **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ
- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) .....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☑ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

☑ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☑ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง